

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

LANDSMØTE

Forbundet for **arbeidsfolk**

27. - 31. MAI

2015

PROTOKOLL

Forbundet for
arbeidsfolk

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

PROTOKOLL

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUNDS
38. ORDINÆRE LANDSMØTE 27. - 31. MAI 2015

331.81(481)2

Ar 17 L

1. ex

Forord

Denne protokollen gir et kronologisk referat av forhandlingene ved Norsk Arbeidsmandsforbunds 38. ordinære landsmøte. Møtet ble holdt på Radisson Blu Plaza hotell i Oslo 27. – 31. mai 2015.

Hele landsmøtet ble filmet, og opptakene er grunnlag for skrivingen av referatet. Dessverre er det noen brudd i lyden til filmen, slik at det ikke har vært mulig å gjenfortelle alt. Dette gjelder opptakene fra fredag 29. mai, under dagsordens pkt. 6 Den faglige situasjon. Det som er borte, er noe av Gerd Kristiansens kommentarer til innleggene etter hennes tale, samt det forbundsleder Erna Hagensen sa da hun takket og overrakte blomster. Der det mangler tekst, er dette angitt i referatet.

Innholdet som ble nedskrevet er kontrollert mot protokollen som ble ført under møtet, og diverse dokumenter som var tilgjengelige for delegatene på lpad er tatt inn. Dette gjelder ikke alle de innkomne forslagene som var til behandling. Disse er lagret sammen med protokollen fra landsstyremøtet som vedtok innstillinger på forslagene.

Uttalelsene fra landsmøtet er tatt inn med ordlyden de hadde etter ferdigbehandling.

Deltakerliste og talerliste er tatt inn til slutt i protokollen.

Arbeid med teksten til denne protokollen er slutført i februar 2016.

Kirsti Mandal

Innholdfortegnelse

Landsmøtet onsdag 27. mai 2015

Dagsorden pkt. 1. Landsmøte - åpning og konstituering	6
Åpningstalen.....	6
Minnetalet.....	12
Hilsen fra de innenlandske gjestene	15
Hilsen fra de utenlandske gjestene	18
Dagsorden pkt. 2. Regnskap og revisjonsrapport	27
Dagsordens pkt. 3. - Beretning for 2011, 2012, 2013 og 2014.....	32

Landsmøtet torsdag 28. mai 2015

Dagsorden pkt. 5. Temasesjon; Forbundet, samfunn og arbeidsliv.....	34
Dagsordens pkt. 4. Vedtektene – Innkomne forslag.....	85
Debatten på vedtektene.....	91

Landsmøtet fredag 29. mai 2015

Dagsorden pkt. 6. Den faglige situasjonen LO-lederens innledning	104
---	-----

Dagsorden pkt. 8. Forbundets handlingsprogram - innkomne forslag	122
Dagsorden pkt. 7. Den politiske situasjon Jonas Gahr Støres innledning.....	159
Dagsorden pkt. 8. Forbundets handlingsprogram - innkomne forslag	185

Landsmøtet lørdag 30. mai 2015

Dagsorden pkt. 9 Diverse innkomne forslag	189
Dagsorden pkt. 10 Valg	189
Valgkomiteens innstilling	191
Dagsorden pkt. 12 Bevilgninger	215

Landsmøtet søndag 31. mai 2015

Dagsorden pkt. 10. Valg.....	217
Dagsorden pkt. 8. Forbundets handlingsprogram - innkomne forslag	218
Dagsorden pkt. 11. Uttalelser fra landsmøtet	222
Dagsorden pkt. 13. Avslutning	230
Landsmøtets deltakere	232
Talerliste	241

Landsmøtet onsdag 27. mai 2015

Dagsordens punkt 1 – Åpning og konstituering

Norsk Arbeidsmandsforbunds 38. ordinære landsmøte ble åpnet på Radisson Blu Plaza Hotell i Oslo onsdag 27. mai 2015 kl 13 00.

En vekter i gammel uniform, med en morgenstjerne (vekkerstav) i venstre hånd, gikk fram på podiet og forkynte:

«Om eder tid og sted vil vite, kallede arbeidsfolk. Fra det ganske land eders møter for 38. gang til landsmøte i Norsk Arbeidsmandsforbund. Før eders vel, slik dirigenten befaler, vakt tid og sted. Vår klokke er slagen ett, møtet tar til.» Han dunket morgenstjerna i gulvet tre ganger og trådte ned fra podiet. (Vekteren ble spilt av Arbeidsmandsforbundets regionale verneombud i Telemark, Lars Tveiten)

Forbundets kortfilm om arbeidsfolk ble vist. Den har følgende tekst:
«Det finnes noen som går på jobb mens du sover. Som holder hjulene i gang. De bygger gatene du går på og tar vare på bygningene du jobber i. De krummer nakken når ingen andre vil, og går ut i stormen fordi noen må. Du legger kanskje ikke merke til dem, fordi de ikke roper høyt. Men de er stolte av sitt håndverk. De står støtt i sin tro på at de er musklene i maskineriet. Uten arbeidsfolk stopper Norge. Det er Norsk Arbeidsmandsforbund.»

Sosialistisk kor, med dirigent Trond Lindheim, framførte sangene «Hender» og «Seiren følger våre faner». Under den siste sangen gikk en faneborg med 30 gamle og nye faner fra foreninger og avdelinger i hele landet fram til podiet, snudde og gikk ut igjen.

ÅPNINGSTALEN

Forbundsleder Erna Hagensen holdt følgende åpningstale:
På landsstyrets vegne, har jeg den glede og ære å ønske delegater og gjester velkommen til Norsk Arbeidsmandsforbunds 38. ordinære landsmøte! Jeg vil også få ønske presse og andre tilhørere velkommen, og ikke minst til alle våre ansatte. Uten dem hadde dette blitt et sant kaos, og det skal det ikke bli. Kjære landsmøte, uten dere stopper Norge! Vi er forbundet for arbeidsfolk!

I 120 år har vi i Norsk Arbeidsmandsforbund kjempet sammen, skulder ved skulder, for lønn, rettigheter, og ikke minst for verdighet for arbeidsfolk. Den 13. april i 1895 møttes 12 vei- og jernbanearbeidere i Oslo. De 12 mannfolkene representerte da 200 organiserte arbeidsfolk. Det ble starten på en lang, tålmodig og organisert kamp for å gi arbeidsfolk en lønn det var mulig å leve av. Rettigheter til hvordan arbeidsgiveren kunne behandle deg. Verdighet! Du

skulle kunne slippe å stå med lua i hånda. Du skulle kunne ta imot lønna di, både med stolthet og verdighet for din arbeidsinnsats. I dag er vi her 180 delegater, til sammen representerer vi mer enn 32 000 organiserte. I vårt fellesskap er vi mer enn 30 ulike bransjer, både i privat og offentlig sektor. For mange av dere har vi etter mange års kamp lyktes med å få på plass en anstendig lønn og rettigheter. Ja, vi har fått til mye, men vi er altså ikke i mål. Vi har fått et godt regelverk for arbeidsforhold. Men vi sliter fortsatt med at altfor mange arbeidsgivere ikke klarer å følge dette regelverket. Vi har altså ikke kommet i mål når det gjelder lavlønn og stort arbeidspress for mange. Kampen for de lavtlønnede må vi fortsette med. Det er tøft å ha lite å rutte med i et rikt land som Norge. Derfor skal vi fortsette kampen for de lavtlønnede. Svikter vi i denne kampen, så svikter vi våre grunnleggende verdier. Nå ser vi at det er andre farer som truer, i solide bransjer. I anleggsbransjen ser vi at mange useriøse bedrifter vinner anbudene på bekostning av de som ønsker å drive seriøst. Det har blitt altfor mange useriøse arbeidsgivere som utnytter arbeidsfolk i en sårbar situasjon. Seriøse bedrifter med ordnede lønns- og arbeidsforhold taper denne konkurransen. Mange av de utenlandske selskapene som kommer til Norge, har vi erfart, er ikke opptatt av verken arbeidsmiljølov, tariffavtale eller HMS-arbeid. Dette truer gode arbeidsplasser. Ikke nok med det, truslene toppes nå av en regjering som gjør hva de kan for å redusere arbeidstakerne sine rettigheter.

Kjære landsmøte, et sterkt Norsk Arbeidsmandsforbund trengs like mye i dag som for 120 år siden. Kamerater! Uten arbeidsfolk stopper Norge! Hver eneste natt er det mange tusen kvinner og menn av våre medlemmer som starter arbeidsdagen når de fleste andre er på vei til sengs. Hver eneste morgen er det mange tusen kvinner og menn av våre medlemmer som starter arbeidsdagen lenge før andre har fått gnidd søvnen ut av øya. Hver eneste kveld er det mange tusen av våre medlemmer som reiser til jobb, mens andre setter seg godt til rette i sofaen. Vi tenker kanskje ikke så mye over det, men det er det arbeidet dere gjør som er med på å holde Norge i gang til enhver tid.

Det er vi som sprenger fjell, det er vi som bygger og trygger veier. Det er vi som sørger for trygghet og sikkerhet når det trengs. Det er vi som holder Norge rent. Kjære landsmøte, ikke bare det, men vi får til og med folk opp av sofaen, inn på treningsstudioene, opp i skibakken. Ja, til og med meg har dere klart og fått til å løfte vekter fra tid til annen. Selv om det kanskje ikke synes da. Kamerater, vi er musklene i maskineriet! Vi holder Norge oppe med vår egen kraft. Uten oss stopper Norge!

Norge trenger oss, og de trenger oss godt organisert. Når vi står samlet og jobber i fellesskap er vi som tydeligst, og vi er som sterkest. Vi har vedtatt at vi skulle styrke organisasjonen ved å søke sammen med andre forbund. Vi gjorde vårt ytterste, vi, for å følge opp dette landsmøtevedtaket. Vi fikk ikke

noe storforbund den gangen. Vi hadde stort engasjement da vi jobbet med Forbundsalliansen, men det ble altså ikke noe stort forbund. Det var nok en skuffelse for flere. Men gjennom det arbeidet, var det også godt å se hvor sterk og samlet vår organisasjon var. I møte med andre forbund kom det så tydelig fram hvilke verdier som er viktige for oss. En stor takk til dere alle som brukte både tid og krefter for å få dette til. Så fort overraskelsen og skuffelsen hadde lagt seg, var vi i gang igjen med å fortsette å utvikle organisasjonen vår. Vi kan aldri stå stille når det gjelder organisasjonsutvikling. Arbeidslivet og samfunnet er i stadig endring. Og da er det så viktig at vi har en organisasjon som kan møte de nye utfordringene. Morgendagens utfordringer krever altså morgendagens løsninger.

Den viktigste jobben vi kan gjøre, det er nettopp å sørge for at flere blir med på vårt lag. Vår styrke ligger først og fremst i flere medlemmer, og det gjøres et godt styrke arbeid i hele organisasjonen med å verve nye medlemmer. En stor takk til dere alle som bidrar til at medlemstallet nå har økt jevnt og trutt de senere årene. Vårt forbund er sterkt, og det er tilstedeværende på mange steder rundt omkring i landet gjennom vår avdelingsstruktur, tillitsvalgte og klubber i bedriftene. Og det er et bevisst valg vi har gjort, nettopp å ha et godt utbygget lokalapparat. Vi skal være der medlemmene er. Vi har jobbet mye med å rive ned skiller mellom oss, forene oss, stå sammen. I dag er det et stort samarbeid på tvers av avdelingene. Vi har ansatte som stiller opp for hverandre på tvers av avdelingsgrensene. Det som før var helt utenkelig, har nå blitt helt naturlig og selvfølgelig. Så jeg vil også benytte anledningen til å takke våre ansatte som er så omstillingsvillige. De er ikke redde for å bli med på endringer når det trengs. Jeg vil spesielt peke på det som avd. 1 og avd. 2 har fått til når det gjelder etableringen av eget medlemscenter. Flere av de ansatte har fått nye arbeidsoppgaver, eller noen har fått ny arbeidsplass. En stor takk til dere for at dere har spilt på lag.

Vi har et landsstyre og et forbundsstyre som har jobbet godt sammen nå, til det beste for våre medlemmer. I dag har vi altså et samlet forbund, vi har et sterkt og vi har et tydelig forbund. Vi har også satset mye på skoling og opplæring, for det er viktig for oss å ha godt skolerte tillitsvalgte. Spesielt Tillitsvalgtforum har vært et godt tiltak for mange. Jo mer våre tillitsvalgte kan, om avtaler og rettigheter, jo lettere er det å bistå medlemmer ute på arbeidsplassene. Et forbund er ikke sterkere enn den totale kunnskapen som i fellesskap ligger i forbundet.

Internasjonalt arbeid. Vi har også et engasjement når det gjelder internasjonalt arbeid. Vi er og skal være opptatt av internasjonalt arbeid. Internasjonal solidaritet og samarbeid har alltid vært en viktig oppgave for hele fagbevegelsen. I 2013 inngikk vi et partnerskap med vårt søsterforbund i Swaziland som organiserer gruvarbeiderne. Derfor er jeg så glad for at vi her på landsmøtet

i dag har med oss to tillitsvalgte fra Swaziland, som vil følge vårt landsmøte. Hjertelig velkommen skal dere være! . Altfor mange gruvarbeidere rundt omkring i verden mister livet på grunn av dårlig sikring og lite ansvarsbevissthet fra arbeidsgiverne. Vår fremste oppgave er nå å bistå når det gjelder arbeidet med HMS. I Norge har vi få ulykker i gruvesektoren. Derfor mener vi at vi har noe å dele med andre. Vi ønsker også nå å bistå slik at fagbevegelsen kan bli sterkere i et land hvor LO nå er bannlyst.

I Norge er det heller ikke særlig sexy å snakke om gruvedrift. Jeg var glad for at regjeringa tok mot til seg og sa ja til å sette i gang i Engebøfjellet. Norge trenger mineraler til det meste vi skal produsere. Alt i fra tankkrem til TV-apparater. Gruvedrift er som regel knyttet til små lokalsamfunn rundt omkring i landet. Dette er viktige arbeidsplasser nettopp for å kunne opprettholde bosettingen, også utover i landet. Bergindustrien ser vi nå sliter. Spesielt ser vi det på Sydvaranger og Store Norske på Svalbard. Det var gledelig å høre at regjeringa ville legge til rette for videre drift på Svalbard for Store Norske, men nedturen kom når de nå la frem revidert budsjett, hvor de sa kun til 2016. Hele Svalbardsamfunnet er avhengige av Store Norske! Ryker Store Norske, så ryker så mange andre arbeidsplasser også på Svalbard. Vi ser også nå at russerne ruster opp rundt hele dette området. Og da er det så viktig at Norge er til stede for at vi skal opprettholde vår suverenitet på Svalbard. Dette handler om mer enn å si ja eller nei til gruvedrift.

Kamerater, landsmøtet er vårt fremste politiske verksted. Vi skal nå meisle ut vårt politiske program, som skal ta tak i de utfordringer dagens arbeidsfolk står ovenfor. Vi skal ta mål av oss, til selv å fremme løsninger for fellesskapet og for framtida vår, som også tar tak i at vi nå presses i negativ retning fra mange kanter. Den sterke, blå politiske motvinden som har blåst mot oss de senere par årene er svært opprørende. Under stortingsvalget var det en stemning blant folk om at det var nødvendig med skifte av vårt lederskap. Jeg hørte en del si: Ja, la de nå få prøve seg. Akkurat som det skulle være deres tur? For meg var det der helt uforståelig. Den rød-grønne regjeringa førte oss altså trygt gjennom en turbulent finanskriser. Vi støttet den rød-grønne regjeringa, og det gjorde vi fordi fagbevegelsen alltid har hatt en historisk oppgave: Å skape et samfunn der alle har muligheter, der alle kan delta. Trygg økonomisk styring, det henger nøye sammen med muligheten til å få arbeid. Ved trygg økonomisk styring sikrer man arbeidsplassene. Så la oss aldri glemme: Kampen for arbeid, det handler om å gi enkeltmennesket både frihet og muligheter. Men det er mer enn det. Kampen for arbeid til alle, det har gitt muligheter til mange, og det har vært helt avgjørende for vårt lands vei fra fattigsamfunnet til velferd. Kampen for et anstendig arbeidsliv, det har gitt trygghet og det har gitt frihet til arbeidsfolk. At vi har lav ledighet og mange i arbeid, ja det er hele kjennetegnet ved den norske modellen. Den norske modellen har vært vellykket for oss, som for hele samfunnet. Det er en modell som vi må fortsette å sloss for.

Vi er annerledeslandet. Og hvorfor er vi det? Det er da mange som peker på oljen. Da vil jeg peke på at det også er mange andre land som har olje, men som ikke har klart det vi har klart, så rask rikdom. Den tidligere Bondevikregjeringa hadde også olje, uten å skape en eneste en ny arbeidsplass. Under den rød-grønne regjeringa ble det altså skapt 300 000 nye arbeidsplasser. Går vi ut i Europa ser vi mange land med høy arbeidsledighet. Spania har en arbeidsledighet på 25 %, de har en ungdomsledighet på 50 %. Tenk dere, om halvparten av norske ungdom skulle gå der og ikke ha noe å gjøre.

Kom ikke her og fortell meg at vi ville hatt det sånn, uavhengig av hvem som sitter med makta! Krisen i Europa kan altså ikke møtes med mer løssluppen markedsrett eller gammeldags høyrepolitikk. Den rød-grønne regjeringa viste oss hvilke virkemidler som måtte brukes. Og ikke minst så viste de at de ville spille på lag med oss. Vårt forbund fikk gjennomslag for mange av våre saker. Vi fikk en offentlig godkjenning for renholdsbedrifter. Vi fikk ID-kort, og ikke minst så fikk vi regionale verneombud for renholdsbransjen, til stor ergrelse for Petter Furulund kanskje. De styrket arbeidstilsynet med 200 millioner, de tillitsvalgte fikk innsynsrett. Vi fikk ILO-konvensjon i alle kommunale offentlige innkjøp. Det ble likestilling mellom skift- og turnusarbeid.

Nå har vi altså fått en regjering som har bevist, gjennom vedtak, ord og gjerninger, at de vil svekke arbeidsfolk sin innflytelse. Én av de viktigste sakene de gikk til valg på, det var å gi folk skattelette. Det kan hende det hørt forlokkende ut for mange. Jeg kan fortelle dere at Johannes Holte, som jobber som vaktmester, han tjener 420 000 i året. Han sitter igjen med ca. 1000 kr i skattelette. Og av det skal han dekke økte kostnader til barnehage, og økte kostnader til legehjelp. Mens Anne Smestad, som jobber som aksjemegler ned i Bjørvika her, hun sitter igjen altså med mer enn 38 000 mer å rutte med. Denne regjeringa vil klappe i hendene for mer lokale avtaler. Jeg er sikker på at det hadde ikke blitt rare lønna igjen for en renholder som selv skulle forhandle lønna sin.

Kamerater, denne regjeringa har gått løs på arbeidsmiljøloven. Arbeidsmiljøloven er en vernelov for å beskytte arbeidsfolk. Robert Eriksson, du sier at vi trenger en mer fleksibel arbeidsmiljølov. Fleksibel for hvem? Jeg har ikke hørt en eneste en av våre medlemmer, som sier de trenger en lov som pålegger dem å jobbe mer overtid. Jeg har ikke hørt en eneste av våre medlemmer si at de trenger en lov hvor det betyr at de skal jobbe mer på midlertidige kontrakter. Nei, Robert Eriksson, du representerer en regjering som absolutt ikke ønsker å spille på lag med arbeidsfolk! De endringene dere har gjort i arbeidsmiljøloven viser med all tydelighet det. Så har dere også fått god hjelp av deres venner både i Venstre og KrF.

Vi har bransjer som har altfor mange ulykker, altfor mange mister livet i an-

leggsbransjen. Siden forrige landsmøte har 23 anleggsarbeidere mistet livet. Én av dem var en ung gutt på bare 18 år. Det er grunn til å tro at mange av disse ulykkene skyldes både tidspress og lange arbeidsdager. Jeg ser med gru på utviklingen i denne bransjen, når vi nå også har fått så stort innslag av useriøse bedrifter som tyner de ansatte. Men jeg er glad for det samarbeidet vi har mellom partene i bransjen, ikke minst det samarbeidet vi nå har med Statens vegvesen, som lytter til oss. Det er altså vi som parter, som må jobbe sammen for å få bukt med sosial dumping og annen kriminalitet. Men jeg er redd vi har en tung jobb å gjøre, med å få denne regjeringa til å spille på lag med oss. Vi har lang og god erfaring med å jobbe sammen om uverdige forhold i en bransje. Det har vi hatt med NHO Service i mange år. Derfor så har vi også gode resultater.

Over til tariffoppgjøret, men nå tror jeg nesten jeg må kaste jakka. Årets oppgjør var altså et mellomoppgjør, og vi hadde et ganske vanskelig utgangspunkt. Vi var enige om at det ikke skulle bli noen lønnsfest, men vi var like klare på at det måtte gis et løft til de som tjener aller dårligst. Vi ble også i år møtt med at vi måtte vise moderasjon. Bedriftene innen servicesektoren har dårlig lønnsevne, det måtte man hensynta, sa NHO-sjefen. Jeg kan ikke fatte og begripe at det kan være så vanskelig også innenfor denne sektoren å prise tjenestene sine til det det faktisk koster. Trenger jeg en rørlegger så må jeg faktisk betale det det koster.

Det er nå merkelig, at store bedrifter eller offentlige innkjøpere som handler tjenester fra bedrifter som driver svart, ikke skal få noen straffereaksjon fra samfunnet. Hvis jeg som privatperson betaler en snekker svart for å sette opp hytta mi, får jeg en klekkelig bot. Eventuelt blir jeg puttet i fengsel. Jo større bedriftene er, eller offentlige etater som kjøper svarte tjenester, desto større burde straffen være. Folk flest har forstått at de som tjener aller dårligst, bør ha en lønn de kan leve av. Nå må dere som legger inn anbud, uansett hvilken bransje det er, slutte å selge Norge på billigsalg! Til renholdsbedriftene: Dere har fått virkemidler nå, som bidrar til å bedre konkurranseforholdene. Nå er det opp til dere å gi en anstendig lønn til renholderne.

Og så kjenner jeg at jeg blir, kan jeg si eitrende forbanna, eller kan jeg si fly forbanna eller i hvert fall forbanna? Når næringstopper roper høyt om moderasjon! Og det sier altså de som grafser til seg skyhøye lønnstillegg og bonuser. De hevder at de må ha så høye lønnstillegg de, for å være konkurransedyktige med utlandet. Har dere hørt sånt vås? God tur, sier vi! . Er det noen som burde vise moderasjon, så er det vel nettopp de. Nå har de jo også fått stort skattelette av en regjering som tar fra de lavtlønnede og gir til de rikeste. I år fikk vi altså ikke så mye som en 50-øring i et generelt tillegg, men vi sa det var greit. Men vi var også klare på at de lavtlønnede skulle ha et anstendig lavtlønns tillegg. Så fikk vi 1,75. Det sa vi ja til. Så fikk vi en diskusjon. Det skulle gis til de

på 90 % og under 90 %. Dette tillegget ville altså NHO ikke at vekterne skulle få, da de lå akkurat på 90 %. Det ville betydd at vekterne ikke hadde fått noe lavtlønns tillegg i det hele tatt. Derfor vil jeg rette en stor takk til LOs forhandlingsdelegasjon som støttet oss, og sa klart ifra at de ville stå bak oss. Jeg er sikker på at alle våre vektere satte stor pris på støtten vi fikk.

Ved årets oppgjør, som tidligere oppgjør, var altså budskapet: Vis moderasjon. Da lurer jeg på hvem det er som skal lære arbeidsfolk om moderasjon? Ved forrige mellomoppgjør krevde vi tre kr til de som tjener aller dårligst. Det er ikke å vise moderasjon, sa NHO-sjefen Kristin Skogen Lund. Selv hadde hun en lønn på nærmere fem millioner i 2013, altså ved forrige mellomoppgjør, og en gullkantet pensjon hvor NHO betaler inn en kvart million i året. Rune Bjerke, DNB-sjefen, hadde en lønn på ca. åtte millioner i 2013. Han var også for moderasjon. Telenorsjefen Baksaa, som gikk av nå for ikke så lenge siden, han hadde en lønn på ca. 15 millioner i 2013. Han var også for moderasjon. Helge Lund, tidligere konserndirektør i Statoil, var også for moderasjon. Han hadde en storkonflikt med sine ansatte for noen år siden, om pensjon. De ansatte tapte den saken. Selv beholdt han altså en gullkantet pensjon i millionklassen og en lønn på 14 millioner. Nei, ett av hovedproblemene i norsk økonomi er at lederne gjør det helt umulig å føre en solidarisk lønnspolitikk. Posisjonene de inntar er altså så moralsk fordervede. Ofrene de sier andre skal ta, er de selv høyt hevet over. Nei, Skogen Lund, neste gang du krever moderasjon fra våre lavtlønnede renholdere, bør du ta deg en titt i speilet. Der vil du antagelig oppdage et problem. Kamerater, vi må fortsette kampen for de lavtlønnede. Svikter vi i den kampen, så svikter vi våre grunnleggende verdier.

Til slutt, kjære landsmøte: Vi skal nå brette opp ermene for å sloss for bedre lønn og arbeidsvilkår for arbeidsfolk. Kamerater, det er vi som skal forme morgendagens Norge, ikke kapitaleierne, ikke en blå-blå regjering. For vi står sammen, sterke i troen på at vi er musklene i maskineriet. Vi er forbundet for arbeidsfolk, vi skal fortsette å sloss, både for frihet, solidaritet og like muligheter for alle. Jeg ønsker oss alle et godt landsmøte!

GABRIELLAS SONG

«Gabriellas song» ble vakkert og mektig framført av Charlotte Fongen, Den norske opera.

Deretter ble et lys tent på scenen og forbundsleder Erna Hagensen holdt følgende minnetale:

MINNETALEN

Fellesskapet og samholdet er selve livsnerven i vårt forbund og i vår beve-

gelse. Det er altså de tuseners innsats, både lokalt og sentralt, som gjennom historiens gang har gitt vår bevegelse nødvendig styrke til å gjennomføre reformer og fremforhandle løsninger til det beste for fellesskapet vårt. Mange har nedlagt betydelig innsats for at vi alle skulle få ha bedre kår både i fritid og i arbeidslivet. Og ikke minst for en sterkere fagbevegelse. Mange har på ulikt vis bidratt til de oppnådde resultater uten å ha mottatt noe stor honnør for sin innsats. Mange har også gått bort i stillhet uten den helt store oppmerksomheten. Noen også i så altfor tidlig alder.

To av våre medlemmer, Monica Bøsei og Bano Rashid, ble brått og brutalt drept på Utøya den 22. juli 2011. Til sammen ble altså 77 mennesker revet bort på Utøya og i regjeringskvartalet. I den grusomste hendelsen i vårt land etter krigen. Det er helt ufattelig sårt at så mange som skulle være vår framtid, på en sånn meningsløs måte ble tatt fra oss. Våre tanker går til alle de som ble rammet av denne tragedien, og familien deres.

Det var tungt å motta budskapet om at tidligere forbundsleder Harald Øverås var gått bort. Harald var en forbundsleder fra 1981 og frem til 1991, da han gikk av med pensjon. Harald var en markant leder. Han begynte sin arbeidskarriere som 15-åring på anlegget ved Nordlandsbanen. Han reiste så videre til gruvene på Svalbard. Harald vokste opp i fattige kår. Disse erfaringene, og erfaringene fra det knallharde arbeidet ute på anlegg og i gruv, la grunnlaget for mange av de verdier som senere styrte Harald i alt hans virke. Som styreleder i Norsk Folkehjelp var han enestående dyktig. Han mottok også Pioneren som fagbevegelsens høyere utmerkelse for sin innsats.

Tidligere leder av Avd. 2 Oslo/Akershus, Magnar Karlsen, gikk bort den 16. desember i 2012. Magnar var hovedtillitsvalgt i Korsbrekke og Lorck, senere Kolo Veidekke, og hadde mange ulike verv i forbundet. Magnar var en trofast fagforeningsmann. Han var LO-medlem i hele 61 år.

Frode Ålerud gikk bort bare 53 år gammel. Frode var i mange år tillitsvalgt i Statens vegvesen og Mesta. Da han så brått døde, var han ivrig i gang med et nytt oppdrag for vår avdeling Innlandet.

Lisbeth Johansen døde brått den 16. april i 2012, hun ble bare 57 år gammel. Lisbeth var i mange år tillitsvalgt i ISS for renholderne der. I flere år ledet hun også Harstad renholdsclubb. I 2003 ble hun valgt inn i forbundsstyret. Der var hun frem til hun ble ansatt som organisasjonsarbeider hos oss i 2007.

Oddveig Frisli døde 30. november i 2013 etter noe lenger tids sykdom. Oddveig var tillitsvalgt i ISS i mange år. Hun satt også i forbundsstyret fra -92 og fremt til hun gikk av med pensjon i -99.

Olav Lund døde 14. oktober i 2014. Olav hadde en lang yrkeskarriere som industriarbeider i Kværnerkonsernet. Han var avdelingsleder i Hamar Jern- og Metallarbeiderforening før han ble distriktssekretær i Norsk Arbeidsmandsforbund avd. Hedmark. Han ble senere LOs distriktssekretær i Hedmark, en stilling han stod i frem til pensjonsalderen i 2009.

Magne Lystad døde den 18. august i 2011. Magne var tidligere distriktssekretær i Nord-Trøndelag. Han var gruvearbeider med bakgrunn fra Svalbard, før han kom til Fosdalen Bergverk i Malm. Han har hatt en rekke tillitsverv i forbundet.

Finn Steinnes døde den 16. desember i 2014. Finn var tidligere distriktssekretær i Sogn og Fjordane. Han var i Kjemisk forbund før han kom til oss. Der utmerket han seg som en dyktig tillitsvalgt i verket Svelgen.

Linda Edland døde 25. november i 2013, bare 49 år gammel. Linda jobbet som kokke ute på anleggene til Veidekke. Linda var med i tariffrådet for anlegg. Hun kjempet hardt for å bedre lønna for kokkene.

Rolf Finstad døde den 27. mars i år etter noe tids sykdom. Rolf var i mange år tillitsvalgt i Statens vegvesen. Han var også mange år aktiv i tidligere avd. 2 Akershus. Rolf var en trofast fagforeningsmann. Han var medlem av LO i 47 år, og i Arbeiderpartiet i 50 år.

Charlotte Magnus døde den 21. oktober i 2012, bare 40 år gammel. Charlotte jobbet som vokter og var tillitsvalgt i Securitas. Hun hadde også ulike verv i forbundet fra -97 og frem til 2004.

Kjell Svendsrud døde den 22. februar i 2013. Kjell var mangeårig hovedtillitsvalgt i Statens vegvesen. Han fungerte også som distriktssekretær i Avd. 5 Innlandet i ca. to år.

Rolf Buknotten døde 28. juli i 2013, 92 år gammel. Rolf Buknotten var hovedtillitsvalgt i Statens vegvesen i Nord-Trøndelag i mange år. Han var kjent som en markant og mektig representant for Arbeidsmandsforbundets medlemmer.

Siden sist vi var samlet til landsmøte, har 1364 av våre medlemmer gått bort. Mange av oss sitter igjen med varme og gode minner etter en kamerats bortgang. Minner som gir oss nødvendig styrke til videre arbeid. Alle fortjener de den samme ære og honnør fra landsmøtet og fagbevegelsen. Det er ikke mulig å nevne alle ved navn, men de er alle med i våre tanker når jeg nå har fremhevet noen få som representanter for de mange som har gått bort disse fire årene. Vi takker de alle som har gått bort for et godt kameratskap. Og som Arne Paasche Aasen sier i sitt dikt.

LIVETS SPOR

*Så de noe skjønnere vide om jord enn et ansikt der livet har satt sine spor
Møtte du noen gang mildere vår enn grånende hår
Spør ikke hva han brakte det til
om han vant eller tapte i dagens spill
Visst kan du se for en mann han var på børa han bar
Best vil han tegne seg av i ditt sinn
Når du vet han satte kreftene inn
Bedre enn gravtalerens pene ord
er livets spor*

Vi hedrer dem alle med ett minutt stillhet, og jeg vil be landsmøtet reise seg. Ett minutt stillhet.

OLD MAN RIVER

«Old Man River» ble mektig og underholdende framført av Magne Fremmerlid, Den norske Opera.

HILSEN FRA INNENLANDSKE GJESTER

Erna Hagensen introduserte: «Da har vi noen gjester som ønsker å hilse landsmøtet. Vi starter med de innenlandske, og vi er så heldige at vi har partilederen fra SV, Audun Lysbakken, vær så god, talerstolen er din!

Audun Lysbakken, partileder i SV, hilste på vegne av de innenlandske gjestene: Ja, da har jeg allerede blitt introdusert her i sted, det var jo litt utenfor programmet. (Han siktet til at Magne Fremmerlid hadde fått ham fram på gulvet under den dramatiserte framføringen av Old Man River.)

Kjære kamerater, kjære landsmøte!

Det er en stor ære å få lov til å hilse det her landsmøtet, og å gratulere Arbeidsmandsforbundet med 120-årsjubileet som akkurat har vært. Dere er et forbund som har spilt en utrolig viktig rolle i arbeiderbevegelsens historie, og når jeg ser den forsamlingen her så vet jeg at dere også kommer til å spille en veldig viktig rolle i arbeiderbevegelsens framtid. Og så synes jeg det er veldig trivelig å være i en forsamling der det finnes en sjef som heter Erna, som jeg har betydelig mer sans for enn den Erna som er sjef for Norge. . Én av de tingene dere kan være stolte av i deres historie, det er den rollen det her forbundet spilte den gangen da arbeidsmiljøloven ble til. Og derfor er det fortvilende at dere og vi nå sammen må kjempe mot rasing av den samme loven. Vi har nå den mest mørkeblå regjeringa Norge har hatt i min levetid. Den angriper arbeidsmiljøloven som en del av et prosjekt for å omdanne vårt samfunn. Den skaper måned for måned et litt kaldere Norge. Et mer urettferdig Norge, fordi forskjellene øker. Et mer kortsiktig Norge. Fordi de undergraver det som har

gjort Norge til et godt samfunn å leve i. Og et mer smålig Norge, når milliardærene får skattelette samtidig som uføretrygdede med barn får mindre å leve av, og alderspensjonister får mindre å leve av.

Angrepet på arbeidsmiljøloven er kanskje det aller mest dramatiske av det denne regjeringa gjør for å forandre Norge. Det er urettferdig fordi det flytter makt fra arbeidsfolk, hashtagen passer bra, til sjefene. Det er kortsiktig, fordi det undergraver det regulerte arbeidslivet som gir et godt samfunn. Og så er det smålig fordi det lar de mest utsatte arbeidstakerne i stikken. Og Robert Eriksson, arbeidsministeren vår, han, jeg vet ikke om dere har lagt merke til det, men han har en tendens til å begrunne endringene i loven med anekdoter fra Værdal. Dere har sett... er det noen fra Værdal her? Nei. Jo, der ja! Men jeg har i hvert fall hørt at en del av de anekdotene ikke stemmer helt. Men mot anekdoter fra Værdal, så har vi fakta fra land etter land som har prøvd det samme som høyresiden nå gjør.

Og vårt spørsmål er: Hvorfor i all verden skal vi prøve det andre har mislykkes med, i Norge? De sier at de vil modernisere norsk arbeidsliv. Vi spør hva i all verden er moderne med å la flere stå med luen i hånd. De sier at de skal myke opp norsk arbeidsliv. Vi spør hva i all verden er det som er så mykt, med mer søndagsarbeid og mer overtid. Det er ganske hardt det, for mange mennesker, som mister makt over egen hverdag. De sier at dette skal skape flere jobber. Vi spør hvordan kan det det når erfaringene fra andre land viser at de bare blir flere midlertidige jobber, ikke flere faste jobber. De sier at det skal gi ungdom jobber. Vi spør hvordan i all verden kan det ha seg, når vi i land etter land i Europa ser at det er ungdom og kvinner som taper når midlertidigheten brer om seg. Det sier det skal gi funksjonshemmede jobber, men de funksjonshemmedes organisasjoner sier at de vil ikke bli brukt på den her måten. Rundt om i Europa ser vi et arbeidsliv som mange av deres tillitsvalgte også ser har kommet steg for steg til Norge. Og som de endringene vi nå får vil bringe enda nærmere oss. Et arbeidsliv med millioner av mennesker som lever i midlertidighet. Uten den tryggheten som faste ansettelser gir. Et arbeidsliv med et nytt klasseskille, mellom de som er innenfor et stadig krympende regulert arbeidsliv, og de som står utenfor. Og vi vil ikke ha det samfunnet, for vi vet at det er et kaldere samfunn, et samfunn med større forskjeller, i inntekt, i makt, i levekår. Vi vet at det er å gå tilbake i tid, istedenfor å gå fremover i tid.

Og derfor er vårt krav, og jeg er sikker på at vi står sammen om det, Arbeidsmandsforbundet og SV, at alt det høyresiden nå gjør for å forandre vårt arbeidsliv, skal reverseres når vi vinner et nytt flertall i 2017. Ikke litt av det, men alt. Ord for ord, paragraf for paragraf, tiltak for tiltak.

Tillitsvalgte i Arbeidsmandsforbundet er i førstelinen i kampen for et varmt samfunn i Norge. I kampen for et inkluderende samfunn, i kampen mot sosial

dumping. Deres medlemmer i renholdsbransjen, på anlegg og i mange andre av de gruppene dere organiserer, vet jo at det useriøse arbeidslivet, den sosiale dumping, det utrygge arbeidslivet, også har kommet til Norge. Det øker forskjellene mellom folk, og alle taper på det. Fordi vi får lavere effektivitet i økonomien vår og mer kriminalitet. Og det regjeringa gjør når den går løs på spillereglene i arbeidslivet, når den sørger for mer midlertidighet, når den sørger for lavere organisasjonsgrad, som over tid vil bli resultatet, når den fjerner den kollektive søksmålsretten som så mange i fagbevegelsen har kjempet for - Det er at de legger til rette for seier for de useriøse, til og med bonus for de kriminelle. Det er vi som jobber for et skikkelig arbeidsliv, og det er faktisk i alles interesse, i det her samfunnet. Vi burde jo gjort helt motsatt. Vi burde styrket reguleringen av arbeidslivet vårt. Vi er for arbeidsinnvandring, men det skal være innvandring på norske lønns- og arbeidsvilkår. Vi er for tiltak som kan sørge for at vi får bedre kontroll med norsk arbeidsliv. Det vi burde diskutert var jo ikke å svekke fagbevegelsen sine kampmidler, men hvordan vi kunne gjøre det lettere å allmenngjøre tariffavtalen. Hvordan vi kunne utvide den kollektive søksmålsretten, hvordan vi kunne styrke retten til fast ansettelse, og begrense innleie. Og så burde vi diskutert, ikke bare hvordan vi kunne stoppe den blå regjeringa, men hvordan vi kan stoppe strømmen av direktiver som kommer fra Brussel som vrir vårt arbeidsliv i feil retning. Vi trenger en femte frihet i Europa: Retten til å bestemme over vårt eget arbeidsliv.

Jeg tror at i de årene og tiårene som kommer, så vil likhet bli den største og viktigste idéen. Arbeiderbevegelsene er grunnlagt på to tanker: Kampen for frihet og likhet, og at de to henger sammen. Høyresiden snakker mye om frihet, og så blir det til poker og Segway og lakrispiper og sånne ting. Ikke sant, det når jo ikke det som gir virkelig frihet til anklene en gang. Hva er det som gir virkelig frihet? Jo, det er at du har en barnehageplass til ungen din, at du har en sykehjems plass som ikke koster mer for vanlige folk enn for andre, til din mor eller din far. Det er det at du har et regulert arbeidsliv, det er det som gjør at du får frihet til å bestemme over eget liv. Vi er bare frie i sterke fellesskap. Og alt, jeg vil understreke det, alt er dårligere i samfunn med store forskjeller. Og det er ikke bare en påstand fra folk på venstresiden og folk i fagbevegelsen. Veldig mye forskning de siste årene har vist at i samfunn med store forskjeller, så lever de kortere, de har dårligere helse, de har mer kriminalitet, de har flere tenåringsgraviteter, de har mer narkotikamisbruk. Ta en dårlig statistikk, you name it, samfunn med store forskjeller er på toppen, samfunn med små forskjeller gjør det bedre. Samfunn med små forskjeller er bra for alle, store forskjeller er gift. Da kan vi jo ikke gi skatteletter til de rike. Da burde vi gi skatteletter til hardt arbeidende mennesker som tjener lite. Da burde vi skatlegge milliardærene og senke skattene på de lave lønningene. Vi burde øke skattene på bankene, og satse pengene på barn og besteforeldre og velferd i Norge.

Og akkurat nå, så er kanskje den viktigste kampen mot økte forskjeller kampen mot arbeidsløsheten, som begynner å vokse. Arbeidsløshet fører til utrygghet, tar fra folk framtidshåpet, og tar fra oss som samfunn enorme ressurser. Og derfor så er vår viktigste melding til regjeringa akkurat nå: Slutt å stå og se på at arbeidsløsheten vokser. Slutt å tro at skatteletter til milliardærer skaper nye arbeidsplasser. Hvor er investeringene i nye arbeidsplasser? Hvor er tiltaksplassene vi trenger? Hvor er den nye ungdomsgarantien vi skulle hatt for å styrke ungdoms rettigheter, og hindre ungdomsledighet? Det er det vi trenger nå, ikke nye skatteletter til de på toppen av det norske samfunn.

Vi nærmer oss et nytt valg. Jeg håper vi skal bruke det valget sånn, til å si veldig tydelig fra til de som nå styrer Norge, til hun andre Erna, at de har valgt feil kurs. At vi ikke ønsker et kaldere samfunn. At vi er klare til å ta kampen for et varmt samfunn. Og gjør vi det, ja så skal vi fjerne en haug med blåe flertall i kommunene til høsten, og så skal det bli generalpremieren på valget i 2017, der vi feier Høyre og Fremskrittspartiet ut av regjeringskontorene. Dette landsmøtet er et viktig bidrag til det. Dere står oppi utrolig mange viktige kamper. Dere har vår støtte, vi er glade for å være del av den samme bevegelsen, for å stå sammen med dere. Jeg ønsker dere lykke, lykke til med et viktig landsmøte, og takk for at jeg fikk hilse dere!

Erna Hagensen:

«En ting skal du være sikker på, at vi skal gjøre vårt for å feie dem ut av de korridorene ved neste stortingsvalg! Vi har også gjester fra utlandet. Da vil jeg ønske velkommen til Jaana Ylitalo fra Finland, vær så god Jaana, ordet er ditt!»

HILSEN FRA UTENLANDSKE GJESTER

Jana Ylitalo, viseleder i serviceforbundet PAM, hilste på vegne av de utenlandske gjestene:

Ærede forbundsleder, landsmøtedelegater og deltagere, samt innbydde gjester. Jeg har den store gleden og æren å bringe en hilsen til landsmøtet på internasjonale gjesters vegne. Jeg er viseleder for serviceforbundet PAM, som representerer den private servicesektoren i Finland. Svensk er ikke mitt morsmål, som dere kanskje kan høre. OK, nå kan jeg fortsette. Våre bransjer er eiendom og rengjøringsbransjen, turisme og restaurantbransjen, handelsbransjen, samt sikkerhetsbransjen. Jeg har også tillitsverv som sektorleder for vår internasjonale organisasjons UNI Europa Property Service, samt som viseleder for vår nordiske samarbeidsorganisasjon, SUN.

Deres forbund har en lang historie. Jeg vil gratulere dere varmt for deres 120-årige aner. Dere har i lang tid arbeidet målrettet for arbeidstakernes interesser, og på deres landsmøte har dere løftet opp stillingen til akkurat de

vanlige arbeidstakerne på gulvet. Dere er forbundet for arbeidsfolk, og uten dere skulle Norge stoppe opp. Temaet og innholdet for deres landsmøte betoner stillingen og respekten for deres medlemmer og de ansatte innenfor deres bransjer, både nå og i fortsettelsen.

Jeg ser med stor interesse fram imot deres debatter her på landsmøtet. Mitt eget forbund PAM har sin kongress neste uke og jeg tar gjerne med meg hilsninger og presentasjoner herfra til vårt eget møte. Både her hos dere og hos oss i PAM retter vi blikket mot framtiden.

Norge fikk en ny regjeringmakt i 2013, og Høyre fikk lederansvaret. Det har avstedkommet mange utfordringer, også for arbeidsmarkedsparternes samarbeid. I Finland vant også høyrepartiene Riksdagsvalget i april, og sannelig kommer en høyreregjering til å gå til sine oppgaver allerede denne uken. Finlands situasjon med statsøkonomien er vanskelig, og vi har store uenigheter om de midlene som kan bringe økonomien på rett spor. Fagforeningene anser at vi skal satse på å forbedre sysselsettingen og få i gang investeringene i bedriftene. Det nye regjeringsprogrammet er ikke offentliggjort ennå, men vi skimter veldige tilpasningstiltak i statsøkonomien. På det verste snakkes det om tilpasninger på ti milliarder euro, som skal gjennomføres i form av besparinger, avgifter, endringer i beskatning og andre strukturelle løsninger. Disse strukturelle løsningene kan innebære blant annet nedskjæring av arbeidsløshetsstrygd, og øvrige arbeidstakerytelser. Tre- og topartsamarbeidet kan bli vanskeligere, og vi kan kanskje forvente oss til og med forsøk på å bryte ned partssamarbeid. Det har allerede blitt lagt frem forslag om blant annet forlenging av arbeidstiden og andre ensidige advarsler av sysselsettingsbeskyttelsen.

Ærede landsmøte, delegater og deltagere. Vi lever i vanskelige tider. I alle fall i Finland forekommer det forsøk på å beskrive fagbevegelsen som en bevegelse fra fortiden. Man vil avskaffe unødvendig regulering, og på listen over unødvendig regulering finnes det også spørsmål som angår de ansattes sikkerhet. Til og med over større deler av Europa blåser vinden som kjemper for avregulering i større monn. I forrige uke presenterte den første visepresidenten for Europeiske Unionen, Frans Timmermanns, sitt forslag til en pakke for bedre regulering, som har sin hensikt å forenkle lovgivningen på EU-nivå. Europeiske fagpolitiske faglige samarbeidsorganisasjon EFS uttrykte i sammen med alle andre Europeiske faglige paraplyorganisasjoner sin bekymring over framtiden for Europeisk demokrati. EFS er av den oppfatning at i fortsettelsen kommer kommisjonen til å begjære i Europaparlamentet og i Europeiske Rådet, sånn som ministerrådet, å avstå fra å gjøre omfattende endringer på kommisjonens initiativ om ikke en konsekvensbedømmelse gjennomføres. Spørsmålet er også om det handler om bedre regulering eller avregulering. Kommisjonens tidligere initiativ gjeldende bedre regulering og gransking av regulering, REFIT, har stoppet avgjørelser som forsøker å bedre beskyttelse av arbeidstakere,

f.eks. beskyttelse mot arbeidsrelaterte kreftsykdommer og andre nødvendige bestemmelser gjeldende arbeidshelse og sikkert. I Timmermanns forslag inngår også en idé om at avtale mellom arbeidsmarkedspartene skulle gjøres til gjenstand for offentlige høringer. En sånn beslutning skulle stride mot medlemslandenes praksis. Våre arbeidsgivere og arbeidstakere i Europa er imot dette forslaget. Vi i Finland lønnsstakerorganisasjonene støtter arbeidet for å høyne lagsstiftningens kvalitet, og bedre effektiviteten. Men de er bekymret for at avreguleringsstrebene kan i noen tilfeller være en trussel mot arbeidere, konsulenter, og også miljøvernsnormer.

Ærede landsmøtedeltagere. Fagforbundene innen servicebransjene har hatt et fortreffelig samarbeid både på nordisk og europeisk nivå, også hele verden. Vår nordiske samarbeidsorganisasjon, SUN, har allerede en lang historie. På vår felles arbeidsliste, har vi både bransjevis og felles blant annet fremmet organisering, yrkesutdanning, arbeidets innhold og dimensjonering, samt under de seneste årene også forbyggende økonomi og sosial dumping. På det europeiske nivået har under den forrige vinteren resolusjonen fleeting charter fornyet seg. Det vil si rengjøringssektorens grunnbok for seriøse anskaffelser. I det europeiske samarbeidet har vi kunnet løfte opp behovet for rettferdig konkurranseutsetting, blant annet gjennom å ta frem materiale om temaet så vel innen rengjørings- og eiendomssektorene, samt innen sikkerhetsbransjen. Vi har også tatt steg fremover innen arbeidsvernssamarbeidet. Og alt dette har blitt gjort felles og sammen med de europeiske arbeidsmarkedspartene. Nå kommer vi stadig mer til å søke løsning for arbeidets dimensjonering og standardisering.

Her i salen er en av de sentrale byggere i det nordiske samarbeidet som vi har hatt, og den her personen er deres forbundsleder Erna Hagensen. Jeg fikk den gleden å bli kjent med henne for et par år siden, da Erna fortsatt var lederen for vår samarbeidsorganisasjon SUN. Erna hadde oppgaven i flere år, og nå ønsker jeg å bruke dette øyeblikket og takke henne enda en gang for en utmerket innsats, og et svært godt samarbeid under de sist årene. Vårt samarbeid fortsetter, og som noe nytt arbeider vi side om side i UNIs nye europeiske styre. Tusen takk, Erna! Jeg ønsker deg og ditt forbund fremgang i årene som kommer.

Og helt til slutt, det kan man si...; Ærede kamerater! Fagbevegelsen er framtidens bevegelse, og ser fremover. Den er rustet til å fornye arbeidslivet. Et par krav har vi dog. Også i fortsettelsen skal endringer avtales i fellesskap, og også arbeidstakere skal stå som vinnere etter gjennomføring av reformer. Jeg ønsker at dere på møtet deres har debatter som er konstruktive for fagbevegelsen og fører dere fremover, samt at dere fatter gode beslutninger. Takk, dere alle. Og - Next time I am going to take it in English, even though I thought it would be better in Swedish, sorry!

EKSTRAHJELPA

Marianne Krogness hadde et underholdningsinnslag der hun i kjent stil framsto som både renholder og ekstrahjelp på forbundskontoret. Hennes mange gode poeng og vitser vakte stor munterhet hos landsmøtet. Innslaget ble avsluttet med å vise forbundets kortfilm en gang til.

Forbundsleder Erna Hagensen takket alle som hadde bidratt med og å sette landsmøtet i så god stemning; Sosialistisk kor, med dirigent Trond Lindheim, Lars Tveiten, Charlotte Fongen, Magne Fremmerlid og pianist Bjørnar Myre, og Marianne Krogness. Koret var dratt, men de andre kom opp på scenen og fikk overrakt blomster.

Landsmøtet tok pause fram til kl 15:45.

KONSTITUERING

Erna Hagensen:

Klokken er slagen. Vi er fortsatt under punkt 1 på dagsorden: Åpning og konstituering. Først vil jeg foreslå at Trond Karlsen fører protokoll fram til konstitueringen er gjennomført. Er salen med på det? Det er den. Da gir jeg ordet til Kirsti Mandal, leder av Fullmaktskomitéen.

FULLMAKTSKOMITEENS GODKJENNING

Kirsti Mandal:

Fullmaktskomitéen hadde møte i går. Og jeg skal referere protokollen i fra møtet. Møtet ble holdt på forbundskontoret i Oslo den 26. mai 2015 med Kirsti Mandal, Irene Skuggen Olsen og Ole Morten Karlsen til stede. Listen over delegater til forbundets 38. ordinære landsmøte slik den er lagt frem for landsmøtet, det betyr nå inn på den skjermen, vi har ikke papirlister lenger. Den ble kontrollert opp mot de innsendte fullmaktsskjemaene, med fortegnelse over representanter og vararepresentanter, slik de er valgt på avdelingenes årsmøter.

Frist for innsendelse av fullmaktsskjema var 31. mars. Avd. 1 Øst og Avd. 2 Oslo/Akershus fikk ikke gjort listene sine ferdige og undertegnet innen fristen, og de ble gitt mulighet til å skyve fristen noen dager. For øvrige avdelinger er listene mottatt i rett tid. Representantene sitt medlemskap er kontrollert mot forbundets medlemsregister. Medlemskap og kontingentinnbetaling er funnet i orden til alle i delegatlisten.

Komitéen har mottatt permisjonssøknad fra delegat nr. 6, Grete Andresen i Avd. 1, renhold. Hun søker om permisjon i dag, den 27. mai, ut dagen på grunn av eksamen. Det er eksamen i fagbrev på renhold, og fullmaktskomitéen anbefaler at søknaden godkjennes. Vi som er for fagutdanning må jo godkjenne det.

Delegatene nr. 172 og nr. 178, Bjarne Hansen og Henning Bråten fra avd. 9

Nord har meldt forfall, og avdelingen kunne ikke stille med vararepresentanter. Avd. 9 Nord møter derfor med to delegater for lite.

Delegat nr. 71 fra Avd. 3 står det i listene at er Mikal Sundet. Han har meldt forfall, og der møter Randi Helen Remøy fra vakt i stedet.

De anbefalte godkjente fullmaktene til delegater utgjør da 178. I tillegg kommer forbundsstyret og landsstyrets representanter, som er 29. En permisjon er gitt ved oppstart, og landsmøtet består da ved oppstarten av 206 stemmeberettigede. Fullmaktskomitéen anbefaler at alle innsendte lister blir godkjent.

Vi har hatt noen utfordringer med å kontrollere skjemaer, spesielt fra Avd. 1 og 2. Derfor vil komitéen bemerke at det til neste landsmøte må planlegges slik at vedtektene følges, ved at valgte representanter i avdelingsstyrene skal undertegne og bekrefte de valgene som har foregått på årsmøtene og at dette er i samsvar med det som sendes inn til forbundet. Videre må de som er ansvarlige se til at det blir gjort innen fristen som er satt av forbundsstyret. Komitéen har funnet det viktig å påpeke det, sånn at de reglene vi har i vedtektene om dette blir respektert.

Med dette anbefaler komitéen landsmøtet å godkjenne fullmaktene i henhold til deltakerlisten, med de evnte endringene.

Protokollen er undertegnet i går av Ole Morten Karlsen, Kirsti Mandal og Irene Skuggen Olsen.

Fullmaktene ble godkjent.

GODKJENNING AV DAGSORDEN OG FORRETNINGSORDEN

Erna Hagensen:

Tid og sted for landsmøtet ble bekjentgjort i rundskriv nr. 4 i 2014. Der ble også forslagsfristen satt til 10. desember, og fristen for innsending av fullmaktsskjemaer for avdelingene og delegatene ble satt til 30. mars i år. Vi har foreslått følgende dagsorden:

1. Landsmøtet - åpning og konstituering
  - a) Fullmaktskomitéens godkjenning
  - b) Godkjenning av dagsorden og forretningsorden
  - c) Valg av 4 ordstyrere og 4 sekretærer
  - d) Valg av komitéer:
    - Bevilgningskomité
    - Redaksjonskomité for handlingsprogrammet
    - Redaksjonskomité for politiske uttalelser

- Redaksjonskomite for vedtektene
2. Regnskap og revisjonsrapport
Regnskap for 2011, 2012, 2013 og 2014
Revisjonsrapport og kontrollkomitéens rapport for samme perioder
3. Beretning for 2011, 2012, 2013 og 2014
4. Vedtektene - Innkomne forslag
5. Temasesjon: Forbundet, samfunn og arbeidsliv.
6. Den faglige situasjon - innledning v/leder Gerd Kristiansen, LO
7. Den politiske situasjon - innledning v/leder Jonas Gahr Støre, Arbeiderpartiet
8. Forbundets handlingsprogram - innkomne forslag
9. Diverse innkomne forslag
10. Valg
11. Uttalelser fra landsmøtet
12. Bevilgninger
13. Avslutning

Dagsorden ble godkjent.

Forslag til forretningsorden.

Forretningsorden landsmøtet 2015

1. Landsmøtets forhandlinger er åpne for pressen. Likeledes har forbundets medlemmer adgang til ledige plasser som tilhørere. Landsmøtet beslutter om en sak skal holdes for lukkede dører. Representantene må forevise adgangskort ved inngangen.
2. Til å lede møtet velges 4 ordstyrere. Ordstyrerne ordner innbyrdes møtenes ledelse. Til å føre protokollen velges 4 sekretærer.
3. Møtene holdes fra kl. 09.00 til kl. 18.00 med avbrekk for pauser. Det kan bli aktuelt med kveldsmøter.
4. Ingen har rett til å få ordet mer enn 3 ganger i samme sak. Med unntak fra innledningsforedrag begrenses taletiden til 5 minutter for første og 3 minutter for andre og tredje gang.

Ordstyrerne har for øvrig – når de finner det påkrevet – rett til å stille forslag om ytterligere begrensnig og strek ved de inntegnede talere. Til forretningsorden gis ingen ordet mer enn 1 gang og høyst 2 minutter til hver sak. Talerne skal tale fra den dertil bestemte plass i salen.

5. Forslag skal leveres elektronisk via møtesystemet med forslagsstillers identitet. Ikke noe nytt forslag kan tas opp etter at det er besluttet satt strek med de inntegnede talere. Forslag som ingen forbindelse har med de på dagsorden oppførte saker, kan ikke behandles.

6. Alle beslutninger avgjøres med alminnelig flertall. Personvalg avgjøres i henhold til vedtektenes § 6.6. I tvilstilfelle, eller når minst 10 personer forlanger det, foregår avstemningen elektronisk eller skriftlig.

7. I protokollen innføres bare forslagene og avstemningene, samt de fatte de beslutninger.

8. Protokollen oppleses ved hvert møtes begynnelse. Protokollen for siste møtedag oversendes forbundsstyret til godkjenning.

Forretningsorden ble godkjent.

VALG AV FIRE ORDSTYRERE OG FIRE SEKRETÆRER

Forbundslederen refererte landsstyrets forslag:

DIRIGENTER

Hilde Thue	avd. 6 Vest	Vakt
Brede Edvardsen	avd. 1 Øst	Renhold
Bente Karin Isdahl	avd. 6 Vest	Tunnel, bom, bru
Kjell Einar Kristiansen	avd. 4 Nordland	Kyst

Er det andre forslag? Det er det ikke, da er de valgt.

SEKRETÆRER

Geir Martin Andersson	avd. 7 Sør-Vest	Vakt
Ann Kristin Roksvåg	avd. 3 Møre og Romsdal	Renhold
Thinesha Kugathasan	avd. 2 Oslo/Akershus	Vakt
Jens-Petter Hermansen	avd. 2 Oslo/Akershus	Asfalt/veivedlikehold

Er det andre forslag? Det er det ikke, da er de valgt.

VALG AV KOMITEER

BEVILGNINGSKOMITÉ – landsstyrets innstilling:

Kirsti Mandal, leder	forbundet	
Irene Skuggen Olsen	avd. 3 Møre og Romsdal	renhold
Ole Morten Karlsen	avd. 2 Oslo/Akershus	vakt

Er det andre forslag? Det er det ikke, da er de valgt.

REDAKSJONSKOMITÉ FOR HANDLINGSPROGRAMMET – landsstyrets innstilling:

Helge Haukeland, leder	forbundet	
Stian Konningen	avd. 1 Øst	vakt
Trine Wiig Hagen	avd. 2 Oslo/Akershus	renhold
Arve Hammerøy	avd. 3 Møre og Romsdal	bergverk
Steinar Førde Olsen	avd. 4 Nordland	maskin
Inge Ramsdal	avd. 7 Sør-Vest	private anlegg
Olaf Tisjø	avd. 1 Øst	veg
Ulf-Terje Eliassen	ungdomssekretær	
Ann Kristin Kristiansen,	sekretær for komiteen	

Er det andre forslag? Det er det ikke, da er de valgt.

REDAKSJONSKOMITÉ FOR POLITISKE UTTALELSER – landsstyrets innstilling:

Erna Hagensen, leder	forbundet	
Steinar Rindhølen	avd. 2 Oslo/Akershus	private anlegg
Bjørn-Tore Olsen	avd. 6 Vest	renhold
Eirik Nilsen	avd. 9 Nord	bergindustrien
Tina Marita Rønning Karlsen,	avd. 8 Midt-Norge	vakt
Bettina Thorvik,	sekretær for komiteen	

Er det andre forslag? Det er det ikke, da er de valgt.

REDAKSJONSKOMITÉ FOR VEDTEKTENE – landsstyrets innstilling:

Trond Karlsen, leder	forbundet	
Thorbjørn Mortensen	avd. 9 Nord	veg
Randi Arntsen	avd. 4 Nordland	renhold
Arild Olsen	avd. 142 Longyearbyen	bergindustrien
Kirsti Mandal,	sekretær for komiteen	

Er det andre forslag? Det er det ikke, da er de valgt.

Forbundslederen overlot deretter klubba til de valgte dirigentene.

Brede Edvardsen takket for tilliten, på vegne av dirigenter og sekretærer: Selv om det kanskje ser litt sånn ut nå, så er det ikke vi som bestemmer på landsmøtet, det er det dere som gjør. Vi er medlemmer og delegater, så vi har stemmerett, men ikke noe mer enn det. Vi skal prøve å lede oss gjennom dagsorden og en kjøreplan. Det er med tanke på at vi skal fatte gode beslutninger og gode vedtak, sånn at organisasjonen er godt rustet for de neste fire årene. Da er vi helt avhengige av at vi gjør det sammen, at vi samarbeider om

å få et godt landsmøte. Det er jeg sikker på at vi får til. Og så må dere være litt snille med oss da, for vi er jo ikke proffe på dette.

Først noen praktiske ting. Vi har noen sekretærer som sitter rundt meg her. De fører protokoll, og den protokollen blir lest opp hver morgen ved møtestart. Så skal vi se om vi får det til sånn at den også kan legges ut på iPaden, sånn at dere kan også lese det som står der ved møtets start. I forretningsordenen vi akkurat har vedtatt står det i pkt. 7, at i protokollen føres bare forslagene og avstemningene samt de fattede beslutninger. Og punkt 8: Protokollen oppleses ved hvert møtes begynnelse, protokollen for siste møtedag oversendes forbundsstyret til godkjenning. Sånn er det med den saken. Og så minner vi om at landsmøtet filmes, streames, og legges ut på nett fortløpende.

Og så er det dagsordenen vi akkurat vedtok. Vi skal ha noen gjester som sikkert har andre ting å gjøre i tillegg til å besøke oss på landsmøtet, så ting kan skje. Det kan hende at vi blir nødt til å stokke om litt på rekkefølgen underveis. Til å begynne med ser vi allerede nå at sak 8, som er forbundets handlingsprogram og innkomne forslag, hvis vi holder tiden vår, at vi bør starte med den før punkt 7, som er den politiske situasjonen. Og så må jeg spørre da: Kan landsmøtet være med på det? Det kan de.

Sak 5, som er en temasesjon, er planlagt med relativt snau tidsramme. For at vi skal slippe kveldsmøter, så ønsker vi gjerne at landsmøtet blir med på at vi ikke åpner for debatt etter de forskjellige innleggene på den sesjonen. Til gjengjeld er det sånn at vi senere får debatt både om den faglige og den politiske situasjonen, og handlingsprogrammet. Og da skal dere få sagt deres hjertens mening. Men er det greit, at vi ikke åpner for debatt under sak 5? Det er det.

Som det ser ut nå, trenger vi ikke endringer på dagsorden i tillegg til det jeg akkurat sa. Vi får heller komme tilbake til det ved behov. Apropos kveldsmøter, så er det satt av tid til det på fredag kveld. Vi skal prøve å la være, men det er viktig under et landsmøte at alle får sagt sitt. Det er derfor vi er her. Men vi skal prøve å holde tidsskjemaet sånn nogenlunde, så vi slipper det.

Dirigenten ga en del flere praktiske opplysninger om adgangskort, sikkerhetsrutiner m.m.

Dette landsmøtet er papirløst. Det betyr at vi i utgangspunktet ikke skal ha behov for et tellekorps, men dirigentene og sekretærene vil ha et tellekorps allikevel. Vi foreslår distriktssekretærene Vidar Røren, Lars Moholdt, Monrad Sletteng og Ole Jarl Madland. Kan vi velge de til tellekorps? Det kan vi. Dirigenten forklarte også den praktiske bruken av Ipad og orienterte om frister til komiteene..

Dagsordens punkt 2 - Regnskap og revisjonsrapport

Bente Karin Isdahl var dirigent:

Da er vi kommet til punkt 2 på dagsorden, som er regnskap og revisjonsrapport for perioden 2011, 2012, 2013 og 2014. Regnskapene skal ikke godkjennes av landsmøtet, det er landsstyrets oppgave, og regnskapene er allerede godkjent. Men landsmøtet skal kunne uttale seg om regnskapene. Eventuelle innsigelser og kommentarer tas inn i protokollen.

FORBUNDSLEDERES INNLEDNING OM FORBUNDETS ØKONOMI

Erna Hagensen illustrerte sitt innlegg med presentasjoner på tavla.

Det er sånn at økonomi er viktig, enten vi liker de eller ei. Økonomien gir oss muligheter, og økonomien setter også grenser for hva vi kan gjøre. I tidligere tider var det landsmøtet som godkjente regnskapene. Men i henhold til offentlige regler skal årsregnskapene avsluttes påfølgende år. Det betyr at årsregnskapene for 2011, 2012, 2013 og 2014, er avsluttet, de er revidert av revisor, og de er godkjent av landsstyret. Landsmøtet får derfor bare en orientering om den økonomiske situasjonen. Men, som det ble sagt så har de selvsagt innblikk i alle dokumenter. Arbeidsmandsforbundet er en relativt stor organisasjon. Vi har et stort apparat med valgte og ansatte medarbeidere. Det betyr lønnsutgifter, husleie, kontorutgifter. Og dersom vi ikke skal sitte helt mustille på kontorene våre, så betyr det reiseutgifter. Vi har behov for at våre mange tillitsvalgte og medlemmer er godt skolert og oppdatert. Det betyr utgifter til kurs og informasjonsvirksomhet, møter og ulike samlinger. Hvilket igjen betyr utgifter til produksjon av informasjonsmaterieell og reise, hotellregninger. Skal organisasjonen vår være sunn og frisk, så trengs det hele tiden et tilsig av nye medlemmer. Få kommer av seg selv, de fleste må jo rekrutteres gjennom et systematisk vervearbeid. Og det koster penger, som vi riktignok får tilbake når de nyrekruttede begynner å betale kontingent. Landsmøtet er veiviseren i organisasjonen vår. Landsmøtet fatter vedtak og bestemmer hvilke arbeidsoppgaver som skal prioriteres, ofte koster det penger. Og når landsmøtet nå straks tar fatt på arbeidet med å utmeisle programmet for de neste årene er det helt nødvendig at vi husker på tidligere tider. Det må være en viss økonomisk realisme i vedtakene. Det er liten vits i å gjøre vedtak som det er helt økonomisk umulig å få gjennomført.

Jeg vil minne om at økonomien vi har til rådighet, det er medlemmenes penger. Det pålegger oss en ekstra aktsomhet. Pengene må plasseres slik at de er absolutt trygge. De må være raskt tilgjengelige i tilfelle vi får en streik. I praksis betyr det at man aldri henter ut raske, store gevinster på smarte pengeplasseringer, men vi risikerer heller aldri de store tapene.

Så over til de faktiske tallene. Medlemsutviklingen henger tett sammen med økonomien. Som dere ser, har vi blitt vel 1500 flere medlemmer i denne fireårsperioden. Det er positivt. Vi har passert 25 000 aktive medlemmer. Så mange aktive medlemmer har vi ikke hatt siden 1989. Men... ja, det synes vi skal ta en klapp for. Det er godt jobba! Men det er ingen grunn til å lene seg tilbake og tro at nå går alt av seg selv. Vi har stor utskifting i hele medlemsmassen hvert år, og det krever stadig nyrekruttering. Det er for tidkrevende å gå inn i en analyse av utviklingen i hver enkelt bransje i forbundet, men det kan allikevel være verdt å merke seg følgende: I løpet av de siste ti årene har medlemsmassen forandret seg radikalt. Tidligere var de største gruppene veg og bergverk. Veiarbeiderne var stort sett ansatt i staten, og en statsansatt veiarbeider var det stort gjennom hele sitt yrkesaktive liv. Gruvearbeiderne var bosatt nær gruvene, og gruvene var de dominerende arbeidsplassene ute på bygdene. Gruvearbeiderne skiftet stort sett heller aldri yrke. Det betød at når man meldte seg inn i Arbeidsmandsforbundet, så var det nesten for livstid. I dag vet vi at situasjonen er helt en annen. Folk skifter yrker i større grad enn før. En stadig større del av medlemmene er ikke norske, og mange av dem flytter gjerne også tilbake igjen til hjemlandet. Det betyr en raskere utskifting av hele medlemsmassen. Og det igjen betyr et kontinuerlig vervearbeid, dersom vi skal opprettholde styrken. Forbundets styrke og innflytelse, det henger nøye sammen med antall medlemmer i den enkelte bransje. Det vil som sagt ta altfor lang tid å gå gjennom alle medlemsgruppene, så jeg får nøye meg med å se på de største.

Renhold er fortsatt den største gruppen, antallet vipper rundt 7000. Det er imponerende det rekrutterings- og vervearbeid som er gjort av tillitsvalgte og medlemmer og ansatte. Bare i fjor fikk vi inn ca. 1400 nyinnmeldinger. Tatt i betraktning at vi ofte står ovenfor språkproblemer, kulturelle problemer, så er jeg imponert over det arbeidet våre tillitsvalgte gjør. Vakt var i mange år den raskest økende gruppen, og var den nest største da denne landsmøteperioden begynte. Når har økningen stoppet noe opp. Ja, vi kan registrere en svak tilbakegang i perioden. Det er kanskje ikke så uventet det. Turnoveren er på ca. 20 %. Konkurransen med Parat er merkbar enkelte steder. Men også her gjøres det et godt rekrutteringsarbeid: Hele 800 nyinnmeldinger fikk vi i fjor. Men vakt er ikke lenger den nest største gruppen, det er det faktisk maskin som er. Her har det vært en jevn og stødig fremgang gjennom hele perioden, totalt en økning på ca. 1000 medlemmer. Private anlegg har også hatt en jevn fremgang, en økning på ca. 900 medlemmer. Og de er per i dag den tredje største gruppen. Asphalt og veivedlikehold har ligget stabilt hele perioden på ca. 1500 medlemmer. Dette betyr at veiarbeiderne fortsatt er organisert i Arbeidsmandsforbundet, selv om ansatte i Statens vegvesen nå er redusert til ca. 300. Bergindustrien har hatt en ørliten tilbakegang, ved inngangen av landsmøteperioden hadde vi 1824 medlemmer. Ved utgangen av perioden hadde vi 1766. I de mindre gruppene har vi hatt små endringer. Dette var altså et kort referat, det er ingen analyse.

Så til økonomien. Driftsinntekter. Vi har inntil det siste året, hatt jevn økning i driftsinntektene våre. Totalt har vi hatt en økning i perioden på 23 %. Kontingentinngangen har økt med økende medlemstall og med økte lønninger. Pensjonistkontingenten har vært helt medvirkende for å kunne klare å sikre overskuddet. Og så kreves det en kommentar. I 2013 ble det, som dere vet, innført en ny forsikringsordning, HELP advokatforsikring. Alle som var medlemmer i 2013 fikk et tilbud om denne forsikringen. De som ikke ville ha den kunne reservere seg. Det var det få som faktisk gjorde. Og nå viser det seg at den blir brukt veldig mye. Så den er tydeligvis blitt populær. I 2014 ble det betalt ca. 16 millioner inn for å dekke denne forsikringen. Dette er penger som går videre direkte til forsikringsselskapet, og de er derfor ikke tatt med i denne plansjen. Men dere vil finne dem i regnskapene som ligger i sakspapirene.

Så skal vi se på driftskostnadene i perioden. De har også steget i takt med inntektene. Det er fem store kostnadsgrupper. Det er kontingent til LO og til andre organisasjoner, som vi er medlemmer av, den økningen har vært på ca. 13 %. Det er forsikringer. Vi har noen gode medlemsforsikringer som har blitt utvidet i denne perioden. De vanlige forsikringene vi har hatt gjennom hele landsmøteperioden er økt med ca. 12 %. I tillegg kommer altså HELP fra høsten 2013.

Lønnskostnader er økt med ca. 16 % i fireårsperioden. Når vi tar i betraktning at antall ansatte har økt, betyr det en lønnsøkning på ca. 3 % per år. Altså omtrent tilsvarende det de fleste medlemsgrupper har hatt. Jeg må forresten skyte inn at i posten lønnsutgifter er det også tapt arbeidsfortjeneste til medlemmer i styret og råd og utvalg. Så har vi driftstilskuddet til avdelingene, det har økt med ca. 31 %. Det er en ganske kraftig økning. Det betyr at avdelingene faktisk har fått bedre økonomi. Så gjør jeg oppmerksom på at lønna til de ansatte på distriktskontorene ikke er med i dette beløpet, det ligger i posten "lønninger".

Andre kostnader. Det vil si kontorutgifter, kurs, konferanser, reiser osv. Det har økt med ca. 12 %. Når økningen ikke er større, skyldes det at kontorutgiftene er redusert, på grunn av effektivisering på forbundskontoret. Og det er jeg ganske fornøyd med. De ansatte har gjort en kjempejobb med å effektivisere flere av våre oppgaver. Stor takk, Abbas, til deg og resten av gjengen. Det kan dere klappe for ja! Totalt i perioden så viser driftskostnadene en økning på vel 21 %. Driftskostnader prosentvis, her er en oversikt over hvordan utgiftene fordeler seg prosentvis på de ulike postene. Som dere ser, er det aller meste av utgiftene knyttet opp til faste utgifter. Driftsresultatet er rimelig solid i alle disse fire årene. Men jeg vil minne om at vedtaket landsmøtet gjorde for tolv år siden, om å innføre pensjonistkontingenten, det har vært og er av vesentlig betydning for de gode resultatene vi har hatt. Og så har jeg blitt spurt noen ganger: Er det nødvendig å gå med flere millioner i overskudd hvert eneste år og legge opp masse penger på bok? Er det ikke bedre å bruke

pengene på ulike aktiviteter? Til det vil jeg svare slik: Normalt finner vi og de i arbeidsgiverorganisasjonene vi forholder oss til frem til lønnsoppgjør som begge parter kan leve med. Men ikke alltid. Da har vi våpenet streik. Arbeidsgiverne har våpenet lockout, utestengelse. Vi vet at konflikter er kostbare, men av og til så er det også helt nødvendig. Vår styrke og vår svakhet er knyttet til økonomi. I en del år gikk forbundet med underskudd. Da tæret vi på kapitalen vår, og det betyr at vi ble mer og mer sårbare. Nå har vi gjenvunnet de økonomiske musklene vi én gang hadde. Men ennå er vi ikke blant de best stilte LO-forbundene, og det bør vi være. Fordi vi har ansvaret for yrkesgrupper som er så sårbare, og som er så vanskelige å organisere. Grupper som er utsatt når det gjelder sosial dumping. Forbundet vårt står i frontlinjen i kampen for å opprettholde et anstendig arbeidsliv. Jeg sa at det kanskje viktigste våpenet vi har er streikevåpenet. Vi er glade når vi slipper å bruke det, men av og til er det helt nødvendig. Det var det i denne perioden. Streikekostnader under vekterstreiken i 2012. Da tok vi ut litt over 2000 vektere i noen dager. Det resulterte i et streikebidrag på ca. fem millioner. Andre kostnader knyttet til streiken var på halvannen million. Så pengene løper fort under en streik. Derfor er det så viktig at vi sørger for at vi har en god streikekasse. Og det har vi. Men hvor stor den er, det blir det ikke aktuelt å opplyse om i et åpent møte der også representanter fra våre motparter er til stede. Det håper jeg dere har forståelse for.

På landsmøtet for åtte år siden sa jeg at vi hadde en egenkapital på 5000 bak hvert medlem. Jeg viste til andre forbund som var betydelig bedre stilt. For fire år siden hadde vi om lag 7000 bak hvert medlem. I dag er situasjonen ytterligere litt forbedret. Når det gjelder finansinntektene er det i det vesentlige renteutbytte av midler vi har stående i banken. Det betyr at med det rentenivået vi har nå, må vi regne med at finansinntektene kryper i årene som kommer. Som forbund kan vi ergre oss litt over det kanskje, men som enkeltpersoner er vel de fleste glade for å ha lav rente.

Når det gjelder 2012, ser dere at finansinntektene mer enn doblet seg fra året før. Og det krever en forklaring. LO og forbundet eier A-pressa, som hadde mange aksjer i TV2. Disse aksjene ble solgt i 2012. Og eierne, altså deriblant Arbeidsmandsforbundet, fikk utbytte. Det problematiske ved en organisasjon som oss, det er at vi må legge opp betydelige ressurser. I noen år gikk forbundet med underskudd, vi tæret på ressursene våre. Da jeg ble valgt som leder for tolv år siden, ble en av de viktigste oppgavene å sørge for den positive utviklingen vi da var inne i, at den skulle fortsette. Det betyr igjen at vi måtte sørge for gode overskudd i noen år slik at vi gjenvant den økonomiske styrken. På forrige landsmøte sa jeg dette: Vi har vist et kollektivt ansvar. Snuoperasjonen har vært vellykket så langt. Vi er på vei tilbake til en god økonomi, og jeg kan gjenta det samme i år. Som dere ser, årsresultatene i perioden har vist gode overskudd slik at vi har styrket kampfondene og egenkapitalen vår.

Jeg har nå mot slutten laget en liten overskrift som heter "en gladnyhet". Det er huset vårt. Som de fleste av dere vet, har bygningen i Møllergata 1-3 vært eid av forbundet og av KFUM. Det har i alle år vist seg å være en god pengeplassering, og et godt sted å være. I fjor gjorde KFUM oss oppmerksom på at de ønsket å selge. Forbundsstyret mente det ville være fornuftig å kjøpe KFUM sin del. Det har vi gjort. Forbundet eier nå hele bygningen. Vi tror at det var en klok investering. Som aller nærmeste nabo til regjeringskvartalet, har det aldri vært problemer med å leie ut ledig kapasitet i bygningen. Det tror vi heller ikke det blir i framtida.

Landsmøte, vi har overlevert er regnskap for landsmøteperioden som viser et styrket forbund, vi har flere medlemmer enn vi har hatt på 25 år, vi har styrket egenkapitalen, forbundet har en ryddig økonomi, en bedre økonomi enn vi har hatt på mange år. Regnskapene er revidert og de er godkjent av landsstyret. Landsmøtet har nå blitt orientert, og vi kan gå inn i neste landsmøteperiode i forvissning om at forbundet har en sunn økonomi, og jeg regner med at vi har en felles villighet til å styrke forbundet ytterligere i årene som kommer. Takk for oppmerksomheten.

KONTROLLKOMITEENS BERETNING

Knut Mathisen, leder av kontrollkomitéen:

Dirigenter, landsmøte. Jeg skal lese kontrollkomitéens beretning for landsmøteperioden 2011-2015. Kontrollkomitéen har etter beste evne utført de oppgavene den er pålagt etter forbundets vedtekter, og i forhold til LOs normalinstruks for kontrollkomité. Komitéen har mottatt og gjennomgått alle protokollene fra landsstyret, forbundsstyret og ledermøter, samt regnskap og fagligpolitiske beretninger for årene 2011-2015. Vi har fått tilgang på de opplysningene og det materialet vi har etterspurt, og møtt velvilje fra tillitsvalgte og ansatte i forbundet. Komitéen har i perioden hatt 15 møter. I dette inngår alle landsstyremøtene og noen forbundstyremøter. Høsten 2011 gikk kontrollkomitéens leder Jan Marvin Athammer inn til en ny jobb som regionalt verneombud i Avd. 8 Midt-Norge, og Knut Mathiesen ble formelt valgt som ny leder i kontrollkomitéen på landsstyremøtet den 24. mai i 2012.

I landsmøteperioden ble det et samarbeid som fikk navnet Forbundsalliansen. Og det bestod av Norsk Transportarbeiderforbund, Industri Energi, Norsk Post og Kommunikasjonsforbund og Norsk Arbeidsmandsforbund. På landsstyremøtet den 6. mars i 2013 kunne ikke Norsk Transportarbeiderforbund enes om et omforent forslag, og forhandlingsutvalget sa dermed nei til det fremlagte forslaget. På bakgrunn av det trakk Norsk Arbeidsmandsforbund seg fra Forbundsalliansen. Landsstyret fattet vedtak om at Forbundsalliansen skulle avsluttes. Selv om at det ikke ble noe av Forbundsalliansen, kan det store

arbeidet som er lagt ned komme til nytte i den videre utviklingen til Norsk Arbeidsmandsforbund. Komitéen anser at den fagligpolitiske beretningen for 2011-2015 kan fastsettes som forbundets beretning for denne perioden.

Oslo den 12. mai 2015, for kontrollkomitéen Liv Randi Matre, Oddlaug Reksten Tellefsen og Knut Mathisen. Takk.

Det ble åpnet for generell debatt, ingen ønsket ordet. Regnskap og revisjonsrapporter ble tatt til orientering.

Dagsordens punkt 3 - Beretning for 2011, 2012, 2013 og 2014

Dirigent Bente Karin Isdahl:

Da går vi over til punkt 3 på dagsorden, det er årsberetningene. For 2011, 2012, 2013 og 2014. Årsberetningene skal fastsettes av landsmøtet, og de vil derfor bli votert over. Beretningene for 2011, 2012, 2013 er allerede behandlet av landsstyret og eventuelt merknader vil bli tatt inn i protokoll som protokolltilførsel. Vi ser for oss å votere over hvert år for seg, men ønsker at alle forslag til endringer fremmes under den generelle debatten. Minner om at forslag må leveres skriftlig via iPaden. Ordet ble gitt til lederen av kontrollkomitéen, Knut Mathisen.

KONTROLLKOMITÉENS BERETNING 2014

Knut Mathisen, leder av kontrollkomiteen:
Landsmøte, dirigenter. Da skal jeg lese kontrollkomitéens beretning for året 2014. Kontrollkomitéen har utført sitt verv i henhold til forbundets vedtekter og gjeldende i en normal instruks for kontrollkomitéer. Komitéen har mottatt og gjennomgått protokollene fra landsstyret, forbundsstyret og ledermøter. Komitéen har i 2014 hatt tre møter. Forbundets tillitsvalgte og ansatte har etter kontrollkomitéens ønske møtt til behandling i enkelte saker. Komitéen har gjennomgått landsstyrets forslag til fagligpolitisk beretning, forbundsstyrets forslag til årsberetning og regnskap for 2014. Komitéen konkluderer med: Forslag til fagligpolitisk beretning og regnskapet for 2014 gir etter komitéens mening et godt uttrykk for den aktivitet som har vært gjennom året. Komitéen anser at den aktiviteten som gjenspeiles i beretninger, regnskap og protokoller, samt resultat av de undersøkelser og kontroll komitéen har foretatt, er i overensstemmelse med forbundets vedtekter. Og med vedtak fattet i de besluttede organene. Komitéen mener derfor at landsstyret kan godkjenne årsberetningen, årsregnskapet for 2014 og innstiller den fagligpolitiske beretningen for 2014 til godkjenning overfor landsmøtet.

Oslo, 24. mars 2015 for kontrollkomiteen, Oddlaug Reksten Tellefsen, Liv Randi Matre, Knut Mathiesen. Takk.

Det ble åpnet for generell debatt på beretningene, ingen ønsket ordet. Beretningene for 2011, 2012, 2013 og 2014 ble godkjent.

Møtet ble hevet kl 1700.

Landsmøtet torsdag 28. mai 2015

Landsmøtet startet torsdag morgen kl 09:00, med 207 stemmeberettigede til stede. Dirigent var Kjell Einar Kristiansen.

Steinar Gjerholm og Tore Heggelund ledet landsmøtet i allsang av Mikael Wies "Som en Duva".

Trond Karlsen leste protokollen fra gårdsdagen, fram til konstitueringen. Jens-Petter Hermansen leste protokollen fra resten av møtet. Protokollen ble enstemmig godkjent, uten debatt.

Dirigenten hadde noen praktiske opplysninger.

Dagsorden pkt. 5

Temasesjon; Forbundet, samfunn og arbeidsliv

Forbundsleder Erna Hagensen:

Vi har kommet til dagsorden punkt 5, et punkt som er nytt i landsmøtesammenheng. Vi har aldri gjort det før, så dette blir litt spennende. Bakgrunnen er at fagbevegelsen alltid har stått for og jobbet for solidaritet og likeverd, og ikke minst en rettfærdig fordeling av godene i samfunnet. Men hvordan er egentlig det i samfunnet vi lever i i dag? Og hva er det som påvirker oss? Hvilken rolle spiller fagbevegelsen? Og hvilken rolle vil fagbevegelsen ha i framtida, nettopp med å forme framtida sin politikk? Vi håper at dette innslaget kan gi litt tanker og inspirasjon til dere, når vi nå skal jobbe videre med handlingsprogrammet, osv. Til å lede denne sesjonen, har vi vært så heldige å få med oss Kaja Storvik fra Agenda.

Kaja Storvik presenterte seg selv og fortalte at hun er nestleder i tankesmien Agenda. Hun ville komme tilbake til å orientere litt mer om hva det er. Som innledning til temasesjonen snakket hun om ulikhet i samfunnet. Hun sa blant annet: «Stor økonomisk ulikhet medfører en lang rekke ganske grusomme problemer. Land med stor ulikhet har dårligere generell livslengde, de er i snitt dårligere i matte- og lesekunnskaper. De har høyere barnedødelighet, de har høyere morderate, de har flere i fengsel, de har flere tenåringsfødsler, de har liten tillit. De har større helseproblemer og de har store utfordringer i forhold til sosial mobilitet. De siste årene har man funnet ut mange nye ting om ulikhet. En av de tingene er at ulikhet når den vokser, så er det dårlig for den økonomiske veksten i samfunnet. Hvis vi tenker at vi skal skape for å dele, så er det sånn at hvis vi deler lite, så klarer vi å skape mindre. I tillegg, hvis vi ser litt ut av Norge, hvor ulikheten, det skal Kalle snakke mer om seinere, men det

har eksplodert de siste 30 årene. Så ser vi at det skaper stor sosial uro. Det ødelegger felleskap og tillit. Og det er sånn at når du har skjevfordeling av ressurser, så har du også skjevfordeling av makt. De som har mye kapital, de får veldig mye makt. Sånn er det, og det er ikke bra for demokratiet vårt.

Hun presenterte innlederne: Professor Kalle Moene, journalist Gunnar Thorenfeldt og professor Frank Aarebrot. De er alle tre fremst på sine felt. De tre har valgt å jobbe med viktige vanskelige spørsmål, og gjort det til sitt livsverk å vise og forklare for oss andre hva det er som skjer på avgjørende områder i samfunnet. Først ut er Kalle Moene. Han er en av våre aller dyktigste og mest anerkjente økonomer. Til tross for det så er han en veldig allright fyr. Han er professor ved økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo, og hans viktigste arbeidsfelt, han har jobbet med det hele livet, han kan mer om det enn noen andre jeg vet om. Det er fordelingsspørsmål i samfunnet Kalle er kjent for. Han er en original tenker, med en spiss penn, og han kan alt om den nordiske modellen og ulikhet. Han er ikke spesielt lett å få tak i, for han er etterspurt over hele verden. Når jeg prøver å ringe, er sjansene for at han er i Brasil eller USA, eller et eller annet rart sted omtrent like stor som at han er på sitt eget litt rotete kontor på Universitetet i Oslo. Han har skrevet så mange artikler i tunge vitenskapelige tidsskrifter at det er ikke noe vits i å begynne å ramse opp det. Men han er en av ikke spesielt mange norske akademikere som er prisbelønnet. Han har fått akademikerprisen, og ikke minst så er han en av de i Akademia som byr på seg sjøl, og tror på det å dele kunnskapen med alle. I 2011 ble Kalle tildelt Norges forskningsråds formidlingspris for sin evne til å forklare komplekse, økonomiske spørsmål på en forståelig måte. Jeg vet at det har vært til veldig stor hjelp for meg. Jeg håper det også blir det for dere. Vær så god Kalle, ordet er ditt.

HVEM TAR KAKA?

Kalle Moene, professor, Økonomisk Institutt, Universitetet i Oslo:

Jeg blir veldig flau av sånne generøse introduksjoner, så nå er det om å gjøre å komme i gang, og ikke hefte så mye ved det, men tusen takk for fine ord. Nå sa jo Kaja omtrent det jeg hadde tenkt å si, så jeg kan benytte anledningen til å være lite grann kritisk. For det er mange som tror at liksom alt kommer av ulikhet, at alt ondt i verden kommer av ulikhet. I gamle dager var det populært på høyresiden, at hvis man nevnte ulikhet, så var svaret at det dreide seg om misunnelse. Det er helt ute. Det går ikke an å bruke det argumentet lenger. Men nå er vi kanskje kommet litt langt i den andre retningen, at alle onde ting i verden kommer av ulikhet. Selvfølgelig, kommer ulikhet i seg sjøl av noen ting, og de tingene henger sammen med de andre onde tingene de har i forskjellige land, også i Norge. Så det er av og til litt farlig, å assosiere alt vondt bare til kausalt eller årsaksmessig å komme fra ulikhet. Og så kommer det masse annet, som folk i fengsel, spisevegring. Jeg vil bare ha sagt at jeg er helt enig i det som Kaja sa ellers. Vi må passe oss litt, for vi vet at det er visse ting, og

det har med dette landsmøtet å gjøre. Det er visse ting som kommer i tillegg. Hvordan er samfunnet sosialt organisert? Hvilke ordninger har de?

Det er kanskje sånn at et land som er godt sosialt organisert kan tåle at de har stor ulikhet på toppen, hvis de sosiale organisasjonene kan kontrollere hva midlene brukes til. Og det tror jeg er veldig viktig, for en kan tenke på et moderne kapitalistisk samfunn som sammensatt av oss vanlige, og så noen sparemaskiner som liksom tar en stor del av kaken. Så lenge de er sparemaskiner, fagbevegelses sparemaskiner, at de blir kontrollert av fagbevegelsen til at dette skal investeres i nyttige gode tiltak, så er jo situasjonen en helt annen enn om vi ikke har slike sosiale organisasjoner, så derfor kan en ikke vurdere ting i isolasjon, at ulikheter er uavhengig av alt annet som skjer. Vi skal komme tilbake igjen til det.

Mange tror at nordeuropeiske land er helt superlike land der alle forskjeller er små. Det er ikke sant. Men det er også en fare å overdrive og så si noe sånn: "ulikhetene øker dramatisk mye", det tror jeg kommer ene og alene av at ulikhetene her er så små at vi legger merke til når de øker. I Mexico er ulikhetene så store at ingen legger merke til det når de øker. Mexico er mye, mye mer ulikt enn USA. Chile er et annet OECD-land, det er mye mer ulikt. Har mye større ulikhet enn USA. I USA legger en litt merke til når ulikheten øker. I Chile og Mexico legger en nesten ikke merke til det. Og det er fordi at i land med store ulikheter lever folk helt separate liv. I land med små ulikheter som mange europeiske land, og særlig de nordeuropeiske landene, så lever en mer delte liv. Ungene går på samme skole. Alle bor i OBOS. Ja, ikke i Bergen da, men ellers. Så den slags er det mer av, en sosial kontroll og oppmerksomhet mot det. Og det tror jeg er viktig.

Mange reduserer betydningen av små forskjeller ved å si at man i land med små forskjeller legger merke til det når forskjellene øker. Men jeg vil si at dette er en viktig sosial mekanisme som begrenser at ulikhetene blir store.

Nå har jeg snakket mye om et ord som vi ennå ikke har bestemt hva skal bety, og det er ulikhet. Det høres av og til ut på debatten at ulikhet er én ting. Det er det selvfølgelig ikke. Det er mange forskjellige dimensjoner av ulikhet som godt kan holdes fra hverandre. Ulikhet har mange dimensjoner, som jeg tror vi må holde fra hverandre, avhengig av hva man ønsker, hva problemstillingen er. Dessuten skal jeg bare si litt om forskjellige dimensjoner og litt om hvordan dette måles.

Og så har jeg sett at det i programmet står at innlegget mitt skal være basert på Thomas Pikettys bestselger Kapitalen i det 21. århundre. Jeg kan si litt om Thomas Piketty, men jeg vil være både litt kritisk og litt entusiastisk for boka hans. Det er verdens mest solgte økonomibok, men kanskje også verdens

minst leste. Jeg har lest den. Det er en bok som kanskje er litt lang i innhold, men absolutt verdt å lese for den som har god tid og kan få farten litt opp på sidene. Det er en god norsk oversettelse. Jeg er litt kritisk til noen sider av boka, men sånn er det jo med gode bøker, man skal jo være kritisk. Og jeg har kjent Thomas Piketty lenge. Vi var i samme forskningsgruppe i USA, så derfor vet jeg litt hvordan det hele startet, så jeg har lov å være litt kritisk. Dessuten har jeg en viss interesse i å si ting som jeg selv har jobbet med, det syns jeg er litt moro. Ok. Det var ikke alt om Thomas Piketty, men det er ikke sikkert du vil merke når han kommer inn etterpå.

Han ser på den andelen som de rikeste i samfunnet får av hele nasjonalproduktet, eller hele verdiskapningen i samfunnet. Den verdiskapning som måles. Han er veldig interessert i å se på ulikhetsmål. Han er ikke den første som har gjort dette, men det er gode grunner til at han har sett akkurat på dette, fordi går langt tilbake i tid. I gamle dager betalte vi rike skatt, så derfor gikk det an å registrere hvor mye inntekt rike folk hadde, og så kan en få informasjon av skatteoppgifter helt tilbake på 1800-tallet, og så se det i forhold til inntekten. Det er en viktig grunn til at han har valgt det målet. Han har også noen andre grunner.

Hvordan har så dette målet vært i forskjellige land? Det er for det første det mest dramatiske med det, at det ser ut som det har et U-formet forløp over forrige århundre. Hvis vi starter med forrige århundre, på 1900 er det mange land som har en andel til den 1 % rikeste delen av befolkningen som ligger på 18-20 %. Det er veldig høyt.

Så står det stille en god stund, og så detter det litt i forbindelse med verdenskrigene. Delvis fordi at kapital blir ødelagt, så er ikke de rike like rike. Og det tar lenger tid å bygge opp igjen kapitalen, delvis fordi det er progressive skattesystemer i mange land som gjør at det er vanskelig å samle seg nok kapital til å bli like rike som de var før krigen. Det er forløpet.

Det faller ned til 13 % i mange land, og så øker det igjen. Og i dag har den 1 % rikeste i USA f.eks. 23,5 % av nasjonalinntekten i USA. Det er grotesk; 1 av 100 har en ¼ av inntekten. Det kommer av at de 1 % rikeste har veldig mye av formuen, og det er formue og inntekt på formue som driver mesteparten av dette, men ikke ene og alene. Direktørene gjør sitt inntog blant 1 % rikeste fra 1980 og utover. Da blir det flere og flere superrike direktører blant de aller rikeste i USA.

I Norge er vi på et mye lavere nivå, der de 1 % rikeste i Norge ligger rundt 8 % av inntekten. Det er fremdeles høyt, og det har økt litt i det siste, men mange av de tallene er veldig usikre. Og det ønsker jeg å formidle ganske sterkt, at noe av verdsettingen både av inntekt og formue er veldig usikre i alle land.

Det kommer av at når f.eks. en som eier en stor bedrift, når bedriften begynner å gå bedre, kan vedkommende ta ut overskuddet av bedriften. Men vedkommende lar kanskje overskuddet stå i bedriften, og da stiger aksjene i verdi. Det at aksjene stiger i verdi og vedkommende kan eie mange av disse aksjene, det registreres veldig dårlig. Så det betyr at den registreringen en har av særlig kapitalinntekt, er veldig avhengig av at den er synlig. Og det er en veldig svakhet i hele opplegget som Piketty selvfølgelig er helt klar over, som alle som bruker den type tall.

Jeg må nevne ett eksempel: Etter apartheid i Sør-Afrika så ser det ut som ulikheten øker. Det ser ut som kapitalinntekten ikke øker etter apartheid, men det er klart at den øker. Grunnen til at økningen ikke registreres er at nå får jo folk troen på at dette kan gå bra. Nå er de godt organiserte i bedriftene, nå er det ikke mere konflikt i svart flertallsstyre, nå kan dette gi en optimistisk holdning. Siden lar de selvfølgelig overskuddene stå i bedriftene, og det registreres i tallene som om de ikke tar ut overskudd. Derfor går kapitalinntektene ikke opp. Men de gikk opp når de blir stående i bedriftene. Så derfor så er det masse feilkilder til disse tingene.

Og det er derfor jeg sier dette, at det er viktig hvilken type organisasjoner en har, hvilken innflytelse de har. Hvilken påvirkningsmulighet har, f.eks. sørafrikanske fagforeninger til å få dette til å bli vekst til gode for flertallet i samfunnet. Det er like viktig som ulikhetene i seg selv.

Bare minner om at Sverige hadde en dominerende kapitalist, Wallenbergfamilien, men Sverige klarte seg rimelig bra med én dominerende kapitalist. De hadde sosiale organisasjoner som kontrollerte dette i så sterk grad at Wallenberg i seg selv ble en slags sosialdemokrat, eller i hvert fall ble oppfattet som en. Men de tjente på dette.

Så nå har jeg sagt det at en måte å måle ulikhet på, det er hvor stor andel av inntekten de rikeste får. Hvis en tar den rikeste, ikke 1 % men 0,1 %, så vil en se noen ting som er fascinerende eller skremmende, alt etter som. En vil se at konsentrasjonen av inntekt til de aller rikeste er veldig høy.

Jeg har en regneregul for de som har lyst til å huske tallene: Altså i USA er det sånn at de 1 % rikeste de får som jeg sa litt over 20 % av inntekten, men de 0,1 % rikeste får 10 % av inntekten. Det vil si at når du går ned på 1/10 av gruppen av rike, så har de halvparten av den inntekten som hele gruppen av de rike hadde. Og sånn er det hver gang du går ned på 1/10 av dette. Det betyr at det er en veldig, veldig formueskonsentrasjon og rikdomskonsentrasjon på noen veldig få. Jeg har regnet på noen tall som kanskje illustrerer, som sier et annet aspekt av dette med en annen måte å måle ulikhet på, ikke den eneste. Vi kan spørre, hvor stor hær av påvirkningsagenter kan den rikeste

mannen i USA kjøpe for avkastninger på formuen sin? Det er jo interessant å vite. Hvor mange folk kan han kjøpe? Det er avhengig av tre ting. Det er avhengig av formuen, avkastning på formuen og hvordan arbeidslønnen er. Hvis arbeidslønnen er lav, kan man kjøpe mange. Er avkastningen høy kan en kjøpe mange. Er formuen høy kan en kjøpe mange. Bill Gates er USAs rikeste mann. Han kan "være intakt" med sin formue etter at han har gjort dette. Han kan kjøpe 98.000 årsverk bare for avkastningen av formuen sin. Men han er jo en smågutt i forhold til Mexicos rikeste mann, som er Carlos Slim, med det misforståtte navnet "slim". Han har litt mindre formue enn Bill Gates, men siden arbeidslønningene er mye lavere i Mexico, så kan han kjøpe – jeg tror det er 960.000 årsverk for avkastningen av formuen sin. Det er klart at dette sier noe om det politisk problematiske i stor ulikhet, ved at du har folk som til de grader kan påvirke mye i samfunnet.

Og du kan også tenke på det i mer konfliktsammenheng i urolige tider. Det er ikke bare en hær av påvirkningsagenter, det kan også være en hær som kan brukes til andre ting. Så dette er et aspekt, og igjen er det viktig med hvilken rolle sosiale organisasjoner har ovenfor folk som er rike som dette. Hvis vi tar vi Sveriges rikeste mann, så kan han kjøpe med samme regnestykke, og nå håper jeg at jeg husker det sånn noenlunde riktig: 24.000 mann. Det er også mye. Nei, jeg skal ikke plage mer med dette, men jo jeg skal si litt mer om ulikhet. Nå har jeg sagt litt om hvor stor andel en kan få av inntekten. Det er et interessant aspekt.

Et annet mål som alle må ha hørt, men som en sikkert ikke vet helt hva er for noe. Det er et mål som kalles for GINI indexen. Det betyr det at den er oppkalt etter den italienske statistikeren GINI som i 1909 kom med et forslag. Han er ikke så veldig kjent i statistikk faktisk, men dette er han kjent for. Det er ikke et veldig originalt mål. Det er liksom akkurat som gjennomsnittet av alle forskjeller i inntektene i hele samfunnet. Ikke bare de høyeste inntektene, men andre inntekter også. Men det er ikke mulig å se på det målet på lang tid. Vi vet ikke om det har et U-formet forløp slik som Piketty viser. Det vi vet det at GINI-koeffisienten i de aller fleste land øker fra 1980 og fram til i dag. Noen steder øker den svakt, og noen steder øker den noe sterkere. I nordeuropeiske land øker den ikke så veldig dramatisk, men det øker noe. Men det er store nivåforskjeller, og jeg må ikke blande sammen økning og nivå. Når den øker i Sverige, så er det på et lavt nivå.

Det finns også noe som blir kalt for "DICIL-målet", dette er den siste den type mål jeg skal si noe om. En f.eks. måler hvor høy inntekt de 10 % rikeste har, relativt til de 10 % fattigste. For eksempel, det kunne være forskjellige diciler. Dicilier kalles disse 10 -10 hele veien nedover i inntektsfordelingen. Så det er topp 10 mot bunn 10, det er et mye brukt mål. En kan gjøre dette på all inntekt. En kan gjøre det på lønnsinntekt, osv. Mønsteret blir nesten det samme,

men jeg skal si noen ting som kanskje er av en viss oppsummerende interesse. I alle land ser det ut til at folk som ligger på midten av inntektsfordelingen, medianinntekten, i den inntekten som har 50 % fattigere enn seg og 50 % rikere enn seg. De som ligger fra medianinntekten og opp til den 9. dicilen, altså de som bare har 10 % rikere enn seg – I alle land ser det ut som at de beskytter sin inntekt ganske godt. Det kan være på grunn av markeder, det kan være på grunn av sosiale organisasjoner, men husk at Norge og Nord-Europa er spesiell i dette at også lave inntektsgrupper er godt organisert i sosiale organisasjoner. I mange land er ikke det tilfelle. Denne gruppen, omtrent 40 % av befolkningen, de får omtrent 40 % av inntekten. Det betyr at du kan tenke deg at de er godt beskyttet. Hvis da du har de 10 % rikeste, også får 40 % av inntekten, som ikke er så langt fra det som er tilfellet i de fleste land, da er vi er oppe i 80 % av inntekten. Da er det jo ikke noe igjen til de nederste 50 %. Og derfor er det en viktig grunn til at det betyr veldig mye hva som er på toppen, for dette at du har en midtgruppe som alltid klarer å beskytte seg godt. De er ikke superrike på noen som helst måte, men de beskytter seg godt. Hvis de da overtar en veldig høy andel, da er det ikke noe igjen til de som er på toppen. Derfor er det veldig avgjørende, topp – bunn er veldig avgjørende i de fleste tilfeller.

Hvilken betydning har det at inntektsulikheten varierer? Kaja nevnte investeringer, og det er litt kontroversielt i hvilken grad investeringer øker eller avtar med ulikhet. Høyst sannsynlig er bildet lite grann mer komplisert, men jeg tror det er helt riktig det som Kaja sa som den summariske oppregningen, at i land med veldig stor ulikhet så er han ikke/så er det i hvert fall ikke så fornuftige investeringer i det som blir foretatt. Det som kanskje er enda viktigere er at kollektive goder i land med stor ulikhet er underprodusert. Kollektive goder som sosial forsikring, velferdsstatsordninger. En skulle tro at velferdsstaten var best utbygget der ulikhetene var store, for da kunne jo velferdsstaten reparere ulikheten som var skapt i samfunnet av andre grunner. Det ser ut som i liten grad i å være tilfelle. Det er i de landene der forskjellene mellom folk er små, at en har størst og mest generøse velferdsstatsordninger. Det går på helse, det går på utdanning, det går på sosialforsikring, og det er ikke bare om en har brukt mye penger på dette, men det er også hvor generøse reglene er. Altså, det kan se ut som et land er veldig generøse hvis de har stor arbeidsløshet, for da betaler en mye ut i arbeidsløshetstrygd. Det er ikke det vi måler. Det vi måler er reglene i velferdsstaten. Vi er mer generøse i land med små forskjeller, enn i land med store forskjeller. Og den er nesten ikke til stede i land som virkelig trenger velferdsstatsordninger, som skriker etter det, utviklingsland. Mange land i Afrika, der behovet for sosialforsikring, pensjon osv. er minst like stort som i mer rike land.

Evnen til sjølforsikring er nesten ikke til stede i fattige miljøer. Så derfor, når folk sier at de skal produsere først og dele siden, så har det også det aspektet

ved seg selv, så frarøver en folk en mulighet til å delta i produktiv virksomhet, som er helt fundamentalt. Sosialforsikringer er godt sammenvevd med muligheten til å forsikre seg mot dårlige utfall, at du må selge av buskapen din hvis du her i et utviklingsland. Hvis du må selge andre verdifulle ting. Hvis du er rammet av et uheldig sjokk, eller en uheldig økonomisk utvikling i ditt lokale miljø. Så sosialforsikring er veldig viktig for evnen folk har til å ta viktige, men usikre økonomiske valg, som har stor betydning for å ta utdanning f.eks.

Jeg pleier å si dette, jeg håper det ikke er noen fra Odda her, men jeg syns ikke Odda er så veldig fint sted. Jeg syns det er flott rundt, men vet at ingen ville flytte til Odda på et ensidig sted, med et ensidig næringsliv, med de lønningene som det var i Odda, med mindre det var en sosialforsikring som var slik at hvis det gikk skikkelig dårlig her, så var det noe som kunne redde en. Det er klart at sosialforsikringen som arbeidstakere i Odda hadde, gjorde arbeidskraften billigere for sinken i Odda, rett og slett fordi at ellers måtte lønningene opp for at du skulle være villig til å bygge hus et sted som det var bare noen få bedrifter, og veldig ensidig. Det er veldig flott oppe på Solfonna på fjellet altså, og jeg håper ikke nå at jeg har fornærmet noen altså. Men solen kommer ikke så ofte ned, men det gjør den ikke i Bergen heller, men det er av en annen årsak.

Vi har også sette mye på hvordan utviklingen av ulikhet henger sammen med muligheten til å avskaffe ulikhet eller muligheten til å avskaffe fattigdom, som er et bedre mål nå fra noen land. Og det, som er tilfelle i veldig mange land, det at de har, kan vi si en forfeilet omfordeling i betydningen. At de har stor rikdom, men stor fattigdom samtidig. Det vil være et land som har institusjoner og ordninger og politikk som er gjerrig, gnien som vi sier i Bergen. Det er derfor det kalles for "GNIER-indexen". Dette er ting som måler i hvilken grad vi har unødvendig fattigdom i det enkelte land. Vi kan rangere landene etter hvor gniene de er, eller "gnitne" de er.

Og det som blir kalt for ekstrem fattigdom som ofte blir målt dårlig, de legger den grensen altfor lavt. Hvis du liksom skal komme ut av 10 kr dagen, så er du liksom ikke fattig lenger, eller ekstremt fattig. Men hvis du ligger på 11 - 12 kr dagen så har du avskaffet fattigdom, det er jo helt grotesk. At det går an å snakke om dette i media på en sånn måte som de gjøres. Det som har skjedd i verden med såkalte enorme fattigdomsavskaffelsene som har vært i de siste 20 årene, er at du har flyttet folk akkurat over i 1,25 dollar om dagen, som er fattigdomsmålet til Verdensbanken.

Vi bruker litt høyere grenser, 2 dollar, som er 20 kr i Oslo. Og de som synes at det er mye å leve for, kan jo ta et par måneder på 20 kr dagen. Det er to poser havregryn, eller 1 ½ pose havregryn om dagen, det er det du har råd til. Og husk at når vi skal måle disse fattigdomsgreiene, så er det samme inten-

sjonen at en måler den samme kjøpekraften på tvers av land. Det er det som kalles PPP-justerte inntekter, og at det kontrollerer for hva det koster å kjøpe forskjellige ting i forskjellige land. Det som jeg skulle si som er hovedpoenget, det er at når man rangerer land så er det mest gjerrige landet i verden målt på denne måten som har stor fattigdom, til tross for stor rikdom, det er Sør-Afrika. Det er det mest "gnitne" landet i verden etter våre mål, og en veldig stor skuffelse for oss som hadde applaudert veldig lenge for ANC at det har skjedd så lite. Sør-Afrika har stor fattigdom til tross for at det er Afrikas nest rikeste land, og det rikeste hvis du ser på ordentlige land som liksom produserer tingene sine selv, hadde jeg nær sagt, ikke bare har olje.

Men det er kanskje enda mer oppsiktsvekkende hvis du tar hele verden og ser på det som ett land. Da er hele verden blitt mer og mer gjerrig fra 1970 og frem til i dag, og hele verden ovenfor verdens fattige – moralen kjenner ingen nasjonale grenser – de er like gjerrige eller "gnitne" som Sør-Afrika er ovenfor sine. Så Sør-Afrika er på en måte en representasjon av verden som helhet. Hvis vi synes at Sør-Afrika er ille, så må vi synes at verden er veldig ille.

La meg summere lite grann opp, for jeg tror at jeg snart kan bli klappet ned. Har jeg et kvarter igjen? Aa, det er supert! Da får dere høre litt mer. Når det gjelder, hvis ikke det er kjedelig da, er det kjedelig? Nei, okei.

Altså, mange tror at fattigdom kan måles på én bestemt måte, mens rikdom, da skal vi liksom måle hvor stor andel av samfunnets inntekt som går til de 1 % rikeste. Jeg synes at en bør se på dette på en måte som er lignende. Dette tror jeg kan være interessant for fagbevegelsen. For eksempel: Vi ser på, i et samfunn så ser på og måler fattigdom, så er det viktig hvor mange faller under en bestemt grense. Den grensen kaller vi for fattigdomsgrensen. Sånn måler vi fattigdom i de fleste land. Det finnes litt mer avanserte mål, men dette er andelen av befolkningen som faller under for eksempel to dollar dagen, 20 kr dagen i Oslo. Det vil være et mål på absolutt fattigdom, ekstrem fattigdom i det landet.

Vi kunne gjøre det samme for rikdom. Hvor mange billionærer er det i USA, i Sverige, i Norge. Billionærer, det er en rikdomsgrense. Hva er en rikdomsgrense, det blir som folk har enten over en bestemt inntekt, eller over en bestemt formue. Og vi kan spørre hvor stor andel av Sveriges befolkning eller Norges befolkning som har inntekt over den grensen.

La oss begynne med billionærene, de har altså formue på én milliard, milliardærer heter det visst på norsk. Over en milliard, altså på syv-åtte milliarder kr, en veldig høy inntekt. Vi har ikke så veldig mange av dem i Norge, men vi er ikke så veldig mange heller. Hvor mange er det i USA per million innbyggere? Jo, det er 1,7 milliardærer per millioner innbyggere. Hvor mange er det i Sve-

rige? I Sverige er det 2,4 milliardærer per millioner innbyggere. Så det er flere milliardærer i Sverige enn i USA relativ til befolkning i størrelse. Man skulle tro at Norge hadde flere kanskje da, fordi at vi er litt rikere. Det er ikke tilfelle, men vi har flere enn i USA. I Norge har vi to milliardærer per million innbyggere. Dette er et tall, og vi kunne si at det var litt tilfeldig. For det er klart at hvis du får én milliardær til her, så endrer det tallet seg. Så det er en litt høy grense. Så la oss prøve andre grenser. Nå vil jeg bare si at i de tallene som jeg refererer nå, de er ikke supergode, hva er det det heter på nynorsk, kvalitetssikrede tall, tall som vi er sikre på kvaliteten til. Dette er tall fra et konsulentfirma som foreløpig ikke svarer helt på hvordan de har laget tallene. Så vi sier vi tar det med en klype salt, men vi har ikke funnet noen bedre tall. Det er veldig vanskelig som sagt å finne fullstendige tall for formuen til folk.

La oss se på det vi kunne kalle for rike. Det er folk med en formue på 30 millioner dollar, altså over 200 millioner kr i formue. Hvor mange sånne er det i USA? Vi får holde oss til USA og Norge, da kan jeg huske tallene kanskje. Hvor mange sånne er det i USA per millioner innbyggere? Der er det 126 per millioner innbyggere, i USA. Hvor mange i Norge som har formue over 200 millioner kr? Det er 406 per millioner innbyggere. Det vil si at vi har mange flere rike enn USA relativ befolkningen. Vi kunne gå én grense opp og så skal ikke jeg ta så mange flere tall, men skal jeg si litt hva dette betyr. Én grense opp, f.eks. til 100 millioner dollar, da har fremdeles Norge flere enn USA per millioner innbyggere. Og vi vet at når vi går opp på en milliard så var det allerede, da var det mønsteret, holdt det mønsteret seg. Men likevel, forskjellen mellom USA og Norge blir mindre og mindre jo høyere opp du går.

Men den konklusjonen jeg trekker av det der, det er at det er lett å bli rik i et land med små forskjeller. Det er lett å bli rik, det at en legger grunnlaget for rikdom til noen få ved at en har små forskjeller mellom resten av befolkningen. Fordi at når det er små forskjeller mellom resten av befolkningen så får en til en masse ting som er veldig bra for produktivitet, som er veldig bra for utdanning, ytelser til folk, en får til kollektive ordninger som er fornuftige, som også bedriftene tjener på, og som også de som eier bedriftene tjener på. Det er mange ting en får til med små forskjeller i resten av befolkningen. Og noen av disse gevinstene høstes av folk som jeg kanskje ikke alltid er like sympatisk innstilt til. Det er ikke noe farlig hvis de reinvesterer og sånn, men dette er sparemaskiner i samfunnet som ser ut til å bli dyrere og dyrere i drift. De skal jo ha all verdens luksushus og yachter, og dette øker lite grann. Det er klart at da hvis jeg var i fagbevegelsen, ville jeg tenkt kanskje vi skulle ha andre sparemaskiner eller ordne oss på en annen måte. For noe av lønnsmoderasjonen til fagbevegelsen er jo rett i lommene på noen av de som er rike. Jeg sier ikke det i et agitatorisk tonelag, håper jeg. Jeg sier det fordi at det er interessant, og en skal tenke lite grann på motytelser. Og jeg tror norsk fagbevegelse har oppnådd veldig mye lønnsvekst gjennom moderasjon. Dette er jo veldig spesi-

elt, ikke sant, det er veldig spesielt i verdenssammenheng, at en har økt produktivitet og derfor langsiktig lønnsutvikling ved at en på hvert tidspunkt har holdt litt tilbake. Og det er veldig imponerende sett utenifra. Når folk kommer utenifra så sier de, hvordan får de dette til? De kjenner ikke igjen at fagbevegelsen opptrer på en slik måte i andre land. I hvert fall ikke i samme grad. Men kanskje tiden er inne til motytelser, jeg vil bare ta det med som en strøtanke. Jeg har også blitt bedt om og så si litt hvordan ulikheten kommer til å utvikle seg i framtiden. Og det skal jeg benytte dette utgangspunktet til å si noe om. For det første: Hvem blir rik i framtiden? 50 år frem i tiden. For det første er veldig mange av de jobbene vi har, inklusive min, og kanskje også noen av deres, de kommer til å være erstattet av mekaniserte løsninger. Ikke på alle områder, men på noen områder. Det vil være andre vilkår som gjelder, på grunn av robotisering av veldig mange ting, rutiner som er nye og mer mekaniske, som gjør det vanskeligere å ha en god arbeidsinntekt basert på at det er knapphet på ens egen ytelse som gjør at det kan presse prisen opp, sånn at en i hvert fall har gode vilkår. Så det kommer til å bety at de som eier robotene i framtiden, de kommer også til å styre. De kommer til å styre, i hvert fall de robotene som er mest oppfinnsomme, de vil være helt avgjørende, og derfor betyr eierskap til kapital kommer til å bety mer, ikke til tradisjonell kapital som investeres på en måte, ved eierskap til kapital som inneholder nye teknologier. Og noen av de teknologiene vil selvfølgelig erstatte noen av oss, noen av de tingene vi driver med – undervisning f.eks., det kan sentraliseres mye mer enn det gjøres i dag, og vi er allerede på vei med det, at folk på Harvard underviser folk i Sogndal. Og de sitter i Sogndal og hører på. Det er ikke 100 % det samme som å ha en foreleser der som du kan snakke med kanskje, men det går litt den veien. Og slik vil det være på en rekke områder. Jeg tar min egen jobb som et eksempel for det jeg tror det gjelder også en del tjenesteyting eller disse tingene. Så derfor betyr det at de som eier robotene, de mest oppfinnsomme robotene, vil få en veldig høy andel av inntekten om en ikke gjør noen ting.

Altså, hvis en ser på hele det historiske forløpet under kapitalismen, så har på en måte maskinene erstattet arbeidskraft som aldri ble født, altså vi har tatt, det at maskinen erstatter arbeidskraft, det blir tatt ut i produktivetsgevinst og kortere arbeidstid, og mange ting som vi synes er verdifullt. Og det er klart, dette kan en få til videre, men en må skjønne, at dette er en stor utfordring. At de som eier robotene kommer til å styre mye. Og det er ikke de første 10 årene, men det er kanskje 50 og 60 år frem i tiden. Det er det ene.

Det andre er at hvis den økonomiske veksten er lav, da betyr arv mer enn når den økonomiske veksten er høy. Si at alle arver sin bestemor. For det første så betyr det veldig mye hvor bestemor bor henne. Hvis hun bor i Finnmark, så arver du nesten ingenting, hvis hun bor på Frogner i Oslo så betyr det jo veldig mye, hvis hun eier en bolig så betyr det enormt mye. Hvis alle arver sin bestemor og det er noen ting man har spart. I en situasjon med høy økonomisk

vekst så skal det veldig mye til for at dette betyr mye i ditt liv. For du skal bruke de i et samfunn som er mye rikere enn din bestemor var, enn det samfunnet hun levde i. Så i gjennomsnitt ville arv bety nesten ingenting. Men når veksten blir lavere slik det ser ut til å bli på lang sikt nå, så vil arv bety mer og mer. Arv, det blir viktigere og viktigere for verdien av den arven relativ til den verdien du kan skape selv. Våre bestemødre kommer til å ha bodd i et samfunn som er ganske likt vårt eget, for det har ikke vært så stor økonomisk vekst i mellom det, og jo mer kommer arv til å bety. Og derfor så er det veldig viktig hvis en da legger opp til ordninger der arv kan forsterke inntektsulikhetene, for eksempel ved at en må betale skolepenger, eller ting som dette her, så vil dette øke ulikhetene dramatisk. Og det er allerede noen tegn som går i den retningen. Så det er de to tingene jeg ville si på sikt. Fagbevegelsen er i fritt fall i de fleste land. Heldigvis ikke i Norge, heldigvis ikke når det gjelder deres forbund, men i mange steder så er det jo det typiske trekket er jo en halvering i løpet av 20-30 år av fagbevegelsens oppslutning. Og i noen land så ser en på det som et alternativ som ikke lenger fungerer sånn som det gjorde. Fortsatt i de nordiske land, så betyr fagbevegelsen enormt mye, og den kommer til å bety mye. Men det vokser også frem næringer, sektorer, der fagforeningsprosenten er mye lavere, som dere vet mye bedre enn meg. Og det betyr at den rolle som fagbevegelsen har, må en regne med at den blir i hvert fall satt under press i de fleste steder. Så jeg tror at, jeg har veldig tro på at sterke sosiale organisasjoner kan få til gode kollektive løsninger. Men når kollektive organisasjoner svekkes, så får en ikke det samme resultatet. Da betyr det mer hvilken ulikhet mekanismene skaper på egenhånd.

Takk for oppmerksomheten!

Kaia Storvik, tankesmien Agenda:

Tusen, tusen takk skal du ha, det var utrolig interessant og ganske skremmende. Når jeg har dere alle sammen her, så klarer jeg selvfølgelig ikke å motstå fristelsen til å snakke om det jeg driver med. Tankesmien Agenda, hvor jeg har begynt å jobbe. Hva i alle dager er en tankesmie, eller tenketank, som det også ofte kalles. Jo, det kan være så mangt, men det vi driver med i Agenda, det er at vi er en partipolitisk uavhengig organisasjon, og målet vårt er å bidra til at vi har en samfunnsdebatt og en politisk debatt som er basert på kunnskap. Vi jobber for å utvikle en ny politikk, og vi, vi løfter de store spørsmålene i samfunnet – hva skal Norge leve av i framtiden, hvordan skal vi få en grønn industri, hvordan skal vi få til riktig fordeling. Vi er eid av LO, og så apropos rike folk – han veldig rike i Bergen som heter Trond Mohn. Men vi får også støtte fra mange andre, både arbeidsgiverorganisasjoner, enkeltklubber, næringslivet, og til og med enkeltpersoner. Men det er klart at fagbevegelsen er veldig, veldig viktig for oss. Og så er vi partipolitisk uavhengig, men vi jobber i forhold til sentrumvenstre, så vi er på en måte ikke Høyre og Fremskrittspartiet da, kan du si.

Hvorfor trengs det tankesmier? Det var et spørsmål jeg har tenkt ganske mye på, og som jeg tenkte veldig mye på da jeg lurte på om jeg skulle bytte jobb, fra å jobbe i gode, gamle Arbeiderbladet som er jo en topp avis.

I gamle dager, da jeg var ung, så var det sånn at valgkamp, det var noe som varte seks uker annenhver høst. Det var egentlig mest NRK som stilte spørsmål til politikere, og så litt sånne nasjonale aviser. I dag er mediebildet og valgkamper og sånn, et helt annet, i tillegg til at samfunnet vårt har forandret seg. Siden krigen og til langt ut på 80-tallet var de politiske partiene, og også delvis fagbevegelsen i større grad politiske verksteder hvor man jobbet jevnt og trutt, og hvor det å gjøre upopulære ting, det slapp man unna med hvis det var lenge til neste valg, og det det gjorde det enklere å gjøre vanskelige men riktige valg. I dag så kan ikke toppolitikere våre klø seg på rumpa uten at det er 17 nettmedier som følger opp. Valgkamper de varer nå hele året, og det har forandret på måten ting blir gjort på, på godt og vondt.

Høyresiden har vært tidlig ute med tankesmier i Norge. Civita har betydd masse for å få på plass den regjeringen som vi har i dag, vi er på en måte svaret. Så finnes det andre bra tankesmier og, som vi jobber tett sammen med. Jeg vet at dere jobber mye med Manifest, det gjør også vi.

Men det vi gjør, er at vi prøver å jobbe med de vanskelige spørsmålene. De tingene som ikke nødvendigvis er så populære å ta opp for partiene i vårt nedslagsfelt, når det er sånn at du hele tiden skal prøve å catre til liksom alle de der velgerne i midten – jeg kaller dem ikke dritten i midten, men noen gjør det – da er det ikke alltid like lett å få til å løfte de store og tunge og vanskelige sakene, det er ikke alltid like lett å få til å prioritere de svakeste, det er ikke alltid like lett å si at kanskje må oljebransjen legge litt om. Sånne ting prøver vi å jobbe med, derfor så trengs vi.

Vi er en tenketank men vi er jo også folk, så innimellom snakker vi om familien vår. Jeg snakket om bestemoren min i sted. Sjefen min er Marte Gerhardsen, så innimellom så snakker vi om besteforeldrene hennes og. Einar Gerhardsen, ble spurt, da han var en gammel mann, hva som var det vanskeligste for han, hva som var det vanskeligste han hadde gjort. Og han sa at det var å få folk til å forstå, og jobbe for at før noen kunne få kake, så måtte alle få brød. Og det synes jeg er et godt ideal, det jobber vi med.

En tenketank har også den store fordelen at vi kan kritisere alle – det gjør vi. De blir ikke så glade, men det er bra på lang sikt. Vi har ikke ansvaret for det som har skjedd, så hvis man har prøvd noe, og noe går litt skeis, så kan vi godt påpeke det. Kan si sånn: Ok, dette har vi gjort, det var ikke så lurt. Og vi kan skifte standpunkt fort hvis ting forandrer seg eller vi lærer noe nytt.

Det jeg håper at dere tar med dere herfra om Agenda, det er at vi tilhører litt hver enkelt av dere som sitter her. Fordi LO er eieren vår. Jeg håper at dere følger oss, jeg håper at dere hjelper oss, jeg håper at dere bruker oss, fordi vi er ti folk på et kontor i Norge, og det, på et kontor i Oslo faktisk, og det, det forandrer ikke verden, sånn at vi er helt avhengige av at de folkene som er opptatt av de samme verdiene som oss, snakker med oss, snakker om oss, kontakter oss hvis det er viktige saker. Så det håper jeg at dere gjør. Vi har holdt på ett lite år, men vi gjør masse forskjellig. Vi har åpne møter, vi skriver rapporter og notater, vi snakker med og for politikere og fagforeninger, og vi er på sosiale medier – det er veldig viktig hvis man skal nå ungdommen, det driver sikkert dere i Arbeidsmandsforbundet med også. Og så lager vi for eksempel film! Og en av de filmene skal dere få lov til å se nå.

(En film om Agenda ble vist)

Er det noen her som leser Dagbladet? Det er jo en avis som innimellom kan fremstå som ørlite kjendisfokusert, og det er ikke noe gærent i det, det er moro det. Men det er ikke så viktig for våre liv. Men, så kommer det plutselig en artikkel skrevet av Gunnar Thorenfeldt, og så forandrer alt seg. Hvis dere har lest Dagbladet de siste ukene så har dere sett en lang rekke saker som avslører helt graverende forhold i norsk, ja om man kan kalle det arbeidsliv, men i hvert fall folk som jobber i Norge.

Gunnar, som skal snakke nå, han er journalist i Dagbladet, og har bred medierfaring – han har jobbet i Klassekampen, han har jobbet i VG, han har jobbet i Svalbardposten. Han er Norges kanskje fremste journalist på svart økonomi, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, og Gunnar er en sånn journalist som belyser alle sider ved en sak – det som skjer, menneskene som opplever det, kreftene som styrer dem, og hvem som har ansvaret, og ikke minst har han også et fokus på hva som skal til for å få til endring der det trengs. I tillegg så deler Gunnar det han kan med folk, på andre måter enn den gjennom spaltene – han holder foredrag i hele Norge. I dag så skal han fortelle oss hvordan livet er for de som lever helt på bunnen i dagens Norge, og også litt om hva det betyr for dere og for hele samfunnet vårt, ta godt imot Gunnar Thorenfeldt!

DET KRIMINELLE ARBEIDSLIVET

v/ Gunnar Thorenfeldt, journalist i Dagbladet. Han illustrerte sin innledning på skjermen, med bilder og oppslag fra Dagbladet:

Jeg heter som sagt Gunnar Thorenfeldt. Siden 2010 har jeg skrevet 100 artikler om renholdsbransjen spesielt, så nå føler jeg at jeg er kommet litt hjem i forhold til det. Det er hele 43 artikler der jeg nevner Norsk Arbeidsmandsforbund, faktisk. Så jeg har intervjuet mange av dere opp i gjennom tidene, og har vært mye rundt og reist og sett på forholdene.

Det jeg hadde tenkt litt først var å prate om han her, fordi at det er et veldig godt eksempel på en del av den utfordringen som vi prater om. For ifølge både oppdragsgiver og arbeidsgiver og så videre, så finnes på en måte ikke denne personen, for han er ikke meldt inn i arbeidstakerregisteret. Han får ikke lønns slipper, han får ikke arbeidskontrakt. Oslo Børs trodde de hadde kontrakt med et selskap som heter CC Renhold. CC Renhold hadde kontrakt med et annet selskap, som heter Østlandske Miljørenhold. Østlandske Miljørenhold hadde kontrakt med en annen underleverandør som het Jærnes. De igjen hadde kontrakt med et enkeltmannsforetak som igjen brukte han her. Så han var nederst på en måte, med en fire-fem ledd, nederst på stigen.

Ingen visste at han jobbet på Oslo Børs, men han hadde adgangskort og han vasket der og holdt på. Når ingen trodde på han, så spurte jeg om han hadde noen bilder. Han hadde masse MMS-bilder fra når han står inne på vandrehallen på Oslo Børs og har vasket, og syntes det var fint der.

Senere ble jeg med han gjennom mange steder i Oslo. Blant annet var jeg med han inn på en forskningsinstitusjon i Oslo, som har noen av Norges fremste forskere på sosial dumping, og han vasker også deres kontorer. Og han vasker på Oslo Vei og så videre. Men det som er grunnen til at jeg har lyst til å begynne med dette, er at i løpet av de fem årene jeg har jobbet med det jeg kan kalle for sosial dumping, så har det vært mitt kjerneprosjekt; Det å gjøre nettopp disse folkene synlige, for de har vært usynlige. Jeg vet jo at det er et gammelt krav fra dere om at renhold f.eks. foregår på dagtid. Ofte så jobber de på kveldstid, ofte så vet ingen hvem de er. Jeg holdt foredrag for en stund siden for innkjøps-sjefene i kommunene i Rogaland og Hordaland, og de sa: Det er så vanskelig å sjekke hvordan renholderne har det, fordi at vi får lønns slipper som ser bra ut, vi får arbeidskontrakter som ser bra ut. Jeg sa da at det er én metode som jeg har lært meg er veldig, veldig bra, og som er veldig rart at det er så få som bruker, og det er og så prate med de. Og det er det ingen som gjør.

Ja, da jeg begynte med dette her, så var jeg faktisk politisk, eller jeg er jo fortsatt ansatt som politisk reporter i Dagbladet, men nå er jeg de facto krimreporter. Og det forteller litt om hvordan utviklingen har gått fra jeg begynte å jobbe med dette.

Det jeg har lyst til å prate litt om, er hvordan det som fremstår som veldig små lovbrudd, om det så er å få 20 kr under tariff, ikke har reell arbeidskontrakt, ikke får overtidsbetalt, faktisk har linjer til tung, alvorlig kriminalitet. Og at vi også ser at tunge kriminelle miljøer bruker den type, ja, om man liker å kalle det arbeidskriminalitet eller arbeidsmarkeds-kriminalitet, bruker det som en metode for å få innpass i samfunnet.

Vi har skrevet vanvittig mye artikler om dette her. I forrige uke gikk Kripos ut

og sa at nå er det ikke lenger sånn at vi kan si at dette er en fare, nå er det sånn at vi kan si at dette er en realitet. At man ser at i bransje etter bransje etter bransje, får tunge kriminelle miljøer innpass i samfunnet, og de bruker nettopp denne formen for arbeidsmarkeds-kriminalitet til å få innpass, til å drive andre tunge former for kriminalitet, alt fra menneskehandel til narkotikaomsetning, hvitvasking osv. Og det her er nesten sånn at det begynner å bevege seg over mot gammelt nytt, men jeg synes likevel at det er greit at vi kjører disse førstesidene innimellom. Fordi det gjelder mange bransjer, det gjelder ikke minst deres område, altså både innenfor anlegg og innenfor renhold. Man har jo sett press på mange av de andre bransjene som dere representerer også, og i landbruk. Det er eksempler på sånn som malerbransjen i Oslo, der det nå er tatt ut tiltale mot store albanske miljøer, og man ser det rett og slett i bransje etter bransje. Man ser hvordan den svarte økonomien vokser, det er noe av det jeg har sett over lang tid. Og det er ikke snakk om småpenger dette her altså, bare så det er sagt. F.eks. Byggenæringens Landsforening sier at privatmarkedet, oppussingsmarkedet har økt med 10 milliarder kr i løpet av de siste 5-10 årene, uten at det har fått noe som helst påvirkning på deres medlemsbedrifters inntjening.

Jeg har jobbet veldig mye i Litauen i løpet av disse årene, med veldig tunge, organiserte kriminelle miljøer. Det er en del av de historiene vi møter som det er ganske vanskelig å tro at har sammenheng med denne tunge, eller lettere, eller hva man skal kalle det for noe da, arbeidsmarkeds-kriminaliteten. Men det vi har sett, er at de Litauiske miljøene jeg har jobbet med, de opererer ofte både med helt forferdelige, grusomme ting som f.eks. sex trafficking, altså hvor de tvinger kvinner til å prostituere seg, og til å drive et byggefirma i Oslo. For å snakke litt om hvordan det begynte, det tenker jeg er relevant, fordi dere møter det samme. Et av de største problemene vi og jeg har sett når vi jobber med dette her, er jo det at folk er redde. Og det som var vår første erkjennelse var at de var redde med god grunn, altså de hadde god grunn til å være redde. Veldig mange av de som jobber under disse forholdene, har alt å tape. F.eks. så jobbet jeg med en stor sak innenfor renovasjon, som var Reno Norden som vant anbud på renovasjon en rekke steder i Norge, og som hentet inn bulgarske arbeidere. Mange av dem tok opp store lån når de skulle få jobb i Norge, og hadde alt å tape. Og det er kanskje den store forskjellen mellom situasjonen for disse arbeidstakerne, og for norske statsborgere er at det er en realitet. Mange av dem som klagde på arbeidsforholdene ble kastet ut og de mistet alt. Og det er jo også sånn som jeg har sett mange, mange eksempler på med folk som jobber på bilvaskehaller osv., at ofte blir nettopp politiet og myndighetene brukt som en trussel, og ofte er den trusselen også reell. Altså, det er personer som er her på ulovlig oppholds- og arbeidstillatelse. Hvis de klager på arbeidsforholdene så ringer sjefen til politiet, så kommer politiet og henter personen og sender han ut av landet. Det har vært en modus vi har sett i sak etter sak etter sak. Og det er kanskje noe av det som er grunnen til at f.eks.

arbeidstilsynet, norske myndigheter, ofte heller blir brukt som en trussel og blir nevnt som en trussel mot disse arbeidstakerne, enn at det blir sett på som en måte å komme ut av en vanskelig situasjon på.

Det jeg har sett i ekstremt stor grad, er en vanvittig økning i arbeidsskader. Folk jobber under mye dårligere helse, miljø og sikkerhet enn det som er vanlig for norske i bransjen for øvrig, og det ser man også på statistikken, at arbeidsulykker har økt kraftig. Det var én person som jobbet i renovasjonen i Tønsberg, foten hans ble overkjørt av en søppelbil, og i stedet for å bli kjørt til sykehuset ble han kjørt til Torp med første fly hjem til Polen. Denne arbeidsulykken ble heller aldri meldt fra til arbeidstilsynet eller politiet, slik som det er lovpålagt.

Det som kanskje er mer relevant i forhold til f.eks. renhold, som er litt vanskeligere å kommunisere, er jo den enorme slitaskjen folk får ved å jobbe under disse forholdene her, som går over flere år og over tid, men som likevel fører til at regningen går tilbake til staten, for de menneskene som jobber under sånne forhold, de orker ikke å stå i arbeidslivet for lenge.

Det vi ofte ser, er at folk ikke er reelt ansatte. Det er noe vi kan snakke om i timevis, hvordan de svindler med fakturasvindler. Ofte er de som står oppført i arbeidstakerregisteret ikke de som i realiteten jobber osv., og det gir rom for å betale folk langt, langt lavere lønn enn det som er vanlig i bransjen. Når det gjelder renholdsbransjen, det som er lovpålagt, altså gjennom allmenngjøringen. Vi har sett saker ned til, for så vidt jeg har jo sett saker hvor folk ikke har fått betalt i det hele tatt, men jeg har sett saker ned til 9 kr i timen osv. Og det sier seg selv, etter at vi har hørt på Kalle Moene, at der er vanskelig å leve for det i Norge i dag.

Et av våre journalistiske mål er å ansvarliggjøre de som faktisk bestiller disse renholdstjenestene, f.eks. her personifisert med tidligere NHO-president Jens Ulltveit-Moe. Når noen blir dårlig behandlet av et renholdsselskap, så er vi opptatt av å synliggjøre hvem som var den originale oppdragsgiveren, og fortelle folk hvem det faktisk var som bestilte disse tjenestene. Dette er ikke tatt ut av bare vår synsing, dette er noe man også kan lese fra lovverket om allmenngjøringen, både når det gjelder solidaritetsansvaret og påseplikten. Men det er klart at det er en ansvarspulverisering som vi så med det første eksemplet, hvor de sier at - Nei, men dette er ikke oss, dette er det renholdsselskapet som bestilte, det er ikke vi som har ansatt denne personen, det er ikke vi som har ansvaret. Og dessverre, jeg vet ikke om jeg husker riktig her, men det har ikke vært noe solidaritetssak i renholdsbransjen etter allmenngjøringen. Så det burde man kanskje vurdert å få flere av. Men det er nettopp det med å ansvarliggjøre de som faktisk bestiller tjenestene. Derfor har vi gjort det her konsekvent da, at hvis man vasker på Burger King, så vasker man for Jens Ulltveit-Moe, fordi det er han som eier Burger King i Norge.

Hvis du vasker for en skole, så vasker du for Oslo kommune. Du vasker ikke for renholdsselskapet. Selvfølgelig gjør du det også, men her er det viktig å ansvarliggjøre de som faktisk kjøper tjenestene. Også fordi mange av disse renholdsselskapene er regelrett kriminelle, som ikke bryr seg om hvor mange tilsynsrapporter de får eller om det står noe negativt om dem. De bare etablerer nye renholdsselskaper.

Og jeg husker da vi hadde en serie som gikk på anbudsutsetting av renholdstjenester, så fortalte i hvert fall Petter Furulund meg at de hadde blitt ringt opp av selskaper og fikk spørsmål om - Hvordan unngår vi å havne i Dagbladet? Og da fungerer det, ikke sant? Så det er noe med at folk er ikke redde for arbeidstilsynet, de er ikke redde for disse tingene, men de er redde for dårlig PR. Så kan man si hva man vil om det, men det er faktisk sånn det fungerer.

Det er menneskehandel i Norge. Dessverre er det bare én tvangsarbeidsdom, og den er fra 2008, men det pågår flere tiltaler nå. Det er saker med mennesker som vi har valgt å kalle for slaver, altså de blir behandlet som slaver, også etter FNs definisjon av hva det er. Så for så vidt, etter lovens definisjon, er det også det. Det betyr ikke nødvendigvis at de er lenket fast, eller låst inne, selv om jeg også har sett det, for å si det, men det betyr at de er i en sårbar situasjon, hvor de blir presset til å gjøre ting som de ellers ikke ville gjort. Og så skal ikke jeg ta hele menneskehandelparagrafen. Det er mange som sier at det er litt for komplisert jus rundt det, men i hvert fall fra vår rent "publistiske" synspunkt, så er det dét vi mener med at folk blir behandlet som slaver. Og så er vi jo en tabloidavis som ønsker å prate i klartekst når det gjelder sånne ting. Det vi ser er manglende rettigheter, fra personer som f.eks. ikke har oppholds- og arbeidstillatelse i det hele tatt, men også til personer som har oppholdstillatelse, men som har en ekstremt vanskelig økonomisk situasjon, og er presset på grunn av det. Og man ser altså hele skalaen, fra det jeg kaller slavelignende forhold eller at de blir behandlet som slaver, frem til man bare får dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn man ellers ville hatt.

Og det kan jeg bare nevne, at i større og større grad ser jeg at dette også begynner å gjelde norske arbeidstakere. Det er ikke utelukkende et spørsmål om utenlandske arbeidstakere. Jeg ser gang på gang saker hvor norske arbeidstakere, som gjerne kan ha jobbet lenge i bransjen, blir utsatt for de samme tingene nå som vi tidligere så at det utelukkende var utenlandske med. Et stort tema som jeg regner med at dere tillitsvalgte kjenner godt, er hvordan de nå presser kontrakten ned, at du skal gjøre det samme arbeidet innenfor færre timer. Altså har de blitt smartere. Da jeg begynte å jobbe med dette, kunne man se på lønnslisten at de brøt loven. Nå er som regel lønnslisten korrekt, men folk jobber gratis overtid, så i realiteten er jo timelønnen langt lavere.

Ja, det er masse skrekkelig. Jeg kunne ha vist 100 sånne bilder, av forskjellige

skrekkelige eksempler. Et annet stort tema har vært boforhold, der mange av disse ansatte bor på bedriften og bor under langt dårligere forhold enn det vi vil være bekjent av. Et av de mer ekstreme eksemplene, det kommer jeg tilbake til. I hvert fall jobbet jeg med steinleggerne, som tidligere tilhørte Arbeidsmandsforbundet sitt område, siden de drev med asfaltlegging, og så begynte de heldigvis med steinlegging, for da var det plutselig allmenngjort. Det var jeg fornøyd med.

Der ser du folk som bor i campingvogner uten dusj eller innlagt vann, og ikke har muligheter for å vaske seg eller noen ting. Det her er fra en tiltale fra Lier Planteland. Det er ikke rettskraftig dom i saken enda, men det er tiltale. Det er en historie om indere som har blitt hentet fra India for å jobbe på Planteland Lier, og som, ifølge deres egen forklaring, ble låst inne og ble nektet å snakke med nordmenn. De fikk 9 kr i timen. Det er en pågående tiltale, og det blir vel retts sak der etter hvert. Og det er det andre, at språk er en viktig metode her. Ofte velger de ut personer som ikke snakker engelsk, som ikke har mulighet til å kommunisere. Det har gjort at Dagbladet har brukt nærmere 150-200 000 kr på tolker hvert eneste år siden jeg begynte å jobbe med dette. Det måtte være premisset for å kunne klare å jobbe med det, både innenfor etikken ved at folk skal forstå hva de er med på, også når de snakker med en journalist. Men det er også en metode jeg savner mer fra myndighetene, og for så vidt fra organisasjonene, det er at de bruker språket i større grad. For det er klart at selv om de til og med snakker litt engelsk, så er det vanskelig å forklare sin situasjon.

Ja, de her steinleggerne. Det jeg tenkte er litt interessant med det, er at siden vi først begynte å snakke om Gerhardsen og familiemedlemmer osv., så tenkte jeg at for min bestefar ville det vært utenkelig å ha en rumener som jobbet i hagen som fikk 36 kr i timen. Da tror jeg han ville skammet seg ganske mye. Men når vi jobbet med disse steinleggerne, som ofte brukte rumenere og andre som fikk såpass dårlig betalt, og som ikke hadde fått vasket seg - Jeg fulgte noen av de rumenerne. De måtte stå og vaske seg på en McDonalds på Ullevål, det var den eneste muligheten de hadde for å vaske seg. De så åpenbart slitne og sultne ut. Så kommer naboen og spør om å få låne dem etterpå. Så det er en annen type holdning til å kjøpe denne type ting enn det var tidligere. Det har altså blitt sosialt akseptert å ha en rumener som får 36 kr i timen for å jobbe i hagen. Det er noe av det som til og med overrasket meg litt, det er jo hvor åpenlyst det er. Altså, vi kan se på f.eks. bilvaskehaller. Jeg får alltid spørsmål fra Dagbladet-kollegaer; Kan jeg vaske bilen min der, går det fint å være der? Jeg har vel ikke funnet en bilvaskeshall som jeg kan anbefale med det første, men det finnes sikkert. Men, altså det jeg ser, er at det er blitt sosialt akseptert. Altså, det er greit å ha steinleggere som får 36 kr i timen til å legge stein. Det er greit å få vasket bilen din av fem afghanere for 110 kr. Det er noe av det som er utfordringen her. Nå er ikke jeg noen forsker, så jeg har ikke noe tall eller noe statistikk som viser det, men det er i hvert

fall det som overrasket meg da jeg var ute og jobbet med dette, hvor sosialt akseptert det er.

Det her er en sak jeg hadde med noen som er medlemmer hos dere. Vi har sett i større og større grad at folk må jobbe raskere og raskere, og at en av konsekvensene av allmenngjøringen er at man har funnet andre metoder for å spare penger på.

Her var det folk som jobbet på hoteller på Gardemoen, for ISS. Jeg ble oppringt og spurt om jeg hadde lyst til å lage en sak om det. Jeg sa at det var veldig bra om det kom mer enn en person, for det er lettere å stå flere sammen. Så kom jeg opp dit, og så var de rundt seksti personer. Så måtte jeg stå og intervjuer de fra et sånt bord faktisk. Det som er poenget mitt, er at det presset for disse rumenerne som jobber for steinleggerne, eller de som jobber for bilvaskehallene, den type press skjer også hos det vi kaller for seriøse selskaper, og for bedrifter som er seriøse.

Jeg hadde litt lyst til å snakke om varsling. Altså hvor vanskelig yringsfrihet er for de ansatte. Det er et ekstremt stort problem, som jeg mener vi burde prøvd å fokusere mer på. Folk tør ikke å varsle om kritikkverdige forhold, for konsekvensene blir såpass store.

Vi jobber mye med anbud. Jeg har jobbet med saker hvor folk har jobbet for Skatt Øst, folk har vasket på Tinghuset, folk har vasket på LO, og har blitt dårlig behandlet. Folk har vasket for Politiet, vi hadde en hvitvaskingssak med et renholdsfirma som jobbet på Skattens hus i Asker. Altså - Vi ser at en av de store motorene, en av de som virkelig kjøper useriøse tjenester, har faktisk vært det offentlige og staten, det har vært en av verstingene i forhold til dette. Så da kunne jeg snakket lenge om dette.

Her har vi også et eksempel der vi skrev om en kvinne som fikk sparken fordi hun var gravid. Hun hadde da vasket på Nav-kontoret i Lillehammer, det var også et medlem hos dere. Vi mente at hun vasket for Nav da, fordi hun vasket Nav-sjefens kontor. Da hun fikk sparken, måtte hun gå tilbake til Nav og få penger der etterpå. Jeg hadde en krangel med Hanne Bjurstrøm og de andre, hvor de mente at; Nei, hun vasket for dette renholdsselskapet. Men vi sa ok, men vasket hun på Nav-sjefens kontor? Ja, det gjorde hun. Ja, for oss da, så vasket hun for Nav. Og det er nettopp den der ansvarspulveriseringen som skjer hele tiden, og man peker på disse renholdsselskapene som gjør at folk ikke forstår alvoret. Jeg mener jo at jo høyere opp du går, jo større, mer redelige bør arbeidskontraktene være. Om du vasker på Slottet, da bør man i hvert fall følge loven, som et minimum, mener nå jeg da.

Ansvarliggjøring igjen. Det her var en stor sak vi jobbet med. Det var folk som

jobbet for Atle Brynestad. Vi mener at det er riktig å personifisere dette ansvaret.

Jeg skal ta et siste poeng her bare. Jeg har altfor mye jeg kan prate om, så det er et problem. Men en av de sakene hvor jeg så mest det som handler om sammenhengen mellom sosial dumping og tung kriminalitet, var at jeg fulgte et litauisk miljø som stod for et av de mest brutale drapene som har vært i moderne tid, fra Follo. Det var et oppgjør i et hallikmiljø, som etter hvert viste seg å ha forankring til veldig mye forskjellig. Hans historie, han som ble drept – det her var jo et oppgjør mellom noen av de verste litauiske, kriminelle miljøene du finner – hans historie var nettopp via å jobbe som søppeltømmer, han hadde jobbet som renholder. Han hadde prøvd å komme inn på alle mulige måter, og så søker disse folkene han inn til et kriminelt miljø.

Men det du også ser, er at sånn som denne saken her, som har vært en av de verste trafficking-sakene i norsk historie, var en jente som ble holdt fanget inne på en leilighet i Schweigaardsgate. Hun ble invitert hit for å jobbe på en bar. Han som inviterte henne, han drev et byggefirma som pusset opp skoler i Oslo. Og de ble tatt for en sosial dumping-sak i 2009 på Ringnes Park. Han brukte nettopp dette miljøet for å drive nettopp denne form for tung kriminalitet, hvor han blant annet ble dømt for å ha holdt en kvinne fanget, voldtatt osv.

Så det som er poenget mitt er at det virker kanskje så smått, ikke sant, når naboen bruker de rumenerne for 20 kr i timen. Men vi lagde en sak hvor vi kunne følge disse pengene fra norske hager når det gjaldt steinleggerne, helt til krypskyting på neshorn i Afrika. Og vi viste altså sammenhengen mellom, litt sånn sommerfugleeffekten, hvordan det var en sammenheng med norske folk som betalte penger til steinleggere, disse pengene gikk til å bedrive krypskyting på neshornene i Afrika. Det er ganske utrolig, men det stemmer, og den sammenhengen klarte vi å vise. Så det er noe med å slippe ulven inn i huset, eller hva man skal si. Og det er nettopp den sammenhengen vi ser som noe av det tydeligste. I løpet av disse fem årene vi har jobbet med dette, så vet ikke jeg om det er fordi vi blir mer og mer klar over ting, eller om det øker. Men vi ser at det er tyngre og tyngre kriminelle miljøer som får innpass.

Og så bare til en siste ting. Vi skrev mye om renholdsbransjen før allmenngjøringen, og vi hadde store forhåpninger til det. Jeg ble ringt opp av en sånn rasende fyr som drev et renholdsselskap et år etterpå, for da hadde han lagt inn anbud og fulgt loven til punkt og prikke, så hadde han tapt alle anbudene fordi noen hadde kommet med halv pris. Så de signalene jeg får, er jo at det foreløpig dessverre går i feil retning.

Kaia Storvik:

Tusen, tusen takk, Gunnar! Dette her er problemstillinger jeg vet at dere har

jobbet masse med. Jeg må si jeg synes det er utrolig sjokkerende å få presentert den biten her av vår virkelighet. Og jeg hørte at Erna snakket om det i talen sin. Det er jo sånn at hvis en privatperson kjøper svarte tjenester, så kan man bli straffeforfulgt og bøtelagt, og få fengselsstraff. Mens vi ser at de store bedriftene og ikke minst det offentlige, vårt eget fellesskap, de går fri. Det håper jeg dere skal diskutere og jobbe riktig mye med.

Møtet tok pause kl 10:50.

Møtet ble satt igjen kl 11:10.

Kaia Storvik introduserte neste innleder:

Frank Aarebrot har vært en kraft i samfunnsdebatten siden før jeg ble født. At han fortsatt er det, det står det enormt stor respekt av. Han er ikke bare professor i sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen, han er også professor ved Örebros universitet i Sverige. Dobbeltprofessor! Frank har forelest på flere av verdens mest kjente og anerkjente utdanningsinstitusjoner, f.eks. på Sciences Po i Paris, hvor jeg tror alle Frankrikes presidenter har vært elever. I Norge er han kanskje aller mest kjent som politisk mediekommentator, og ekspert på valg. Jeg har introdusert Frank før, det er stort sett enklere å si hva han ikke kan, enn hva han kan. Men i dag skal han altså snakke om dere, om hvor utrolig viktig deres bevegelse har vært for å skape det samfunnet vi lever i i dag, og ikke minst hvilke utfordringer dere står overfor i framtiden. Vær så god, Frank!

BÆREBJELKE OG DRIVKRAFT I EN RETTFERDIG SAMFUNNSUTVIKLING

v/ Frank Aarebrot, professor i sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen

Jeg får begynne med å takke for invitasjonen. Det er alltid en ære å bli invitert til å tale til et landsmøte i Norge. En høytidelig forsamling, og attpåtil til landsmøtet i den fagforeningen i Norge som har det kuleste navnet! Det er nemlig slik at i vårt samfunn så kryr det av sånne mediekonsulentfirmaer og merkevarebyggere rundt omkring, som gjør at veiarbeidere ikke lengre jobber på Veivesenet men for Mesta. Og til og med om vi kikker på LO, så har vi forbund med opplysende navn om at de er et forbund for de som har noe felles, eller de er et forbund for de som har et fag. Og derfor blir jeg jo litt bekymret når Arbeidsmandsforbundet truet med å skifte navn, men så skjønnte jeg at det egentlig bare dreide seg om å skifte ut arbeidsmand med arbeidsfolk, og det er veldig bra, det er jo mer kjønnsnøytralt.

Når det er sagt, så må jeg si at det er veldig artig hvordan dere har satt sammen dette lille foredragsprogrammet. Kalle Moene sa i sin innledning, og som han la veldig stor vekt på, når det gjaldt å advare mot en litt for vulgærøkonomisk fortolkning av alle de økonomiske ulikhetsbetraktningene. Nemlig

at dere må huske på at samfunnsorganisering er veldig viktig. At ulike måter å organisere samfunnet på spiller en veldig stor rolle, og at man må betrakte ulikhet gjennom de brillene som ligger i samfunnsorganiseringen. På den andre siden blir vi minnet i Gunnars innlegg om at verden forandrer seg veldig kjapt, og at vi står overfor fundamentale problemer. Men de problemene Gunnar snakker om, har jo også det til felles at de kan bare løses på én måte, og det er med samfunnsorganisering.

Ok! Snakker vi da om samfunnsorganisering, så snakker vi jo faktisk om noe som dere har ansvaret for. Det er landsmøter som dette, som skal ta initiativet til å forandre samfunnsorganisering. Nå er det slik med måten samfunnet er organisert på, at det ofte er veldig lange historiske prosesser som ligger til grunn for det vi tar som selvsagt, og det er det jo våre forfedre som har kjempet frem. Samtidig blir vi besnæret av en ny verden, globalisering og masse andre sånne slagord. Informasjonssamfunnet. Vi må omstille oss mye raskere enn før. Den teknologiske utviklingen eksploderer osv. Og så skal vi tilpasse oss og tilpasse oss og tilpasse oss, og da har du denne balansen mellom det med at det er to farer vi står overfor: Nemlig faren for å glemme de tradisjonene vi står for, fordi vi er så opptatte av å omstille oss. Da risikerer vi å skylle ut babyen med badevannet. På den andre siden kan vi henge fast i tradisjonene og ikke være villige til å foreta de forandringene som er nødvendig, f.eks. for å hjelpe litauiske arbeidere som er underbetalt, som Dagbladet avslører.

Men altså, mitt poeng er at Dagbladet har nå gjort jobben sin. Nå er det dere som må gjøre jobben deres. Og den jobben dere skal gjøre er jo ikke den jobben som Dagbladet gjør. Det dere skal gjøre, er intet mindre enn å forandre samfunnet slik at det blir vanskeligere eller umulig å gjennomføre denne typen kriminalitet. For det er gjennom fagbevegelsens krav at lov blir til i dette landet. Så det er ikke bare, vi kan ikke bare hvile på arbeidsmiljølovens laurbær, uten å tenke på at vi kanskje også må begynne å lage lovverk i forhold til dette med sosial dumping.

Når det er sagt, har jeg tenkt å begynne med å ta dere raskt gjennom noen synspunkter på samfunnsorganisering. Så har jeg tenkt å snakke litt om denne berømmelige norske eller nordiske modellen, sett fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv, og så har jeg kanskje tenkt å ha noen synspunkter lite grann på i hvert fall noen idéer om ting som kan oppta folk som er tjenesteytere. For det er jo det dere er som arbeidsfolk, det er jo det at dere er de arbeidsfolkene som de fleste andre ser i hverdagen. Enten man jobber på veien eller på steinbruddet eller vasker kontoret til folk, så er det dere man ser. Og det betyr at dette med at de som både er synlige og usynlige, de er jo da medlemmene i dette forbundet. Dere blir tatt for gitt, men dere er samtidig noe vi alle ser. Og det betyr, at i forhold til det å drive samfunnspåvirkning, så vil deres meninger være av stor betydning når de fremmes i form av resolusjoner, og når man da

eventuelt går ut i konflikt for å fremme et bedre samfunn for den gruppen vi snakker om.

Men la oss begynne med historien. På mange måter er det norske samfunn sånn, da vi dukket opp fra dansketiden sånn omkring 1814, så ble vi stort sett styrt av embetsmenn som er oppnevnt av kongen i København. Og vi ble stort sett styrt som om vi var et enevelde. Av eneveldige oppnevnte embetsmenn i de første 50 årene. Altså, man gav stort sett blaffen i hele Grunnloven, man styrte stort sett slik som kongen i København stort sett alltid hadde styrt – det var embetsmennene som styrte.

Det var forbudt for jøder å komme inn i landet, det hadde Eidsvollsforsamlingen selv sørget for, men man drev på fortsatt å dele ut privilegier til handelsmenn i Nord-Norge, til tross for at grunnloven forbød utdeling av nye handelsprivilegier. Man gjorde masse rart, der det som forklarer det er at de lovene som stod der fra danskekongen betydde mer for det norske rettsvesenet. Hans Nielsen Hauge satt fremdeles i fengsel etter 17. mai, det var fremdeles forbudt å predike Guds ord uten å ha teologisk embetseksamen. Denne konventikkelplakaten ble ikke opphevet før i 1842.

Men det som er interessant er at det er faktisk først i 1860-årene at du kommer vekk fra den måten arbeidslivet hadde vært organisert på under eneveldet. Og arbeidslivet under eneveldet var organisert, i hvert fall i byene, der arbeidsgiveren hadde bukta og begge endene. For arbeidsfolk var organisert i tvangsorganisasjoner. Var du smed, så måtte du være med i smedlauget. Og de som hadde kontrollen over smedlauget, det var arbeidsgiverne, nemlig mestrene i lauget. Det var mestrene i lauget som bestemte hvem som skulle få jobb som læregutter, og det var de som bestemte om læregutten var blitt flink nok til å bli svenn, og det var de som bestemte om svennen var blitt flink nok til at han kunne bli mester. Du hadde sånne prøver, de som så dette NRK-programmet Anno 1750 – det var jo faktisk slik det var. Man måtte altså, for å bruke et litt uakademisk uttrykk, pisse mesteren opp etter ryggen for å komme seg frem her i verden. Det var laugsystemet.

På bygdene var det at man gikk i tjeneste. Og det betydde at man var forpliktet, gjerne på årskontrakt, til å akseptere det man hadde underskrevet i kontrakten. Det kunne være at de skulle ha mat og husly, og kanskje retten på et klesskifte eller noe sånt. Hvis man var misfornøyd med husbonden, så hadde man én dag i året der man kunne reforhandle. Og så kunne man velge om man ville gå ut av tjenesten og gå til en annen, eller om man ville fortsette hos husbonden. Så tjenestejentene – det var jo stort sett jentene det dreide seg om, en del gutter som jobbet og, inderster som det het – de hadde denne ene dagen i året de kunne forhandle på. Men det som var typisk for denne her forandringen, var at den var individuell. Husbonden forhandlet med den enkelte tjenestegutt eller -jente.

Og vi har historier om sånne kontrakter som av og til er ganske morsomme. Fra Telemark, på 1700-tallet så var det slik at tjenestejentene krevde i forhandlingene med husbonden, at de skulle ikke ha laks mer enn to ganger i uken. De var møkka lei laks. De ble foret med laks, de fikk vel det som det var overskudd av. Det reflekterer ikke, for så vidt, en enorm velstand blant disse, men det reflekterer selvfølgelig at vi ikke hadde noen form for kollektive forhandlinger. I byene var du prisgitt laugsstrukturen, på landet var det individuelle kontrakter som regulerte arbeidet.

Så kan vi si at i 1860-årene, i 1861, så forbyr Stortinget tvangsorganisasjoner. Det er altså forbudt i Norge, etter 1861, å lage organisasjoner i næringslivet der medlemskap er tvunget. Det vil fremdeles være forbudt i Norge f.eks. å si at alle vektere må etter loven være medlem i Arbeidsmandsforbundet, ellers kan de ikke være vektere. Eller at alle vekterfirmaer må være medlem av NHO for å kunne drive vekterfirma. Altså tvangsorganisasjoner ble forbudt.

Og det som da skjer er at vi får to ting: Vi får foreninger istedenfor. Dette kaller man gjerne for assosiasjonsånden. Det dukker opp foreninger overalt. De første som kommer, det er sånne misjonsforeninger. For disse her kristenfolket på Vestlandet, de hadde vært undertrykte på grunn av at de ikke har kunnet predike Guds ord i fred – nå kan de plutselig få lov å bygge bedehus og danne misjonsforeninger. Så det kryr av misjonsforeninger. Også sånne hjelpeorganisasjoner av typen Røde Kors dukker opp, veldig, veldig tidlig i 1860-årene.

Men når SV-eren Berge Furre skulle skrive historien om Norges eldste fagforening, så måtte han lete med lys og lykte, og da kom han tilbake til 1840-årene og fant en fagforening i en gruve nedi Dalane i Ryfylke, nei ikke Ryfylke, Dalane sør for Jæren mener jeg. Og i denne graven, der var det haugianere som organiserte arbeiderne. Altså kristne haugianere. Der var de organiserte arbeiderne som en menighet, men denne menigheten hadde jo da krav til arbeidsgiveren osv., så det lignet på en slik forening. Altså håndverksforeningen som dukker opp i 1860, det var egentlig de gamle laugene som dukket opp i ny skikkelse. De samme folkene som satt i laugene ble medlemmer av håndverksforeningene, og altså svennene og mestrene og læreguttene, men nå het det håndverksforening. Du kunne ikke nekte en mann å jobbe som smed, selv om han ikke var med i smedenes håndverksforening.

Sånn fortsatte de noen år. Men så kom det noen omreisende fanter til Norge, til Kristiania og Bergen. Og det var noen svenner, håndverkssvenner, som kom fra Danmark. Og i Danmark der hadde jo da idéene fra Tyskland slått rot, nemlig om klassebaserte kamporganisasjoner, foreninger som skulle tale kelasesak. Og det er veldig typisk at både i Kristiania og i Bergen, så var det en danske, en dansk svenn, som tok initiativet til at man skulle lage svenneforeninger. Altså foreninger der mestrene ikke fikk lov å være med, men det

var bare svennene som fikk lov å være med. Så man gikk da fra håndverksforeninger for hele håndverket, til svenneforeninger, der svennene skulle stille krav overfor mestrene. Da blir plutselig mestrene arbeidsgiverne og svennene arbeidstakere. Og dette er begynnelsen til den typen samfunnsorganisering som representerer i dag.

Samtidig, særlig når vi kommer ut mot slutten av 1800-tallet, var det en del folk som var opptatt av arbeidernes kår. Blant annet har det sammenheng med en veldig byvekst i Oslo, og alle gråbeingårdene på Oslo østkant, elendige sosiale forhold, massiv alkoholisme blant arbeiderne, forferdelige sosiale forhold. En rekke venstrepolitikere ble veldig opptatt av dette med arbeidernes sosiale kår. De tok da initiativet til å lage såkalte arbeiderforeninger. Og arbeiderforeningene var ikke fagforeninger. Det var foreninger som var til for å lette arbeidernes usle kår. Altså de var gjerne avholdsforeninger, folk skulle ikke drikke når de gikk i arbeiderforeningen. Det var klubber for arbeidere. Men det var ikke bare disse her radikale venstrefolkene som Johan Castberg og Wilhelm Thagaard. De var jo ikke sosialister, men de gjorde veldig mye bra.

En veldig viktig reform skjedde i 1916, da den første velferdsreformen kom, som Norge gjorde først i historien, altså når vi gjør noe som intet annet land har gjort før oss. For da fjerner de Castbergske barnelover lausungen. Altså, er det betinget av at alle barn er arveberettiget etter mor, men lausungen er bare arveberettiget av mor, ikke etter far. Da vedtar Det norske Stortinget en lov. På et tidspunkt da Venstre er et ledende parti, at hvis mor sier fars navn, så er et barn utenfor ekteskap lik arveberettiget etter far, på linje med fars ektefødte barn. Og det betyr jo at lausungen forsvinner som juridisk begrep. Ikke som slarv og skamplutt og sånn, men som juridisk begrep forsvinner lausungen.

Og dette er en veldig sosial revolusjon, som forteller mye om hvordan disse arbeidersamfunnsbevegelsene tenkte. Altså den juridiske vilje til å gi klassekamp, men de tenkte på at å lette arbeidernes kår gjør at det var ikke bare kvinnene som hadde skylden i at det kom barn ut av elendige sosiale forhold som kanskje var knyttet til at man fikk penger av en riking for å ligge med han, ikke sant, og så kunne han slå hånden av vedkommende, og så, men da, når rikingsens barn ble født, så ble de i hvert fall fullt arveberettiget etter rikingen, som rikingsens egne barn i ekteskap. Det var jo egentlig en, ganske viktig og god tanke.

Men hovedpoenget var jo i 1887, når disse svenneforeningene i Kristiania og Bergen hadde bestemt seg for at de ville stifte et politisk parti, så for de ned til Arendal, og der møttes arbeiderforeningen i Kristiania og arbeiderforeningen i Bergen. Og det var de gamle svenneforeningene som nå hadde blitt arbeiderforeninger, og skulle stifte Det norske Arbeiderparti. De var litt få i salen, så de måtte spe på med noen, og de fant representanter fra 11 metodistmenigheter. Så det var to fagforeninger og 11 metodistmenigheter.

Og da er det veldig interessant å se hva man anså m som viktig. Og man krevde åttetimersdagen. Altså åtte timer jobb, åtte timer fritid og åtte timer søvn. Men, og det er noe som Carl I. Hagen elsker å fortelle oss, de ville ikke betale skatt, de ville ha redusert skatt. Men det sier litt om, noe av det som Kalle snakket om, hvordan samfunnsstrukturer påvirker betydningen av ulikhet. Det var faktisk helt rimelig at disse på stiftelsesmøtet i Det norske Arbeiderparti sa at de ikke ville betale skatt. For hva så de at skatten ble brukt til? Jo, den var brukt til militærutgifter, skulle mobilisere mot en framtidig krig mot Sverige. Og så ble den brukt til å lønne embetsmenn. Men arbeiderne så jo ikke noe igjen etter skatten. Det var noen fattigkasser i kommunene, men staten betalte fint lite ut til arbeidsfolk. Så et krav om å ikke betale skatt er rimelig så lenge du ikke får noe igjen for skatten. Det ble veldig rimelig å betale, og det at vi ivrer for betale skatt i dag, det er fordi vi har alderstrygd og barnetrygd og arbeidsledighetstrygd, og alle de andre godene vi har fått i mellomtiden. Men der, den gangen staten ikke betalte noe ut, ja da var det selvfølgelig rimelig å si at vi vil ikke betale skatt, fordi de embetsmennene har nå sannelig høy nok lønn fra før. Sånn tenkte man.

Og dette går inn i en ny fase akkurat ved århundreskiftet i 1899/1900. Da lager man hovedsammenslutningene. Altså, Norges Arbeidsgiverforening og LO ble stiftet. Men det er bare noen av mange, for i denne perioden er det veldig mange norske organisasjoner som lager hovedsammenslutninger. Og hvorfor det? Jo, det har sammenheng med samfunnsmobiliseringen frem mot løsrivelsen fra Sverige. Det var veldig viktig at norske organisasjoner skal koordinere motstanden mot Sverige, det er en del av uavhengighetsbevegelsen faktisk. Og vi ser det veldig ofte i land som kjemper for nasjonal uavhengighet, at man lager slike organisasjonssammenslutninger, for å kunne målbære folkekrav og nasjonal uavhengighet. Og da er det veldig tøft å ha en samordnende organisasjon som skal gjøre det. Så den politiske arbeiderbevegelsen i Norge, og idéen om kamp mellom arbeidsgivere og arbeidstaker, den er for så vidt eldre enn den faglige arbeiderbevegelsens koordinering. Arbeiderforeninger og fagforeninger finnes, som er eldre enn Arbeiderpartiet. Men samordnet som nasjonal organisasjon, er LO yngre enn Arbeiderpartiet.

Dette går jo, på et vis, inntil man kan si at det norske demokratiet kommer i en kjempestor krise etter 1. verdenskrig og utover i 1920-årene, og det kulminerer i 1931/32. Altså i denne perioden, så vil jeg si at da går det helt over styr. Under inntrykket av den russiske revolusjon blir den politiske arbeiderbevegelsen radikaliseret. Noen bryter ut og fortsetter å være sosialdemokrater som ønsker å respektere grunnloven, men både Martin Tranmæl og Einar Gerhardsen og hele gjengen, de erklærer seg som kommunistparti, og lar seg styre fra Moskva. Nå er det ikke så gøy å la seg styre fra Moskva. Martin Tranmæl ble ganske fort lei av det. Og så stiller de seg slik at de blir ekskludert fra Komintern. Og dermed er jo det da noen som har fortsatt i Komintern, og de ble Norges Kommunistiske Parti.

Men du får liksom Arbeiderpartiet i midten, mellom sosialdemokratene på ene siden, og kommunismen på andre siden. Forfatteren Sigurd Hoel sier vel litt spydig, nei det er ikke Sigurd Hoel, det er historikeren Jens Arup Seip, som sier at Martin Tranmæl og Einar Gerhardsen ville ikke være medlem av den andre internasjonale, de ville ikke være medlem av den tredje internasjonale, og valgte derfor sin egen to og en halvte internasjonale. Og så var det jo akkurat midt på 20-årene, da ble den politiske arbeiderbevegelsen delt i tre. Og hvis du hører på intervjuene Einar Gerhardsen gav på slutten av sitt liv, og han ble spurt om den mest traumatiske perioden i hans liv, så var det akkurat denne splittelsesperioden han snakket om. Han jobbet jo hele tiden etterpå for å få til samling av den politiske arbeiderbevegelsen.

Min bestefar var på det tidspunktet formann for Typografene i Bergen. Han døde ganske tidlig, men jeg husker fremdeles den samtalen da han fortalte hvordan det var. Jo det var nå slik at den ene uken så inviterte vi Tranmæl til å komme og holde foredrag i foreningen. Og den andre uken så inviterte vi Skjeflo til å komme og snakke om kommunistene. Og tredje uken fikk vi en fyr fra sosialdemokratene. Og vi klappet som faen til alle sammen. Men jeg visste jo hva medlemmene mine var interessert i; høyere lønn og lavere arbeidstid!

Og det forteller et eller annet om det som skjedde med LOs leder den gangen, Ole O. Lian – han greide å holde LO samlet. LO ble samlet der den politiske arbeiderbevegelsen var splittet. Og det ble en guds lykke for landet. Og dette er en forklaring, fordi at i denne kampperioden så fikk du voldsomt opphetede kamper mellom bønder, og eller skogeiere og skogarbeidere. Skogstreiken på Hadeland varte i årevis, og bøndene organiserte streikebrytere, og streikebrytere som ble beskyttet av statspoliti, som skulle hindre de streikende arbeiderne i å angripe streikebryterne. Og Martin Tranmæl holdt taler om at han skulle slå spikrer i tømmerstokkene, slik at disse streikebryterne skadet seg når de, eller dynamitt i borehullene var det noen som snakket om. Det var altså en skikkelig sånn syndikalistisk antistreikebryterstemning som var rimelig radikal. Men det er også når arbeiderne på Hydro streiket på Menstad, så hadde Bondepartiet fått regjeringsmakten for første gang, og forsvarsministeren var ingen ringere enn Vidkun Quisling, som da var i Bondepartiet. Han sendte da væpnet politi mot de streikende arbeiderne på Menstad. Og oppi i Sulitjelma i Nordland så var ikke gruvearbeiderne snauere enn at de erklærte Nordland som Sovjetrepublikk. Og de møtte statspolitiet på isen i Sulis. Det var altså det nærmeste du kommer til en klassekrig i Norge, det hadde du i denne perioden. Vi kommer aldri helt der, men altså stemningen preget av brusehoder på alle sider som gjør rare ting. Du skal ikke lenger enn til Finland før du finner en blodig klasse-borgerkrig, som finner sted i kjølvannet av den russiske revolusjon.

Dette er det for så vidt Ole O. Lian og andre kloke mennesker, som istedenfor

å lage borgerkrig, er med på å bygge det vi kaller det norske system, eller den nordiske modellen. Nå bare husker jeg litt underlige ting. I 1931, når Quisling er forsvarsminister, Bondepartiet sender væpnet politi mot streikende arbeidere, da kan man vel si at den politiske avstanden mellom Arbeiderpartiet og Bondepartiet er rimelig stor. Da har jo Arbeiderpartiet allerede hatt regjering i 1928, de har vendt seg vekk fra den revolusjonære linjen, de har stått sammen med sosialdemokratene, kommunistene er blitt redusert til en sekt ute på venstresiden. Og i denne situasjonen, så er det klart at avstandene mellom Bondepartiet og Arbeiderpartiet i 1931 er mye større enn avstanden noen gang har vært mellom Arbeiderpartiet og Høyre. Tenk deg, det er omtrent som, Kristin Halvorsen og Siv Jensen skulle danne samlingsregjering om fire år. Det er altså en enorm avstand, når man bruker væpnet politi mot sine politiske motstandere. Det er det dog ingen i Norge som gjør i dag.

Likevel er det litt merkelig at fire år etterpå, i 1935, så vinner Arbeiderpartiet stortingsvalget, men de vinner ikke flertall. De er avhengige av støtte fra ett borgerlig parti for å kunne danne regjering. Og det er riktignok Venstre som gir Arbeiderpartiet tillit til å danne regjering under Nygårdsvold. Men ser vi på vøteringen i Stortinget, i 1935/36/37/38, så er det Bondepartiet som stort sett støtter Arbeiderpartiregjeringen. Så Bondepartiet går fra å være Arbeiderpartiets fiende til å bli Arbeiderpartiets støtteparti i Stortinget. Og det skjer bare på fire år! Og det merkelige er at det samme skjer i Sverige, det samme skjer i Danmark og det samme skjer på Island, i akkurat den samme perioden.

Vi har jo en forklaring på dette, som jeg ikke vet om økonomene er enige i, men det er nå liksom en litt sånn enkel samfunnsvitenskapelig forståelse av arbeid som vi bruker å forklare da, og jeg har den fra min gamle professor Stein Rokkan som utarbeidet denne modellen. Han tok utgangspunkt i å si at i et industrisamfunn, og jeg vil si ikke det moderne informasjonssamfunnet og tjenesteytende samfunnet, men i et industrisamfunn, så finnes det i prinsippet tre måter å tjene penger på: Den ene måten, den er urgammel, den går helt tilbake til bronsealderen da folk begynte med jordbruk, og begynte å minere krystallsalt i fjellet. Og det er jo litt som Espen Askeladdmetoden – du går langs veien og så ligger det noe der som ser helt ubrukkelig ut: En utgått skosåle. Så plukker du opp skosålen, og den er jo verdiløs, sier Per og Pål. Men når du kommer frem til kongens slott, så får den verdi fordi at Espen Askeladd bruker den på en intelligent måte og vinner prinsessen og halve kongerike på den utgåtte skosålen.

Det jeg prøver å si er at en kornåker er jo egentlig bare gress. Og den blir ikke verdifull før du har skåret korn og tresket og laget korn. Korn kan du selge, men gress kan du ikke selge. En svart klump inni fjellet er en svart klump inni fjellet, men når noen har tatt den ut, og det er kull, så kan du selge kull. Likeså noen flytende dinosaurrester på bunnen av Nordsjøen. Det er bare noen fly-

tende dinosaurrester på bunnen av Nordsjøen, inntil noen har tatt et sugerør ned i der og pumpet opp, og da er det blitt olje! Som vi kan selge. Altså det å plukke, det å skape verdi ved å plukke ting ut av naturen, det vi kaller ekstraktiv virksomhet – plukke ting ut – det er den eldste måten, og den måten har du selvfølgelig i industrisamfunnet. For den dag i dag hvor dere her i forbundet som jobber i steinbrudd og i gruver, dere vet jo utmerket godt at det er den verdien dere skaper, er det dere tar ut av fjellet. Så lenge det bare ligger i fjellet er det jo verdiløst.

Den andre måten å tjene penger på, fordi at du kunne hatt industrilignende foretak i antikken, eller i vikingtiden. Men da var det veldig greit, da kunne du gjøre det som de folkene som Gunnar snakket om. Jo det var veldig enkelt – du bare hadde slaver som gjorde jobben. Treller og slaver var jo en grei måte å lage tidlig antikk industri på. Men etter Den franske revolusjon, og den franske menneskehetserklæring, så ble det da slik at franskmennene erklærte at alle mennesker var født fri. Og idéen om at alle mennesker er født fri, som er et barn av opplysningstiden, ikke sant, alle mennesker født fri. Hva betyr det egentlig? Jo, det betyr jo da, det gir en måte å tjene penger på. Fordi at babyen, som ligger der og raper og skiter og sover og gurgler, den er jo fri til å rape og skite og gurgle når han vil, 24 timer i døgnet. Og unger, når de leker, så er de jo frie, før de begynner i barnehage eller på skole. Når man begynner å mase på dem, så er de jo helt frie. Så mennesket er jo født fri. Men så er det en luring som finner på at, trenger jeg all denne jævla friheten? Og så går han til en annen kar, og sier: Hør her du, jeg er villig til å selge noen timers frihet, og i de timene får du lov å fortelle meg hva jeg skal gjøre, og da skal jeg ha penger for det. Da ble han lønnsarbeider. Så det er den andre måten å tjene penger på.

Den tredje måten å tjene penger på, det er jo han luringen som tar råvarene, som er ekstraktiver, og så tar han de som er villige til å selge arbeid, og så kombinerer han det og så lager han en fabrikk, og så lager han ferdigvarer av råvarene, og ferdigvarene er mer verdt enn råvaren. Og hvis du da kombinerer lønnsutgifter med det han betaler for råvaren, så tar han seg en skikkelig avanse, så tjener han penger og så blir han industrialist.

Men så blir poenget det, hvis vi sier at ingen av disse menneskene er onde, og alle er i og for seg gode, snille mennesker som har en interesse. Ja da er det slik at bonden som dyrker kornet, han vil gjerne ha best mulig kilopris for kornet sitt. Han vil ha høyest mulig pris for det kornet han har strevet med å få frem. Og arbeideren, han vil arbeide færrest mulig minutter for å ha råd til å kjøpe et brød. For han har andre ting å bruke pengene til, ikke sant? Fabrikkeieren som eier papirfabrikken, han er interessert i at tømmeret skal være billigst mulig. Og skogeieren som eier skauen, han er interessert i at tømmeret skal være så dyrt som mulig. Og han som kjøper arbeid, han vil betale lavest mulig pris for arbeidet, og han som selger arbeid, han vil gjerne ha mest mulig

tid for å selge friheten sin. Og det du får da, i en sånn triangel, så får du tre konflikter: Altså matvarepriskonflikt, pris på arbeid-konflikt, og pris på råvarekonflikt. Og det er konflikter som er helt naturlige i ethvert industrisamfunn. Og jeg vil påstå at de fleste industrisamfunn i verden, de er plaget av de konfliktene som ikke er løst, fremdeles.

Jeg kan nevne nok et eksempel: Da bilrasjoneringen, og noen av dere er gamle nok til å kanskje huske det. Da bilrasjoneringen ble opphevet i 1964, nordmennene var leie av å se på svensker som kom i Volvo Amazon og tyskere som kom i gule Mercedeser med campingvogn, og vi stod med luen i hånden og hadde ikke lov å kjøpe bil, ikke sant? Og så ble bilrasjoneringen opphevet, og så styrtet vi ut og kjøpte, hva var det vi kjøpte? Jo, vi kjøpte folkevognbiler. Men mest av kjøpte vi engelske biler, sånne Ford Anglia med bakruten feil vei. Det krydde av engelske biler på veiene i Norge. Engelske biler ser du jo knapt nok i Norge, og en og annen millionær som samler på historiske sportsbiler har kanskje en engelsk bil. Ja, hvorfor det? Jo, fordi engelskmennene aldri fikk kontroll på konfliktene sine. De opererte med håndverksforbund i fabrikkene, og når malerne, lakkererne streiket på en bilfabrikk, så stoppet hele samlebåndet. Og når de hadde fått det i gang, så begynte de som skrudde på dekkene å streike. Så det var streik på streik, og de kunne ikke levere, og bilene stod ute og rustet fordi at de som skulle montere glass var i streik. Så den engelske bilindustrien blir jo ødelagt av det vi ville kalle for villkattstreiker.

Analogi til dette her er jo det at når oljeindustrien kom til Stavangerområdet, og Philips Petroleum kom inn, så var jo dette skikkelig tøffe gutter fra Texas, og de skulle jo fanken ikke ha noe "socialist labour union on their platforms", så de skulle ha husforeninger istedenfor. Så de skulle ha sånne greie, kjekke firmafagforeninger som de hadde kontroll på. Og så fikk jo de OSF istedenfor. Og etter ti år så måtte de oppsummere hvem som hadde tapt flest streikedager, de som hadde organisert arbeiderne sine i et LO-forbund eller de som hadde organisert arbeiderne sine i en husforening, som de ville ha. Og da kom Phillips Petroleum nærmest og tryglet LO: Kan ikke dere være så snille å organisere arbeiderne våre?

Og dette sier et eller annet om dette norske systemet. Det består egentlig av tre avtaler. Den ene avtalen, for det som er unikt ved denne nordiske modellen er at du lager en slags løsning på disse tre dilemmaene. Man kan si det litt brutalt, at landbrukssubsidier, landbruksavtalen, det handler om at bøndene får betalt av staten, mer for kornet direkte, slik at arbeiderne betaler mindre for kornet i butikken. Og pengene sørger man for ved hjelp av progressiv inntektskatt, og bør la middelklassen i byene betale for. De som verken stemmer Bondepartiet eller Arbeiderpartiet. Råvareleverandørene, leveranseavtaler, er jo det at, herregud, prisen på tømmer på en papirfabrikk i Sarpsborg, den varierte jo med vannstanden i Glomma. Var det god fløting så var det lav pris,

og var det dårlig fløting ble det høy pris, det kommer an på hvor mange tømmerstokker de greide å levere nedi Glomma.

Men de hadde jo kunder som hadde veldig faste priser, sånn som f.eks. engelske aviser. Du greier ikke å få The Times i London til å selge avisen for 1 pence mer fordi det var dårlig vannføring i Glomma. Og da er det veldig smart å lage langsiktige leveranseavtaler, der du får en gjennomsnittspris over fem år. For hva betyr det? Jo, det betyr at det tømmeret som har verdi, det er ikke bare det tømmeret du har hugget i år, men det er det tømmeret du kommer til å hogge de neste fire årene som enda ikke er hogget. Du kan ta det volumet, og så kan du si de pengene er mine, for jeg har en femårig leveranseavtale. Og dermed kan skogeierne ta lån på grunnlag av tømmer som er på rot. Det blir stadig mer vanlig. Det heter at man spekulerer i framtid, ikke sant. Du kjøper olje, du kjøper på markedet i dag olje som enda ikke er pumpet opp, ut i fra en spekulasjon om framtid. Nå begynner man å kunne ta verdi ut av mineralressurser og ressurser som enda ikke er hentet frem. Men det krever langsiktige leveranseavtaler for at en skal kunne gjøre den type investeringer. Men da er det mulig også for skogeierne å bygge industribedrifter, for de kan få lån i banken mot skau som enda ikke er blitt til tømmer. Skjønner dere poenget?

Det aller, aller viktigste, blir hovedavtalen. Og hovedavtalen kommer til ved at Ole O. Lian i 1927 holder en tale der han sier at i framtidige lønnsoppgjør, så må staten spille en rolle. Det er alt han sier. Staten må spille en rolle i lønnsoppgjørene. Så, året etterpå kommer det en ny mann inn i arbeidsgiverforeningen, Finn Henriksen, en ganske ung mann som er valgt til formann i arbeidsgiverforeningen. Og han og Ole O. Lian liker hverandre, de har god kjemi. Så de får tjenestegjøre i to år sammen, som forhandlingsmotparter. Så dør Ole O. Lian, og Finn Henriksen overtar stafettpinnen. Den idéen de da har klekket ut, det er for det første det at det er veldig lurt å ha et beregningsutvalg som skal beregne litt om inflasjon, og forsøke å beregne lite grann om hvordan det vil gå med økonomien i framtiden, for å se om du får reallønnsvekst eller ikke, at man trekker inn plantall.

Det andre som kanskje er enda viktigere, det er det at man lager garanti mot tilfeldig streikevirksomhet. Ikke sant? I avtaleperioden skal det være arbeidsfred, streik skal bare finne sted etter at plassene er oppsagt, og etter det er meklet.

Og så, det tredje: Arbeidsgiverne forplikter seg hvis de er medlemsbedrifter i arbeidsgiverforeningen, til å tillate LOs folk eller fagforeningens folk til å fritt å kunne organisere arbeidere. Det skal ikke legges hindringer i veien, for at arbeidere på bedrifter skal kunne organiseres. Og resultatet er fantastisk. For det som nå skjer, ikke sant folkens, det er at du får noe merkelig udefinert som etter min mening veldig, «make sense», fornuftig, sosialt, men jeg håper at det også er fornuftig økonomisk. Nemlig noe som er så kjedelig som for-

utsigbarhet. Altså, de av dere som sitter i en organisasjon, og som lager et budsjett for organisasjonen neste år, eller for et firma. Dere håper når regnskapets time kommer, på slutten av året, så bør budsjettet noen lunde ligne på regnskapet. Og i den grad det er avvik, så bør regnskapet være bedre enn budsjettet. Og dette er forutsigbarhet. Men tenk da på en liten bedriftseier i Norge, som har masse kunder han skal tilfredsstillte, enten det er tjenesteyting eller det er produksjon, at han lever da i et system, der han, fordi han vet at: Ja, nå har vi denne avtalen med fagforeningen, det kommer ikke til å bli noen streiker i år, råvarene kommer til å koste det samme, vi har en idé om hva inflasjonen kommer til å bli. Totalt sett, så takket være denne nye vitenskapen som dukker opp i de nordiske land nettopp på begynnelsen av 30-tallet, nemlig sosialøkonomien.

Jeg har gleden av å ha hjemme et forferdelig tidsskrift som heter Nasjonaløkonomisk Tidsskrift, årgangen er 1927, 1928 og 1929. Og det er veldig sært å lese. For artiklene i tidsskriftet er det reneste møl. Av en eller annen gæren raseteoretiker fra Universitetet fra Norges tekniske Høgskole i Tromsø, Wieth-Knudsen, som skriver hele forelesningene sine inn i tidsskriftet, om hvordan kvinner er totalt unyttige. Han hater kvinner av en eller annen grunn. Han liker ikke jøder noe særlig heller. Og dette er det reneste møl, det er det verste jeg har sett!

Men så går du inn på litteratursidene, på slutten av tidsskriftet, der er det anmeldelser av litteratur. Og der er det interessante artikler av stipendiat Ragnar Frisch, og stipendiat Trygve Haavelmo, som foreller om ting som skjer i verden med matematisk økonomi! Så du har den der merverdige, utrolig primitive idiotgreiene som er selve tidsskriftet, og så har du helt brillante litteraturanmeldelser på helt ny litteratur. Dette er jo et gjennombrudd der de unge sosialøkonomene, mange av dem på venstresiden, blant annet flokker seg omkring Axel Sømme når han i -33 lager Arbeiderpartiets treårsprogram. Altså planøkonomi. De turte ikke kalle det femårsplan for da lød det litt for mye som Stalin, så de kalte det treårsplan. Men da, dette at du trakk inn denne helt unge vitenskapen, men som var rimelig eksakt, for de brukte realvitenskapens metoder. Realvitenskapen eller fysikkens fremskrivningsmetoder, på et tidspunkt der fysikken var i voldsom fremgang med Albert Einstein og det hele, ikke sant? Matematikk var veldig viktig. Det var mulig å beregne ting mer presist. Modellen bruker vi den dag i dag, og det er den beregningsutvalgene i LO og NHO anvender når man diskuterer, og blir enige om rammetallene før forhandlingene kommer i gang.

Alt dette gir forutsigbarhet. Men hvis du nå er en liten bedriftseier i Hellas, og du har et veldig godt forhold til arbeiderne dine. Men så erklærer plutselig fagforeningen generalstreik mot regjeringens politikk! Jammen, jeg har jo bilverkstedet mitt fullt av biler! Kundene venter! Hvorfor streiker dere? Nei vi har ikke noe imot deg, vi får god lønn, men vi har fått beskjed om å streike mot

regjeringen. Og så har man en fest i en uke der man streiker mot regjeringen i gatene. Og han sitter jo der, for arbeiderne er ute og streiker mot regjeringen. Det at du blant annet i hovedavtalen har idéer om hvor lenge en politisk markeringsstreik kan vare, gjerne noen timer, det er jo igjen et eksempel på at man ønsker å gi forutsigbarhet.

Og vet dere folkens? Hvis jeg var fra et tredje land, og skulle velge å investere i et land. Det kan godt tenkes at arbeidslønningene i Norge er litt høye. Men hvis jeg hadde valget mellom å investere i et land der du ikke har forutsigbarhet, og der arbeidslønningene lave, og i et land med forutsigbarhet der arbeidslønningene er høye, så er det mulig at forutsigbarhet har en verdi. Og at en av grunnene til at vi kan tillate oss å ha høyere lønninger, helt uavhengig av oljen. Helt uavhengig av oljen! - at vi har skapt en forutsigbarhet i Norge, Sverige og Danmark, som gjør oss attraktive som internasjonale investeringsobjekter.

Hvis man tenker seg f.eks. Storbritannia, hvis de har et mye uroligere arbeidsmarked i Storbritannia, så kan man være fristet til å investere i Sverige istedenfor. Hvis svenskene kan tilby høyere grad av forutsigbarhet. Og jeg tror at denne forutsigbarheten, det er en veldig, veldig viktig nøkkel til det vi kaller det norske systemet, som vår nåværende finansminister ønsket å avvikle på landsmøtet før hun ble finansminister. Jeg har jo merket meg at hun ikke har snakket så mye om det etterpå, men dere vet jo det at det norske finansdepartementet har det største, det tøffeste og mest effektive voksenopplæringsprogram

Dette systemet er jeg rimelig stolt over. Jeg er veldig stolt over den jobben som Ole O. Lian og Finn Henriksen gjorde, med å få orden på dette. I det hele tatt, de unge sosialøkonomene som fikk folk til å tenke, slik at Ole O. Lians strøtanke om at staten må bli involvert, ble til at staten må være med å beregne, og av til støtte, f.eks. i landbruksoppjøret. Men staten må først og fremst være et sted der de man legger grunnlaget. Så skal ikke Stortinget sitte og vedta minimumslønner og blande seg inn i arbeidsvilkårene. Det skal partene i arbeidslivet gjøre på fritt grunnlag. Slik at Gudmund Hernes da kunne si i den første maktutredningen som han gjorde for regjeringen Bratteli, at Norge har ikke en sosialistisk planøkonomi. Norge har heller ikke en kapitalistisk markedsøkonomi - Norge har en forhandlingsøkonomi, der veldig mange av de viktigste faktorene i økonomien, blir lagt i forhandlinger mellom partene innenfor dette triangelet som man kan snakke om. Og derfor mente da Rokkan, jeg vil ikke si at det går så langt, han mente egentlig at det var bare tre partier som betydde noe; Høyre, Arbeiderpartiet og Senterpartiet, de andre var bare kakepynt. Fordi partiene var aldri i opposisjon. For når Arbeiderpartiet hadde tapt et Stortingsvalg så var det LO som førte an. Og når Høyre tapte et stortingsvalg, så var det NHO som førte an. Og når Bondepartiet er utenfor regjering så er det Bondelaget som fører an. Og hvis man prøver i en Høyre-regjering å trå ned på fagbevegelsen med jernskodd hæl, da ble LO så vanskelige i forhandlingen at det kan gå til helvete i økonomien.

Så det betyr jo at disse tre partiene egentlig alltid har en hånd på rattet uansett utfall av stortingsvalget, ikke sant? Og så kan vil tillate oss noen sånne der venstreaktivist i SV som løper omkring og snakker om den tredje verden, så ha noen FRP-ere, og så noen liberalister i Venstre som koser seg, noen kristenfolk som ber der borte. Kjekt å ha de, men de spiller ingen rolle. Og han stilte jo alltid det provoserende spørsmålet: Nevn navnet på én regjering etter 1935 der ikke minst ett av disse partiene satt. Det har aldri hatt vært en regjering i Norge uten at minst ett av de partiene, som ivaretar den norske modellen. Det blir jo litt kjedelig i politikk av det, men altså, jeg vil argumentere for at en betingelse for jevn vekst, er faktisk forutsigbarhet og litt kjedsommelighet.

Vel, dette kontrasterer jo litt med det siste jeg har tenkt å si, nemlig denne voldsomme forandringen vi står overfor i verden. Og det faktum at det er en del ting som gjør at denne gamle modellen ikke virker. For det første sier den veldig lite om det å tjene penger på tjenesteyting. Ja, det er også å selge din fritid. Å være tjenesteyter for en annen, ikke sant?

Min kone kan ikke fordra å vaske dassen hjemme, jeg har ingenting imot det. Jeg vil ikke si at det er hyggelig å vaske dass, men jeg synes det er greit å vaske dass. Og det gjør jeg med den største glede, egentlig. Jeg har ikke noen kvalmefornemmelser av å gjøre det. Men hvis naboen min spurte meg om jeg ville vaske dassen til naboen, så hadde jeg kanskje ikke hadde noe imot å gjøre det, men jeg tror jeg ville tatt meg betalt. Ikke sant? For det blir liksom det som blir noe av poenget. Og det merkelige er jo at vi da kommer inn i et samfunn der vi både er leverandører av tjenester og konsumenter av tjenester. Og det er fordi vi har fått så mye fritid at vi faen meg betaler for å ha fritid. Av og til bruker jeg et eksempel: Tenk dere om vi tok en sånn bonde fra 1200-tallet og satte inn i en tidsmaskin. Fra 1200-tallet. Og så dumpet vi han foran et hagesenter i Bærum. Der kommer det en fyr ut med en vogn med masse planter og noen sekker med møkk, og så nyinnkjøpt spade og møkkagreip. Jøss, sier 1200-tallsbondenordmannen, er du bonde du da? Nei, jeg er da advokat, svarer samtidsnordmannen. Jammen, du har jo spade, og møkkagreip og møkk og planter! Skal du ikke hjem og grave i jorden? Jo, jeg skal hjem og arbeide i hagen, sier advokaten, og forteller hvor mye han har betalt. Betaler du for å få lov å grave i jorden? Sier 1200-mannen. Å herregud! Og hvis du da tok han med ned på SATS og så at nordmenn løpe som gale på gummibånd, så ville han jo synes de var helt sprø, for han fikk jo mer enn nok løping under sauesankingen, ikke sant. Altså, vi betaler jo i dyre dommer for å få lov å få å konsumere i fritiden vår, ikke sant?

Min kone var leder i et borettslag for noen år siden. Hun ble syk, og så måtte jeg reise rundt og levere sånne her meldinger til folk. Jeg kom inn i det her borettslaget, i leilighetene og så at de hadde skiftet kjøkken hvert annet år. Og så hadde de laget bueganger sånn at leiligheten ser ut som drømmen om

Alhambra, ikke sant? Gutter sitter og pusler og snekrer "byggmakkerier", og treningssentre og hagesentre og vokser opp som paddehatter. Vi kan rett og slett lure på om vi jobber for lite hvis vi betaler i dyre dommer for å få lov til å svette. Jeg ser jo mine yngre kollegaer, de kommer på jobben med magnesiumsykler med 36 gir, i fullt Tour de France-utstyr. Og så må de dusje fordi at de er så svette. Jeg syklet den samme strekningen på min mors gamle rallysykkel, uten gir, med tweedtrøye og jakke-besparer og Terylene-bukser. Og jeg hadde ikke svettet en gang når jeg kom frem på jobben. Du kan ikke være med på Birken med mindre du har 15 par ski!

Og sant, det er klart at vi driver på å investere i konsum, som er helt fantastisk. Men samtidig er det dere som er tjenesteleverandører. Dere leverer jo tjenester. Og så er det et spørsmål, det oppstår et problem som vi tjenesteleverandører har, som du ikke har i denne industrisamfunnsmodellen. Og det er selvfølgelig hva som skjer når vi er i konflikt. Fordi at greit nok, hvis tjenestejenten på 1700-tallet var lei av at husbonden var slem med henne, så kunne hun løpe til skogs og løpe hjem til foreldrene. Men når tjenestejenten ikke er der, men vi istedenfor har en hjemmehjelpstjeneste som er organisert kollektivt, eller en renholdstjeneste som er organisert kollektivt, og vi har et renholdsselskap som skal gjøre det, da er jo det plutselig arbeiderkollektiver mot arbeidsgivere. Og vi nedlegger arbeidet. Ja, rammer vi da arbeidsgiver? Problemet for tjenesteleverandører er at vi rammer ikke arbeidsgiver, vi rammer de som vi jobber for. Og det ser vi gang på gang. Og det er i ferd med å bli en svakhet med vårt system. At når tjenesteyteren nedlegger arbeidet, så er sannsynligheten for å bli møtt med tvungen lønnsnemnd mye høyere. Dere har sikkert erfart at når dere har vært i arbeidskonflikt, har det veldig ofte blitt avsluttet med tvungen lønnsnemnd. Det betyr jo at for oss tjenesteytere, så er ikke selve streikevakten og arbeidsnedleggelsen så viktig som informasjonsarbeidet om det arbeidet vi gjør overfor tredjepart.

Og jeg skulle på mange måter drømme om at fagorganiserte innenfor tjenesteytingsektoren som dere, de aller fleste av dere er da. Ikke akkurat de som driver med gruvedrift, men både vektere og renholdere er jo det. Og at de brukte tiden når de ikke var i streik, med å legge en strategi for hvordan man skal drive informasjonsarbeid i en streik. For hva er det som skjer? Jo, noen streiker, det er streik på flyplassen, ikke sant, og så aksepterer folk at det er streik på flyplassen, inntil Dagbladet har en rørende historie om lille Ole som er så skuffet for han ikke fikk besøke bestemor i København. Og så begynner det da å spe på seg, og så er det sinte folk som må vente på fly, og så sper det på seg, så bygger det seg opp. Det er det samme som vi så under pilotstreiken i, i Norwegian. Ja, det er viktig å kanskje ikke å være så opptatt av å leke industriarbeider, og stå foran porten med vest. De som gjør det bør være spesialtrenet på å svare på journalisters spørsmål, for journalistene kommer til dem, og de har lange vakter. Men alle de andre kunne jo gjøre ting. De kunne

jo laget barnas dag i Frognerparken for alle "lille Olene" som ellers blir skuffet. Og sørget for at pressen kom dit. Altså, gjøre ting som viste at man var opp-tatt av å hjelpe foreldre som fikk problemer på grunn av tjenesten var vekke. Uten å gjøre tjenesten, men altså prøve å lage et positivt image og hele tiden informere om nødvendigheten. For det slår meg at, jeg er jo selv tjenesteyter, i vår sektor så er det ikke kampen og streiken om arbeidet - det er informasjonen om viktigheten av det vi gjør som er så viktig.

Til slutt vil jeg nevne et paradoks som jeg ikke hadde tenkt å nevne, men jeg ble inspirert av Gunnar sitt foredrag til å nevne det. Og det er en merkverdighet som vi har. Det finnes nesten ikke den kostholdsvane, eller kostholdsuvane, som ikke har en eller annen produktmerking i butikkene når vi går og handler. Vi har svanemerker og vi har nøkkelhullsmerker, og vi har spisnorsk-merker fra norsk bonde-merker. Vi har massevis økologisk fremstilte egg-merker. Vi har veldig mange sånne merker vi skal forholde oss til, som vi da skal reagere på som konsumenter.

En av de tingene som jeg synes er steike rart er når høyresiden nå har innført et system der det ikke lenger er kommunene som skal levere tjenester, men kommunene skal outsource tjenester til private selskaper, som igjen outsourcer til underleverandører, og at det ender opp med kriminelle til slutt, som Gunner viser. Og han snakker jo da om å ansvarliggjøre den personen som sender ut anbudet, den som egentlig er arbeidsgiver. Men det er kanskje slik at, hvis man tenkte seg to stempler. Og det er jo faktisk slik at hvis du går på og oppsøker en arkitekt, har dere sett på, på arkitekters firmaskilt, så står det MNAL - Medlem av norsk arkitektlag. Du kan godt være arkitekt uten å være medlem av norsk arkitektlag, men det står logoen til arkitektlaget og det forteller at det er en skikkelig arkitekt. Du kunne jo tenke deg at man kunne forlange, i hvert fall av offentlige oppdragsgivere, at det skal stå et stempel fra arbeidsgiversiden at bedriften er tilsluttet NHO, og et stempel fra Arbeidsmandsforbundet at vi aksepterer at våre ansatte er organisert i forbundet. Og at man har to stempler, og så kunne vi da forlange rundt omkring i kommune-styrene, i hvert fall i de kommunestyrene der venstresiden har flertall i første omgang, at alle anbud som kommer i betraktning, skal ha de to stemplene. Jeg mener faktisk at dette ikke burde være så vanskelig, og at dere er en organisasjon som her og nå har makt til å vedta slike ting. Takk for meg!

PANELDEBATTEN

Kaia Storvik:

Tusen takk Frank. Det er få som forteller om den nordiske modellen som Frank Aarebrot gjør, og dere har jo forhåpentligvis fått med dere, gjennom dette foredraget, hva dere og deres bevegelse har betydd for den. Nå skal vi ha en prat hvor vi skal prøve å samle lite grann alt vi har hørt og se litt framover. Og utgangspunktet for denne diskusjonen er at Norge er et land med veldig

små forskjeller, men de øker. Grunnen til at vi har så små forskjeller, det skyldes denne nordiske modellen som Frank nå har gjort grundig rede for. Jeg vil bare, før vi begynner, advare litt, fordi jeg har nemlig jobbet veldig mye med den nordiske modellen det siste året. Og hvis man bruker mye tid på den modellen, så er det litt lett å bli forelska.

Før, hvis noen hadde spurt meg, hvem er det som er viktigst, bortsett fra deg selv selvfølgelig, for at barna dine skal ha gode muligheter og få en god framtid og sånn, ville jeg sannsynligvis ha sagt: Det er mannen min. Han er en veldig ålreit fyr, mannen min. Men etter det året som har gått nå, så ville jeg nok sagt hvis jeg måtte velge: at mannen, nei han får gå. Jeg velger den nordiske modellen. Så bare ha med dere det.

Jeg tenkte at jeg skulle begynne med deg, Kalle. Hva er de tre viktigste tingene som gjør at vi har små forskjeller i Norge i dag?

Kalle Moene:

Det tror jeg er solidariske lønnsforhandlinger, altså koordinerte lønnsforhandlinger mellom fagorganiserte i sammenslutninger, og ikke minst, at arbeidsgiverne også er godt organisert. Det er veldig spesielt at arbeidsgiverne er godt organisert. Det er den éne grunnen. Den andre grunnen vil være en omfattende velferdsstat som bidrar til å forsterke den omfordelingen som skjer gjennom lønnsforhandlingene, som produserer i seg selv høy produktivitet i arbeidskraften og en stabil arbeidsstyrke. Og det tredje vil jeg si er det som Frank tok frem, altså rutinemessige konsultasjoner mellom interessegrupper og regjering, som en har i Norge. Noen ganger så går det under et litt stygt navn, korporatisme, det synes jeg ikke passer. Rutinemessige konsultasjoner synes jeg er helt riktig. Der en blir enige om hva situasjonen er. Ikke nødvendigvis hva en skal gjøre, men en vet hva situasjonen er, en har en felles forståelse av hva rammene er. Det er noe som er typisk for små og åpne økonomier som blir utsatt for konkurranse i verdensøkonomien, at de får til sånne ordninger. De tre til sammen, tror jeg er det viktigste. At en har små forskjeller mellom arbeidsfolk. Men dette i seg selv legger godt grunnlag for at overskudd i næringslivet er ganske stort, så hvis ikke en kontrollerer at det investeres til det beste for flertallet, så har en jo skapt små forskjeller i en del av samfunnet, mens det er noen som er gratispassasjer på det hele, og stikker av med overskuddet. Sånn har det ikke vært til nå - sånn kan det bli.

Kaia Storvik:

Altså, i tillegg til det som du ramser opp nå, har vi også et progressivt skattesystem, hvor det er sånn at de som tjener mest betaler mest, så vi har jo mange ting som jobber for likhet i samfunnet. Og så ser vi at vi har en regjering som i en del viktige spørsmål velger å gå i motsatt retning. Men, når du fortalte om ulikhet i sted, så ser vi at den har vokst allikevel, den har vokst

gjennom hele 80- og 90-tallet. Så det er tydelig at det vi har gjort og gjør, det er ikke nok hvis vi vil bevare den graden av likhet som vi har. Hva er det som skal til?

Kalle Moene:

Det er alltid litt sånn med virkelighetsbeskrivelsen, at selv om ting endrer seg, så er det ikke sikkert at det er dramatiske endringer. Endringene her er små, men siden utgangspunktet er at forskjellene er små, så merkes det mer her, som jeg har sagt gjentatte ganger. Progressivt skattesystem, tja. Altså, vi har et progressivt skattesystem i følgende forstand: at selv om skattesatsen var den samme, og den er nesten den samme nå, for det er så mange fradragsmuligheter og sånn, så progressiviteten i skattesystemet er forsvunnet mye. Selv om vi hadde samme skatteprosenten, så er sosialforsikring og de ordningene med helseforsikring finansiert på en sånn måte at avtalen er bedre for de fattige en for de rike. For vi betaler i proporsjon med inntekten din, og du får forhåpentligvis i proporsjon til behovene du har. Så det betyr at det er en omfordeling selv om det ikke er lagt inn at skatteprosenten er spesielt høy for de med høy inntekt, for vi har jo gått fra mer progressivt skattesystem til et mer flat skattesystem i de aller fleste land – også Norge.

Men Kaia har helt rett i at i det store og det hele så er det en omfordeling i dette systemet, men den er mer av den typen som jeg sier; Vilkåret for sosial forsikring er bedre for de med lav inntekt enn de med høy inntekt. Og det betyr en annen ting: At de klagene en får når forskjellene øker mellom folk, så vil jo den avtalen implisitt i samfunnsavtalen som de med høy inntekt har ovenfor velferdsstaten, være en mindre gunstig avtale. De vil kanskje ønske seg en privat løsning som ser bedre ut for den gruppen, for de har andre behov, høyere inntekt oss andre. Så derfor er det viktig at disse tingene kan rakne, hvis en ikke føler det at det er en gevinst for en stor majoritet som da støtter de ordningene vi har. Så husk en siste ting – privatisering innenfor helsevesenet er mye farligere på etterspørselssiden enn på det er på tilbudssiden. På tilbudssiden er det også viktig for, folk kan jobbe der, men privatisering på etterspørselssiden er mye farligere. Og jeg skal lage på dagen et forsikringsselskap som skal konkurrere ut velferdsstaten, men da skal jeg bestemme hvem som skal få være med i forsikringsselskapet mitt. Vi tar jo bare de friske, de som starter med god helse. Velferdsstaten må ta alle, god eller dårlig helse – det er lik behandling for alle. Så det er klart at helsevesenet og et forsikringsselskap som velger ut sine kunder vil alltid kunne tilby billigere avtaler for å tjene penger på det enn velferdsstaten kan. Og det tror jeg er kjempeviktig å vite, at det markedsriteriet som av og til høyresiden bruker, det er en falsk sammenligning.

Kaia Storvik:

Norge er jo et likt samfunn, men uti verden så har vi sett helt andre type utviklinger. Og så forteller du om verdenskrigene og depresjonen på 30-tallet som

førte til større likhet. Jeg som jobber i tenketank, når jeg skal anbefale tiltak for økt likhet, så står jo ikke verdenskrig øverst på den listen. Men hva er det som må til for å snu disse trendene der hvor de er utrolig sterke?

Kalle Moene:

Men det var ikke det at folk døde under krigen nødvendigvis som gjorde at likheten ble større. Det var også det at en hadde en følelse av å være i samme båt. F.eks.: I USA, i hele perioden 1945 til langt ut på 60-tallet, så var lønnsforskjellene mindre i det amerikanske samfunnet enn det var i hele mellomkrigstiden. Grunnen til det, er delvis økonomisk politikk på 30-tallet, men kanskje først og fremst de ordningene de måtte innføre under krigen, som var mye mer inngrep i lønnsdannelse, inngrep i inntektsdannelsen. De varte ved en god periode langt ut på 60-tallet. Det er en periode hvor USA er inne i en skandinavisk utvikling. Det er små lønnsforskjeller, ekspansjonen av velferdsstaten er nesten på linje med europeiske land. Så kommer snuoperasjonen, som kom mye tidligere der enn i andre land, og det er først og fremst rasisme.

Frank Aarebrot:

Var det ikke også slik at i de ikke-okkuperte, krigførende land, så trakk man inn kvinner i arbeidsstokken under krigen, og det må jo ha bidratt til å gi en mer lik familieinntekt.

Kalle Moene:

Og ikke nok med det, de fikk også en kulturendring i mange av de husholdningene som hadde kvinner som var ute i arbeidslivet. F.eks. en som vi samarbeider med som heter Rachel Fernandez, som har veldig interessant forskning som heter Marry your Mom. Og det det er at –, de sønnene fra familier som hadde mødre som jobbet, i mye sterkere grad enn andre sønner, giftet seg med kvinner som var aktive i arbeidslivet. Så "they married their mom". Og det betyr at det var kulturelle forskjeller som forplanter seg videre gjennom det som de synes er vanlig og gjevt. De fleste er jo litt glad i sin mamma, og de vil gjerne ha det sånn siden.

Frank Aarebrot:

Men det er jo også slik at i dette ulikhetssamfunnet, når du ser i Sør-Europa nå, så har du dette at unge menn blir boende hjemme hos "mama" veldig lenge. Jeg har en amerikansk kollega som studerte sammen med meg ved Yale, og hun er "mama" nedi Milano, og har et professorat i Sveits, og reiser frem og tilbake med sportsbil. De har god råd. Men når hun kommer hjem om ettermiddagen så ligger det to 30-åringer på sofaen som roper på "pasta, mama"! Og det får Pamela til å si: Vet du hva som er likheten mellom Jesus Kristus og en italiensk, ung mann? De bor hjemme til de er 30, og hvis de gjør noe så er det et mirakel.

Kaia Storvik:

Gunnar, du har jobbet mye med folk som ikke bor hjemme, for å si det sånn. Den virkeligheten som du drar opp – kan du snakke litt om hva du tenker at dette landsmøtet bør ta med seg i arbeidet sitt, hva som kan og bør gjøres for å få bukt med de forferdelige problemene som du har beskrevet?

Gunnar Thorenfeldt:

Jeg tror at det viktigste, for å bruke politikerspråk, det er å ha felles virkelighetsforståelse. For noe av det som mangler nå, er anerkjennelse av situasjonen veldig mange mennesker er i for øyeblikket, her i Oslo, og alvoret i det. Nå er det mye snakk om hvor fantastisk den nordiske modellen er, hvor mye vi har fått til. Men jeg jobbet lenge med barn og ungdom fra Oslo, og da var det en norsksomalisk 14-åring som sa det veldig, veldig bra. Han sa til meg at: Kanskje du har vokst opp i verdens rikeste land, men jeg har vokst opp et helt annet sted. Det er anerkjennelsen av nettopp det her, at nå er det masse mennesker som bor her i Oslo, som vokser opp under helt andre forhold, med helt andre typer problemer enn det man er vant til.

Og da er det kanskje sånn som du snakker om, at vi har et forhandlingssammenheng. Men hva gjør vi hvis vi ikke har motparter å forhandle med? Og det er det vi ser i større og større grad. Og vi ser at arbeidstilsynet er maktesløse når de kan gi pålegg til kriminelle miljøer. De bryr seg ikke om disse påleggene. Altså, veldig mye av det vi har bygget opp er basert på trepartssamarbeid eller -dialog. Men når du ikke har noen å ha dialog med, så er det forskjellig. Men først og fremst, så tror jeg det er noe med alvoret for de som vokser opp i denne situasjonen her. Og jeg tenker spesielt på de som nå kommer til å vokse opp sammen med mine egne barn, som ikke har foreldrene hjemme, fordi de jobber splittede skift, kanskje jobber på kveld. De har foreldre som jobber i et arbeidsliv hvor de blir fysisk ødelagt. Og jeg tenker på at hvis vi ikke får gjort noe med dette her, så er den norske modellen ikke mye verdt, hvis du tar bort de å forhandle med.

Frank Aarebrot:

Gunnar, du snakket i sted under foredraget ditt, om dette med sånne moralske paradokser, naboen som bad rumeneren om å fortsette å jobbe i hagen osv. Men der har jeg møtt et problem, nettopp som ligger i dette at vi er organiserte i interesseorganisasjoner. Jeg hadde et møte for noen år siden i Unionen Fagforening i Bergen. Unionen Fagforening er altså en avdeling av Byggningsarbeiderforbundet. Og de var jævlig opphisset over at arbeidsgiverne, altså bygningsfirmaene i Bergen, ikke rapporterte svart arbeid. Altså, ikke rapporterte til politiet at andre bygninger hadde svart arbeid. De var veldig, veldig irritert over at de har så lav moral at de ikke anmelder andre firmaer for å ha svart arbeid. Og så vet jeg én ting, sa jeg; Du reiser jo rundt på byggeplassene i Bergen, og skal sjekke arbeidsmiljøet. Hender det ikke at du ser et og

annet medlem i Unionen Fagforening som du vet er sykmeldt og som står på sin plass og jobber? Å jo, det skjer ganske ofte. Ja, anmelder du ikke han til politiet da for trygdeunndragelser? Er du gal, jeg kan jo ikke anmelde mitt eget medlem til politiet! Jammen er det rart at arbeidsgiverne ikke anmelder sine arbeidsgiverkollegarer til politiet da, for svart arbeid?

Altså, poenget er at det blir organisert, vi er internt solidariske, og så har vi en eller annen idé om ikke å sladre på hverandre. Og det gjør jo ikke akkurat arbeidet lettere, ikke sant? For hvem er det som ser han trygdemisbrukeren som går rundt og er sykmeldt og som jobber på byggeplassen? Jo, det er de tillitsvalgte i Byggningsarbeiderforbundet. Og de bidrar jo da til å uthule velferdssystemet. Og sånn tenker arbeidsgiverne og. Og da er det liksom, hvordan skal vi bryte gjennom det der moralske, å få til en varsling som regnes som solidarisk og som ikke regnes som usolidarisk. Der ligger en utfordring, en etisk, ikke bare til arbeidsgiver- men også til arbeidstakerorganisasjoner.

Kalle Moene:

Jeg interesserte meg litt for korrupsjonsforskning ganske lenge. Og dette minner litt om korrupsjon, det som Gunnar tar opp og. Men den aller verste form for korrupsjon – mange tror at korrupsjon liksom er en slags fordyrende element – men den verste korrupsjonen, det er jo den som fjerner det som er nødvendig regulering. Altså f.eks. den som fjerner reguleringen av skipsanløp til store havner, og det er ingen som klager på han, ikke sant? Det blir billigere varer der som de kommer, skipene tjener på det, og byråkratene som skal kontrollere, de får korrupsjonsgevinsten. Og det er noe av det samme i det som Gunnar viser oss – at det er for mange som tjener på det. Derfor er det veldig viktig og ha en kraftig stemme, både som mobiliserer noe av det som dette ødelegger, også for tredje part. Veldig ofte så er det også dårlig kvalitet på arbeidet etter hvert. Og det er ikke fordi at det er dårlig arbeidskraft som kommer, men det er fordi de jobber under vilkår som er langt fra gode. Og for folk som er uærlige. Men å få frem noe av det der, at dette er bare er tilsynelatende noen som tjener på det, det vil være en viktig prosess.

Én siste ting. Dette er mitt inntrykk, så dere må si fra hvis jeg tar helt feil: Arbeidsgiverne i Norge er mer interessert i allmenngjøringer av tariffavtaler enn det de sier på festmøtene. Altså på festmøter kan en aldri stole på folk. De sier at festtalene er alltid løgnaktige. Så når de sier at de vil ha desentraliserte lønnsoppgjør - Hvis de ville det, så ville de bare sluttet med sentraliserte lønnsoppgjør. Det gjør de ikke, så vi må tro at det de handler i tråd med, ikke er det de sier i festtalene. Men jeg tror at de er interessert også i allmenngjøring av avtaler. De fleste arbeidsgivere i Norge organiserer folk som er godt organisert, som har god produktivitet og, og trenger den ordningen som et ordnet arbeidsmarked innebærer for dem. Og det er klart at når det kommer folk inn på slike vilkår, så er det ikke bare det at det er dårlige vilkår for dem, men de konkurrerer

jo med andre tradisjonelle arbeidsgivere som oppfører seg pent. Og derfor så ønsker mange arbeidsgivere den beskyttelse som allmenngjøring av tariffavtale innebærer. Jeg synes at en istedenfor å lage konflikter om disse tingene, så burde en si at det er opplagt at dette ønsker arbeidsgiverne selv. Det er jo i deres langsiktige interesse at dette blir ordnet på denne måten.

Gunnar Thorenfeldt:

Jeg bare tenkte å si at jeg tror løsningen faktisk sitter her da. For det er jo nettopp dere som føler dette på kroppen. Og det er mange her som kjenner denne problemstillingen, til og med bedre enn det jeg gjør, som har jobbet med det. Jeg har hatt mye kontakt med Geir Gamborg-Nielsen. Jeg har hatt mye kontakt med distriktssekretærer tillitsvalgte i over fem år.

Men det er nettopp det der altså - F.eks. så pratet jeg en gang med en person fra LO, som sa til meg: Jaja, men de i bilvaskehallene, de blir jo aldri LO-medlemmer uansett. Og det er nettopp den holdningen - Det er jo det man kan løse ved faktisk, og det vet jeg blir gjort, men det arbeidet med å få organisert folk, å få de inn der. Og jeg så at nå har man endelig begynt å få personer med minoritetsbakgrunn, man har begynt å få språklig kompetanse inn i fagbevegelsen. Og igjen det med språk, det er et undervurdert tema. For ytringsfrihet er ikke bare knyttet til muligheten til å ytre seg, det er faktisk det å kunne ytre seg på sitt språk også. Jeg jobbet med et hotell hvor arbeidsgiveren låste inne alle som kunne snakke engelsk og norsk når arbeidstilsynet kom, ikke sant? Det er nettopp det, at dere har personer som kan snakke bulgarsk eller litauisk, og at man bruker disse type verktøyene, det er ekstremt viktig. Og det er noe med felles virkelighetsforståelse. Få disse, nå hemmelige personene, som jobber der om natten og ingen ser dem, få dem synlige! Altså, få dem ut i samfunnet, og få dem til å kunne snakke og delta, og dele sine erfaringer.

Kaia Storvik:

I oppfølging av det: Fra utsiden virker det som at det er ganske mange, også til dels store forbund som jobber godt med de spørsmålene her. Men som du sier, at det er arbeid som krever veldig store ressurser, burde fagbevegelsen sentralt ta et større ansvar for å prioritere sånt arbeid?

Gunnar Thorenfeldt:

Jeg synes, altså, NHO Service var her i hvert fall i stad, jeg vet ikke om Petter Furlund er her fortsatt. Men både NHO Service og Byggenæringens Landsforening, og Norsk Arbeidsmandsforbund osv., de har jo folk som har følt dette på kroppen veldig, veldig tidlig. Det kan være et åpent spørsmål om LO sentralt har - ja, jeg vil jo nødig, men det kan i hvert fall være et spørsmål. Altså - f.eks., Får man nok støtte fra de tillitsvalgte i kommunene, som du nevnte, når man velger renholdstjenester? Burde ikke de også vært engasjert i det? Det er det sikkert mange som er, så jeg vil nødig konkludere, men jeg bare sier at det er et åpent spørsmål.

Frank Aarebrot:

Offentlige anbud burde jo være mulig å lage regler for. Altså både kommunale anbud, fylkeskommunale anbud og statlige anbud, burde være mulig å lage kvalitetsregler for. Og du har helt rett i at - Altså, da polakkene i Bergen fikk tariffavtale blant bygningsarbeiderne, så skjedde det nesten en total utskifting av polakker. Du gikk fra, det vi på godt Bergensk kaller "nakkatjuver", til at du fikk restaureringssnekkere som hadde vært med å gjenoppbygge Warszawas gamle by. Og nå, nå utkonkurrerer jo de polske firmaene de norske håndverksfirmaene. En restaureringssnekker er langt å foretrekke fremfor en vanlig snekker, hvis du skal fikse huset ditt. Sånn at tariffavtalen har ført til en voldsom forandring.

Men det er et eller annet men - På min arbeidsplass på Universitetet i Bergen har vi jo bestemt oss for ikke å outsource noen tjenester. Blant annet er vi veldig fornøyd med IT-avdelingen, som er en sånn typisk ting som kan outsource. Vi har bestemt oss for å beholde telefonsentralen, fordi at det er greit, vi sparer penger i forhold til at folk ikke ringer til 1881 fordi at vi har vår egen sentral, og det sparer seg, på telefonregningen. Og nå har de altså begynt å diskutere om vi skal ta renhold tilbake til Universitetet. For vi er i grunn ikke fornøyd. Men! Ja! (Applaus)

Men her har du det jeg ville frem til, og det er litt paradoksalt at dere klapper, fordi er dere klar over hva som skjer da? Da mister dere medlemmer. Og så får Norsk Tjenestemannslag de medlemmene istedenfor. Og det er jo fordi LO var organisert på en slik måte at det er ikke alt som svarer seg. Altså, dere er jo egentlig, lever jo av outsourcing, som forbund. Er du outsource, altså går du til Arbeidsmand. Så er dere interessert i å stoppe outsourcing? Så der har dere liksom den interne, den interne strukturen i LO som av og til er litt paradoksalt, ikke sant. Jeg synes det er veldig flott at dere klapper for dette, altså, for jeg synes jo egentlig at den der drømmen om et, et enda mer kraftig LO med mer sammenheng i forhold til disse store samfunnsproblemene, er fornuftig. Men det er jo en sånn diskusjon som alltid foregår, om hvem man skal samarbeide med, om man skal slå seg sammen eller ikke, i norsk fagbevegelse, og det skal ikke jeg blande meg opp i. Jeg har sans for å beholde helsen en stund til.

Kaia Storvik:

Aksepten for svart arbeid, hvis man ser på det forskningsmessig, er det mye som tyder på at den egentlig har vært ganske lik ganske lenge i Norge. Men det som har vært det svarte arbeidet, det har forandret seg veldig. Ikke sant? - at før så hadde du håndverkere som var ansatt et sted, så jobbet de på dagen og så jobbet de svart for en kompis i helgene, eller du hadde en drosjenæring som, hvor det var sånne typer ting, og mindre knyttet opp mot alvorlig kriminalitet og det som du beskriver, Gunnar. Men jeg overraskes over folk som jeg kjenner godt, og som jeg er glad i og som er tilsynelatende oppegå-

ende – som synes det å betale svart er helt greit. Og når man er en av de som ikke gjør det, så blir man sett på som litt sånn plagsom moralist, egentlig. Den som sitter der sånn: Nei, vi bruker aldri svart arbeid!

Frank Aarebrot:

Når det gjelder dette. Svart arbeid kan skyldes onde motiver, og kriminalitet og alt det andre som det her har vært snakket om. Men svart arbeid kan også skyldes dårlig samfunnsplanlegging, som da utlegger moralen. Og et godt eksempel på det, er likestillingsrevolusjonen i arbeidslivet. Kvinnene gikk ut i arbeid på veldig kort tid. Under Willoch-regjeringen økte arbeidsledigheten, men sysselsetningen økte samtidig som arbeidsledigheten. Og det forteller at det var da kvinnene marsjerte inn. Men vi hadde ikke lagt til rette for barnehager. Vi hadde ikke barnehager. Og det betydde jo da at hvis du hadde et meningsfullt og viktig yrke som kvinne og ikke hadde barnehageplass. Og hvis ikke det var barnehageplass, så måtte du ha dagmamma, og dagmammaen ville ikke jobbe hvitt, hun insisterte på svart betaling. Jeg tror at den der dagmammafasen, før politikerne tok til vett og innførte full barnehagedekning, den bidrog til å legitimere idéen om svart arbeid. Spesielt i disse familiene som egentlig var progressive, for det var de familiene der kvinnene først gikk ut i arbeidet som da ble møtt med dette at de måtte finne en måte å få barnepass på, i og med at det ikke var regulert og det ikke var planlagt. Så den manglende planleggingen av skikkelig barnehagedekning, som altså kom for sent i forhold til kvinnenes innrykking i arbeidslivet, skapte et slags marked for dårlig moral, hvis du skjønner hva jeg mener.

Gunnar Thorenfeldt:

Vi har som klar målsetning at det skal være flaut å bryte loven, eller verre enn flaut og, for så vidt. Og jeg har vært ofte upopulær i sånne foreldremøter osv. jeg, når vi har hatt disse samtalene her. Senest nå i helgen var jeg i familieselskap, og de prater om en bilvaskehall der de vasker bilen. Og da sjekker jo jeg med en gang, så jeg blir litt sånn fundamentalist da, i alle sosiale sammenhenger. Men det de sier, som er interessant, er: Men hvordan skal vi vite dette? Hvordan skal vi vite om? Så sier jeg igjen; Dere kan i hvert fall prate med de som står og vasker bilen. Nei, det synes de var flaut, det var pinlig, det ville de ikke gjøre. Men hvordan skal da selskapene vite at det er et marked for å være seriøs, hvis aldri folk krever det? Altså hvis ikke folk er der som korrektiv og etterspør de seriøse, så fører det til andre problemer etterpå. Og det ser du tydelig i Oslo. Man kan godt bo på Kampen, men barna kommer til å vokse opp sammen med barna som bor på Tøyen. Og det er sånn, at barna av disse bilvaskehallvaskerne kommer til å vokse opp i det samme samfunnet som barna våre kommer til å gjøre. Så det er et manglende perspektiv. Og det er jo det her som du – Altså, jeg også husker da jeg var liten at naboen var håndverker og jobbet litt svart, men det vi snakker om nå, er jo et mye mer avgjørende samfunnsspørsmål, enn at den snekkeren tjener litt på si.

Kalle Moene:

Jeg er enig i alt som er sagt her. Jeg tror den store forskjellen før og nå, i tillegg til det som er sagt, er at mulighetene er større. Oppsplittingen i selskaper er sånn at det er lettere å få til svart arbeid nå, enn det var tidligere. Og det tror jeg er en, hvis vi ser på f.eks. i spørreundersøkelser på folks holdninger, så er det forholdsvis liten forskjell på kvinner og menns holdning til svart arbeid, men det er veldig mange flere menn som driver med svart arbeid enn kvinner, og grunnen til det er at da kvinner jobber mer i sektorer der det ikke er mulighet for å drive med svart arbeid. Og dette er ikke en diskusjon om kvinner versus menn, det er et eksempel på at mulighetene er endret, og det er særlig noen sektorer som er spesielt utsatt. Og Gunnar har trukket frem de viktigste, tror jeg.

Gunnar Thorenfeldt:

Ja, markedet har jo blitt vanvittig mye større. Bare å snakke om f.eks. det som man litt teit kan kalle for vaskehjelp. Så var det vel i 2003, hvis jeg husker det tallet her riktig, så var det 3 % som hadde privat vaskehjelp, nå er det nærmere 20 %. Nå er det studenter i Oslo som har vaskehjelp, ikke sant? Og det at det markedet har økt så enormt og blitt et såpass stort, som er totalt ukontrollert - fordi Arbeidstilsynet har ikke tilgang inn til private hjem. Jeg tviler på at mange av disse vaskehjelpene er fagorganiserte, og null kontroll på dette gjør at det er penger å tjene.

Og så må man selvfølgelig se på det også litt i sammenheng med krisen i Europa. Fordi det står såpass mange mennesker her nå som vil inn her, og ikke har noe å leve for. Bare siste halve året har jeg sittet nesten daglig med personer som kommer fra Spania, kommer fra Hellas, og er villige til å gjøre alt de kan for å få en fot innenfor. Og det er personer som har tilhørt middelklassen i Spania, og de har tilhørt middelklassen i Hellas, og nå har de ingenting - og så står de og banker på utenfor. Altså, Norge er ikke en øy her da, vi er veldig påvirket av situasjonen i Europa. Vi så det samme med litauiske kriminelle - de kommer først etter finanskrisen i 2008, hvor de begynte å se på Norge. Det samme ser du nå, så ja, vi blir et resultat selvfølgelig også av situasjonen i Europa.

Kalle Moene:

Helt enig i det. Vi økonomer har alltid navn på alle ting, så dette er jo ting som øker med inntekten til folk, sant, og det vi kaller for et normalt gode. Og det er jo en tragedie når det normale gode er virkelig organisert på kriminelt vis. Altså, at folk ønsker å etterspørre ting som bare leveres på kriminelt vis. Så reformer i denne retningen burde være - som er mye lettere f.eks. å organisere små renholdsfirma. Det kan ikke være sånn at det eneste skikkelige, det er å være organisert med en kapitalist som arbeidsgiver. Det må kunne være selvorganisering av ting som har skikkelige arbeidsforhold, en skikkelig arbeidsgiver som kan være venn med fagforbundene. Altså, det er jo i tradisjonen fra

de stedene med selvorganiserte bedrifter, at de er veldig bestevenner med fagforeningene, for fagforeningene gir også dem beskyttelse. Og det er noe som fagforeninger skal tenke på, at dette kan de bidra til, og ønske den type organisering velkommen, og si at dette er grupper man ønsker å samarbeide med. For alternativet, det er det som Gunnar beskriver, ikke sant? Dette tror jeg er et veldig viktig område. F.eks. folk som er i selvorganiserte bedrifter, altså der de eier sin egen arbeidsplass, de har ikke samme tilgang til arbeidsløshetsstrygd. Du må også være hos en kapitalist for å få arbeidsløshetsstrygd. For du kan ikke bevise at, tok du ferie for det var VM i fotball, eller? Du har ikke en arbeidsgiver som har vist det med sin egeninteresse at det ikke er noe arbeid, så han permitterte deg. Og det må ikke være sånn at vi har organisert oss på en sånn måte at alt skal være avhengig av kapitalistisk styringsrett. Her tror jeg forbundet deres kunne gå i spissen til å få samarbeidsavtaler, eller se på lovverket hvordan dette kunne være, for dette vil innebære at det som i dag er kriminelt organisert, i sterkere grad kunne være, dere kunne hjelpe til at det ble selvorganisert i legale former med beskyttelse og støtte fra forbundet. Jeg har nok ikke god nok greie på det til å si et forslag, men det er i hvert fall noe dere som har greie på det, kunne tenke på.

Kaia Storvik:

Gunnar, det du beskriver når du snakker om dette, med barna av disse vaskehallarbeiderne som skal vokse opp sammen med våre unger. Det er et delt samfunn. Og det vi har i Norge, det er på en måte light-varianten av det man ser andre steder. Fordi før var det sånn at folk som hadde ganske høy inntekt, og folk som hadde ganske lav inntekt, de levde livene sine nært hverandre de aller fleste steder i, eller veldig mange steder i Vest-Europa i hvert fall. Det er i ferd med å endre seg, men jeg lurer på, om du Kalle kunne gjort noen refleksjoner rundt, hva er det som skal til, i tillegg til denne organiseringen av arbeid. Altså, hvordan skal man skape sosial mobilitet og muligheter for de som er på bunnen? Vi vet i Norge at vi har 80 000 barn som lever under fattigdomsgrensen, vi vet at én av tre som tar videregående fagutdanning faller ut og ikke gjennomfører utdannelsen sin. Altså hva er det vi kan gjøre på velferdsstatsbiten for å motvirke ulikhet?

Kalle Moene:

Ja, du sa nesten svaret selv, det er å ha gode ordninger som innebærer at folk fullfører det de har startet med. Og så tror jeg det er å være veldig klar over at den type organisering som Gunnar trekker frem, eller noe av den sosiale dumping vi har i Norge. Jeg vet ikke om dere bruker disse betegnelse, men noen i byggebransjen så kaller de for "pekere". De er "pekere" i den forstand, at de vet aldri helt hva de skal gjøre for de er så vant til at noen skal si akkurat hva de skal gjøre. Det er en tungvint måte å jobbe på. Veldig ofte er det lav produktivitet. Det kan være lønnsomt i en liten periode, hvor det er billig arbeidskraft, men når den blir litt dyrere, så er det en ineffektiv måte å

gjøre det på. For det er folk som ikke har fagutdanning, det er folk som ikke helt vet hva de skal gjøre, de er "pekere", du må peke på det de skal gjøre for hver ting. Hvis ingen peker, så gjør de ingenting. I bygg og anlegg så er de veldig klar over de tingene der, at autonomi i arbeidsprosessen er en veldig produktivitetsskapende faktor. Og det norske arbeidsmarkedet har veldig høy grad av autonomi. At folk er veldig selvstyrte, og det er en enorm besparelse sammenlignet med andre, ved siden av den forutsigbarheten, som Frank sa. Vi må ikke tro at alt skal være sosial mobilitet. Altså, det er noe fint med å være vanlig yrkesutøver. Utjevningen skal ikke komme ved at alle skal bli advokater, det kan ikke være meningen. Men vi har mye høyere sosial mobilitet i de landene som har små forskjeller enn f.eks. i USA. Det er mye høyere mobilitet fra lavere deler av inntektsfordelingen målt etter fars inntekt, til høyere deler av inntektsfordelingen, i større mobilitet i skandinaviske land enn det er i den amerikanske drømmen. Den amerikanske drømmen er akkurat det som navnet sier; det er en drøm. Sånn har det aldri vært – det har aldri vært stor mobilitet, du låser fast disse tingene når forskjellene blir store.

Så jeg tror det er et slags opplysningsarbeid, at det er store kostnader ved å la forskjellene bli store, at vi i mindre grad klarer å løse felles problemer fordi vi blir mer og mer forskjellige, og har mindre grad av felles interesser. Og da er det et tap for sånne samfunn. Så det å satse på det som er kollektive løsninger, egentlig underminerer noe av det som er kapitalistisk dynamikk i et godt samfunn. Det er ikke sånn at kapitalistisk dynamikk er stor ved forskjeller, det låser ting fast. De mest inegalitære landene i verden er de mest ineffektive landene i verden. Og få det mer akseptert, da tror jeg mange av tiltakene vil gi seg selv. Men de går gjennom kollektiv organisering, og politisk påvirkning. Økonomisk er det lett – politisk er det vanskelig.

Gunnar Thorenfeldt:

Ja, det er mye av det samme, men det som er viktig er å gi folk verktøy til å kunne delta i samfunnet, og da kan vi nevne bare det å ha lovlig arbeidskontrakt, det å ha lovlige arbeidsforhold. Men jeg nevnte det med språk, det å kunne ha ytringsfrihet, det at personer som jobber på steder kan få lov til å uttale seg uten å måtte risikere arbeidet og det der. Og så er det jo det som jeg, jeg kan ikke si det høyt nok, fordi det er ikke såpass tabloid, men et av de store spørsmålene som jeg ser, det er dette med arbeidstid, ikke sant? Altså det at foreldre har mulighet til å ha en vanlig arbeidsdag sånn at de kan delta på foreldremøter, delta i samfunnet, vite hva barna deres gjør. Altså det der med arbeidstid, det er noe jeg ser som et ekstremt økende problem. Faktisk er det en av de muligens negative ting som har kommet etter allmenngjøringen, fordi man skal ha disse timene som skal se lovlige ut, så presser man folk til å jobbe mange timer gratis. Man deler opp skiftene i for stor grad. Så når man har pratet om deltidsproblematikken innenfor helse og omsorg i årtier, men det er kanskje innenfor type renholdsbransjen at man virkelig burde snakket

om deltid og splittede skift og den problematikken der, for den er enormt stor. Og det får stor påvirkning også på det jevne. Men det vet kanskje dere, at det her har begynt å påvirke hvordan deres medlemmer som kanskje har jobbet i bransjen i 20-30 år, også har det. Altså, dette forplanter seg.

Frank Aarebrot:

Jeg har lyst å nevne noe som jeg tror er veldig bra, som renholderne i dette forbundet har gjort. For du hører av og til på politikere når de snakker om dette kunnskapssamfunnet som skal erstatte oljen, så har jeg litt følelsen av at de mener egentlig at vi skal få enda flere doktorer, ta doktorgrader hos Kalle og meg liksom. Jeg tror at det er en veldig grunnleggende misforståelse om kunnskapssamfunnet som Arbeidsmandsforbundet og renholderne har tatt opp her. Og en av de tingene er jo det at det å definere en renholdsjobb som et sett av bevegelser med kost og mopp, det er i grunn veldig gammeldags.

At det som en har gjort ved å få sertifikater innenfor renholdsbransjen, der er det liksom kunnskaper om forskjellige giftstoffer, er en betingelse for at du kan få sertifikatet. Altså for å behandle farlig renhold. Og jeg har jo kanskje den tro at det ville være veldig lurt, det er veldig lurt av renholdsbransjen å lage seg den typen kunnskapssertifikater, fordi jobber du i bransjen, så er det viktig at du driver på og vet hva du tar nevene dine opp i, og hva som skal skje hvis noe skvetter inn i øyet ditt. Altså, det er nødvendig også ut ifra, veldig lett å begrunne ut ifra arbeidsmiljøloven. Men, så tenker jeg på, i Nordsjøen, for der har jo sveiserne kommet veldig langt med sine sveisesertifikater. Du må ha liksom 15 sveisesertifikater for å få lov til å sette bena på en plattform, og da får du én og en halv million i inntekt, ikke sant. Nå sier jeg ikke akkurat at det kanskje er realistisk for renholderne, men jeg tror at det der med den idéen dere har hatt med å få frem disse sertifikatene innenfor renholdsbransjen, det er etter min mening det jeg tror er den fornuftige veien å gå med kunnskapssamfunnet. At man ikke bare definerer jobben i forhold til de fysiske operasjonene, men også i forhold til den kunnskapen du må ha for å kunne gjøre disse på en trygg måte. Så disse her sertifikatene om ulike stoffer, altså lære litt om syrer og baser, forskjellige tilsetningsstoffer, og si at: Ok, en renholder som har dette det er en betingelse for at vedkommende kan jobbe f.eks. i forsvaret eller hvor det måtte være. At enkelte arbeidsgivere kan stille krav. F.eks. hvis et selskap er veldig opptatt av helse, miljø og sikkerhet, så ville det vært naturlig miljøtiltak at man ønsker å insistere på at renholdere skal ha miljøsertifikat.

Gunnar Thorenfeldt:

Men da må jo kommunene og det offentlige gå vekk fra å velge 100 % på pris.

Frank Aarebrot:

100 % pris er jo det vi er enige om er tull.

Gunnar Thorenfeldt:

Ja, ja.

Frank Aarebrot:

Men det som var poenget: Hva skal du, du må gjerne konkurrere på pris, men hva skal du, hva er inngangsbilletten for å få lov å begynne å konkurrere på pris?

Gunnar Thorenfeldt:

Ja, jeg jobbet som renholder for 20 år siden, da brukte jeg vann når jeg vasket, nå har man fått inn masse teknologi, man har fått inn masse typer ting, det er en masse, og det man ser, er at verdiskapningen faller i bygge- og renholdsbransjen, nettopp fordi man ikke driver med verdiskapning lenger, men det er billigere å bare bruke fem afghanere istedenfor å ... ja?

Frank Aarebrot:

Men hvis du da definerer faget, i forhold til kunnskapen, ikke sant? Det minner jo om typografene for noen år siden som forelsket seg i blysetsen, istedenfor å definere seg som grafiske designere som hadde greie på skjønnhet i en avis-side. Hadde de definert deg i forhold til den kunnskapen som lå i typografien, så hadde typografien overlevd i dag. Men i og med at de forelsket seg i selve maskinen, så liksom det å forelske seg i grønnsåpen er ganske dumt når mikrofiberkluten er kommet altså.

Gunnar Thorenfeldt:

Men altså - Det var en veldig bra debatt i Danmark rundt dette her, hvor man på en måte ser at håndverkeryrkene, og jeg vil også si her renholderne, at når den kunnskapen og fagkunnskapen som ligger ute blant folk, forsvinner, fordi man ikke lager gode lønns- og arbeidsvilkår, så forsvinner også mye av verdiskapningen i samfunnet. Og du nevnte det som jeg også ser i en del byggeprosjekter, er at plutselig må de ansette 50 stykker for å kontrollere at alt blir ordentlig, fordi den selvstendigheten og verdiskapningen som før lå i bedriftene, ikke lenger er der, eller de kan ikke stole på at den er der.

Frank Aarebrot:

Spørsmålet er jo det at hvis de da tar på alvor dette at kunnskap skal gjelde i alle fag, så er det spørsmål om høyresidens partier vil være med på å faktisk gi utbetaling for dette, eller gi privilegier eller gi fordeler for de som har skaffet seg disse sertifikatene. Og det blir til syvende og sist en politisk avgjørelse, ikke en økonomisk markedsbeslutning.

Kalle Moene:

For fagbevegelsen, kanskje også venstresiden; Det ordet som egentlig er viktig er autonomi. For autonomi, det ligger veldig masse i det, det ligger litt det

som Frank sier her, også med at ikke alle kan operere på Ullevål Sykehus. Selv om det, etter en stund så ville markedet avsløre at de var dårlige. Men poenget er at innenfor mange av disse bransjene så lar man folk operere som ikke helt har forutsetninger for å gjøre jobbene, og det er ikke fordi at de jobber under vilkår der de ikke kan få de forutsetningene som kreves. Da tar det veldig lang tid før markedet avslører at det er en veldig dårlig ordning. Da er det sånn at det er ikke bare "learning by doing" men det er også "forgetting by not doing". Altså at veldig mye av kunnskapen er forsvunnet fra dem som egentlig skulle gjøre dette på en god måte. Så jeg tror at her må det være ting som er viktige i interessekampen. Det er jo alltid godt i interessekampen at en hjelper noen andre enn bare seg selv, og her kan en hjelpe seg selv også ved å hjelpe andre.

Kaia Storvik:

Der skal vi sette strek for denne debatten. Jeg håper at dere har fått ny kunnskap og innsikt i hva ulikhet er, hvordan den utvikler seg og hva den betyr for dere. Jeg kommer fra en tenketank, nå skal alle dere gå videre og være arbeidsfolks tenketank resten av denne helgen, og så har dere en mulighet som vi ikke har, det er å sette mye makt bak deres krav og få ting gjennomført. Lykke, lykke til! Tusen takk til dere som har stilt opp i panelet, og takk for meg!

Erna Hagensen:

Tusen, tusen takk, dette ble virkelig en interessant seanse, synes jeg, og det er jeg sikker på hele salen synes og! Det er sånn at det med svart arbeid, det har altså NHO Service, Petter Furulund og jeg jobbet med, faktisk siden 1990. Da startet vi med jobbingen for å få på plass en offentlig godkjenning. Og det er klart – myndighetene ville ikke det. Og vi dokumenterte gang etter gang hvordan det offentlige kjøpte sånne typer tjenester. Jeg husker en gang vi tok innkjøperen på Rikshospitalet. Hun hadde innrømmet at hun kjøpte svarte tjenester, men hun hadde ikke penger til noe mer. Skulle hun benytte bedrifter med tariffavtale, så måtte hun ha to millioner ekstra i det årsbudsjettet, og dette var i august/september. Og det sier litt om den holdningen de offentlige innkjøperne også har. Selv om det nå er veldig mange år siden, så tror ikke jeg det har endret seg så veldig. Og så ser vi det har bredd om seg i mye større grad også i andre bransjer. Det har bredd om seg til å bli veldig mye kriminalitet, hvitvasking av penger, mafiavirksomhet. Så, jeg er så glad for å få noen råd – hvordan vi kan klare å stoppe det. Jeg var på et anlegg for noen år siden. Og der var det altså en av våre medlemmer som kjørte en kjempesvær maskin på E6 nedover mot Svinesund. Der passerte det ca. 20 000 biler i løpet av en dag, eller 850 per time. Maskinen stod altså ca. to meter fra den hvite stripen, han kunne ikke vri maskinen, han satt konsentrert sånn hele tiden, for hadde han kommet ut med bakenden på maskinen, så hadde bilene tatt han. 12 timer i en maskin. Og dette her skjer jo nettopp på grunn av den konkurransen vi får fra alle de useriøse. Vi er nødt for å finne tiltak til å klare å stoppe

alt dette. Dere har gitt oss en veldig god start på den debatten vi skal ha nå. Tusen hjertelig takk, så skal dere få med dere en velfortjent blomst!

Møtet tok pause for lunsj kl 13:00.

Møtet ble satt igjen kl 14:30.

Dagsordens punkt 4 - Vedtektene - Innkomne forslag

Hilde Thue var dirigent. Det var 198 stemmeberettigede til stede.

Hilde Thue:

Vedtektene er kjørerreglene våre, og vi har alle hatt muligheten til å sende inn forslag i forkant via avdelingene. I tillegg så har det vært en vedtektskomité som har vært i sving. Og før vi gir ordet til Trond Karlsen, som har ledet det arbeidet, så tenkte jeg at jeg skulle informere landsmøtet om hvordan vi har sett for oss behandlingen av vedtektene. Vi tar en generell debatt på vedtektene før vi går over til behandlingen av de paragrafene det er forslag på. Vi ber delegatene om å komme med eventuelle opprettholdelsesforslag eller endringsforslag under den generelle debatten. Når den generelle debatten er over, setter vi strek. Da blir systemet stengt, og vi kan ikke fremme flere forslag. Før vi setter strek refererer vi alle forslagene som er kommet inn, sånn at vi er sikre på at alt er kommet med. Om noen ønsker å trekke forslag, kan det også gjøres før vi setter strek. Når strek er satt, og vi har sortert - det kan selvfølgelig ta litt tid, så da blir det pause. Etterpå går vi til behandling, og da er det kun de forslagene som er tiltrådt av landsstyret, eller som er endret eller opprettholdt, som blir behandlet. Kan landsmøtet være med på en sånn behandling? Det kan dere. Takk.

INNLEDNING VEDTEKTENE

Leder for vedtektskomiteen, Trond Karlsen holdt denne innledningen:

Landsmøte, dirigenter! Da har vi sittet et par dager og fått inntrykk og hørt på mye. Og nå er det vi som skal begynne å jobbe, og entre talestolen og ha meninger og debatter og fatte gode vedtak.

Det første vi skal begynne med, det er vedtektene. Og det er det øverste, selvbestemte, skriftlige regelverket som vi har for vår medlemsorganisasjon. Det jeg kan si er at det er medlemsorganisasjonens grunnlov, og så håper jeg at den er en litt bedre grunnlov enn den grunnloven vi fikk beskrevet av Frank Aarebrot her i sted, i forhold til Norge og Danmark. Men den beskriver en god del, den beskriver hva som er formålet med organisasjonen, den gjelder for hvordan organisasjonsdemokratiet og beslutningsprosessene skal fungere og

ivaretas. Denne grunnloven, den må også være ganske robust og forutsigbar. Den må representere en stabilitet, og den må bestå av grunnleggende elementer. Det er nok sånn at den aldri kan være fullstendig uttømmende i forhold til alle eventualiteter, hvis man skal kunne bruke noe sånt ord som kortsiktig, populistiske strømninger, men den må være permanent.

Forbundet vårt er, som det har vært nevnt et par ganger her nå, 120 år gammelt, og våre vedtekter de har vært utformet og prøvd, i nesten like lang tid. Og det mener i hvert fall jeg, det skal vi ha respekt for. Vi skal ha respekt og tiltro til at forgjengerne som har jobbet med dette her, har vedtatt og utarbeidet vedtekter som er til forbundets beste, altså til medlemmenes beste. Og vårt forbund, det er faktisk et forbund som er veldig godt å være i. Jeg vet om en del andre, uten at jeg skal begynne å nevne noen, som har konflikter og vanskeligheter som ikke vi har vært i nærheten av å lukte på engang. Vi har et velfungerende demokrati i denne organisasjonen. Medlemmene har sterk innflytelse i beslutningsprosessen. At mange ikke velger å bruke de mulighetene det åpnes for, det er en litt annen sak. Så kan man kanskje håpe og tro at det er fordi de mener det fungerer og føler seg ivaretatt, og at de beslutningene som blir fattet er tilfredsstillende.

Vi har god rekruttering til vårt forbund, og vi har medlemsvekst. Vi får frem engasjerte og dyktige tillitsvalgte, og vi har sunn og god økonomi. Og vi har også faktisk en ganske trivelig og uformell omgang med hverandre, samtidig som vi jobber ganske seriøst og hardt. Og det er ikke selvfølge. Og som noen sier, altså dette kommer ikke rekende på en fjøl. For vi skal huske at vi er et ganske sammensatt forbund med veldig mange yrkesgrupper. Vi har stort sprik i alderssammensetningen, vi har veldig mange særinteresser, og vi har i aller høyeste grad forskjellige lønns- og arbeidsvilkår i de avtalene vi representerer. I tillegg til det, så kommer vi faktisk fra alle kanter av landet. Og det blir sånn at til og med i den utkanten vi er i nå, i Oslo, så har vi faktisk medlemmer i denne organisasjonen.

Jeg sier dette innledningsvis, for det er ganske grunnleggende og bakenforliggende, og egentlig ganske godt meislet ned i oss som sitter og jobber med vedtektene og de forslagene som har kommet inn. Og landsstyrets innstillinger også, på de innkomne forslagene, det er fattet med dette som bakteppe. Jeg kan ikke komme inn på alle forslagene. Det kan jeg heller overlate til debatten og se hva som kommer ut av det. Men jeg har lyst å si noe kort om enkelte forslag.

Vedtektene, de er utelukkende for oss som er medlemmer i Norsk Arbeidsmandsforbund. De er organisatorisk ikke ment å være, eller må ikke forveksles med de ansattes tariffavtaler, hovedavtaler, arbeidskontrakter og andre sett med regler og bestemmelser som skal ivareta de ansattes lønns- og arbeids-

vilkår, og det som er medbestemmelse i tilknytning til deres arbeidsforhold. Når jeg leste opp den lange setningen der, så tror jeg dere vet hvilket forslag jeg snakker om. Det er forslag nr. 5, og forslag nr. 60.

Diskusjoner rundt omtale av de ansatte i medlemmenes vedtekter, det har vært en gjenganger på landsmøtene våre, i hvert fall så lenge jeg har vært med, 1995 var vel første gang. Og det er fordi det er ganske unaturlig og organisatorisk feil å vedtektsfeste ansattes rettigheter og vilkår i medlemsvedtektene. Så særegent er det faktisk at vi har det i vårt forbund, at dette må landsstyret gjøre landsmøtet oppmerksom på og be om en avgjørelse på igjen. Og det er nå hovedgrunnen til at det dukker opp gang på gang på landsmøtene.

Det er ikke gøy og stå her og være budbringer for et budskap som kan oppfattes som at man ikke ønsker at noen skal være med. Men det er ikke det det handler om. Det handler ikke om at vi ikke ønsker å ha noen med. Og det handler ikke om, hvis noen skulle tro det, en maktkamp mellom et landsstyre og de ansatte, eller den valgte forbundsledelsen og de ansatte. Og det handler ikke om at man ikke ønsker å ha noen med her. Det er ingen uenighet i vårt forbund om at akkurat våre ansatte er kjempeviktige og er en kjempeviktig ressurs for våre medlemmer. Dette handler om å rydde opp, og få ting på plass der de hører hjemme.

En annen gjenganger fra landsmøtene jeg har vært med på, det er kontingent. Altså de forslag som er tilknyttet § 19 i forbundets vedtekter. Der har jeg også lyst å si noe. Vi er en fagforening. Vi er en medlemsorganisasjon. Vi er ikke en servicebedrift eller en serviceorganisasjon, altså en virksomhet der noen få skal fremforhandle produkt som forsikringsordninger, omfang av advokathjelp osv., og selge dette produktet ut til markedet for lavest mulig pris, for på den måten å få betalende medlemmer og inntekter til virksomheten. Her hos oss er det faktisk sånn at det er medlemmene som skal bestemme. Aktiviteter i avdelingene, avdelingsstyrene, i forbundsstyret og landsstyret, og sist men ikke minst på landsmøtet som vi har nå. Det har en høyere prislapp enn om noen få ansatte i en ledelse skulle ta alle avgjørelsene.

Tariffaktiviteter, tariffrådene våre og lønnsoppgjørene våre, det har også en høyere prislapp enn om noen få ansatte skulle ta beslutninger om hva som er viktig for alle, og gjennomføre lønnsforhandlinger på bakgrunn av det. Det med å skolere, det å øke allmennkompetansen og spisskompetanse for medlemmer og tillitsvalgte, det har også en høyere prislapp enn om noen få ansatte skulle prøve å gjennomføre forhandlinger i alle bedriftene. Og så synes jeg også det er verdt å nevne her, at all medlemskontingenten vi får inn, det skal gå tilbake til medlemmene på en eller annen måte. Vi er ikke bundet opp i at vi er nødt til å betale utbytte til noen investorer osv.

Altså, vi er en fagforening. Vi skal påvirke og jobbe faglig og politisk, for på den måten å forebygge og forbedre mulighetene for at våre medlemmer skal få best mulig lønns- og arbeidsvilkår, og sikre deres mulighet for et framtidig arbeid. Altså, vår oppgave er ikke bare å selge forsikringer og advokathjelp til bruk når noe har gått galt. Og alt dette her, det har en høyere prislapp.

Så vet vi også det, at alle de valg vi tar får noen konsekvenser, på godt og på vondt. Og én av de konsekvensene som ligger av forslagene 37 og 39 og 40, hvis det foreslåtte blir vedtatt, vil det naturlig nok bli en inntektsnedgang i størrelsesorden på rundt 30-40 millioner. Og dere har alle sett de regnskåpene som ble lagt frem her, og det dere har på iPad nå. Dere ser at de utleggs-postene vi kan kutte ned på, det er det vi kaller andre kostnader. Det er alle aktivitetene våre, og det er lønnskostnader. Og disse er henholdsvis på 43 millioner og 54 millioner for 2014-regnskapet. En så dramatisk endring som det, vil medføre at vi er nødt å gå til mange av de ansatte og si at det ikke er plass til dem lenger. En inntektsnedgang som det da vil bli, vil også medføre at vi er nødt til å kutte ganske kraftig ned på aktivitetene våre. Og frykten er da, at vi begynner å ta steget mot å bli en serviceorganisasjon istedenfor en medlemsorganisasjon. Og vi ønsker ikke å bli en virksomhet som må selge medlemskap til lavest mulig pris, der det faktisk kunne vært sånn at yrkesgrupper legger ut medlemskapet sitt på anbud og shopper etter lavest mulig pris mellom disse serviceorganisasjonene. Altså, vi ønsker å være en medlemsorganisasjon – og det har en høyere prislapp.

Ja, siden jeg har litt mer en tre minutters taletid, så vil jeg fortelle om noen refleksjoner rundt dette med kontingent som jeg har gjort gjennom de landsmøtene jeg har deltatt på.

Forbundet er 120 år gammelt, og Sulitjelma ble nevnt her. For rundt 120 år siden, så var det en gjeng med gruvarbeidere oppi Sulitjelma. Sulitjelma, det er et sentralt sted mellom Fauske og svenskegrensen. Jeg har vært der, og det er et historisk sted for forbundet vårt. Der var det nemlig sånn, at det var en del arbeidere der som måtte samles utpå isen, sikkert den gangen også om natten. Og det måtte de gjøre, rett og slett, for at arbeidsgiveren ikke skulle se at de hadde møter, altså den type konspirasjonsvirksomhet. Og det de ønsket, det var å få bedre lønns- og arbeidsvilkår. Og det de gjorde med det, det var at de faktisk dannet en fagforening, altså en medlemsorganisasjon. Gruvarbeiderne i forbundet i dag, de er vel en av de gruppene som har best lønns- og arbeidsvilkår. Og dette var for rundt 120 år siden.

Nå, 120 år etter, så er det faktisk også sånn at vi har møter, vi, i all hemmelighet, med en del medlemmer innenfor yrkesgruppene våre. Og hvorfor har vi det i hemmelighet? Jo, det er nettopp fordi at ikke arbeidsgiverne ikke skal oppdage at vi har dem, fordi de kommer til å få sparken hvis de oppdager det.

Og målet deres, det er å få bedre lønns- og arbeidsvilkår. Altså en likhet, men 120 års forskjell. Så var det, som en av forbundsstyreprerentantene sa det da vi satt og diskuterte det en gang, at disse menneskene, de har en arbeidskontrakt fra helvete. Og så var vi litt usikre på det, for det er vel ingen av oss som har jobbet der nede ennå, men det representerer vel et eller annet, og sier noe om det.

Og i dette også er det sånne ord som dukket opp, i hvert fall i hodet mitt, og det er dette med samhold og solidaritet. Og det så jeg på en del av de fanene som ble båret inn her også, at det var der. Og dette med solidaritet, hvordan veker vi det hver enkelt av oss? Solidaritet, hvis vi skal vekke det, så kan vi ta å legge solidaritet i én vektskål, og så kan vi kanskje legge individuelle interesser og ønsker om egne penger i den andre. Og så tror jeg det er litt individuelt fra hver og en av dere, hvordan den skåla faktisk ville tippe frem og tilbake. Men én ting, som man også bør ta med seg oppi solidaritetsskålen, det er en god porsjon med egeninteresse. For hvis det er sånn at arbeidsvilkårene fra helvete faktisk har satt seg i arbeidsmarkedet, og at ikke vi som en fagforening klarer å bekjempe det, så er det sånn at i det konkurranseutsatte anbudssamfunnet vi lever i nå, så er det ikke veldig lang vei fra den realiteten og så blir det for noen som har det bra per i dag. Så det å legge oppi egeninteresse, det å faktisk bidra og hjelpe andre med å få det bedre, det er en investering i forhold til å opprettholde egne interesser.

Den saken har også en annen side. Og det er sånn, at det er noen medlemmer som kommer med forslag og sier at vi er nødt å kutte den kontingenten. Og så kan vi overhøvele de med solidaritetssnakk og en del sånt som jeg prøvde meg litt på her nå. Men det synes jeg blir feil. Vi skal ta det på alvor, det de kommer med. Vi skal ta det seriøst, og så skal vi gjøre noe med det. Vi skal ikke bare skyve det til side. Og hva skal vi gjøre med det? Da får vi noen valg. Vi kan enten kutte i kontingenten, kanskje sånn som det ligger i forslaget, eller vi kan kanskje gå en litt lengre vei og si at dette må vi gjøre på sikt for å imøtekomme det ønsket. Eller, skal vi kanskje begynne å sette ned ressurser og bruke tid på å forklare hvorfor det er viktig å ha en fagforening, hvorfor vi er nødt å stå sammen, og hvilke konsekvenser det kan få om vi ikke gjør det.

Og så har vi prøvd oss på dette, dere har smakt litt på det nå, det vi hadde før lunsj. Og så er det ikke veldig mye tvil om hva jeg mener er riktig, men vi er faktisk en medlemsorganisasjon, og det er ikke sånn at et lite antall fra ledelsen skal bestemme hvordan dette skal være. Det er dere, som delegater, på vegne av 33 000 medlemmer, som skal ta valget. Så det er dere som har valget oppi dette.

Jeg har jobbet i vedtektskomitéen, som i tillegg til meg har bestått av Ole Jarl Madland, som er distriktssekretær i avdeling 7, Hilde Thue fra forbundssty-

ret, Asbjørn Fritzen fra landsstyret, organisasjonsleder Kirsti Mandal har vært med, og ungdomssekretær Ulf-Terje har også tiltrådt noen ganger.

Da vi begynte å jobbe med vedtektene for godt over ett år siden, begynte ikke vi å lete med lys og lykte etter ting som burde endres. Det gjorde vi ikke. Det har vært noen fortolkningsgreier i løpet av den perioden vi har hatt, men det har forbundsstyret vært klart og håndtere, og det har ikke vært mange saker. Men, vi har tatt opp noen forhold, og sendt ut noen forslag der vi har fått signaler om at det kunne ligge ønsker om noen endringer. Og disse ble i fjor høst sendt ut i organisasjonen, med en frist. Og en del av de svarene vi fikk inn der, det gikk på andre forslag enn det vedtektskomiteén kom med, altså noen korrigeringer. Og det kom inn en del merknader også, i forhold til det komiteen hadde foreslått. Så kan vi kanskje si det litt enkelt, at det vedtektskomiteen sendte ut, det var vel forslagene i ytterste konsekvens. Så om dere ser på en del av de forslagene, vil dere se at landsstyrets innstilling er en annen enn det vedtektskomiteén foreslo. Og det har noe med de reaksjonene vi fikk tilbake på det vi sendte ut. Da har man fått et mye bedre og bredere grunnlag for å fatte en innstilling i landsstyret, på bakgrunn av de signalene man fikk inn. Og dette gjelder spesielt noen forslag, og det er forslag nr. 7, nr. 25 og nr. 45. Så er det ett forslag, som jeg har lyst til å nevne spesielt her nå. Og hvis ikke dere har brukt skriveblokken deres, og pennen deres ennå, så kan dere ta frem det nå, og så kan dere skrive 53 foran dere. Og det er da forslag 53. Der ligger det er forslag til en endring på gjennomføring av årsmøter. Etter at landsstyret fattet sin innstilling på det, har vi brakt på det rene at her må man gjøre en endring for at avdeling 142 i det hele tatt skal ha mulighet til å gjennomføre årsmøtene sine på lovlig måte. Så det vil komme et forslag fra avdeling 142. Og det er jo litt spesielt da, at jeg står her, på vegne av landsstyret og anbefaler landsmøtet å stemme på forslaget fra avdeling 142 mot landsstyrets innstilling. Og så er det som jeg sa, at jeg har ikke sett det forslaget fra 142 ennå, så vi skal være litt forsiktig med hva man sier, men det kan vi da kommentere hvis det skulle være noe annet. Men det er dere som avgjør det, men det er landsstyrets anbefaling at vi støtter det forslaget som kommer fra 142, for at de i det hele tatt skal ha mulighet til å gjennomføre årsmøtene sine på.

Ja, så klarte jeg ikke helt å la være når jeg så den lå der. (Han tok fram morgenstjernestaven) Jeg synes det var litt synd å ikke ta frem denne her en gang til, når vi hadde lagd den så fint. Vi måtte jo kunne bruke den til noe annet enn bare åpningen, tenkte jeg. Og som gammel vekter, for dette her er et vekterredskap. Og akkurat i denne settingen her, en ny vokter for vedtektene, så tenkte jeg det var greit å kunne bruke den til noe. Og nå sitter jeg på første rad her, sånn godt innen rekkevidde av talerstolen. Hvis noen føler at noen begynner å pirke litt på dere der, så er det kanskje vekteren som synes at dere begynner å gå litt langt i forslagene deres. (Latter)

Vedtektene våre, de er nødt til å være solide, og de skal vernes. Samtidig må vi også foreta de nødvendige endringene som skal til for at de skal tilpasses vår organisasjon og omverdenen. På vegne av vedtektskomiteén og landsstyret, legger jeg fram landsstyrets innstilling. Så ønsker jeg landsmøtet lykke til med en god og saklig vedtektsdebatt. Jeg tillater meg også å ønske dirigentene lykke til med behandlingen av saker. Takk for oppmerksomheten!

DEBATTEN PÅ VEDTEKTENE

Dirigent Hilde Thue repeterte behandlingsformen og åpnet for generell debatt.

Gunnar Bentehaugen, avdeling 2:

Takk skal du ha. Kjære landsmøte, kjære dirigenter, jeg vil snakke litt om forslag 7. Det har kommet veldig mye forslag frem og tilbake, og nå sitter vi igjen med en innstilling fra landsstyret. Og den eneste endringen som er der sånn, er at vi nå låser til at vi skal velge fire forbundssekretærer, i motsetning til hvordan det har vært tidligere, at vi velger det antall forbundssekretærer som landsmøtet bestemmer. Avdeling 2 synes at vi heller skal bare da beholde vedtektene de har hatt hele tiden, og ikke gå inn for å låse antall forbundssekretærer i framtiden. Forbundet kan utvide seg, forbundet kan bli mindre, og hvis vi låser dette her, så vil vi igjen da om kanskje fire år, måtte endre det på nytt igjen. Og vi har klart oss med dette i så mange år nå, at vi kan fortsatt ha det sånn. Takk for meg!

Ingar Eira, forbundsstyret:

Ja, dirigent og landsmøte. Vi har en, jeg vil si en anstrengt arbeidssituasjon i landet. Det er konkurranseutsettingskåtskap, med en fiende. Politiske retninger som jobber, ja jeg vil jo si det sånn, de jobber ræva av seg for å svekke fagbevegelsen og tariffavtalene vi har greid å jobbe frem. Det er kanskje viktigere nå enn på lang tid, å beholde en sterk fagbevegelse. Og, skal vi ha en sterk fagbevegelse så fordrer det at fagbevegelsen kan være aktiv. Og være aktiv, aktiv på banen for å hjelpe oss som er ute i hverdagen og forsøker å ivareta jobbene våre. Og den aktiviteten koster penger. Det må vi ikke glemme. Selvfølgelig skal vi forsøke å få til vedtektene, som er rettfærdige og ivaretar det meste. Men vi kan ikke være så rettfærdige at vi svekker vår egen handlekraft. Det er snakk om å sikre økonomien i Norsk Arbeidsmandsforbund. Da tenker jeg litt på de forslagene som ligger, som går ut på det å redusere kontingent. Jeg vil advare mot en sånn linje. Vi kan ikke være sånn som FRP-ere. Vi skal ikke betale noen ting, men allikevel skal vi ha det meste. Vi må tenke over at, skal vi ha noen ting, så må vi være villige å betale for det. For det er noe som heter "for ingenting får man ingenting". Bevar kontingenten! Takk.

Eirik Nilsen, avd. 9:

"Å dæven, ka folk!" -- Hagensen, du er klar hvis jeg svimer av? Dirigenter, landsmøte. Jeg er tillitsvalgt, sitter i styret for Nordens Klippe som representerer

medlemmene i Sydvaranger Gruve. Først så vil jeg takke han Trond for fine ord om forslag 37, 39 og 40.

Solidaritet, hva mener vi med det, kamerater? Solidaritet for oss i Nordens Klippe, det er å stille opp for hverandre i tykt og tynt. Bakgrunnen for forslag 40 fra vår klubb, bunner fra misnøye hos en stor del av medlemmene. Landsmøte, vi har flere kamerater her i salen som står ved vår side, og støtter opp om vårt forslag. 214 Sandbekk, Dovre Maskinklubb, Stjernøya Nefelinarbeiderklubb, og i tillegg et årsmøtevedtak i avdeling 9.

Kontingent har ved mange landsmøter vært et tema, og det viser jo at en del av medlemmene, de er opptatt av nettopp det. Og det igjen forplikter oss, som tillitsvalgte, å fremme våre medlemmers krav. Bergverk er en av de eldste bransjene i forbundet for arbeidsfolk. Forbundets tillitsvalgte, side om side med klubbtiltillitsvalgte, har jobbet i mange, mange år, for å bedre lønns- og arbeidsvilkår for bergverksarbeiderne. Nå er det mange av oss som føler at den gode lønnen vi har blir brukt i mot oss når vi fremmer et sånt her forslag som forslag 40. Hva ber vi om? Solidaritet fra landsmøtet til å støtte det her forslaget. Og vise at vi tar medlemmene våre bak forslaget på alvor. Takk!

Odd Arild Egeland, landsstyret:

Landsmøte, dirigenter! Og jeg vil bare takke Trond for at han ga meg litt mer innputt på hva jeg skulle si. For han sa veldig godt at vi skal ta medlemmene på alvor, vi skal lytte til medlemmene. Nå er det fire år siden sist jeg stod her og fremmet nesten samme kravet, vi har moderert oss litt. Og vi håper da landsmøtet kan imøtekomme våre krav. Og jeg står her på vegne av medlemmene som mener at vi bare må bremse opp litt. Forbundet går godt. Vi trenger penger, for all del, men det er rom for å gjøre noen endringer med kontingenten, i forhold til sånn som den er i dag. Takk.

Thorbjørn Mortensen, avd. 9:

Dirigenter og landsmøte. Forslag nr. 34 fra vekterklubben ved Alta Lufthavn har støtte fra styret i avdeling 9. Det er mange år siden streikebidraget har vært økt. Og da ser vi bort i fra de årlige indeksreguleringer. I velferdslandet Norge, mener vi at det er urimelig at grunnstønaden ved en lovlig konflikt er under fattigdomsgrensen. 60 % av medialinntekten tilsvarer skattehvitt beløp på ca. 4 100 kr i uken, eller 109 kr per time. .... at fattigdommen bestemte vel 60 % av medialinntekt. Forslaget fra vekterklubben, det å øke streikebidraget, er ikke et urimelig krav. Og det er også et solidarisk forslag, til våre grupper som knapt nok har en lønn å leve av. Kamerater, vi kan ikke stille oss bak vår egen organisasjon. Det er ikke tapt lønn for våre medlemmer i en lovlig streik, som i utbetaling ligger under fattigdomsgrensen. Ber dere støtte forslaget. Takk.

Jan Erik Brøste, ansattes representant i forbundsstyret, HK:

Landsmøte, dirigenter. Det er nok første og eneste gang jeg skal opp på den stolen her i løpet av landsmøtet. Grunnen til at jeg er her, er at jeg hovedtillitsvalgt for de ansatte som er tilknyttet HK-klubben i Arbeidsmandsforbundet. Og vi synes det er veldig hyggelig å være her. Det her gjelder forslag nr. 5 og forslag nr. 60. Vi har to grupper av våre ansatte som er tilknyttet HK-klubben, som har veldig spesielle jobber, synes vi. Det er organisasjonsarbeiderne og organisasjonssekretærene, som jobber veldig tett sammen med dere, ute i felten for å bygge opp klubbapparatene, for å lage nye tariffavtaler, skolere tillitsvalgte osv. Så vi føler at det er veldig matnyttig for oss som ansatte, å være en del av det store politiske verkstedet som, og kunne se dere jobbe på den måten her. Vi ansatte, vi vet vår plass i organisasjonen. Vi vet forskjellen på å være ansatt og å være valgte, men vi synes det er veldig matnyttig for jobben vår, å kunne se den aktiviteten og diskusjonene som dere har der i den flotte organisasjonen. Det er deres organisasjon, og sånn skal det være. Og om det skal stå i vedtektene om at vi har møterett både her og i styrene, det er opp til dere å velge. Dere har i hvert fall Norges flotteste organisasjon, og vi er veldig glade for å være her. Takk for meg.

Øystein Pedersen, landsstyret:

Landsmøte og dirigenter. Eller, det heter vel dirigenter og landsmøte. Vi fra klubben har levert inn et forslag nr. 2, som går på, det er enkelt og greit en ordlyd, men vi har hørt noen som har snakket om hvor viktig det er å være solidarisk og sosialistisk, ord, altså i det her. Og det står i vedtektene at det skal være et sosialistisk grunnlag og demokrati. Jeg vet vi har mange medlemmer som synes at sosialisme begynner å bli misbrukt av kinesere, av russere. Klarer vi å forandre det ordet til sosialdemokratisk, så tror jeg til og med den blå siden i vår regjering, de sier at det er et sterkt ord for fagforeningen. Så jeg har lyst at dere skal støtte det for oss.

Så var jo han Trond her oppe og hadde et kjempeflott innlegg når det gjaldt kontingent. Og som både han Henning og han Odd Arild var inne på, vi skal gjøre en jobb for medlemmene våre, vi som er tillitsvalgte. Og det her er jo en ting vi kjenner på hele tiden. Solidariteten i det her forbundet er fantastisk. Vi har fått til mye ting i lag med å være solidariske. Vi har tatt vare på renhold, vi har fått jobber i lag, vi har fått allmenngjøring, vi har fått hevet lønn til vekterne. Jeg tror alle sammen her i den salen står bak om sånne ting. Vi er solidariske. Kontingent. Det er en konsekvens av et valg vi gjør nå. Og jeg tror, når vi snakker om en prislapp på 40 millioner så, jeg vet ikke om jeg skal være helt trygg på at det er 40 millioner, men at det har en konsekvens ja. Og forbundet står jo også og forteller at de er omstillingsvillige. Hva vi kan, hvis vi får en, får dere med på det her. Det er klart, å endre noe, å reversere endringer etter hvert, det kan være vanskelig, men om fire nye år, så kan vi si: Er konsekvensene blitt for store etter det her, så må vi reversere det. Støtt forslaget 36 og 40! Takk.

Kåre Johnsen, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte. Vi ble fortalt i går at vi hadde, et sted i rekkene hos oss pensjonister, som er med egentlig og holder hodet oppe. Og nå må jeg si som faren min sa: Det er faen ikke farlig å svømme, men man må holde hodet sitt oppe. For da kan du kave akkurat sånn som du vil. Så vær snill, og betal det vi er nødt til å betale. Vi skal ha penger for å utføre, og jo flere medlemmer vi blir, og sånn som samfunnet er nå, så begynner vi å få mer og mer konflikter. Og da går det ikke an å renne inn i hovedorganisasjonen og be de om å komme hjelpe oss, hvis de ikke har penger til å kunne gjøre noe. Så jeg foreslår at vi holder kontingenten der vi har den. Og vi alle er med og betaler, i hvert fall ikke noe mindre enn minstekontingent. Takk!

Marte Martinussen, avd. 8:

Dirigenter, landsmøte. Kontingent er stadig vekk tilbakevendende tema, og jeg representerer den gruppen som sikkert betaler ganske mye kontingent. Jeg tillater meg å minne om at neste år er det hovedoppgjør. Jeg tror det kan være klokt at vi har penger på bok. Takk.

Sølvi Berntsen, avd. 1:

Dirigenter, landsmøte. Vi som jobber litt overtid innimellom, vi må slutte å sutre over den kontingenten! Det er flaut. Det er rett og slett flaut! Vi må heller være stolte over at vi bidrar såpass som vi gjør! Takk.

Terje Mikkelsen, forbundsstyret:

Dirigenter, landsmøte. På disse, nå tror jeg det er fjerde og det femte landsmøtet mitt. Og det er to saker som går igjen på hvert eneste landsmøte, og det er kontingent og det er ansattes representasjon. Trond sa vel det meste i innledningen, og han formulerte seg veldig godt. Når det gjelder kontingent, så skjønner jeg Odd Arild og dere andre, at dere snakker på vegne av medlemmene, ja de ønsker å betale minst mulig til enhver tid. Sånn er det blitt i samfunnet, alle skal betale minst mulig for de tjenestene de får. Men, som Trond var inne på, vi er ikke en tjenesteorganisasjon eller en tjenesteleverandør, vi er en medlemsorganisasjon. Og for å drifte denne organisasjonen, trenger vi en sunn og sterk økonomi. Erna redegjorde veldig godt for det i innledningen i går, når vi hadde regnskap for denne fireårsperioden. Hvordan vi har klart å bygge oss opp litt fra hvor vi var i en krisesituasjon en periode. Hvis en går inn på et sånn et forslag, om at vi kutter kontingenten, så er alt det arbeidet som er gjort de siste tolv årene, bortkastet. Da må en faktisk begynne og så se på, etter hvert, om en er nødt til å kutte i stillinger, eller om man kutter på kursing, altså hva er det en vil ta vekk? For det får store økonomiske konsekvenser, og det må vi ikke finne på. Og så tror jeg og det er sånn, at hvis vi kutter og skal begynne og konkurrer med andre forbund på pris, så er vi i en sånn nedadgående spiral. Vi kan aldri vinne den kampen med og så begynne og så konkurrere på pris. Det må vi ikke finne på. Så jeg oppfordrer salen til å støtte landsstyrets innstilling.

Og så er det den andre som har vært i alle år, det er sette med ansattes representasjon. Og det og redegjorde Trond veldig godt for. Og det dreier seg jo ikke om at en ikke ønsker å ha det tilstede, men det ønsker, dreier om at vi må kunne skille på det som er den politisk valgte organisasjonen, og det som er bedriften eller der hvor de ansatte i Norsk Arbeidsmandsforbundet. De ansatte har sin representasjon gjennom sånn som alle andre tillitsvalgte har ute på bedriftene, i gjennom avtaler og sånt. Men vedtektene er de valgte, også som sitter her, sitt dokument, og det skal dreie seg om de politisk valgte, ikke de ansattes representasjon. Så der og ber jeg forbundet, nei landsmøtet, denne gangen støtte landsstyret sin innstilling så man endelig kan få ferdig den debatten. Takk.

Hilde Thue:

Da er det ikke flere på talerlisten. Har alle fått sagt det de vil? Ikke helt? Ingar, vær så god!

Ingar Eira, forbundsstyret:

Dirigent og landsmøte. Det er mange som har vært oppe på den talerstolen her i den her saken, og snakket om solidaritet. Det er ett forslag som er fremmet, og det er fra vekterklubben i Alta, ved Alta Lufthavn, som Torbjørn Mortensen var og snakket om. Som et direkte forslag om solidaritet i praksis. Og med, det kan landsmøtet vise, at man er solidarisk i praksis, med å gjøre litt omfordeling av de pengene vi har. Men, skal vi kunne vise solidaritet i praksis, så kan vi jo ikke begynne å redusere i andre enden av inntektsmulighetene våre. Det forslaget her fra vekterklubben ved Alta Lufthavn viser i klarhet at vi har bruk for en skikkelig økonomi, for her kan dukke opp ting som gjør at landsmøtet eller forbundet er nødt å omprioritere litt. Så, det er nok en grunn til å ikke røre i kontingenten! Takk.

Møtet tok pause kl 15:15.

Møtet satt igjen kl 15:30.

Hilde Thue:

Da starter vi på igjen! Jeg går gjennom og refererer alle forslagene som skal behandles og de som er kommet inn om opprettholdelse eller er endringsforslag. Etter det blir strek satt, og etter det er det ikke mulig å debattere forslagene.

- § 1 Forbundets virkeområde – ingen forslag skal behandles.
- § 2 Formål – der er forslag 2 opprettholdt av Øystein Pedersen.
- § 3 Medlemskap – der skal forslag 3 og 4 behandles.
- § 4 Forbundets oppbygging – ingen forslag skal behandles.
- § 5 Landsmøtet – forslag nr. 5.

- § 6 Landsmøtets myndighetsområde – forslag nr. 7 og nr. 14, og så er det et forslag fra Knut Marius Gaarder, om å opprettholde dagens ordlyd i forbundets vedtekter § 6, ledd 2.
- § 7 Ekstraordinært landsmøte – ingen forslag til behandling.
- § 8 Landsstyret – ingen forslag til behandling.
- § 9 Landsstyrets myndighetsområde – forslag 18, ta med forslag 17 og forslag nr. 23.
- § 10 Forbundsstyret – forslag nr. 24.
- § 11 Forbundsstyrets myndighetsområde – forslag nr. 25.
- § 12 Hovedkontor, firmategning og forvaltning – ingen forslag til behandling.
- § 13 Regnskap, revisjon, kontroll – ingen forslag til behandling.
- § 14 Tariffkrav og tariffrevisjoner – ingen forslag til behandling.
- § 15 Avstemning over tarifforslag – ingen forslag til behandling.
- § 16 Arbeidsstans – ingen forslag til behandling.
- § 17 Stønad under arbeidsstans – der har vi fått forslag på at 34 opprettholdes.
- § 18 Særorganisasjoner etc. – ingen forslag til behandling.
- § 19 Kontingent – forslag 35, forslag 41, som også henger sammen med forslag 42, forslag 43, og så er det kommet inn forslag på å opprettholde forslag 39 og 40.
- § 20 Kontingentens fordeling – forslag 45, som er likelydende med 46.
- § 21 Medlemsutmerkelse – ingen forslag til behandling.
- § 22 Overføring av medlemskap – ingen forslag til behandling.
- § 23 Overføring av medlemskap innenfor Skandinavia – ingen forslag til behandling.

Henger dere med?

- § 24 Overføring fra andre land – ingen forslag til behandling.
- § 25 Hvilede rett – ingen forslag til behandling.
- § 26 Kampfondet og solidaritetsfondet – ingen forslag til behandling.
- § 27 Uravstemning – ingen forslag til behandling.
- § 28 Utelukking av avdelinger, enkeltmedlemmer – ingen forslag til behandling.
- § 29 Oppløsning av avdeling – ingen forslag til behandling.
- § 30 Suspensjon – forslag 50.
- § 31 Avgjørelser av tvister – ingen forslag til behandling.
- § 32 Arbeidsmanden – ingen forslag til behandling.
- § 33 Oppløsning av forbundet – ingen forslag til behandling.

DEL II AVDELINGENS VEDTEKTER

- § 1 Avdelingens formål og oppgaver – ingen forslag til behandling.
- § 2 Medlemskap – ingen forslag til behandling.
- § 3 Medlemskontingent – ingen forslag til behandling.
- § 4 Årsmøter og medlemsmøter – forslag 53 og nytt forslag 53, fra Arild Olsen.

- § 5 Styret og ledelse av avdelingen – forslag 55 og forslag 60.
- § 6 Tariffkrav og tariffrevisjoner – ingen forslag til behandling.
- § 7 Avstemningsregler – ingen forslag til behandling.
- § 8 Arbeidsstans – ingen forslag til behandling.
- § 9 Avdelingens plikter overfor forbundet og LO – ingen forslag til behandling.
- § 10 Utelukking av medlemmer – forslag nr. 65.
- § 11 Suspensjon – ingen forslag til behandling.
- § 12 Oppløsning av avdeling – ingen forslag til behandling.
- § 13 Tolking av disse vedtekter – ingen forslag til behandling.
- § 14 Særvedtekter – ingen forslag til behandling.

Og så er det et forslag til en ny § 15 – forslag 67.

DEL III KLUBBVEDTEKTER

- § 1 Arbeidsområde – ingen forslag til behandling.
- § 2 Oppgave – ingen forslag til behandling.
- § 3 Årsmøte – forslag 70.
- § 4 Styret – forslag 72.
- §§ 5-10 – er det ingen forslag til behandling.
- § i del IV til VII er det heller ingen forslag til behandling.

Har vi fått med oss alt som er kommet inn?
Det har vi. Da er strek satt, og systemet er lukket.

Odd Arild Egeland, landsstyret, til forretningsordenen:
Dirigenter og landsmøte, jeg vil be landsmøtet om å ta skriftlig avstemning på forslag 39.

Hilde Thue:
Da er det sånn at landsmøtet må stemme over dette, og jeg minner om forretningsordenen, at det er ti som må kreve skriftlig avstemning. Ønsker landsmøtet skriftlig avstemning på forslag 39? De som ønsker dette, viser det med stemmetegn. De som ikke ønsker det, forholder seg i ro. Det stemmes.

Det blir skriftlig avstemning på forslag 39.

Vi starter behandlingen og går rett til § 2 Formål. Øystein Sedolf Pedersen har foreslått opprettholdt forslag nr. 2. Landsstyrets innstilling: Tiltres ikke. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer for å opprettholde forslag nr. 2, viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 3 Medlemskap. Forslag nr. 3 fra gruveklubben Nordens Klippe avd. 9 Nord,

landsstyrets innstilling: intensjonen støttes. Omfanget og konsekvenser må utredes, saken oversendes forbundsstyret.

De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot, viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Forslag nr. 4, fra gruveklubben Nordens Klippe, avd. 9 Nord. Landsstyrets innstilling: intensjonen støttes, omfang og konsekvenser må utredes, saken oversendes forbundsstyret. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot, viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 5 Landsmøtet. Forslag 5 fra vedtektskomiteen. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 6 Landsmøtets myndighetsområde. Forslag nr. 7. Landsstyrets innstilling: Tiltres, med følgende endringer i tekst. Det er en lang tekst, vil dere at jeg skal lese den? Nei, det ser ikke sånn ut. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Da vil jeg minne om at da falt forslagene 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16 og 32.

Forslag nr. 14, fra vedtektskomiteen. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 9 Landsstyrets myndighetsområde. Forslag 18 som tar med seg forslag nr. 17. Landsstyrets innstilling: Tiltres, ny tekst blir som følger .... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Forslag 23. Fra forbundsstyret. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 10 Forbundsstyret. Forslag nr. 24 fra gruveklubben Nordens Klippe avd. 9 Nord. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 11 Forbundsstyrets myndighetsområde. Forslag nr. 25, fra vedtektskomiteen. Landsstyrets innstilling: Tiltres, med følgende endring i tekst..... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Da faller forslagene 26, 27, 28, 29 og 30.

§ 17. Der har Thorbjørn Mortensen, avd. 9 Nord opprettholdt forslag 34. De som stemmer for landsstyrets innstilling, som er tiltres ikke, forholder seg i ro, de som stemmer for Thorbjørn Mortensens forslag om å opprettholde forslaget viser det med stemmetegn. Her stemmes. Her tror jeg vi må ha en kontra. Slik jeg og Brede ser det, så har landsstyrets innstilling gått gjennom, altså ikke tiltrådt forslag 34.

Marte Martinussen, avd. 8 Midt-Norge, til forretningsorden: Dirigenter, landsmøte. Jeg er ikke kjent for å ha mye tålmodighet, men det her går for fort selv for meg. Vi sitter med iPader, nå gjør jeg oppmerksom på at det er noen som ikke leser like fort, vi må ta det litt roligere. Så folk vet hva vi stemmer på, og ikke minst hva vi stemmer. Det som skjedde nå, var uheldig. Vi tar det opp igjen.

Hilde Thue:
Takk for det, Marte, vi skal selvfølgelig ta det til etterretning. Jeg vil faktisk foreslå fra dirigentbordet om landsmøtet kan være med på at vi tar den avstemningen skriftlig på iPaden? Det kan dere. Flott. Da ber vi om at sekretariatet gjør klar til skriftlig avstemning.

(Bakgrunnsprating/summing/pause ca. seks min.)

Hilde Thue:

Vi er fortsatt i votering. Det var noen som ikke var helt sikre på hva, hvordan vi skulle votere, og da er det sånn at landsstyrets innstilling er grønt, og Thorbjørn Mortensens forslag om å opprettholde forslag 34 er rødt. Vi mangler fortsatt noen stemmer. De som ikke har fått stemt, må stemme. Har alle fått stemt? Der har vi én som ber om hjelp. (Summing)

Da ser det ut som at alle har fått stemt. Vi er 198 stemmeberettigete i salen, og det er 198 som har stemt. Flinke! Vi ber om å få resultatet.

Det var nesten trampeklapp, Thorbjørn, landsstyrets innstilling falt. Dirigentbordet foreslår en pause. (Latter) Det blir kaffepause, og vær tilbake igjen i salen kl 16:35, presis!

Møtet tok pause.

Møtet satt kl 16:35

Hilde Thue:

Ja vel, da er vi klare igjen. Vi har fått litt utfordringer i forhold til hvordan vi skal behandle neste paragraf som er § 19. For der er det sånn, at landsstyrets innstilling under forslag 35, dersom den går gjennom så faller de forslagene som er gjenreist, altså 39 og 40. Så det vi lurer på, er om vi først skal prøve å avgjøre om landsmøtet vil endre teksten som omhandler kontingent, § 19. Altså, det vi gjør da, de som vil ha det sånn som det står i dag, de må stemme for landsstyrets innstilling, de som vil endre kontingenten på noen måte, de må vise det med stemmetegn. Og så, da står vi igjen med forslag 39 og 40, så kan vi eventuelt sette de opp mot hverandre. Er det en behandlingsmåte vi kan prøve oss på? Det er det. Så flott.

Da spør jeg landsmøtet: På forslag 35, tar jeg det til votering. De som er for landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro. De som er imot, de viser det med stemmetegn. Og her stemmers.

Da er landsstyrets innstilling tiltrådt.

Det innebærer at de to reiste forslagene, altså 39 og 40, har falt. Og forslag 36 og 37, og 38.

Vi har vi fått beskjed om at det går litt fort, eller at iPaden ikke henger helt med. Så vi tar det litt roligere.

Forslag nr. 43, fra gruveklubben Nordens Klippe, avd. 9 Nord. Landsstyrets innstilling: Tiltres med følgende endringer i tekst..... De som stemmer for

landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Så glemte vi forslag 41, som henger sammen med forslag 42. Så da må vi litt tilbake igjen. Det er forslag fra avd. 7 Sør-Vest. Landsstyrets innstilling: Tiltres, og det er likelydende med forslag 41. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Da er det videre til § 20 Kontingentens fordeling. Da er det forslag nr. 45 som er likelydende med forslag 46. Landsstyrets innstilling: Tiltres, med følgende tillegg..... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot, viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 30 Suspensjon. Forslag nr. 50 fra gruveklubben Nordens Klippe, avd. 9 Nord. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

DEL II AVDELINGENES VEDEKTER

§ 4 Årsmøter og medlemsmøter. Forslag 53, der landsstyrets innstilling er at det tiltres. Vi hørte Trond si det, og det er kommet et forslag fra Arild Olsen fra avd. 142 Longyearbyen Arbeiderforening, med en endring. Den ønsker landsstyret at vi går for. Jeg skal lese opp det nye forslaget:

Punkt 3. Avdelinger med flere overenskomstområder og over 1000 medlemmer avholder årsmøte som et representantskap bestående av minst 30 representanter i tillegg til avdelingsstyret. Antallet representanter skal fordeles forholdsvis mellom overenskomstområder, det skal søkes å få med samtlige bransjer. Valgmåte og fordeling avgjøres av styret og tilpasses forholdene i den enkelte avdeling. Alle medlemmer har adgang til årsmøtet, med tale og forslagsrett. Kun de valgte representanter og styret har stemmerett.

Endringen er altså: - og over 1000 medlemmer. Og som sagt, landsstyret foreslår at en går for Arild Olsens forslag.

Vi tar det opp til votering. De som stemmer for landsstyrets innstilling som det ligger i forslag 53, de forholder seg i ro. De som stemmer for Arild Olsen sitt nye forslag viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Arild Olsen sitt forslag ble vedtatt.

§ 5 Styret og ledelse av avdelingen. Forslag nr. 55, fra vedtektskomitéen. Landsstyrets innstilling: Tiltres med følgende endring i tekst..... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Da faller også 56, 57, 58 og 59.

Forslag nr. 60, fra vedtektskomitéen. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 10 Utelukking av medlemmer. Forslag nr. 65, fra Polygon Klubben avd. 8 Midt-Norge. Landsstyrets innstilling: Tiltres, punkt 4 blir som følger..... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Forslag nr. 67, fra gruveklubben Nordens Klippe, avd. 9 Nord. Det er ny § 15 som omhandler avdelingens kontrollkomité. Der er landsstyrets innstilling: Tiltres, med følgende endring i tekst..... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

DEL III KLUBBVEDTEKTER

§ 3 Årsmøte. Forslag nr. 70, som henger sammen med 71. Det er fra vedtektskomitéen. Landsstyrets innstilling: Tiltres med følgende endring i tekst..... De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

§ 4 Styret. Forslag nr. 72, fra gruveklubben Nordens Klippe, avd. 9 Nord. Landsstyrets innstilling: Tiltres som nytt punkt 8: De som stemmer for landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Da er det ingen flere forslag som skal behandles, og vi har ferdigbehandlet vedtektene. Jeg vil da ta opp vedtektene i sin helhet, med de vedtak vi nå har fattet. De som stemmer for vedtektene med de vedtak som nå er fattet, de forholder seg i ro, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Det stemmes.

Vedtektene med landsmøtets fattede vedtak vedtatt, og vi har fått nye vedtekter.

Dirigenten ga noen praktiske opplysninger, og en beskjed fra fullmaktskomitéen: Det var feil i opplysningen fra registreringen i går, avd. 1 hadde én delegat som ikke kom, delegat nr. 22, Karl Fredrik Grimsøen. Der har vararepresentant Eli Langli Eriksen møtt i dag.

Møtet hevet kl 17:05.

Landsmøtet fredag 29. mai 2015

Landsmøtet startet fredag morgen kl 0900 med Bente Karin Isdahl som dirigent. Det var 198 stemmeberettigede til stede.

Steinar Gjerholm og Tore Heggland ledet landsmøtet i allsang av "En gang i fjerne tider".

Dirigenten ga praktiske opplysninger og tok opp permisjonssøknader til behandling.

Jens-Petter Hermansen leste protokollen fra gårsdagens møte. Ingen ba om ordet og protokollen ble godkjent.

Dagsorden pkt. 6 Den faglige situasjonen

Bente Karin Isdahl:

Da er vi kommet til punkt 6 på dagsorden, og skal snart ønske leder av LO, Gerd Kristiansen, velkommen. Etter hennes innlegg åpner vi for debatt. De som ønsker ordet tegner seg under innlegget hennes. Når Gerd sitt innlegg er over, blir strek satt. Kan landsmøtet være med på det? Det kan vi. Vi minner og om at taletiden er fem minutter, men her kan det bli forandringer. Vi kommer tilbake til dette når vi vet hvor mange som tegner seg på talerlisten.

Da har vi den gleden av å introdusere leder av LO, Gerd Kristiansen. Vær så god, forsamlingen er din!

LO-LEDERENS INNLEDNING

Dirigenter, kjære landsmøte, og kjære Erna!
For meg er det veldig godt å stå her og innlede om den faglige situasjonen på landsmøtet til et av LOs eldste og mest tradisjonsrike forbund. Det hørte vi her når protokollen ble opplest ved møtets start. Jeg synes det er godt å høre at dere holder på tradisjonene. Det er ikke uten grunn at Norsk Arbeidsmandsforbund, blir kalt «alle forbunds mor». Opp igjennom historien har dere tatt på dere oppgaven med å organisere stadig nye grupper inn i LO-familien. Dere har vært og er forbundet for Arbeidsfolk. Deres innsats har mye av æren for LOs vekst, og at vi i dag representerer hele norsk arbeidsliv. Og det er det som gjør oss sterke. Det at vi er mange og at vi representerer hele arbeidslivet. Det har vært viktig i formingen av fagbevegelsens rolle i Norge, en rolle som har vært helt sentral for å sikre et samfunn med arbeid til alle, med rettferdig fordeling og velferdsordninger der ingen ramler utenfor. Og om vi skal beholde den rollen, avhenger det veldig mye av oss selv, av evnen til å styrke organisasjonene og evnen til å verve nye medlemmer. Vi er under press, ikke bare av politiske

motkrefter, men også av en medlemstilgang som ikke er god nok. Selv om vi vokser er det sånn at LO sin andel av arbeidstakere, den har gått tilbake. Og skal vi fortsatt være med og styre norsk økonomi, og dermed gi velferdsstaten riktig retning, er vi avhengige av å snu denne tendensen. Derfor er det veldig godt for meg å se at dere i jobbingen deres på landsmøtet legger stor vekt på verving, skoloring og det å ta vare på de tillitsvalgte i forslaget til handlingsprogram. Og jeg sier: Fortsett det gode vervearbeidet!

Det store nordiske forskningsprosjektet som heter NorMod 2030, dokumenterer at et godt organisert arbeidsliv, sterke forbund og et sterkt LO, er en av grunnpilarene i den norske modellen. Vi bidrar i styringa av samfunnet vi bor i. Og vårt viktigste redskap til det, det er selvfølgelig tariffavtalene våre. Gjennom sentrale og koordinerte lønnsoppgjør, er vi med på å skape en fornuftig lønnsdannelse og trygge arbeidsplassene våre. Lønnsoppgjørene er også viktige for rettferdig fordeling. Vi har nettopp lagt bak oss et mellomoppgjør. Og denne gangen prioriterte vi å legge all økonomien på de som er lavest lønnet. Det er rettferdig, og det fremmer også likelønn, fordi det er flest kvinner blant de som er lavest lønnet. Det var harde forhandlinger i år. NHO ønsket å gi mindre tillegg, og de ville også senke grensen for lavlønnstillegg. De ville blant annet ikke gi tillegg til vekteroverenskomsten, men det var da Erna satte ned foten. Og jeg har lyst å sitere henne, fra forhandlingsutvalget vårt.

Hun sa: Vi jobber i lag med arbeidsgiverne hver eneste dag for å demme opp mot de useriøse og stoppe lønnsdumpingen. Vi står sammen om bransjeprogrammer, allmenngjøring og arbeid mot svart økonomi og annen useriøsitet. Likevel forsøker de fortsatt å holde våre grupper nede. Nei, la dem betale hva det koster!

Hele LO-fellesskapet stilte seg bak Erna og vekterne, og NHO måtte gi seg! Det, mine venner, viser styrken i fellesskapet vårt! I LOs tariffpolitikk, og i all annen politikktutforming, er det hensynet til arbeidsplassene som veier tyngst. Det – og rettferdig fordeling.

Jeg har mange ganger snakket om situasjonen i Europa, og at vi i Norge er mye heldigere stilt. Men selv om vi her i Norge har klart oss bedre enn de fleste andre land igjennom den langvarige økonomiske krisen, er det nå mørke skyer på vår himmel. Ledigheten er på vei opp, og utgjør nå 120 000, og i dag kommer vi til å få nye ledighetstall. Det er mange rundt om i landet som frykter for jobbene sine. Vi merker det særlig i oljenæringen, der fallet i oljeprisen har ført til en nedgang i investeringene og masseoppsigelser. Som igjen slår negativt ut for alle de som lever av å levere varer og tjenester til oljenæringen. Og det merkes. Derfor var det bra at regjeringen lyttet til LO og NHO og endelig bestemte seg for å endre permitteringsregelverket. Fra 1. juli øker permitteringsperioden fra 26 til 30 uker, og enda viktigere: Arbeidsgivers lønnspliktperiode

halveres fra 20 til 10 dager. Det halverer kostnadene ved permitteringer, og gjør at virksomheter kan velge permitteringer i stedet for oppsigelse. Permitteringer er et viktig virkemiddel for å hjelpe bedrifter og ansatte over en kneik. Hindre at forbigående nedgangstider fører til unødvendige nedleggelse og oppsigelser. Det er viktig for bedriftene, som har råd til å beholde kvalifisert og kompetent personell til markedet tar seg opp igjen. Det er viktig for de ansatte, som fortsatt vil ha jobb å gå til når tidene bedrer seg. Men det er ikke nok! Vi forventer en sterkere innsats fra myndighetene i den situasjonen vi står i i dag.

Regjeringen må stille opp med aktive tiltak på arbeidsmarkedet og for næringer som trenger hjelp for å komme over kneika. Det hjelper ikke stort at kommunenes økonomi svekkes på grunn av skattekuttene som denne regjeringen har iverksatt. Lavere skatteinntekter slår ut i færre arbeidsplasser i kommunene. Det er ikke bare oljenæringen som sliter. I bergindustrien har et kraftig fall i råvareprisene, særlig for kull og jernmalm, har skapt krise for flere hjørnesteinsbedrifter. Og lokalsamfunn. Som Kirkenes. Som Svalbard. Jeg vet dere "har trua" på framtida. Det står respekt av innsatsen til de tillitsvalgte både i Kirkenes og på Svalbard. Jeg vet at dere jobber hardt for å opprettholde aktiviteten, øke produktivitet og lønnsomhet og berge arbeidsplassene. Og at dere har greid å skaffe både Store Norske og Sydvaranger gruve et pusterom. Bergverk har en sentral plass i norsk industri. Helt fra sølvgruvene på Kongsberg fra 1624, til det siste tilskuddet, Nordic Minings tillatelse til gruvedrift i Engebøfjellet i Sogn og Fjordane. En bærekraftig utnyttning av naturressursene har gjort Norge til et rikt velferdssamfunn. Mineralnæringen er en viktig næring som framover kan bidra til flere arbeidsplasser og regional verdiskaping. Svært lite av geologien i Norge er kartlagt. Vi er opptatt av fortsatt leting etter nye mineralforekomster. Og at mineralutvinning skal gjøres under strenge miljøkrav og ved bruk av teknologiske løsninger som verner miljøet. Gruvevirksomheten i Engebøfjellet vil gi oss mineraler som vi har bruk for, samtidig som den vil være viktig for arbeidsplasser og utvikling i regionen i mange år. Bergverk er en distriktsnæring. Mange lokalsamfunn er avhengige av denne virksomheten! Uten arbeidsplasser er ikke bygda liv laga. Da er det ikke bruk for Coop-en lenger, eller skolen, barnehagen og sykehuset! Det forteller sitt om hvilken viktig rolle dere har som tillitsvalgte. Partssamarbeidet på arbeidsplassene, om blant annet omstillinger og nyskaping, er en viktig grunn til at norsk næringsliv klarer seg så bra og kan konkurrere internasjonalt. Dere som til daglig jobber for et godt organisert, anstendig og produktivt næringsliv, gjør også en stor samfunnsinnsats! Dere som er tillitsvalgte rundt om på arbeidsplassene er den norske modellens hverdagshelter!

Så skal jeg snakke om noe som ikke er fullt så godt, som jeg vet at dere har snakket om tidligere. Tillitsvalgte er også helt sentrale i kampen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Dette er et uvesen som stadig brer om

seg og blir mer og mer alvorlig. Vi har sett organisert kriminalitet, hvitvasking, menneskehandel og til dels mafialignende tilstander. Dette vet dere mye om. Senest i forrige uke leste jeg i Dagbladet om regionale verneombud som var blitt truet på livet av irske steinleggere. Som ville være anonyme av frykt for represalier. Og la meg si det med én gang: Vi i LO har ingen ting imot at det kommer folk som snakker polsk eller latvisk, eller andre språk og jobber på norske arbeidsplasser. Ingen ting i det hele tatt. Men vi har noe imot at det skjer på dårlige vilkår – enten han det er snakk om kommer fra Riga eller Ringerike.

Tillitsvalgte over hele landet gjør et kjempearbeid for å avdekke og bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Arbeidsmandsforbundet er en spydspiss i dette arbeidet, for eksempel innenfor renhold. Her har dere gjennomført mange tiltak: Allmenngjort overenskomst, offentlig godkjenningssordning for renholdsbedrifter, ID-kort, regionale verneombud og treparts bransjeprogram! Dere har samarbeidet godt med arbeidsgiversiden, med myndighetene og med media, og bidratt til at sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er blitt satt kraftig på dagorden. Jeg har ikke tall på hvor mange oppslag i avisene om sosial dumping som du, Geir (Gamborg-Nielsen), har vært kilde til. Godt jobba!

Den rødgrønne regjeringa ga oss mange verktøy mot sosial dumping. Men dette er et område i stadig utvikling. De som skor seg på sosial dumping og annen arbeidslivskriminalitet, er alltid et hestehode foran. Derfor må vi ikke lene oss tilbake. Vi må møte utviklingen med nye tiltak. LO tok dette opp med statsministeren i et brev 8. april i fjor, og fikk gjennomslag. Regjeringen la fram en helhetlig strategi mot arbeidslivskriminalitet, nettopp slik vi ba om. Nå er skatte- og justismyndighetene med på laget i et felles opplegg. Det er det viktigste ved strategien. Da er det helt uforståelig at den samme regjeringen, med støtte fra KrF og Venstre, ødelegger det viktigste redskapet vi har for et anstendig arbeidsliv, nemlig arbeidsmiljøloven. For når det nå fra 1. juli blir fritt fram å ansette midlertidig, vil arbeidet mot sosial dumping bli satt alvorlig tilbake. Vi har ropt et kraftig varsko! Den 28. januar protesterte 1,5 millioner arbeidstakere mot Regjeringens arbeidslivspolitik.

En samlet arbeidstakerside gikk ut mot regjeringens angrep på Arbeidsmiljøloven, arbeidslivets grunnlov. Vi protesterte mot frislipp av midlertidig ansatte. Vi protesterte mot mer pålagt overtid, lengre arbeidsdager, og mer søndagsarbeid. Vi protesterte mot mer makt til arbeidsgiver over arbeidstakernes hverdag. Likevel, tross protester fra alle landets arbeidstakere. Tross kunnskap og faglige råd, fikk regjeringen flertall i Stortinget, ved hjelp av Venstre og Kristelig Folkeparti, for den største omveltningen i norsk arbeidsliv på flere ti år. Regjeringens begrunnelse for å åpne for mer midlertidig tilsetting er at det vil bli lettere for utsatte grupper å komme inn i arbeidslivet.

Det er feil! Det blir vanskeligere! For det blir ikke flere stillinger ved økt adgang til midlertidige ansettelse. Det blir bare flere midlertidige stillinger. De som fra før av stiller svakest i arbeidsmarkedet, blir taperne: Ungdom, funksjonshemmede, innvandrere.

For den enkelte arbeidstaker vet vi godt hva som skjer når en fast jobb blir midlertidig. Tryggheten blir borte, inntekten usikker, fremtiden settes på vent. For hvem får boliglån uten sikker inntekt? Hvem tør å stifte familie og få barn når framtidsutsiktene er helt i det blå? Uten et sterkt stillingsvern vil maktforholdene på arbeidsplassene endre seg dramatisk. Hvem tør si fra om helsefarlige arbeidsplasser når man er redd for ikke å få fortsette? Hvem tør å be om lønnsstillegg når de vet at når kontrakten går ut, kan de stå uten jobb? Hvem tør å organisere seg og kreve tariffavtale når man uansett kanskje er ute om noen måneder?

Venner - Den virkelige virkningen av regjeringens forslag er allmakt for sjefen og avmakt for vanlige ansatte. Vi vil ikke stå med lua i handa! Vi vil ha lua på hodet!

Endringene i arbeidsmiljøloven er også et alvorlig angrep på likestillingen: Det er allerede flest kvinner i midlertidige stillinger. Blir det enda enklere å ansette folk midlertidig, frykter vi det vil gå ut over unge kvinner. Kvinner som er eller kan bli gravide. Kvinner som forventes å ta størst ansvar for syke barn, og andre med omsorgsbehov. Det samme gjelder de nye arbeidstidsbestemmelsene, kombinert med søndagsåpne butikker. Lengre arbeidsdager og mer søndagsarbeid er svært lite familievennlig. Det kan presse enda flere kvinner over i deltid, for å komme ut av tidsklemma! Endringene i arbeidsmiljøloven gjør at arbeidstakerne taper på alle fronter: Lavere lønn og pensjon. Dårligere arbeidsmiljø. Utrygg framtid. Men også bedriftene rammes! Hvilken arbeidsgiver vil investere i de ansattes kompetanse når de bare skal være i virksomheten en kort periode? Hvilken lojalitet føler den enkelte ansatte i et arbeidsforhold som uansett er forbigående? Norsk næringslivs sterkeste kort, et partssamarbeid basert på tillit og langsiktig samarbeid, settes på spill!

For endringene i arbeidsmiljøloven, de kommer også til å være med å svekke det organiserte arbeidslivet. Det blir ikke lettere å organisere midlertidig ansatte som enten ikke tør, fordi at de ikke da får fornyet kontraktene sine, eller som uansett er på vei ut av jobb. Det er et dårlig bidrag til omstillingsarbeidet som vi hører regjeringen roper så høyt om. Det omstillingsarbeidet som gjøres ute i den enkelte bedrift i veldig stort monn med god støtte av de som er tillitsvalgt.

Så skal jeg snakke litt om utdanning. For jeg vet at også det opptar dere. Nøkkelen til velferden i det norske samfunnet, den ligger ikke i oljen. Den ligger i den høye kompetansen blant norske arbeidstakere. Derfor vet jeg at dere jobber for å få flest mulig medlemmer til å ta fagbrev. Og med å få inn nye fag

under lov om fagopplæring. Derfor tar vi til orde for et fagopplæringsløft, som skal ta spesielle hensyn til våre nye landsmenn og -kvinner. Det handler om bedre adgang til å ta fagbrev. Det handler om god opplæring i norsk språk og arbeidskultur. Og det handler om et godkjenningssystem som må godtgjøre utdanninger, og at de tilfredsstiller norske standarder. Både i forhold til faglig kvalitet og til selvstendige fagarbeidere. Og i tillegg må vi få økt antallet læreplasser. Her må det offentlige gå foran, og vi må få tatt i bruk lærlingeklausuler i forbindelse med offentlige innkjøp. Lærlingtilskuddet må økes, og man må få til en felles innbetalingsordning til læreplasser. Uansett så kan vi gjøre noe mens vi sloss for å få disse tingene til. Og det er å skape en forståelse for at lærlinger er en del av det norske arbeidslivet. Lærlingene er morgendagens fagarbeidere, og hvis de ikke slippes til, står samfunnet uten viktig kompetanse om veldig få år. Et fag- og yrkesopplæringsløft kan i tillegg gi mindre frafall i videregående opplæring, og bremse problemene med useriøsitet som vi ser en del av i norsk arbeidsliv. Så vi har en veldig klar melding til regjeringen: Ta vare på kompetansen, sats på yrkesfag, sats på lærlingene, og sett ned foten for sosial dumping!

Så må jeg snakke litt om privatisering og konkurranseutsetting. I offentlig sektor ser vi nå at de tilrettelegger for storstilt privatisering og konkurranseutsetting. Og det betyr noe, for alle oss og. Selv om vi ikke jobber i offentlig sektor. Det er der velferden vår produseres. Det er der ungene våre skal gå på skole. Det er der vi skal ha barnehageplasser. Og det er der man skal ta vare på oss når vi blir gamle. I tillegg, er de i ferd med å jobbe opp at de vil selge ut mange ut av de statlige bedriftene, som også har vært med på og bygd velferdssamfunnet vårt. Det er mange måter å privatisere og konkurranseutsette på. Nylig opprettet de et såkalt utbyggingsselskap for vei. Dette selskapet skal overta de lønnsomme prosjektene i fra Statens vegvesen. Og private aktører skal sterkere inn i veibyggingen igjennom bruk av OPS, og OPS, det vet dere hva er for noe. Jeg forstår godt at dere som tillitsvalgte og ansatte i Statens vegvesen er bekymret. Det er dere som sitter og representerer kompetansen på veibygging her i landet. Og vi må spørre oss: Skal vegvesenet tappes for kompetanse? Hva vil skje med lønn og pensjoner til de som blir overført det nye selskapet. Når det gjelder OPS, er det en veldig dårlig idé. Ikke bare blir det dyrere det, men den norske stat har ingen grunn til å ta opp lån i det private markedet til å bygge infrastruktur. I tillegg har vi dårlig erfaring med sosial dumping og bruk av utenlandsk arbeidskraft i tilknytning til OPS-prosjekter.

Samferdselssektoren er den største oppdragsgiveren i anleggsbransjen, og har stor påvirkning på hvordan bransjen utvikler seg, og med et betydelig ansvar. Store utbygginger betyr økt aktivitet for dere, og større behov for bruk av internasjonale aktører. LO mener at det blir veldig viktig nå og sikre at oppdragsgiver stiller høye krav til ryddige forhold, herunder norske lønns- og ar-

beidsvilkår, samt strenge krav til helse, miljø og sikkerhet. Vi har god erfaring med såkalte LO-koordinatorer på store utbyggingsprosjekter. Og mange av dem har kommet nettopp i fra Arbeidsmandsforbundet. LO har hatt koordinatorer for det meste innenfor industri og offentlige bygg. Nå ser vi at vi for første gang kan få inn en LO-koordinator på et infrastrukturprosjekt, nemlig Follobanen. Det er kjempebra. Det betyr at vi kommer tyngre inn på samferdselsområdet. Og på sikt, kan vi kanskje få koordinatorer på flere av de store utbyggingsprosjektene på både jernbane og vei. Det skal i hvert fall Arbeidsmandsforbundet ha sin del av æren av, hvis vi får det til.

Så må jeg snakke valg. Det skal være det siste jeg snakker om. Vi står fremfor et kommune- og fylkestingsvalg nå. Og i løpet av valgkampen skal fire millioner velgere ta stilling til hva slags parti de skal stemme på. Og mer enn hver femte velger med stemmerett, er LO-medlem. Det er ikke ofte vi tenker over det, men sånn er det. Vi har spurt mange av våre medlemmer om hva de vil stemme ved høstens valg. Og tre av fire LO-medlemmer, de sier at de vil stemme på ett av de rødgrønne partiene. 63 % av medlemmene våre sier at de vil stemme Arbeiderpartiet. Det er et fantastisk utgangspunkt for den valgkampen som vi skal inn i.

Og vi i fra LO sin side, vi har valgt å gå mye sterkere inn i kommunevalgkampen enn vi noen gang har gjort tidligere. Og det er fordi at mandatet i fra medlemmene våre er så tydelig og klart. Det gjør vi også fordi at kongressen entydig har bedt oss om å styrke det fagligpolitiske samarbeidet, og det gjør vi fordi at det er så mye som står på spill både i kommunene og i styringa av landet vårt. Valget til høsten vil avgjøre hva slags retning man skal ta lokalt. Men det vil også være generalprøven på om norske velgere gir Erna Solberg og Siv Jensen reisepass i 2017.

De blå-blå de er allerede i gang med å klemme tannkremen ut av tuben, som de selv sa da de kom til makten. Med det mål for øyet – at venstresiden ikke skal klare å dytte den tilbake igjen når de får makten.

Og jeg tenker det at de to årene som vi har frem til 2017, de er skumle nok om ikke høyresiden skal få enda en periode i kommuner og i fylker til å privatisere, til å sentralisere, og til å øke forskjellene og selge mye ut av vår felles eiendom. Norsk arbeiderbevegelse har, siden den spede begynnelsen for over 100 år siden, bestått ut av en faglig og en partipolitisk arv. LO, nå med 24 forbund, vi har vært, og er, den faglige armen. Arbeiderpartiet har, igjennom 128 år vært den partipolitiske armen. Og det er når disse to armene trekker i den samme retningen, at vi har styrke til å skape bevegelse, til å skape reformer, til å skape ny politikk. Det er når vi i lag tar kampen for faglige rettigheter, imot sosial dumping, for felles velferdsløsninger og mot privatisering, både på den faglige arenaen og den politiske arenaen. Det er da vi har fremgang.

La det ikke herske noen tvil om at det fagligpolitiske samarbeidet i mellom LO og Arbeiderpartiet, det er bærebjelken for den norske arbeiderbevegelsen sin samlede kraft og styrke. Men det betyr ikke at ikke vi skal samarbeide med andre og. Den rødgrønne regjeringen der SV og Senterpartiet deltok, det er jo et strålende eksempel nettopp på et sånt samarbeid. Lokalt og i den enkelte kommune kan det nok variere hva slags allianser som gir den beste politikken. Det er forskjeller på partikultur, det er forskjeller på hvordan man håndterer politiske saker, og ikke minst det er forskjell på folk. Og at man politisk velger andre konstellasjoner, det kan ikke vi si noe til, men det som er viktig for oss, det er at vi får konstellasjoner som tar oss i vår politiske retning.

Det vi i fagbevegelsen skal innprente våre medlemmer og velgere, det er for det første at de må bruke stemmeretten sin på en sånn måte at fellesskapsløsninger, samarbeid med frivillig sektor, velferd og miljø står i sentrum. Ikke privatisering og konkurranseutsetting. Så kan vi også finne mange gode grunner til at fagorganiserte heller velger å stemme på andre partier enn de som sloss for våre saker. Det er helt opp til den enkelte. Men det som er vår jobb, det er å fortelle hvem er det som jobber for de fagorganiserte sine rettigheter, og ikke minst hvem er det som jobber imot dem. Og det skal vi bruke valgkampen til. Vi skal bruke valgkampen til å synliggjøre hva som skjer når høyrepartiene setter milliarder fremfor menneskene. Og vi vet at da steiler folk. Folk steiler når regjeringen deler ut milliarder i skatteletter til de aller rikeste, og finansierer det med kutt i trygden til uføre og unger. Folk steiler når regjeringen vil selge viktige statlige selskaper, sånn som f. eks. Mesta. Bare for å sette penger på bok. Og folk steiler når regjeringen går til angrep på opparbeidede rettigheter i arbeidsmiljøloven. Derfor har høyrepartiene kommet kraftig på retrett siden de overtok høsten for snart to år siden.

Men det er sånn at valgseier kommer ikke av seg selv. Valget, det kommer til å vinnes gjennom hardt arbeid hver eneste dag. Høyre og FrP har, ikke minst i arbeidslivspolitikken, gitt oss nok ammunisjon og motivasjon for innsats i valgkampen. Og med høstens kommunevalg, skal vi se maktskifter fra blått til rødt, i kommune etter kommune rundt omkring i landet. Og fram i mot stortingsvalget i 2017 setter vi alt inn på å få et maktskifte nasjonalt. Det er velferden og tryggheten det står om, gode venner. Ha et fint landsmøte videre!

Bente Karin Isdahl:

Takk til Gerd Kristiansen for et flott innlegg. Strek er satt. Det er kommet inn 15 på talerlisten. Da blir det to minutter på hver. Så forskyver vi pausen litt, sånn at alle får sagt sitt.

DEBATTEN ETTER GERD KRISTIANSENS INNLEGG

Thorbjørn Jungård, forbundssekretær:

Dirigent, landsmøte, Gerd. Når man forbereder seg på et femminutters innlegg, og så får man to minutter, da må man snakke fort her. Kjære Gerd, takk for godt innlegg, og takk for gode ord om forbundet. Du pekte på i foredraget mange ting som vi i fagbevegelsen er 100 % er enige i. Så jeg trenger da... hopper over alt det jeg hadde tenkt å innlede med, og så går jeg rett på noe du ikke sa. I de her dager så pågår diskusjonen om fotball-VM og FIFA for fullt. LO og Norges Fotballforbund har hatt samarbeid, særlig om Qatar-VM, og pekt på arbeidsforholdene for de som jobber der. Qatar har lovt bot og bedring. Men hva har skjedd. I rapporter etter rapporter, blant annet fra Amnesty, så påpekes det at lite og intet har skjedd av forbedringer. De som forbereder VM, de jobber under rene slavelignende forhold. Ikke minst så dør det en arbeider annenhver dag. Annenhver dag, dør det en arbeider. Arbeiderne jobber lange dager, bor under forferdelige forhold, og får ikke lønnen de skulle hatt. Det her er moderne slaver. Qatar er dessuten et av de få landene i verden som fremdeles praktiserer utreisevisum. Tenk dere det med den katastrofen som skjedde i Nepal. De fikk ikke lov å reise hjem for å hjelpe sine familier. Ja tenk, mange av dere som jobber på anlegg, og det skjer noe hjemme og dere ikke kan reise hjem. Man kan bare tenke seg for en fortvilelse. Vi praktiserer, altså, LO og Norges Fotballforbund har mange ganger nå inngått et samarbeid, og sendt brev til FIFA med krav om forbedringer. Nå er tiden kommet dit at vi må gjøre noe annet. Og jeg leverte inn et forslag til den politiske komitéen, hvor jeg anbefaler at Norsk Arbeidsmandsforbund krever full boikott av fotball-VM i Qatar i 2022. Dere kan lese det på iPaden deres. Jeg skal ikke lese det opp her på grunn av tiden. Arnulf Øverland, han skrev i 1936 et dikt som heter "Du må ikke sove". To setninger fra der: /Du må ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer deg selv/, er den ene setningen. Og den andre er: /Tilgi dem ikke; de vet hva de gjør/. Gerd, du og jeg vi kommer nordfra. Vi er vant til å bruke store ord. Det er langt mellom husene og vi er veldig få, så vi må rope. Men, jeg ville... har dere det her røde på plassene her, så vil jeg foreslå... Jeg var på fotballkamp i høst, jeg husker ikke, det var en cupfinale eller noe sånt, det var noe... jeg husker ikke hvem som spilte engang. Men, på fotballspråket så bruker vi gult kort. Og det har Norges Fotballforbund og LO gitt til FIFA. I disse dager så er det en hel gjeng fra FIFA som skal på ferie til USA. Ja, den korrupsjonsskandalen som avdekkes er jo helt horribel.

Bente Karin Isdahl:

Jeg vil bare opplyse om taletiden. Du er på overtid på over et minutt, halvannet minutt.

Thorbjørn: 1,25, ok. Da skal jeg... Da skal jeg bare få avslutte med at jeg har tre merker på min skulder her: Det er forbundet, det er landsmøtet, og det er min lokale fotballklubb. Jeg er utrolig stolt av alle tre, men jeg er ikke stolt av

fair play som utøves i fotballverdenen. Vi løfter den her og gir fotballverdenen rødt kort, kom igjen! Veldig bra, takk.

Dirigenten oppfordret alle til å holde seg til taletiden, selv om den er kort

Gunnar Bentehaugen, avd. 2:

Takk for det. Takk Gerd, for et flott og inspirerende innlegg. Jeg vil snakke litt om tillitsvalgtspleie. Og da snakker jeg om tillitsvalgte i lokalt i bedrift. Det er mye snakk om medlemspleie og tillitsvalgtspleie, men på tillitsvalgtspleie så snakker man da om, ja vi må hjelpe de nye tillitsvalgte, vi må ta vare på de nye. Men vi trenger også å ta vare på de gamle. Ikke de gamle i alder, men de som har vært tillitsvalgt i mange år! Som har slitt i mange år, som har vært med på utallige kamper, berørt utallige liv, og som har jobbet med dette i så mange år. Så jeg lurer på: Hva er det LO har tenkt å gjøre, for å ta vare på de gamle tillitsvalgte. De gamle sliterne. De blir bare borte. Og vi lurer på, ja hva skjedde med dem? Nei, det er det ingen som vet. For vi følger dem ikke opp godt nok. Vi tenker bare: nei de har gjort dette i mange år, dette greier de. De nye tillitsvalgte, det er de vi må passe på, de er nye, vi må lære dem, vi må være med å hjelpe dem. Men de gamle? Nei, de greier seg, dette har de gjort i mange år, de fikser det. Men de gjør ikke alltid det, og det er derfor de plutselig blir borte. Dette må vi ta tak i. Så, hva har LO tenkt å gjøre med dette her sånn? Takk skal du ha.

Lise Myrvold, forbundssekretær:

Dirigenter, landsmøte. Takk, Gerd, for et inspirerende innlegg! Jeg kommer jo fra renhold så jeg er vant til at tid er viktig, så vi snakker både på innpust og utpust, så det får jeg også gjøre på disse to minuttene. Vi er stolte av det mangfoldet vi har i organisasjonen vår, og jeg synes det er flott å se at av de 180 delegatene så er det 30 som ikke har norsk som morsmål. Og det synes jeg viser at dette her er en styrke vi har. Dialog er viktig, og skal vi kunne ha dialog, så er vi helt avhengige av å ha et språk vi kan snakke sammen på. I alle år så har vi jobbet for å få norskopplæringen bedre. Få utvidet den til flere grupper. Og vi ser nå etter EU-utvidelsen i 2004, at vi nå har langt flere nasjonaliteter innenfor våre områder. Når arbeidsinnvandrerne kom, så ser vi at norskopplæring er fortsatt like viktig, men vi må også ta innover oss at dette er arbeidstakere og medlemmer som kommer for å være her i kortere perioder og ikke har flyttet hit for godt. I forbundet vårt har vi bransjeråd i de største gruppene våre. I renhold har vi bransjeråd på ni personer, hvor vi har et stort mangfold av nasjonaliteter. Én gang i året de siste tre årene har vi valgt å reise ut i organisasjonene og avholder møte, samtidig som vi er med på et medlemsmøte som organisasjonen har. Det vi har sett der, er hvilket engasjement der er når vi kommer med flere språk og har mulighet til å ha dialog med mange på deres eget språk. Og vi har derfor, som rådgiverne til forbundsstyret rådet forbundsstyret til å prøve å kjøre et overenskomstkurs på et annet språk. Og vi har derfor bestemt å oversette overenskomsten vår

på renhold til russisk, faktisk, fordi vi ser at mange av de nye EU-landene, der behersker man russisk. Og det har vi selvfølgelig gjort fordi vi har en veldig dyktig tillitsvalgt som har russisk som morsmål. Så min bønn til deg Gerd, er egentlig at vi ser på mulighetene for også å ha hovedavtale og arbeidsmiljølov på flere språk, som gjør det lettere for oss å ha denne dialogen som er helt avgjørende for å kunne snakke med medlemmene våre. Så jeg vil si det så sterkt at dette er et viktig tiltak for å bekjempe sosial dumping, at vi sammen i fellesskap i LO-familien klarer å se på mulighetene til å ha lover og avtaler på flere språk. Takk.

Robert Valslag, avd. 8:

Takk, dirigenter og landsmøte. Takk, Gerd. Jeg hekter meg på Thorbjørn. Vi i Avd. 8 har engasjert oss veldig i forhold til det der med arbeidstakeres rettigheter i Qatar. Vi har holdt på, tja, ca. et års tid nå, og inviterer nå etter hvert alle forbund/foreninger/klubber til en fotballturnering i Trondheim 6. juni. Her skal vi, på en måte, vi kan ikke sitte stille, vi for å trykke på her når. For det er så viktig at vi bryr oss. Og jeg tror det at for å klare å nå fram, og få fokus på arbeidsforholdene, så må vi faktisk begynne å gå i oss selv. Det er kjempviktig. Derfor så har vi nå startet et program der vi skal ha appeller, og i skal ha grilling og sosialt samvær. Og da tenker jeg at det er kjempemessig hvis politikere, parti, presse og gjerne LO-lederen, kommer oppover 6. juni oppi Trondheim, ved Lerkendal, ved siden av treningsfeltet. For det tror jeg alle har godt av. Takk for oppmerksomheten.

Maja Teresa Bogucka, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte, kjære Gerd. Jeg heter Maja, og jeg er innvandrer. Jeg kan snakke litt norsk, men hvis jeg trenger å finne noen dokumenter der jeg har problem, stort problem, fordi det alt skrevet i vanskelig fagspråk. Hva tenker dere å gjøre med dette? Tid jeg bruker til å finne og oversette dokumenter tar meg så mye tid, og bedriften bruker denne mot meg. Takk.

Gudmund Jarle Hansen, avd 142:

Dirigenter og landsmøte, og takk Gerd, for en super innledning. To minutter? Jeg kjenner jeg skulle vært og pisset litt først, men jeg må vel ta det nå. Nå ble jeg direkte så vassen i knærne her. Huff. Jeg skal forholde meg rolig. Erna, slapp av. Nei, jeg går rett på sak: Selvfølgelig kommer jeg fra Svalbard. Hva hadde Svalbard vært uten SNSK sin virksomhet for øygruppen? Ikke noe i det hele tatt. Siden 1916 har de hatt en kjempeinnflytelse for samfunnet her oppe på 78° nord. Fra Hiorthamn til selve Longyearbyen til Svea i sør. Det er mange tusen mennesker som kan takke SNSK for at de er der de er i dag. At noen tør å ta ordet om nedleggelse i sin munn er direkte uhørt. Uhørt! Så, hvem er det som står på barrikadene og sloss for denne her samfunn som vi har her oppe? Jo, det er Arbeiderpartiet. Som har bygget resten av moder Norge, og det må vi ikke glemme. Og det er her fagforeningen kommer inn

med full styrke. Tenk på alle de kampene som er utført opp gjennom årene der de ikke får. Siden jeg kom opp i 1985, foret jeg meg at det var nedleggelse. Nedleggelse, behøvde ikke tenke på noe annet, behøvde ikke tenke, å, nedleggelse. Og det er det den dag i dag. Jobbet, startet i gruve 3, og at kull er så... det er det reneste vi får der oppe, det er 60 millioner år gammelt, mot Barents kullgruve som er 40 millioner år. Og tenk på den effekten det har med all media som er, sant, som du får på sverting av Store Norske. Og Store Norske har fortsatt en nedbemanning på om lag ¼ av arbeidsstokken, og allerede nå ser vi effekten. Den første barnehagen er stengt som følge av det. Så det er noe å tenke på. Det er et stort samfunn, det er 2000 mennesker der oppe. Så det er... og ifølge det her som foregår nå, så følger jo den sosiale dumping, følger etter. Dette med normalisering har sin pris, og det ser vi mer og mer av. Nå med tanke på det som skjer rundt Store Norske. Familien røskes opp med roten av oppsigelse. Og midt oppi det her så står det en politisk kamp som foregår. Husk at russere ruster opp både i Barentsburg, Pyramiden og i Longyearbyen. I Longyearbyen har de bygget hus. Og han Putin og kineserne, de sloss om Hiorthamn. Det driver de å byr opp. Og jeg vet ikke, politikerne, de, om de sitter og sover i timen, det vet... men får han Putin tak i det, og han Putin, han er klar til å gå inn. Han er veldig klar til å gå inn, han. Og da kan vi bare klippe strengen. Og i kjølvannet av vekst innenfor ustødig næringsliv og private vekst, ser vi en større...

Dirigenten minner om taletiden; nå er det over ett minutt på overtid.

Gudmund: Ja, da må jeg bare takke for meg.

Tanita Grønli Kristiansen, avd. 2:

Kjære landsmøte! Kjære dirigenter! Kjære Gerd. Jeg er veldig, veldig nervøs. Så jeg tenkte jeg skulle begynne med å fortelle om mitt første møte ei dame, for innlegget mitt er ikke så langt, så jeg kommer til det straks. Det var i går, etter faneborgen. Da jeg kom hit, og så var det en dame som sa at vi har ikke hilst før! Så sier jeg nei, det er sant. Det er noe kjent med deg. Så kommer hun bort til meg og så sier hun ja, Erna. Ja. Det var hun Erna Hagensen. Men jeg tror hun husker meg nå. Det jeg vil snakke om, jeg vil egentlig støtte opp om det som hun Maja snakket om. Jeg tror hun Lise snakket om det her i sted, men jeg var så nervøs at jeg hørte ikke hva hun sa. Gerd, Gerd, ja. Du snakket om det som NAF har gjort. Jeg må bruke den her litt. For å motarbeide sosial dumping, og hva vi gjør for å inkludere innvandrere i arbeidslivet. Da lurer jeg på: Hva er det LO konkret gjør for det her? Hvilke tilbud og tiltak har LO? Skal vi motarbeide sosial dumping, så mener jeg at vi må tenke mye mer forebygging. Det begynner her. Det begynner med at vi tilrettelegger språk, kurs og dokumenter, osv. Vi er avhengige av innvandring i Norge. De styrker vårt arbeidsliv. Nå må vi gjøre det vi kan for å inkludere dem. Så, igjen: Hva gjør LO for å inkludere dem? Takk.

Janita Blomvik, Avd. 3:

Ja, dirigenter, landsmøte. Jeg skal snakke om pensjon. Jeg er der snart selv, så nå begynner det å bli viktig. Siste lønnsoppgjøret som vi har hatt, de har handlet om pensjon. Og for oss som jobber i lavtlønnsgruppene så fungerer ikke det her med pensjon, for vi går rett i minstelønnsputten. Sånn at det som vi ønsker at LO begynner å se på, det er en form for pensjonsforsikring. Vi har kollektiv hjem, og ser veldig mange gode forsikringer for andre ting. Men, vi synes det hadde vært en god idé om at vi hadde tatt inn pensjonsforsikring inn i kollektiv hjem. Ikke noe sånt som skulle revolusjonere i forhold til at vi skulle greie oss fint når vi ble gamle. Men et tilskudd, spesielt for de i lavtlønnsgruppene, og få et tilskudd gjennom en pensjonsforsikring som kun var forbundene sine. Dette her er et innspill som vi også har sendt inn til handlingsplanen i forhold til LO-kongress neste runde. Dette debattheftet som er gått ut. Vi ser på dette her som en mulighet ved trekk, samme som Help-forsikringen trekker ekstra hver måned. Sånn at i alle fall, så er det ønske fra oss at det blir utredet en mulighet for å se på dette. Det er også et vervetilskudd ser vi. Når det at du nå går ut, så får vi med oss masse gratispassasjerer som får absolutt alle andre avtaler som vi greier å fremforhandle. Hvis vi da i tillegg hadde greidd å fått inn en pensjonsforsikring, så er det et ekstra salgsargument for de medlemmene ute, for det er noe som du faktisk må være medlem i et LO-forbund for å kunne ta med den pensjonsforsikringen. Disse andre gratispassasjerene, de står utenfor. Takk.

Ingar Eira, Avd. 9:

Ja, dirigent og landsmøte. Jeg vil takke LO-sjefen for en innholdsrik tale. Og fremført på en kjent dialekt! Jeg setter pris på det. Vi vet at fjellene i Nord-Norge, de er fullstappet av mineraler. Mineraler som vi vil ha nytte av. Jeg kommer fra Kvalsund kommune, vi har et prosjekt som heter Nussir. Og Nussir er et fjell som er fullstappet av kobber. Jeg vil be LO om å bidra til at vi får ut de mineralene før vi blir så gamle at ikke vi husker hva Nussir er og hva kobber er for noe. Det har vart lenge nok. Og så vil jeg be LO om å være veldig våken, for problemstillinger som arbeidsfolk opplever i kjølvannet av den her konkurranseutsettingskåtskapen. LO må bidra til at arbeidsfolk fortsatt kan føle trygghet i sine jobber, selv om vi bli konkurranseutsatt. Uansett hvor mye. For LO kan bidra til det med sin styrke. Du ba om verving. Det er altså snakk om å skaffe passasjerer til LO-skuta. Da håper jeg at kapteinen på LO-skuta fører passasjerene trygt fra havn til havn. Takk.

Oddlaug Reksten Tellefsen, kontrollkomiteen:

Landsmøte. Jeg vil snakke om Engebøfjellet. Om jeg gjør det som jeg... hvis noen tror at jeg er mot gruverdrift, så er jeg ikke det, jeg er ikke imot arbeidsplasser. Men det som er planlagt i Engebøfjellet, det er et dagbrudd. Og hvor hvorfor dagbrudd, ikke gruverdrift? Fordi det ikke svarer seg. Og så skal de dempe alt avfallet i fjorden, hvorfor det? Fordi det ikke svarer seg å ta det på

en ... Det jeg ønsker meg og ber om, er at vi må vente til de, enten, hvis det er så viktig å få det ut nå, så får de gjøre det forsvarlig, altså, fordi det er gruve, å finne en forsvarlig måte å ta avfallet. Ikke utsette fjorden vår, den rene fjorden vår, der folk i min fjord har kare seg fast på små drifter. Jeg kan snakke masse om bondens drift. Og hadde ikke vi hatt fjorden og fisken å leve av, så hadde ikke vi klart oss. Og den har vi lyst å beholde. Så jeg vil og bruke litt av Øverland sin, sine... og jeg sier til alle gode krefter her, jeg roper med siste pust i min stemme, la fjorden fortsatt få lov å være rein. Og så ber jeg om at det ikke må bli et aksjeselskap, det er stor sjanse, fordi at da kan vi selge fjellene våre. De skal være norske, så det må være en statlig gruverdrift. Og det ber jeg LO gå inn for, Arbeiderpartiet, og for ikke å snakke om min egen fagforening som jeg er så stolt av, at vi skal ha rene og ordentlige arbeidsplasser.

Eirik Nilsen, Avd. 9:

Dirigenter, landsmøte, Gerd. Jeg må ha med denne her (holder opp notatboka si). Teflon, teflonhjerne. Først så vil jeg takke deg for et kjempeflott innlegg, og jeg vil også takke deg for at du tar opp og nevner den bedriften som jeg er så glad i, Sydvaranger Gruve, bergverk. Den blør vi for, og den jobber vi for. Og den skal bestå. Solidaritet, som jeg snakket litt om i går, den tar jeg igjen i dag. For vi er Nordens Klippe, vi tenker solidaritet, og vi tenker på alle, ikke kun på oss i bergverk. Det jeg vil spørre hun Gerd om: Vil vi få se noe mer kampkledd og krigersk LO og LO-leder når det gjelder havnekonflikten som pågår? Det er ikke tvil om at hvis ikke den her kampen vinnes, så er den en stor trussel mot de rettighetene som vi allerede har opparbeidet. En annen ting, det er når det er snakk om helse og den privatiseringen som skjer innenfor helsevesenet, med vikarbyråer. Vi har ett byrå i lille Kirkenes som koster ufattelig mange millioner. Istedenfor å utdanne egne folk. Har LO tenkt å gjøre noe med det? Ta tak i den situasjonen der? Det er ikke bare LO det da, det skal være sant. Det siste jeg ville si, og det er ikke så mye å si om det. Det er når det gjelder fotball-VM i Qatar: Boikott hele skiten! Før det dør flere der nede. Det trenger vi ikke. Takk.

t, Avd. 1:

Takk for det. Dirigent, landsmøte, Gerd. Det jeg ville snakke om, var at i mange av våre bransjer har vi store utfordringer å håndtere i forhold til sosial dumping, og alskens "uhumskheter". Og i en bedrift som min, jeg jobber i et ikke så verst stort rengjøringsfirma, så vi lever av outsourcing vi da. Der er det sånn, at hos alle våre kunder, der finnes det også fagforeninger. Men problemet er å få til et samarbeid med dem, det er da vi blir sterke. Og jeg tror det er en litt, hva skal vi kalle det, en nøkkel for å løse mange av utfordringene vi står overfor i arbeidslivet for framtiden. For outsourcing har, enten vi liker det eller ikke, kommet for å bli. Og så er dette litt vanskelig å få til. Jeg vet at du og Erna og andre forbundsledere, de hender at dere snakker sammen. Det er det ikke like lett å få til på bedriftsnivå, og da tror jeg vi trenger hjelp av LO til å lage noen

arenaer hvor det lar seg gjøre. Altså, litt tilrettelegging. Og det tror jeg som sagt er helt avgjørende for å kunne håndtere utfordringene for framtiden. Så her trenger vi litt hjelp, Gerd. Takk.

Kåre Johnsen, Avd. 2:

Dirigenter, ærede landsmøte. Gerd, jeg har en god arbeidskollega. Han sier det at hvordan skal vi forholde oss hvis ikke bjellekua går i takt? Og det sier meg det at, med det i bergverk vi skal ta godt vare på. Hva skal vi transportere ut det vi tar ut fra berget med? Vi ser, vi kjører inn malmen fra Kiruna til Narvik med tog. La oss for all del få den jernbanen som det en gang var snakk om, i fra Fauske og nordover. De gjorde sånn prøvestikk med spaden, og jeg tror han satte foten på den spaden der de skulle stikke ut linjen videre nordover. Tror han trådte den så langt nedover at de som skulle gjøre det etterpå, de har ikke funnet plassen. Så vi må prøve å få i gang dette her! Det er min innstilling til LO. Og vi må prøve og også å se på dette som holder på å skje i fiskeriet. Alle vet at fiskeriet er oppbundet av kvoter. Og det som nå er på trappene, det er at kvotene, det skal nå fiskebrukene ha. Ikke fiskerne. Og da har vi fått på nytt tilbake det gamle nessekongesystemet. Det vil si det at fiskebrukeieren, han bestemmer hvem som skal få lov å fare på havet og fiske. Det synes jeg er å gå baklengs. Men der er de som klarer det og. Takk.

Bjørnar Myre, Avd. 9:

Dirigenter, landsmøte. Jeg vil takke Gerd for et veldig bredt innlegg som hun hadde. Nå kommer jeg fra en landsdel som ikke er vant til å ha begrenset tale-tid, dessverre. Så jeg skal prøve å fatte meg i korthet. Først vil jeg inn på berg-industrien. I en undersøkelse som var gjort i slutten på 50- først på 60-tallet, som hadde tatt ut en del bergprøver i Indre Troms, som er i senere tid analysert, blant annet i Canada. Det er fastslått at de malmprøvene er akkurat like de samme som er i Kirunavare, Gällivare – det er enorme ressurser. Et estimat på utdrivelsen av de der malmforekomstene er, med dagens produksjon, be-regnet til ca. 1500 år. Så vil jeg gå inn på den herlige arbeidsministeren vi har. Med arbeidsmiljøloven. Og det han har laget til der, med tanke på de yngre som sitter der i salen i dag. Hva har han gjort? Jo, han har ordnet til at det skal åpnes for midlertidig ansettelse, og det vet vil. Masse bedrifter i landet. Med, jeg holdt på å skulle si, uansett hva de finner på, så vil de kynisk benytte seg av det her, og utnytte den ungdommen som skal inn på arbeidsmarkedet. De får midlertidige ansettelse, i løpet av den tiden som det går da, før at de eventuelt skal gå inn i fast jobb, så må de, får de oppsigelse: Skaff deg ny jobb. Og hva gjør ungdommen som ikke har en fast stilling å vise til i dag. Da får de ikke lån, blant annet. Til å etablere seg. Boligbygging og alt dette her. Det er mye vi kunne snakke om det. Og så til valget. Én ting må vi ha klinkende klart: Skal vi komme videre i landet her, så må vi stemme rød-grønt. Hjertelig takk.

Berner Midthjell, Avd. 6:

Jeg tror at det er alt for lite lagt vekt på dette med kvalitet i anbudsproses-ser, og at bedrifter har krav om å ha med dette med å være lærlingebedrift i sine kontrakter. Det må LO bidra til å påvirke. Jeg vil bare si at dersom LO mangler oppskrift på hvordan dette skal være, så bare ta kontakt med Helge Haukeland. Han har arkivert mange gode forslag som vil hjelpe til med å bedre anbudsprosessene og derved hindre sosial dumping. Så her må LO bare stå på, Gerd. Takk.

GERD KRISTIANSSENS OPPSUMMERING

Merknad:

Det var dessverre flere brudd i filen med lydopptak fra denne delen av lands-møtet. Derfor har det ikke vært mulig å få skrevet ned alt Gerd Kristiansen hadde med i sin oppsummering. Hun ga tilbakemelding til alle som hadde or-det. Det beklages at noe av dette mangler.

Takk for masse gode innlegg. Jeg skal starte med det Thorbjørn tok opp, dette med fotball-VM og FIFA. Vi var i den situasjonen at vi faktisk fikk et svar fra FIFA dagen før de ble arrestert, svaret gikk ut på at de var innstilt på å gå i dialog med ITUC, som er den internasjonale organisasjonen vår. Jeg tenker at hvert skritt vi kan bevege den saken er bra. De vet veldig godt hva de gjør i forhold til fotball-VM. Da vi gikk fram på den måten vi gjorde, i forhold til IOC, så klarte vi faktisk å oppnå resultater. Nå ligger både arbeidstakerrettigheter og men-neskerettigheter inne i IOC sitt charter for framtidige olympiske leker, og det er vår fortjeneste. Det er det at vi ikke ga oss og pusket på Norges Idrettsfor-bund. Og vi har tenkt å pushe likedan på Norges fotballforbund. Vi pusket dem til å være med og skrive det brevet til FIFA og henvende oss ITUC for å få sendt inn uavhengige observatører. For der er observatører i stort monn, men det er ingen som er uavhengige. Jeg har sett det forslaget til uttalelse som dere har laget, og jo flere som kan pushe det systemet, jo bedre er det. Så skal ikke jeg legge meg bort i innholdet i uttalelsen. Det har jeg ingen grunn til.

Og så er det veldig mange av dere som har spurt. Hva vil LO gjøre med det og hva vil LO gjøre med det? Og da tenker jeg, når dere sier det, så henvender dere dere direkte til meg som leder i LO. Men jeg gjør aldri mer enn det jeg får beskjed om hos forbundene og hos kongressen.

(Brudd – tekst mangler)

Robert. Fotballturneringa i Trondheim 6. juni. Da kan jeg dessverre ikke komme. Jeg skal på ILO-møte i Geneve den helga, og det er jeg nødt til å delta på.

(Brudd – tekst mangler)

Og så har jeg lyst til å si til deg Tanita som var opp her og sa at du var så ner-

vøs. Du har trødd over en dørstokk i dag, som du kommer til å være veldig stolt over seinere. Og tro ikke at det er sånn at jeg eller Erna, når vi står her oppe, ikke er nervøse. Da må du tro om igjen.

(Brudd – tekst mangler)

Janita tok opp dette med pensjon. Og det at man går rett i minstelønnsfellen. Og et forslag om at det skal ligge en pensjonsforsikring inne i kollektiv hjem. Dette må jeg bare ta med meg tilbake igjen, og se på – er det noe, er dette en mulighet? Men jeg kan jo fortelle dere om min drøm, og det er at vi skal ha et felles pensjonssystem i landet vårt der både privat og offentlig sektor er omfattet, og der partene i arbeidslivet har mye sterkere styring på pensjonsøkonomien enn det vi har i dag. Det blir neppe i min tid, men jeg ønsker å få det til. Og så Ingar til Kvalsund og Nussir: Ja, det har vært et langt lerret å bleike i forhold til Nussir, og det er ennå ikke avsegstyrt. Jeg skulle ønske at det var det, men du trenger ikke å tvile på at ikke LO også i den saken, er på.

Så Oddlaug, i forhold til Engebøfjellet. Der er jo gjort vurderinger både i forhold til deponi, og hvordan man skal innrette eierskapet i forhold til den gruvedriften. Det at man er opptatt ut av statlig gruvedrift, det skjønner jeg.

(Brudd – resten av lyden på opptak fra oppsummeringen er borte)

Forbundsleder Erna Hagensen takket og overrakte blomster til Gerd Kristiansen.

(Også denne delen er borte fra lydopptaket.)

Bente Karin Isdahl:

Det er kommet inn et forslag fra Thorbjørn Jungård, som går på at Norsk Arbeidsmandsforbund krever full boikott av fotball-VM i Qatar i 2022. Dirigentene foreslår at det oversendes komité for politiske uttalelser. Er landsmøtet med på det? Det er dere.

Møtet ble hevet for pause kl 11.05.

Møtet satt kl 11.20 med Brede Edvardsen som dirigent.

PRESENTASJON OG HILSEN FRA GJESTENE FRA SWAZILAND

Forbundssekretær Thorbjørn Jungård:

Jeg har ikke to minutter taletid nå. Landsmøte, dirigenter. Forbundet har i de senere årene ikke hatt mange ting vi har gjort utenlands. Vi har gitt bevilgninger og vi deltatt i organisasjoner, men ellers så har vi ikke hatt prosjekter. I 2012 så bestemte forbundsstyret at vi skulle se om vi fikk etablert et interna-

sjonalt prosjekt. Og i samarbeid med LOs internasjonale, så fant vi frem til at det passet godt for oss å samhandle med Swaziland. Swaziland ligger jo ganske langt sør i verden, og der har de et eneveldig, altså et absolutt monarki, med en kongefamilie som lever i sus og dus, mens landets økonomi gradvis har blitt forverret og folk flest er fattigere. Politiske partier og nå også fagbevegelsen, eller Swazilands LO, er forbudt. Og kongen styrer etter sitt eget hode. Det forbundet som LO anbefalte oss å inngå samarbeid med, de organiserer arbeidere i gruver, og i steinbrudd, og bygningsarbeidere. Og heter Macaus. Den samarbeidskontrakten som vi har inngått og er i ferd med å avslutte disse dager, den har gått på HMS-opplæring. Opplæring av kursholdere, kollektive avtaler, HMS-komiteer på arbeidsplassene, få komitéene til å føre ulykke- og nestenulykkestatistikk, og at HMS-regelverk følges på arbeidsplassene. Det er LOs lokale organisasjon i Sør-Afrika som har det faglige oppfølgingsansvaret for det her prosjektet. Det som kanskje er viktigst for de i Swaziland, det er det at noen utenifra ser dem, at kongen og hans regjering ser at det er noen utenifra som er opptatt av de som arbeider i landet. Det er kanskje det viktigste bidraget, at vi kan være opptatt av det. Landsmøtet har fått besøk, og jeg snakker litt engelsk her også: It's a pleasure and I will give you the floor. Let us give a nice applaus for Selby from Macaus. The floor is yours!

Selby:

Comrade, president. The guests of honor, leaders of the federation. Distinguished invited guests, delegates. It is my singular honor and privilege to be accorded this opportunity to address this assembly on the congress of the NAF. I am delighted to be witnessing such an event. Comrades, from the on sight, I wish to convey to this congress a message of solidarity, and fraternal greeting from the Mining, Quarrying and Allied Workers Union of Swaziland. Representing mining and Allied workers in Swaziland. Our vision is to unite, represent working people, the poor voiceless in the struggle, to free them from injustice and exploitation of any kind. Comrades. Such an occasion is the best time to take stalk of achievement. Successes, failures, challenges and a suggested way forward, on how to deal with same. We as Macaus, or we as the Mining, Quarrying and Allied Workers Union of Swaziland would like to wish NAF a very successful congress where in debates shall ensure for the trade union to continue advancing the working class agenda, both from within Norway and abroad. Comrades, I trust that as you tell the parade from your reports, plans, programs for the coming years. NAF will take cognizance of their prevailing challenges, confronting trade unions and the world at work. And that will be able to come up with practical resolutions that we inform your strategic approach to these challenges. In any organization, comrades, the issue of leadership is of great importance. It is the inspiration the members get from the leadership that makes a successful organization. However, the most important thing is to ensure that an organization provide for representation of all, democracy and mechanism for ensuring that the leadership is always on

causing a counter will to membership. I have no doubt, comrades, that membership in the working class has confidence in NAF, and that also shall be put in... shall stay in this great organization, will provide a courage and wisdom to inspire the general membership to create a heights of mobilizing organizing representation of the working class within Norway and even abroad. Comrade, it can be a sin if I cannot say this one: We are very grateful to the NAF for the support we receive, to have a safe and health work in the mining industry, in the work places in the Swaziland. One indeed is in short of words. I will offer this help, as help the poor working mining Swazis. We have seen a tremendous change, which is underscored by a situation where inemployers has perceived introduction of health and safety as causally, and where in the government has felt, because comrades, we are from an undemocratic government, it has felt that there is a conflict of health and safety issues with investment promotion priorities. We believe that comrade NAF will demit fit to continue with a noble cooperation with us. As more ground is here to be covered on same. Finally, comrade, the Mining, Quarrying and Allied Workers Union of Swaziland wishes to congratulate NAF for holding such an occasion. I wish you success, now and in future! Long live NAF, long live! Long live Macau, long live! Aluta, aluta! Amandla!

Dagsorden pkt. 8 Forbundets handlingsprogram – innkomne forslag

Dirigent Brede Edvardsen redegjorde for behandlingsformen: Vi får først en innledning av Helge Haukeland, som har jobbet med handlingsprogrammet. Så tar vi en generell debatt. Og at vi sender inn forslag under, gjerne under Helges innledning, og under den generelle debatten. Man tegner seg på talerlisten, også under Helges innledning, for de som ikke har gjort det. Og det settes strek etter den generelle debatten. Så går vi inn og behandler hvert avsnitt i forslagene, som tilligger hvert avsnitt under i handlingsprogrammet. Er det en måte vi kan gjøre det på? Det er det.

INNLEDNING HANDLINGSPROGRAMMET

Nestleder Helge Haukeland:
Dirigenter, landsmøte. Etter temadagen vi hadde i går, og etter innledningen til Gerd i dag, så kunne jeg nesten sagt at innledningen holdt, i forhold til handlingsprogrammet vårt. I hvert fall, er de vært innoventlig mange kjernepunkt, så det vil være en litt gjentakelse på det som jeg og skal innoventlig i den delen her. Det som skal legges frem er landsstyrets innstilling til handlingsprogram for 2015 - 2019. Handlingsprogrammet har 19 kapitler, uten at alle er like omfattende. Arbeidet med programmet startet i en komité oppnevnt av forbundsstyret. de som deltok her var Lise Myrvold, forbundsledelsen, Janita Blomvik,

landsstyret, Avd. 3. Said Hassan, landsstyret, Avd. 6, Øystein Sedolf Pedersen, landsstyret, Avd. 9, Jens-Petter Hermansen, forbundsstyret, Avd. 2 og Ulf-Terje Eliassen, ungdomssekretær, og undertegnede. Sekretær har vært Ann Kristin Kristiansen.

Utgangspunktet var handlingsprogrammet som ligger der i dag, med sine 91 kulepunkt, som alle er like viktige. I tillegg så også komitéen til handlingsprogrammet som var utarbeidet under forbundsalliansen. Og det var i sin tid godkjent av vårt landsstyre. Dette var det mest oppdaterte handlingsprogrammet, og det var egentlig det beste som var hentet ut i fra fire forbund. Omfattende? Ja, det var det. Men det hadde veldig mye bra med seg og. Komitéen hadde som utgangspunkt å få et handlingsprogram uten kulepunkt, med en beskrivelse som danner grunnlag for å utarbeide årlige planer for forbundsstyret og forbundsledelsen. Med de raske endringene i arbeidslivet og med dagens regjering og storting, er det nødvendig å være tett på dagsaktuelle utfordringer. Etter utsendingene av programmet til avdelingene, kom det en del tilbakemeldinger på at innholdet var bra, men det var vanskelig å mene eller prioritere noe av det som lå der uten å kunne hente frem viktige områder. Forbundsledelsen fant derfor å kunne ta med enkelte kulepunkt i de videre innstillingene, noe som og forbundsstyret og landsstyret senere opprettholder. 179 forslag fra avdelingene, og handlingsprogrammet har slik sett vært gjennom en grundig behandling når det nå vært lagt frem for landsmøtet.

Avd. 2 Oslo og Akershus meldte tilbake at det utsendte forslaget var for lite konkret, og at det i for stor grad bar preg av historie. Deres forslag var å dele det opp i en politisk del og en prioritert handlingsplan. Flere av oss er ikke uenige i det, men dette krever en del arbeid, tid og ressurser, og tillater ikke det denne gangen. Før utarbeidelse av neste handlingsprogram må dette vurderes, og vi mener ikke bare vurderes, det bør og gjennomføres. Dette forslaget ligger i diverseforslag i dag. Noe som går igjen i handlingsprogrammet er å bygge tillitsvalgte, legge til rette for dem, og våge å satse på dem. Dette er grunnlaget for at forbundet skal lykkes i mange av de utfordringene som ligger fremfor oss, og dette kommer fram allerede under innledningen.

Formålsparagrafen. Her er vi klare. Vi skal basere vår virksomhet på kollektive avtaler og løsninger. Ikke de individuelle. Og ordrett står det: Forbundet skal kjennetegnes som handlekraftig, samlende og tilgjengelig organisasjon for arbeidsfolk. Forbundet vil arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier, og demokrati for å fremme en rettferdig fordeling av samfunns-godene. Dette registrerer vi, at det provoserer enkelte på arbeidsgiversiden, men klar tekst er nødvendig av og til. I dette avsnittet er vi og klare på at forbundet tar avstand for enhver form for rasisme eller andre former for diskriminering, trakassering eller mobbing. Skal en kunne skape mer likhet i livsvilkårene, er arbeid til alle helt sentralt. Og like klart er det at som forbund vil

vi arbeide for et samfunn med økonomisk utjevning der felles goder omfatter alle, og at en betaler sin skatt etter evne.

Egen organisasjon; Brent barn skyr ilden, heter det i ordtaket. Det skulle en kanskje tro om dette forbundet, når det gjelder samarbeidet, eller det å slå seg sammen med andre forbund. Ja, vi kan konstatere at vi ikke lykkes med Forbundsalliansen, men vi lærte mye av den. Som vi både kunne ta med oss, og som vi lærte i det videre arbeidet. Vi står ikke med nye planer om sammenslåing per i dag, og vi har et forbund med trygg økonomi, som Erna var inne på i sin innledning her. Men vi konstaterer at innad i LO-familien, så bruker vi en del ressurser på å kjempe om de samme medlemmene, noe som fører til at de av og til går over til andre forbund utenfor LO. Vi konstaterer også raske og store endringer, både politisk og innenfor arbeidslivet. Og i teksten til handlingsprogrammet står det derfor i dag: Forbundet vil fortsette å arbeide for et forbundsløst LO, subsidiert sammenslåing med andre forbund. I dette avsnittet er vi og innom det viktige med å vise at mangfoldet i medlemsmassen i tillitsmannsarbeidet, det være seg innenfor ungdom, som er innenfor de med minoritetsbakgrunn. Rekruttering og skolering er helt sentralt her og.

Bolig og boligpolitikk. Under den rød-grønne regjeringen ble det per år bygget ca. 33 000 boliger. Ikke minst de borgerlige angrep de for at det var for lite, det burde vært 39- 40 000 skulle en holde tritt med utviklingen og holde prisene nede. Tallet som BNL opplyste for en uke siden sier at det siste året var bygget 20 000 - 27 500 boliger. Nå er det de borgerlige selv som sitter med den makten. Presset spesielt i byområdet er så sterkt, at muligheten til å kjøpe eller leie for ungdom, enslige eller andre med litt svak økonomi er fraværende. Vårt forslag er nå som før å styrke Husbanken, slik at én kan øke en nøktern utbygging som gir grunnlag både for å eie og for å leie. I kapitlet samfunn og arbeidsliv, som er ett av våre mer omfattende og dagsaktuelle kapitler. Klarere og klarere ser vi hvordan store virksomheter flytter produksjon og profitt over landegrensene. Samtidig ser en og hvordan kapitalen stadig tar sterkere styring av hvordan eiere og spekulanter unndrar seg kontrollen på skattelegging. Markedsliberalisering, ny teknologi, konkurranseutsetting av offentlig virksomhet, nasjonalt og internasjonalt fører til større press på den enkelte arbeider. Fellesskapsløsninger blir bygget ned og overlatt til markedskreftene. For oss har den norske arbeidslivsmodellen, her med trepartssamarbeidet vært grunnsteinen. Her har partene gjennom fagligpolitisk arbeid, funnet gode løsninger, og dette har blant annet ført til en god reallønnsvekst de siste ti årene. Dette ser vi nå at er kraftig press på. Det er en voksende tendens til at tariffavtaler og sosial sikkerhetsnett blir undergravde. Utbyttet økes, men en stadig mindre del går til lønninger. Arbeidsmiljøloven er nå såkalt oppmyket. Med anledning til blant annet mer midlertidig tilsettelse. Innleie griper stadig mer om seg. Og med dette har muligheten til mer svart arbeid som har vært nevnt fra denne talerstolen flere ganger. Og vi har en regjering som

åpner for åpner for søndagsåpne butikker, noe som vil berøre mange, mange av våre medlemmer. Med denne bakgrunnen sier vi klart at vi vil arbeide for en ny regjering på venstresiden.

Informasjon og samfunnskontakt. Jeg skal ikke gå langt inni den, men det betyr ikke det at det er en mindre viktig del av den grunn. Å nå ut med informasjon er avgjørende, og med dagens teknologi har vi alle muligheter. For forbundet er det viktig å tilpasse dette i forhold til de ressursene vi har. Og da er ulike former på nettet uslåelig. Da rekker vi mange. Og oppi dette må vi evne å formidle de gode sakene som vi også får til. Det er mange, men i en travel hverdag så blir de lett glemt.

Verving og medlemspleie. Verving alene hjelper oss lite dersom en ikke samtidig klarer å få valgt tillitsvalgte, skolere de og få etablert klubber. Like viktig er det å ta vare på de medlemmene som vi har. Og aktiv medlemspleie krever blant annet fungerende tillitsvalgte. Altfor ofte glemmer vi at for hvert nytt medlem styrker vi antallet som står bak en overenskomst. Erna minner oss på av og til, under en forhandling, er forskjeller på om det står 30 står bak, om det er 500 - eller 4000. Så verving er ikke bare for, som enkelte påstår, at forbundet skal tjene mer penger. Vi skal heller ikke glemme at vi må ha en verveaktivitet mot de som ikke har tariffavtale. Det er de uorganiserte som presser for en tariffavtale og er med på å utfordre et seriøst arbeidsliv mange, mange ganger.

Kompetanse. Mange bedrifter ser ikke verdien av kompetanse/utvikling for ansatte. Men heldigvis er det også mange bedrifter som i dag ser verdien ved å ha egne tilsatte, og bygge kompetanse ut i fra det. Ha en stabil arbeidstokk som bygger kompetanse både faglig, og innenfor helse, miljø og sikkerhet. Erfaring kan overføres, og realkompetanse er og en viktig del av dette som må anerkjennes og registreres. I litt større bedrifter vil det være viktig å følge opp hovedavtalens intensjon om å få kompetansetillitsvalgte i bedriftene, som kan være med på å legge til rette for omskolering, videre opplæring der det trengs. Skal vi lykkes med integrering og grunnlag for misforståelser og isole-ring er språkopplæring avgjørende. Her har fagbevegelsen i lag med arbeidsgiverne viktige områder som må få en bedre løsning fremover. Det hører vi og fra den scenen i går. I denne perioden har dette forbundet i lag med Fagforbundet fått opprettet ett nytt fagbrev. Vaktmester ville vi gjerne ha kalt det, men det ble byggdrifter. Men vi kan ikke stoppe det. Å opprette nye fagbrev er et langsiktig arbeid som krever oppfølging. Og alle fag bør få den retten. Per i dag arbeider vi med fagbrev innenfor rør og anlegg. Drift og vedlikehold av vei, og skadesanering er under oppseiling. Så får vi se hvor langt vi når.

Utdannelse. Dette forbundet har vært kjent for forbundet med lavere utdanning, eller de som ikke har hatt særlig utdanning. Dette er nå i ferd med å

endre seg i og med at store grupper har fagbrev. Og som arbeidsfolk skal vi være stolte over det. Utdannelse er en konkurransefordel, og fremtiden vil kreve mer utdanning. Dette gir en tryggere arbeidssituasjon, større kreativitet, og høyere lønn. Unge arbeidstakere og personer uten utdanning er mer sårbare ved endringer og nedbemanningen i arbeidslivet. Fagbevegelsens overordnede mål er et samfunn med arbeid til alle. Derfor er det viktig å tilrettelegge en yrkesrettet opplæring som i større grad gir sammenheng mellom teori og praksis. Denne kan også være med på å redusere frafallet i den videregående skolen, som Gerd nevnte her tidligere i dag. Men det hjelper lite dersom en kommer seg gjennom skoleløpet, men står uten lærlingekontrakt. Vi må derfor se til at innenfor det offentlige både blir tatt inn flere lærlinger, og at det er det gjennomgående kravet til lærlingene i de kontraktene som det offentlige deler ut. Dessverre har vi sett at det er bare første ledd der er krav til lærling, og alle underentreprenører har det ikke vært krav. Som det står i vårt handlingsprogram: Vi kan, eller vil ikke konkurrere, med å ha de laveste lønnsnivåer, det dårligste stillingsvernet, eller den lengste arbeidsdagen.

Tillitsvalgte, omorganisering og konsern, kapittel 10. Jeg har tidligere vært inne på endringene som skjer både innad i bedriftene og det at bedrifter fusjonerer, fisjonerer, og arbeider i konsern. Og dette gjerne i flere land. Det ble derfor en utfordring å sikre medlemmene kontinuitet i vilkår, avtaleverk og organisasjonstilhørighet. Det stiller tillitsvalgte og oss overfor nye utfordringer. Forbundet må derfor, i samarbeid med LO legge til rette for skoler og kompetansehevelse, slik at tillitsvalgte blir satt i stand til å ivareta medlemmenes interesser når det gjelder lov og avtaleverk. Under dette kapitlet har vi et forslag, 121, som går på full lønnsdekning for alle kurs og skoleringsmodeller. De som har vært med landsmøte før kjenner godt igjen dette forslaget. Det er en utfordring for oss, det legger vi ikke skjul på. Beregninger viser at hvis vi skulle gi full kompensasjon, ville vi forsikring på en merkostnad på ca. tre millioner per år. Noe som antageligvis vil bety at langt færre fikk gå på kurs.

Ungdomsarbeid. I 2011, da jeg la frem handlingsprogrammet, sa jeg at ungdommen kom på tvers inn i dette forbundet. De kom i alle fall litt overraskende på enkelte av oss. Uansett, i dag har vi en stor og aktiv ungdomsgruppe. Allikevel, dette er en av forbundets store utfordringer, å få nye ungdomsgrupper og ta vare på dem vi har fremover. Dette er ikke en oppgave bare for det enkelte ungdomsutvalg, men noe som både avdelinger, forbundet sentralt og forbundsstyret må følge opp og ta ansvar for. Vi har hatt to gode sentralt valgte ungdomssekretærer med Pål Sture og Ulf-Terje, men nå er det viktig å følge opp mye av det arbeidet som de har fått til.

Arbeidstid. For at alle skal få være med, må vi bremse de sterkeste, sa Ebba Wergeland fra Arbeidstilsynet til vårt landsstyre i juni i fjor. Skal de sterkeste styre hele tiden, vil mange ikke kunne greie presset i arbeidslivet. Og i dag

har vi dessverre en regjering som altfor mye legger til rette for at det er den individuelle og den sterkeste som fører an. Som det stod på en fane som ble båret inn her første dagen, og som og ble nevnt i går, åtte timer arbeidsdag, åtte timer hvile, åtte timer fritid. Og det er 100 år siden vi fikk det. I dag er det en del som eksperimenterer med å forvitte den.

Normalarbeidsdagen er under stadig press, og skillet mellom arbeidstid og fritid blir svakere samtidig som det er en økning i arbeid, som blir utført på en tid på døgnet som tidligere var definert som fritid. Her må vi lytte til det Ebba Wergeland sa i vårt videre arbeid. Forbundet ville utvikle og forbedre arbeidsmiljøloven. Bruken av midlertidig tilsatte forringer arbeidslivet, og derfor skal vi ha faste tilsettelser og hele stillinger. Arbeidstidsordningen skal være slik at arbeidsfolk i størst mulig grad får delta i familie- og samfunnsnivå uten at dette skal gå på helsen løs.

Arbeidsmiljødelen. Vi vet at arbeidsmiljø og helse henger nøye sammen. Dessverre er det fortsatt slik at enkelte som betrakter det med arbeidsmiljøet som en ensidig økonomisk belastning, og konkurransehemmende. Motsatt må vi og si, heldigvis, er det mange bedrifter som ser at godt arbeidsmiljø er og fører til økonomiske gevinster. I dagens arbeidsliv ser vi ulike belastningsskader. Andre yrkesskader, voldshandlinger, og dessverre og, mange dødsulykker innenfor anlegg. Elektronisk overvåking har og økt kraftig. Dette gjør at forbundet både må være en pådriver, og for å styrke, utvikle verneombudsrollen, samtidig som samarbeidet mellom verneombudet og tillitsvalgte må styrkes. Det vil også være en styrkelse å få en felles opplæring innenfor helse og miljø, sikkerhet, mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Og helse, miljø, sikkerhet, må være et krav i offentlige anbud og kontrakter.

Ytre miljø har større virkning på arbeidskraften og helsen vår enn vi tenker over i det daglige. For å få en bedre forståelse for dette, må verneombud og tillitsvalgte og få opplæring i ytre miljø. Vi er kommet så langt i dag at vi må arbeide mer mot å forebygge senskader og sykdom. Dette kan være innenfor mange områder, men kjemikalier var nevnt her i går, og innenfor vårt forbund har de regionale verneombud arbeidet aktivt over lengre tid med støvpåvirkning. En prosess som vi ikke kommet til endes på ennå. Vi kommer heller ikke unna de store klimaendringene. Kampen mot klimaendringer er også kampen mot fattigdom, og solidaritet med alle mennesker på jord. I dette ligger det, at vi må ha en storstilt satsing på utviklingen av fornybar energi. I tillegg må en modernisere og oppgradere eldre kraftverk og linjenett, og vindmøller må en kunne fortsette med, men da fortrinnsvis som vi har sagt tidligere: havmølleparker. Samferdsel kommer heller ikke klar her. Fossilt brennstoff må byttes ut med fornybart brennstoff. Intermodale knutepunkt må føre til mer gods på bane og sjø. Og i tillegg må den store jernbanesatsingen som nå foregår legges til rette for høyhastighetstog opp til 350 km.

Mangfold, likeverd og likestilling kunne en hatt et langt innlegg om. I handlingsprogrammet står det i klartekst: forbundets mål for likestillingsarbeid er å motarbeide alle former for negativ forskjellsbehandling mellom mennesker på bakgrunn av kjønn, seksuell legning, etnisitet, religion og livssyn. Her er det liten grunn til å misforstå, og med en krevende og spennende utfordringer fremfor oss. Igjen blir vi og minnet på at vi må få til å synliggjøre mangfoldet i medlemsmassen vår når det skal velges og bygges tillitsvalgte.

Internasjonalt arbeid. Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet har ingen landegrensler. Dette blir vi jevnlig minnet på, ikke minst i går i det innlegget. Derfor er det viktig at også dette forbundet er med på å utvikle internasjonale regler for å bekjempe det. I tillegg kreves det praktisk solidaritetsarbeid og bekjempelse av rasisme og fremmedfrykt. Arbeidet med å støtte grunnleggende faglige og demokratiske rettigheter verden over, må fortsette. Her må og kampen mot barne- og slavearbeid, menneskehandel og seksuell utnyttelse av kvinner og barn støttes. Forbundet må heller ikke la være å si ifra til land som okkuperer og bryter menneskerettigheter, og jeg satt veldig pris på den hilsningen vi fikk i sted i fra Swaziland, i den sammenhengen her.

Næringspolitikk. Også et omfattende kapittel. En god og landsdekkende næringspolitikk er også avhengig av et velfungerende og godt utbygd samferdselsnett. Norge må ha et sterkt utbygd offentlig sektor med etater som kan brukes som korrektiv i forhold til det private markedet og markedskreftene. Dessverre ser vi en uthuling av dette med dagens regjering. Stabile rammevilkår står sentralt for næringslivets vilje til å satse i Norge. Langsiktige og konkurransedyktige rammevilkår er også god distriktspolitikk. Derfor er det bekymringsfullt når vi i dag har en regjering som mer enn noen gang har varslet utvalg av flere statlige selskap. Dette skaper usikkerhet om arbeidsplassene og fratrar fellesskapet store inntekter for til fordel for private utbyttende. Bergindustrien er en viktig distriktsnærings, som har vært nevnt herifra tidligere. Vel er der utfordringer, men vi skal ta med oss at Europa i dag forbruker ca. 20 % av råstoff fra verdens produksjon av malmer og mineraler. Men kun fire, 4 % blir utvunnet i Europa. Hvor miljøbevisste er vi i våre daglige forbruk? Og er det mer miljøvennlig bare vi slipper å se bergeverksutvinninger i vårt eget land, spør vi. For Svalbardsamfunnet er kullutvinning en bærebjelke. Kvaliteten på dette kullet, som også er nevnt i fra denne talerstol, er så god at mye av den går til metallisk kirurgi. Kull vil og i lang tid fremover være energikilde, og derfor må det satses videre på å finne gode renseprosesser for CO2-fangst. Men la oss ikke glemme, næringspolitikk er ikke bare tungindustri. Vi må ikke glemme og at innenfor servicebedrifter blir det omsatt i dag for store beløp. Under dette kapitlet har Avd. 4 Nordland sendt inn et forslag om fiskerirettigheter og kvoter, som vi har hørt nevnt. Dette er et område som vi vanligvis ikke arbeider med. Det ligger innenfor NNN sitt område. Dessverre har da forslaget falt ut av en eller annen grunn. Men landsstyrets innstilling var å sende

det over til redaksjonskomité for politiske saker, til uttalelse. Og det er mitt forslag her og nå og. Og så blir det Erna som håndterer den videre. Vær så god! Tariffpolitisk arbeid. Bedring av lønns- og arbeidsvilkår er en bærebjelke i det forbundet driver med. Derfor er dette og et område de aller fleste av våre medlemmer har forventninger til. Arbeidsgiversiden krever stadig mer fleksible arbeidstidsordninger, og press på for å flytte både lønns- og arbeidstidsspørsmål fra kollektive til individuelle avtaler. Pensjonsspørsmål vil måtte komme til å være en sentral del av det framtidige lønnsoppgjøret. For oss vil det da være viktig å få en verdig avslutning på arbeidslivet for alle våre grupper. Det ble dessverre ikke utfallet for de med delstillinger forrige runde. Vi opplever og spekulasjoner fra motpart med valg av tariffavtale. Tendenser til tariffhopping har vi og sett. Og som det står i linje 606-608 i dette programmet: Mange av våre yrkesgrupper er avhengige av at arbeidsgiver vinner anbud for å ha en jobb å gå til. For å oppnå en forutsigbarhet for medlemmene må forbundet arbeide for at rettigheter ved virksomhetsoverdragelse legges til grunn ved valg av nye leverandører. Ingar, den her tror jeg du kjenner igjen. Han er og løftet inn i LO, men han er ikke fått landet den ennå.

Samferdsel. Norsk Arbeidsmandsforbund har i lag med LO lagt opp til at Nasjonal transportplan er det styrende dokumentet innenfor samferdselssektoren. Den siste ble vedtatt i juni 2013. Det er med en viss bekymring jeg i dag registrerer en regjering som arbeider målbevisst for å privatisere, både på sjø, på vei og ikke minst på jernbanesiden. OPS, Offentlig og privat samarbeid, og finansiering som denne høyredominerte regjeringen arbeider for, eller heller ikke framtidrettet. Kostnad for staten blir vesentlig høyere. Og det framtidige samferdselsbudsjettet blir kraftig bundet opp med denne formen for forskuttering. Og dirigent, jeg har lyst å hoppe ut av manuset lite grann bare for å gi et eksempel: I dag er det vedtatt tre OPS-prosjekt. Det ene er ny bro over til Sotra vest for Bergen. Ære være dem, men med den OPS-modellen som de har valgt, vil det koste staten 1,7 milliarder mer. Du kan gjøre en del for 1,7 milliarder, når staten har penger, uendelig på bok. Bare for å vise en størrelsesorden, hva de deler ut til de private vekk i fra det offentlige. Utbygging og forbedring er avgjørende for bosetting og næringsliv, både sentralt og i distriktet. I dette må en ikke glemme sjøsikkerhet, og det er gledelig nå kunne konstatere at reguleringsplanarbeidet for Stad skipstunnel er satt i gang av Kystverket. Kalle er vel ikke her, så han fikk vel ikke den med seg. Det siste året, med mange store flommer og ras, har og vist at øremerkede midler innenfor dette området er viktig. Vi skal heller ikke glemme at arbeider med trafikksikringsarbeid, for å få tallet på hardt skadde og drepte i våre veier enda lenger ned.

Avslutningsvis. Landsmøtet har nå fått en gjennomgang av forslaget til Handlingsprogram. Mitt håp er at dette landsmøtet har en nødvendig tillit til det landsstyret og det forbundsstyret dere senere denne uken skal velge, at om ikke enhver detalj blir meislet fast i denne salen, er jeg sikker på at de to styrer

vil ta opp kommende utfordringer i de årlige handlingsplaner. Vi skal heller ikke glemme at det hjelper lite med mange punkt og store forventninger, dersom det ikke er ressurser til å gjennomføre disse. Dirigent, jeg ser frem til kommende debatt og behandling. Og med dette legges landsstyrets innstilling til handlingsprogram for 2015 - 2019 frem. Takk for meg.

Brede Edvardsen:

Takk for det, Helge. Da begynner talerlisten vår å bli lang, så jeg foreslår at vi setter strek nå hvis vi skal ha et ørlite håp om å unngå kveldsmøte. Og så foreslår jeg samtidig at vi setter taletiden til tre minutter under debatten. Kan landsmøtet være med på det? Det kan landsmøtet. Og vi er klare for debatt.

DEBATTEN PÅ HANDLINGSPROGRAMMET

Alma Røkke, avd. 8:

Kjære kamerater, kjære landsmøte. Det var snakk om sommerfugler i magen, men jeg tror jeg har ti digre elefanter som holder på å trampe sånn skikkelig der inne. Men jeg tror jeg klarer det. Jeg vil snakke om sosial dumping. Ikke så veldig overraskende. Arbeidsmiljøloven har siden 2005 blitt forbedret og styrket. Mange tiltak for å forhindre og begrense sosial dumping har blitt vedtatt. Men samtidig ser vi nye utfordringer i arbeidslivet. Stadig mer arbeid utføres av innleid arbeidskraft som ganske ofte ikke har de vanlige sosiale rettighetene. Vi ser arbeidslivskriminalitet florere og blomstre. Jeg fikk frynser i går under innlegget om det kriminelle arbeidslivet. Og jeg tror ikke at jeg var alene om det. Vi er vitner til sosial dumping, vi er i Norge 2015, og vi snakker fremdeles om slaveri. Vi snakker om slaveri! Med tanke på det at Danmark-Norge var den første staten i hele verden som forbød slaveri i 1792. Vi snakker om slaveri når slaveri i alle former er forbudt, slik det er nedfestet i Verdenserklæringen om menneskerettigheter. Vi fikk høre også at norske og utenlandske arbeidstakere er like mye utsatt for sosial dumping, mulig det. Men jeg har ikke hørt om en ressurssterk nordmann som jobber for 9 kr timen. Det virker som at det er så mye enklere å frata rettigheter fra en utenlandsk arbeidstaker, dumpe han. Og spesielt når arbeidstakeren kanskje kan verken engelsk eller norsk.

Derfor er det så viktig å arbeide for at flere skal få mulighet til å ta norskkurs. Kravene til språkferdighetene skal også skjerpes. Vil man bo og jobbe i Norge, skal man beherske norsk, og man må også visé vilje og interesse for det. Useriøse arbeidsgivere skal ikke få anledning til å bare hente billig arbeidskraft hvor som helst og gjøre hva som helst med dem. Derfor ber jeg dere å støtte de forslagene som handler om tilgang til norskkurs, kurs i samfunnslære og arbeidslivets rettigheter og plikter. Takk for meg!

Hamdi Sæther, avd. 6:

God morgen landsmøte, dirigentbord. Eller burde jeg egentlig sagt god dag?

Det blir fort litt sene kvelder på landsmøtet og nå som vi skal forhandle noe så viktig som handlingsprogrammet, så er jeg glad for at det finnes noe som heter kaffe. Jeg står her for å snakke om forslag 168. Det finner dere under punkt 13: «Arbeidsmiljø», inne på lesebrettet deres. Dette forslaget handler om ordningen med regionale verneombud, eller den såkalte RVO-ordningen. Dette forslaget gir et klart signal om at vi er fornøyde med RVO-ordningen, og at vi godt kan tenke oss at denne ordningen utvides til flere bransjer. Dette forslaget har ikke innstilt på under begrunnelsen at man må konkretisere hvilken bransje man mener. Jeg kjøper ikke helt det. Jeg ønsker derfor å opprettholde forslaget med en liten endring i teksten slik at forslaget blir som følger: RVO-ordningen videreføres i bygg, anlegg og renhold. Forbundet ser på muligheten for å utvide ordningen til andre aktuelle bransjer innenfor forbundets organisasjonsområder. Det er viktig å huske at RVO-ordningen ikke er en ordning hvor tanken er at det skal komme eksterne verneombud inn og blande seg inn i godt fungerende verneorganisasjoner. RVO-ordningen er til for bransjer hvor det finnes mange små aktører som har ikke-fungerende, kanskje til og med ikke-eksisterende verneorganisasjoner. Jeg mener derfor at det er viktig for at vi har en åpning i handlingsprogrammet hvor vi ber forbundet se på mulighetene for å se etter bransjer hvor man kan utvide den ordningen. Og det kan være mange forskjellige, f.eks. treningssenter. Det finnes mange små vekterfirmaer. Ja. Takk for meg!

Jhonny Bakken, avd. 3:

Takk. Dirigenter, landsmøte. Gerd og Erna. Avd. 3 vil at forslag nr. 146 skal stå. At en lærling kan få samme støtte som studenter og elever under utdanning, vil gjøre lærlingeordningen mer attraktiv. Dette vil og kunne gi skoleungdom et bedre tilbud. Det er mange som dropper ut av skolen av mange årsaker. Dette være seg skoletrøtthet, mulige lese- og skrivevansker, sosial dumping, etniske forskjeller, språkbarrierer, fysiske barrierer, mobbing. Grunner som kan gjøre det at en god del ungdommer må se etter andre alternativ enn vanlig teoretisk utdanning. Vi føler kanskje at vi gjør mye allerede. Og det kan nok stemme. Noen kanskje i landet. Men jeg er sikker på at vi alle føler et ansvar for dette arbeidet, og har et ønske om at den forskjellen som er i dag skal bli så liten som mulig. Men vi må nok jobbe mer målrettet i de fylker og kommuner som sliter med å følge med i dette arbeidet. Ungdom i utdanning er en stor ressurs for lokalsamfunnet. Både for å bevare, men også for å videreutvikle lokale bedrifter. Det er en stor tabbe at dette tydeligvis ikke har vært tatt like alvorlig hos alle. Og dette må vi gjøre noe med. Det er nok ingen tvil om at de fylker og kommuner som klarer å tilby beste pakken klart har et fortrinn med rekruttering til egne arbeidsplasser, og at det også kan bremse fraflytting for enkelte område.

Avd. 3 mener at teksten som står der ikke har rett tyngde i forhold til teksten rundt. Vi mener at å sette i et kulepunkt gagnar saken mer enn å skade den.

Du må få flyttet tyngdepunktet i teksten, et kulepunkt fanger blikket. Selv dinosaurusen dør ut. Skal vi opprettholde vår enestående organisasjon må vi få inn friskt blod. Dette får vi ikke fra akademikere som har vært studenter og har gått på alle slags teoretiske studier, vårt blod kommer fra grasroten – lærlingen – som har blitt funnet for lett i vektskålen før landsmøtet 2015. Kamerater, vi er forbundet for arbeidsfolk! La oss vise at vi støtter lærlingen ved å gi han en god start. Vær med på å fremheve innholdet i teksten, få satt teksten som kulepunkt, det er en grunn til at overskriften ikke ble husket. Stem ja for opprettholdelse av forslag 146! Takk.

Berner Midthjell, avd. 6:

Dirigenter og landsmøte. Jeg skal ta opp dette her forslaget, 153, som det vel heter, det ligger og i kapittel 13. Der har landsstyret strøket en setning om at opplæring bør fortrinnsvis gå i regi av forbundet. Det dreier seg om verneombud. Men jeg tror at dette må bero på en liten misforståelse, og at en her har sett for seg både mye administrasjon og utgifter i forbindelse med det forslaget. Men jeg tenkte jeg skulle prøve å roe ned nervene til hun Erna og han Abbas lite grann. Meningen med finansieringen, den skal være som i dag, og ja, i dag for opplæringen, og hensikten med setningen den er vel så enkel at vi som at det er vi som må påvirke opplæringen av våre verneombud. Og det er som Helge sa, at dette vil vi komme tilbake til, og ikke minst dette med å se på verneombudet som en tillitsvalgt. Nå er det slik at opplæringen er ikke lik alle plasser. Og 40-timers kurset av verneombudet blir i dag gjort sikkert på forskjellig vis, men jeg har inntrykket av at det i stor grad i dag blir gjort i egen bedrift. Dette føler vi kanskje ikke er godt nok. Det er liksom ikke ferd med å skli ut. Da den opplæringen er en blanding av ja, det fysiske møtet og nettbasert opplæring. Så tenk dere bare hvis at nær sagt, direktøren skal ha en dag i dette opplæringen her, bedriftshelsetjenesten kommer inn og snakke om sitt og resten skal du da sitte på nettet kanskje bare og lete deg frem til rett svar. Og det mener vi er ikke godt nok. Det er å gå feil vei.

Så meningen med forslaget det er at fagbevegelsen sine prinsipp må ligge til grunn for opplæringen. Og da gjerne med AOF som kursholder. På denne måten vil vi arbeide for at 40-timersopplæringen av verneombudet blir slik vi ønsker det. Så vi har da foreslått at denne setningen som står der i dag som er strøket, at den blir erstattet med en ny setning som lyder: «Altså opplæring bør være gjennom AOF på fagbevegelsen sine mål og prinsipp». Jeg håper at landsmøtet vil støtte forslaget. Takk for meg.

Kåre Naustdal, avd. 3:

Dirigenter, landsmøte. I disse HMS-tider så vil Avd. 3 opprettholde forslag 159 med endringer som foreligger i forslaget.

Janita Blomvik, avd. 3:

Takk til dirigentbordet, kjære landsmøte. Jeg har lagt inn fra avdelingen tre forslag. Til glede for dirigentbordet så skal jeg trekke det ene. Jeg har lagt inn forslag på å opprettholde teksten i forslag nr. 121. Det som Helge Haukeland redegjorde for i forhold til å utbetale full lønnsdekning for kurs og skoleringsmodeller i LO og AOF. Tanken bak forslaget var ikke det at NAF skulle betale alle pengene. Men tanken var at vi skulle jobbe innover mot LO og AOF i forhold til å få hevet satsene, få med feriepengene og få med pensjon. Fordi at det at når det er et medlem tar en del kursing og skolering for å bli en god tillitsvalgt så taper han veldig mye penger. Og når en vokter kan stå her oppe og si at han taper penger, da er satsene fryktelig lave. Men at sånn som jeg forstod på Helge, og signalet som vi nå sender til landsmøte er at dette er noe forbundsstyret og landsstyret er nødt til å ta med seg videre likevel. Intensjonen i forslaget støttes, så da må landsstyret og forbundsstyret i etterkant passe på at vi jobber for å heve satsene likevel. Men forslaget er trukket. Jeg fikk ikke til å trekke det på paden, for jeg måtte gjøre det i fra talerstolen fikk jeg beskjed om.

Så har jeg et annet forslag. Det går på kapittel 7: «Verving og medlemspleie». Det er forslag nr. 115. Det er 114 og 115 som er likelydende. Her går det på å bygge opp og støtte tillitsvalgte i bedrifter og å følge de opp i ettertid. Og denne diskusjonen hadde vi opp mot Gerd tidligere i dag. Og landsstyrets innstilling er at det tiltres delvis. Men at siste del av setningen som går på og at de følges tettere opp, slettes. Vi foreslår at vi opprettholder teksten i sin helhet. Vi vil ha med teksten om at de følges tettere opp. Dette mener vi har også vært intensjonen i løpet av diskusjonen som gikk i sted, tillitsvalgte skal ikke bare opplæres og følges der og da, men de skal følges tettere opp i ettertid. Så vi anbefaler at dere er med på å støtte det, forslag nr. 115 i sin helhet. Det tredje forslaget, det går på kapittel 17: «Næringspolitikk». Det er forslag nr. 210. Her står det er ikke tiltrådt i fra landsstyret. Det står i utgangspunktet at det tiltres ikke på grunn av det er ivaretatt i 204 og 205. Når jeg leser de forslagene, så ser ikke jeg igjen teksten. For teksten går på at ordningen med arbeidsavklaringspenger og praksis i bedrifter der Nav bidrar, må ikke kunne utnyttes av arbeidsgiverne som ønsker billig arbeidskraft. Vi ønsker å opprettholde det forslaget. Det forslaget viser seg ute blant mine bedrifter i vekterbiten. Vi benytter oss av billig arbeidskraft. Folk som er på avklaringspenger. De blir kjørt inn i timer rundt omkring som vekter, og dette her er en form for utnyttelse, det er en annen form sosial dumping. Så vi opprettholder forslaget og ber om støtte for det. Takk.

Monica Sulebakk, avd. 3:

Ja. Jeg vil snakke litt om ungdommene. For forbundet har satset mye på ungdommene, både lokalt og sentralt. Og det har vist seg å være nyttig. Vi har i dag mange engasjerte ungdommer med tillitsvalgte i styret og utvalget. Men

vi kan bli enda bedre. Det nytter ikke bare å gjøre gode vedtak, de må også følges opp av hele organisasjonen. Ungdomsarbeid er ikke noe vi gjør for ungdommens del, men for hele organisasjonens del. Og for å bygge en robust og slagkraftig organisasjon for fremtiden kan vi ikke lene oss tilbake og si at vi har gitt ungdommen innflytelse og handlingsrom. Mange trenger fortsatt veiledning, kunnskap og innflytelse. Det er forskjell på teori og praksis. Lokalt er avdelingsstyret som det besluttsende organ. Og de som er ansvarlige for ungdomsarbeidet. Mange unge er helt ferske når de kommer inn som nye ungdomstillitsvalgte eller i ungdomsutvalget. Styret og andre ressurspersoner må bistå for å hjelpe disse i gang. Nytt er ikke å si at de får nok penger eller får gjøre hva de vil. De må også støttes, veiledes, slik at de kommer i gang. Det synes jeg er veldig viktig. Takk.

Kolbjørn Nittermark Husdal, avd. 3:

Landsmøte, dirigenter. Jeg har lyst å få opprettholde forslaget 90, som går på egenkapital til bolig. Det som er nå er at regjeringen har begynt og vil øke den enda mer igjen, så det blir verre for ungdommen å komme inn på boligmarkedet, for det er tøft nok som det er. Vi har en Husbank med lange behandlingstider. Snakker av egen erfaring, for jeg har prøvd Husbanken og det tar evigheter å få prosessen til å gå. Så jeg har lyst å få en egenkapital på 10 %, for da blir det lettere for ungdommen, mener jeg. Og ikke høyere, som regjeringen vil. Gjennomsnittlig boligpris i Norge nå er på 2,9 millioner. Og da med den egenkapitalen som er i dag på 15 %, så er det snakk om 435 000 som ungdom må ut med egenkapital. Du har kommunale lån, men det kommunallånet det fungerer, men det er lang behandlingstid der og. Så ting tar tid, så nå må vi begynne å tenke og arbeide med å få egenkapitalkravet ned. Hvis ikke så blir det sånn at det ender opp med at det blir høyere og høyere, om ingen kommer på banen. Så jeg har lyst å opprettholde forslag 90. Takk.

Steinar Førde Olsen, avd. 4:

Landsmøte, dirigenter. Vi vil at forslag nr. 238 skal opprettholdes. Der har vel for så vidt landsstyret sagt at det tiltres ikke på grunn av at det er i Nasjonal transportplan. Men Nasjonal transportplan sier om Nord-Norgebanen: «Kapasiteten på Ofotbanen skal økes, Nordlandsbanen få bedre kapasitet og fjernstyring fullføres». Det er det som står i Nasjonal transportplan. Det står ikke et ord om Nord-Norgebanen. Handlingsprogrammet vårt sier at: «Det må satses på transportsystemer som ivaretar miljøet, eksempler på det her er raskere tog, større deler av godstransporten over på skinner og sjø». Og så står det videre: «Følger opp LOs kongressvedtak om ulike prosjekter». Ja, det er litt vagt det LOs næringspolitiske nordområdestrategi sier i november -10: «I forbindelse med nordområdesatsing kan det være aktuelt å vurdere mulighetene for å planlegge en oppstart av Nord-Norgebanen. I første omgang strekning Narvik-Tromsø». Jeg vet ikke om LO i det hele tatt har gjort noe i den saken. I hvert fall ikke som er synlig for oss. Videre så sier LO-kongressen

i mai 2013 at godstransporten kommer til å øke med 45 % frem til 2040. Og det er ikke bærekraftig at økningen skal skje på veibasert godstransport. Så her må nok ting på bane. El og it forbundet har i mars i år vedtatt i sitt handlingsprogram at de skal jobbe for en videreføring av Nord-Norgebanen. Og nå er visstnok fylkeskommunene i Nordland, Troms og Finnmark enige om at banen bør realiseres. Så jeg ber dere være med på å støtte opprettholdelse av forslag 238. Takk.

Ulf-Terje Nyheim Eliassen, ungdomssekretær:

Ja, dirigent, kjære landsmøte. I handlingsprogrammet vårt så står det mye fint og flott, og vi skal få en del fine ting ned på papiret. Men det nytter ikke bare å skrive det ned, vi må gjøre noe i handling også. Og da vi har våre handlingsplaner på sentralt og ja, på avdelingsnivå. Og ikke minst at vi som medlemmer prater om de sakene i det daglige som er vi opptatt av. Jeg vil gjerne snakke spesielt om utdanningspunktet. Tapere, de som er mindre smarte. De med konsentrasjonsvansker. De som er lite skoleflinke, skoleleie, de velger yrkesfag. Det er myter som jeg trodde var over for flerfoldige år siden. Jeg jobber nå spesielt opp mot Faglig råd for service og samferdsel, der jeg jobber spesielt opp mot sikkerhetsfaget. Og jeg har oppdaget det at de mytene finnes absolutt til stede enda den dag i dag. Blant foreldregenerasjonen så er det enda sånn at «du må ta høyere utdanning hvis du skal bli noe her i livet». Men det er ikke sånn det skal være. Selv elever på ungdomsskolen blir rådgitt av rådgivere til å ta studieforberedende hvis du har gode karakterer, og yrkesfag dersom karakterene er dårlige. Hvordan skal vi da få bukt med frafallet? Når selv skoleverket ikke henger med i utviklingen. Om ca. 20 år så er det kun 5 % som er åpent for ufaglærte arbeidskraft. Og i tillegg blir kravet til kompetanse stadig mye høyere. Det er ikke lenger slik at den som tar yrkesfag bør ha dårlige karakterer. Det er vel heller motsatt. Nå er det så store krav til yrkesfag at de faktisk er nesten de med gode karakterer som bør søke den veien. Kanskje vi egentlig kanskje burde stilt krav til at samtlige som skal gå på videregående skole må begynne med yrkesfag for å så kunne ta allmennfag hvis du ønsker det. For jeg tror det er mange akademikere som har godt av å ha litt yrkesfaglig bakgrunn i de vervene de sitter i.

Og til slutt vil jeg si at til høsten så er det kommune- og fylkestingsvalg. Og da må vi være på banen og legge press på politikerne. Og ikke minst velge inn de politikerne der sånn at vi får et fylke som legger rett godt til rette for fag- og yrkesopplæringen, og kommuner som tar hensyn til lærlinger når de setter ut ting på anbud og skal ha oppdrag utført for seg. Tusen takk.

Ann Jeanette Westrum, avd. 8:

Kjære dirigenter, kjære landsmøte. Jeg henviser til forslag 215, fra renholdsforumet i Avd. 8. Pensjonsordningene. Fellesskapets viktigste velferdskamp. Ny folketrygd startet 1. januar 2011. Det er positivt at alle i prinsippet kan gå av

i fylte 62 år. Men mange faller utenfor denne muligheten. Dette gjelder først og fremst de som ikke har opptjent pensjonsrettigheter 2 x folketrygdens grunnbeløp. Ofte forårsaket av deltidsstillinger eller ikke har AFP. Kvinner er overrepresentert blant disse. De første årskullene kommer godt ut av den nye ordningen. Særsilt hvis de kombinerer folketrygden med AFP. Dette vil endre seg dramatisk etter hvert som levealderjustering spises opp store deler av pensjonen hvis man velger å gå av tidlig. Andel ansatte med innskuddspensjon øker. Problemet er at for svært mange er innskuddene for lave, ordninger for dyre å administrere, og det er ensidig styrt av arbeidsgiver. Den nye AFP-ordningen i privat sektor er godt og nødvendig verktøy, men det kan gjøres bedre. Kriteriet for omfattet ordning er for strenge, spesielt urettferdig, er at man uforskyldt blir kastet ut av ordningen. Der virksomhetsovergangen er konkurs etc. Den offentlige tjenestepensjon er under press fra arbeidsgiver. Tyr til tariffdumping i form av skifter arbeidsgiverorganisasjon og derved går over på andre dårlige ordninger for de ansatte. Argumentene for arbeidsgiversiden av gjeldene ordninger påfører store kostnader på kapital. Videre at mange ansatte ikke tjener nok på tjenestepensjon. Den offentlige tjenestepensjonen er svært utsatt i forbindelse med levealderjusteringer etter at overgangsordningene går ut. Norsk Arbeidsmandsforbund må forsvare/forsterke AFP-ordninger i offentlig og privat sektor. Forsvare den offentlige tjenestepensjonen slik at vi kan gå av med pensjon som vi kan leve av. Takk.

Steinar Rindhølen, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte. Først forslag nr. 94. Endringsforslag. Det er opprinnelig Avd. 1 som var inne med et forslag der de ikke har vært klare nok så det ikke ble tiltrådt. Der har de et endringsforslag. Det lyder som slik at: «Forbundet mener at offentlige innkjøpere må stille krav om at minst 50 % av arbeidstakerne som skal utføre tjenester i kontrakten, er fast ansatte i hovedbedrift, samt stiller krav om at arbeidstakere har riktig kompetanse og at bedriften har en forbilledlig HMS. Bakgrunnen for dette forslaget det er at, Erna nevnte det i talen i går at det er mye dødsulykker i anlegg. I en periode på to år var det en dødsulykke annenhver måned, og det var alt for ofte en familie som ikke fikk hjem igjen en i familien. Vi mener da at gjennom å være ansatt i hovedbedrift, gjerne ansatt gjennom flere tiår, så bygger en kompetanse, en bygger holdninger, en bygger kultur. For det er mye mer dødsulykker og andre ulykker hos underentreprenører og innleid arbeidskraft. Vi mener og at kompetanse, det bygger vern mot sosial dumping. Derfor dette endringsforslaget. Så har vi endringsforslag på forslag 218/219. Endringsforslaget lyder slik at, det går vel fra Avd. 3 og Avd. 7 var vel fra, tror jeg, opprinnelig forslag var at tariff-festede ytelser skal gjelde bare for organiserte. Og forslaget vårt er at: «Da det er stort press på norske lønns- og arbeidsvilkår i flere av våre bransjer på grunn av ulike konkurransevilkår tiltres ikke forslaget». Dette der opprinnelige forslaget fra Avd. 3 og Avd. 7, det har jeg villet applaudert si noen år siden. Men nå er det slik at verden har forandret seg. Vi skal prøve å ha to tanker i ho-

det samtidig, og det kan være vanskelig for en del, eller et kjønn i alle fall, men skal vi beholde jobbene våre i framtiden og lønns- og arbeidsvilkår, så er det voldsomt viktig at vi klarer å få de useriøse bedriftene til å måtte betale mest mulig lønn i forhold til det vi har. Så konkurransevilkårene blir like. Vi fikk en forskrift i 2008, forskrift om «lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter», som sier at det i landsomfattende tariffavtaler så skal en ikke ha lavere lønn enn det som står i tariffen, og da menes f.eks. minste arbeidstid, minstelønnsbestemmelser, overtidstillegg, skifttillegg, ulempetillegg, reise- og kostutgifter hvis slike ting står i tariffavtalen. Hvis vi innfører det forslaget fra Avd. 3 og 7 så, og kanskje senere tar det inn i tariffavtalen, så vil de useriøse bedriftene kjøre på med å opprettholde og gå god for den forskriften med et smil rundt munnen. For da slipper de å betale de utgiftene som jeg her ramset opp. Hvis det er bare de organiserte som skal ha det, og det vil bli et enda større press på dem at de ikke skal organisere seg.

Brede Edvardsen: Taletiden din er ute, Steinar.

Steinar: Ja. Til slutt så vil jeg oppfordre om at forslagene blir referert ved votering.

Ola Duås, avd. 8:

Dirigenter, landsmøte. Jeg viser til forslag nr. 83 i handlingsprogrammet om forbundet og arbeidernes historie. Norsk Arbeidsmandsforbund i Avd. 8 har tidligere vedtatt å bruke Orkla Industrimuseum med samarbeidspartnere på Løkken Verk i større grad. Dette er gjort ved at en del kurs og møter er lagt til Orklas gjestebolig på Løkken Verk, og at vi har besøkt gamlegruven og informasjonssenteret med utstillinger. Som kurssted har Løkken en egen atmosfære, og arbeidsbevegelsens historie kommer tett innpå deltagerne. Orkla Industrimuseum har ivaretatt og formidler historien om gruvedriften og arbeiderhistorien på Løkken Verk fra 1654 og til i dag. Sammen med å formidle historie om Løkken verk, formidles også en del av historien om hvordan Løkken Gruvearbeiderforening har reist seg og bidratt til utviklingen av samfunnet og arbeidsplassene i og rundt gruvene på Løkken. Med turer i gamlegruven der man kan føle slitet til de gamle bergmenn og utstillinger på museet, får en vi knagger å henge viktige hendelser i arbeiderhistorien på. Her er det lett å se sammenhengen mellom arbeidsliv og utfordringer til arbeiderne, og viktige hendelser som er kjempet gjennom for bedre arbeids- og levevilkår til arbeiderne i våre industrisamfunn. Løkken Verk har en lang arbeiderhistorie med tilknytning til Norsk Arbeidsmandsforbund. Det gikk 253 år før Løkken Gruvearbeiderforening ble stiftet den 14. juli 1907. Mange og lange kamper på Løkken verk har vært med på å definere det arbeidslivet vi har i Norge i dag. Dette er noe arbeidere på Løkken Verk er stolte av og gjerne vil formidle videre til nye generasjoner, slik at kampen for et godt og rettferdig arbeidsliv ikke stopper opp. På Løkken Verk står Orkla Industrimuseum klare til å være med og formidle denne historien. Arbeiderhistorien både fra Gruvene på Løk-

ken, men også arbeiderbevegelsen generelt. Med støtte fra lokalbefolkningen og arbeiderbevegelsen kan vi sammen ivareta historien på Løkken Verk.

Vi i Avd. 8 ønsker at flere avdelinger i vårt forbund prioriterer bruken av området som har en tilsvarende tilknytning til fagbevegelsen, fremfor å benytte vanlige hoteller og konferansesenter. Slik øker forståelsen for at rettigheter vi har i dag ikke har kommet gratis eller kan tas for gitt. Og for at kampen for et anstendig arbeidsliv er like aktuelt i dag. Takk for oppmerksomheten.

Håkon Olav Svendsen, avd. 9:

Ja, dirigenter, landsstyre. Avd. 9, de støtter forslag 238 fra Avd. 4. Det omhandler samferdsel innad i eget land. Krav om forlengelse av Nord-Norgebanen, det har vært et krav som vi har hatt i uminnelige tider. Det er krav om forlengelse av jernbanen i fra Fauske til Kirkenes. Jernbanen mellom sør og nord, den går i dag via Sverige. Skal du sende gods i fra Fauske som ligger langt oppi nord videre nordover, så må du sende det først til Oslo og så via Sverige opp. Så havner vi i Narvik og så må du på bil likevel, nordover. Veinettet, det er allerede i dag overbelastet. Det meste av gods går på vei. Veinettet, det er og en stor del bygget med utbedring av det gamle veinettet vi hadde. Det er ikke bygget for å tåle den store godsmengden som vi har i dag på vei. Og godsmengden den er økende. Vi har nettopp hatt en hendelse i nord hvor E6 ble kuttet av et ras. Den eneste ferdselsåren mellom nord og sør. Det resulterte i en omkjøringsvei via nabolandet Finland på 70 mil. Hver vinter så er hovedferdselsåren gjennom landsdelen stengt på grunn av trailere som står med problemer rundt på veinettet. Ved å bygge ut en jernbane så vil veinettet få en avlastning. Vi vil kutte de akutte vedlikeholdsutgiftene på veien. Vi vil vinne tid i kampen med det pågående forfallet som vi har i veinettet. Og vi får større sikkerhet i vår ferdsel på veien. Vi får bort den, mye av den tungtrafikken som er på veien. NAF har arbeidet aktivt opp mot storting og regjering for å fremskynde arbeidet med å videreføre Nord-Norgebanen fra Fauske til Kirkenes. Avd. 9, vi ber landsstyret om å støtte forslag 238 fra Avd. 4. Takk.

Sølvi Berntsen, avd. 1:

Dirigenter, landsmøte. Det gjelder forslag 115 som Janita snakket om i sted. Det er et meget bra forslag, som i alle fall jeg støtter 100 %. Men jeg ble litt paff, jeg ble veldig paff, når jeg leste landsstyrets innstilling for dette forslaget. Så får de slette siste del av den setningen, og at de følges tettere opp. Og jeg har da tenkt med meg selv, kanskje det er lenge siden dere som sitter i landsstyret var nye tillitsvalgte selv, hvis dere har glemt behovet for tettere oppfølging: Vi vil ha trygge og gode tillitsvalgte ute på arbeidsplassene! Og for å få til det, så trenger vi skoloring, nettverksbygging og tettere oppfølging! Så mitt forslag til landsmøtet, er at alle sammen stemmer for dette forslaget i sin helhet, altså inkludert og at de følges tettere opp. Takk.

Jostein Abrahamsen, avd. 2:

Takk, takk. Kjære landsmøte, dirigenter, kamerater. Jeg vil snakke om forslag 178. For å bli tatt som en seriøs stemme i miljøkampen, er det viktig å ta det seriøst i egne rekker. Å være miljøfyrtårnsertifisert vil gi oss den nødvendige tyngde og seriositet når vi diskuterer ytre miljø slik det affekterer våre medlemmer, og bransjene vi organiserer. Når våre profittthungrige arbeidsgivere klarer dette, da kan vel vi også gjøre dette. Jeg vil be landsmøtet om å støtte 178. Takk.

Asbjørn Sørensen, avd. 4:

Dirigent, landsmøtedeltagere. Avd. 4 opprettholder forslag 239 med ny tekst. Litt historikk: I fra Bodø og videre nordover så gikk det et containerskip som gikk fra Bodø til Harstad, Finnsnes, Tromsø og Alta. Det fraktet årlig ca. 13 000 containere på kjø. Og det var containere som kom med bane og ble flyttet over på sjø. Dette at den containerbåtruten ble nedlagt medførte at det ble ca. 6-8000 flere trailere på veiene i Nord-Norge. Intensjonen i Nasjonal transportplan er at det skal være mer gods fra vei til sjø. Og den forrige regjeringen, den satte av tre milliarder kr til tiltak som kan bidra til overføring av gods fra vei til sjø. Det ble tatt med i Nasjonal transportplan fra 2014 til 2023. I dag så er det firma som heter Arctic Express Line, som har vært i kontakt med Samferdselsdepartementet, og som søker om å få opprette en rute i fra Bodø til Hammerfest med videre til Murmansk. Det er en båt som skal være gassdrevet, og den mangler finansiering. Så, den nye teksten, den blir således: «Vi ønsker at Norsk Arbeidsmandsforbund skal være en pådriver for at containerbåtruten mellom Bodø og Finnmark blir gjenopprettet, og at staten om nødvendig går inn med midler i en oppstartsfasen dersom dette kreves. Vi mistet tilbudet om å få frakt fra bane til sjø, noe som fra et miljømessig synspunkt er sterkt ønskelig. Dette medfører en betydelig økt trailertrafikk på E6 fra Fauske og nordover, i størrelsesorden 6-8000 flere trailere på veiene i nord per år». Vi ber derfor landsmøtet støtte forslaget som vil ha en stor miljømessig konsekvens for Nord-Norge. Takk.

Ingar Eira, forbundsstyret:

Ja, dirigent og landsmøte. Jeg skal snakke litt om tariffpolitisk arbeid. Og tenker da på forslag 214. Joda, Helge, jeg kjenner godt til de setningene som berører virksomhetsoverdragelse. Og er veldig glad for landsstyrets innstilling i forhold til forslag 214. Men jeg vil tillate meg allikevel å komme med en påminnelse. Det er to ting som er veldig viktig for en som ønsker arbeid: Det er å få seg arbeid, få seg en jobb og beholde jobben. Dessverre viser det seg at i dagens konkurransefunns så er ikke det like enkelt. Forbundet vårt i samarbeid med LO må derfor ta den problemstillingen skikkelig på alvor. Og jobbe aktivt for å sikre medlemmene våre sin framtid. Både med å få seg en jobb, og ikke minst å beholde jobben hvis man er så heldig å få den. Det kan ikke være sånn at det er tilfeldige arbeidsgivere eller oppdragsgivere som skal avgjøre om vi har en jobb eller ikke. Der skal vi ha et ord med i laget. Takk.

Trine Wiig Hagen, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte, kamerater. Forslag 178 om miljøsertifisering. Jostein Abrahamsen sier i innlegget sitt at våre bedrifter klarer å få dette til. De synes ikke det er for vanskelig, de synes ikke det er for dyrt. Det er litt pinlig å gå inn i bedriften som tillitsvalgt og kreve at de skal sette helse, miljø og sikkerhet på sin dagsorden ved å sertifisere seg, når vi kommer fra et forbund som ikke har klart dette til nå. Vi har hatt det her på handlingsprogrammet de fire siste årene. Jeg mener at vi skal ta opp igjen forslag 178, så vi kan få gjennomført det nå i den neste fireårsperioden. Takk.

Said Hassan, avd. 6:

Landsmøte, dirigenter. Jeg må si en gang til at jeg er veldig stolt over å være medlem i Arbeidsmandsforbundet, veldig stolt av at det er mange innvandrere her. Det er 30 stykker, og det er veldig bra. Det betyr at forbundet har jobbet godt, og vi i bransjerådet i renhold, vi var tidlig med å jobbe akkurat på det. Og når det gjelder skolering, så... jeg føler at vi er inkludert, integrert, i forbundet. Jeg var godt tatt imot i avdelingen min. Var støtte i Avd. 6 i forbundet og når jeg var valgt som første landsstyret med innvandrerbakgrunn. Men det som er viktig nå, det er at språk... at de nye medlemmer som kommer... de som kommer fra etter at det blir EU-utvidelser. Så det er ikke krav lenger å ansette folk, det må ikke kunne norsk. Og derfor, det er veldig viktig at forbundet jobber for at vi skolerer medlemmer og tillitsvalgte på eget språk. Så vil vi si til Trond: Den reklamen vi har sett, det er god reklame. Så sende den på alle de internasjonale TV. Takk.

Kåre Johnsen, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte. Jeg er nå blitt så gammel at jeg begynner å prate om lærlinger. Og det er en meget viktig del i vårt samfunn. For det viser seg, det vi har hatt, skal ikke klage den rød-grønne regjeringen for noe, men det er det mest gjerne jeg har sett. Når de er ferdig på skolen så kan de gå og «nave» et år. Hva skjer med dem? De blir regelrett giddeløse. Tiltaket det viser en person som blir satt ut av arbeid og ikke har noe å foreta seg i løpet av 14 dager. Og han faller egentlig i det vi kaller for en krybbe. Han har problemer med å komme seg opp igjen i den situasjonen som en arbeider er i. Vi har hatt i vårt firma, lærlinger som ikke har klart og fulgt ut en vanlig uke på 7,5-timers dag. De måtte ha løst i fra arbeidskontrakt. Fordi vi måtte ringe hjem etter dem. Og da synes jeg det at istedenfor å sette de på og la de få «nave» sånn så burde vi la de komme inn og få praktisk arbeidstrening. Og når de da har tjent til livets opphold på det viset så tror jeg vi har mer samfunnsnyttig av dem. Og så har vi dette med jernbane nordover. Vi ser det at, og jeg vil støtte den 238. Og nå hadde vi et lite tilfelle her når... og det har vi hatt daglig her med iPaden. Og du ser det at de har brukt en masse penger i jernbaneverket på at de skal ha styringen på jernbanen over på iPad. Det var én som slo feil, hva skjedde da? Hele jernbanenettet lå nede. De turte ikke å kjøre ett tog av

gårde, det var fullstendig stopp. Sånn er det når vi tar bort menneskene og skal sette over på elektronikk. Det er ikke alltid det er strøm over hele landet. Det har vi jagggu fått erfart. Selv her nede på Østlandet. Takk.

Ingebrigt Bjerke, avd. 8:

Takk for det. Dirigenter, landsmøte, kamerater. Jeg er og i år så heldig at jeg er innkvotert fra Avd. 8 fra skianlegg, og som for fire år siden så er jeg vel fortsatt den eneste som kommer fra skianlegg. Jeg takker for det, at det er en slags utjamningsmandat i systemet vårt. Vi har flere små overenskomster som jeg ser at de har bare en eller to f.eks. fritidsanlegg, vaktmester, parkering blant flere. Handlingsprogrammet som det handler om nå, jeg ser særlig på kapittel 7, som går på verving og medlemspleie. Og Helge prater om det som ligger i bunnen her er formålsparagrafen vår. Interessant med det forslaget fra Avd. 2 som går på at vi må være mer konkret i handlingsprogrammet. Og så har vi kanskje og en historisk politisk del. Jeg støtter det forslag, men jeg er enig med Helge at det må kanskje jobbes mer med for å få det inn i til neste runde. Jeg vil bare minne landsmøtet om at norske skianlegg, de omsetter for første gang i vinter for over en milliard. Det er altså da heiskortsalg, i tillegg har du restaurantbiter, du har alt det andre, og der tilsier en det at i hvert fall en par tusen årsverk bare i den bransjen, og dessverre så har vi vel fortsatt ikke passert 100 medlemmer. Jeg tror det nå i 2014 var sånn 50-60. Så der har vi noe å hente. Jeg vet at forbundsstyret, de jobber med konkrete planer i forhold til flere små overenskomster. Jeg håper at mange her og i avdelingene kan bli med så skal en få med flere skisenter, få opprettet tariffavtaler og få sterke tillitsvalgte. Jeg vil bare nevne det at i, altså Trysil, Hemsedal, som er Skistar som er børsnotert i Sverige, de har omsatt heiskort for ca. 400 millioner. Så her har vi store firmaer og store mengder med medlemmer som vi kan få med oss. Håper at alle kan bli med på å legge konkrete planer for å skaffe oss flere medlemmer i skianlegg. Takk for oppmerksomheten.

Knut Marius Gaarder, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte, kamerater. Jeg ser det er litt knapp taletid her, men går det litt over så tenker jeg at vi kan være snille med tanke på at ikke reiser forslaget, men at vi får da litt tid til å begrunne det. For det har ikke vært et angrep på forbundets verdier eller historikken, og vi ønsker ikke å slette noe og fjerne det og kaste det på historiens skraphaug. Det vi ønsker er etter tilbakemeldinger fra klubber og bransjegruppene våre i avdelingen. Så... også fra medlemmer. Så var det en del tilbakemeldinger på at handlingsprogrammet vårt var stort og det var vanskelig å vite hva vi egentlig skulle gjøre, og det var veldig mye om hva vi mente. Og spesielt dette med boligpolitikk på 70-tallet ble dratt frem som eksempel flere ganger. Og mange av de tilbakemeldingene vi fikk, så er det boligpolitikken på 70-tallet, det er det ikke noe vi kan gjøre noe med i dag. Så dermed, av de forslagene vi har fått inn, som har spent helt fra en kraftig forenkling, krav om mer og moderne språkdrakt, en prioritering

av hva som faktisk er viktig for medlemmene og hva vi faktisk skal jobbe med. På bakgrunn av de forslagene – jeg ble veldig nervøs av å stå her oppe allikevel – så foreslår Avd. 2 en deling av dagens handlingsprogram i en handlingsplan og et handlingsprogram, eller et politisk måldokument. Det er for å ha en handlingsplan som forteller hva vi skal holde på med, og et annet dokument som forteller hvorfor, og historikken og hvorfor vi har kommet hit vi er i dag. For historikken vår er viktig, den skal ikke slettes, og den skal ikke bli borte. Men spørsmålet som medlemmene stiller seg og klubbene våre er: hvorvidt det skal stå i en handlingsplan og et handlingsprogram. Og det som er viktig for meg og det jeg brenner veldig for, er at handlingsprogrammet skal være noe som står hjertet vårt nært. Når vi som tillitsvalgte går ut og snakker om forbundet vårt, så skal på en måte handlingsprogrammet være i ryggen vår. Og at vi kan bruke det aktivt både i medlemspleien og i medlemsvervingen. Og ha det som et arbeidsverktøy i arbeidshverdagen vår som vi kjenner godt og som er komfortable med å fronte, og som vi kan bruke aktivt. Og det er viktig. Og derfor er det som er hovedtanken bak budskapet vårt: At vi deler det. Ikke sletter, ikke stryker. Vi har en del forslag som følger forslag 255. Alle disse forslagene fra Avd. 2 der vi foreslår at ting strykes, slettes eller flyttes, bygger på det. Og vi reiser selvfølgelig ikke noen av de forslagene heller.

Det er kun et forslag som vi da mener vi kan flytte over i et handlingsprogram, og ikke trenger å stå i en handlingsplan. Så ser jeg at tiden løper veldig fort. Og at handlingsplanen blir et dokument, så har vi foreslått at det kanskje da er tariffarbeid, arbeidstidsordninger, verving og organisasjonsbygging og ungdomsarbeid som skal være pilarene i handlingsprogram. Men det er kun et forslag. Det er ikke ment så radikalt og så, det er ikke en knyttneve mot historien vår, og det er ikke det at vi ønsker å kaste alt på skraphaugen. Det vi ønsker er en modernisering, slik at handlingsprogrammet blir en del av det vi jobber med hver dag, og bruker. Og at den også får en språkkredigering. For det er noe som bærer litt preg av at vi har hatt litt dårlig tid på landsmøtet. Jeg merker det i dag også, vi har litt dårlig tid. Og det er fort gjort, men kanskje at forslaget vårt var at det settes ned en språkkomité som bare vasker språket etter landsmøtet, som ikke fører til noe realitetsendringer i politikken vi har vedtatt. Det er kanskje ikke så lett, men uten å reise et endringsforslag – det er ikke poenget her, og vi reiser heller ikke forslag 255. Ei heller alle de forslagene som det står «sletting», «strykes», «flyttes», i helehandlingsprogrammet.

Så kanskje en oppfordring til det nye landsstyret å forbundsledelsen, at det kan settes ned en arbeidsgruppe. Og vi merker jo... og vi oppfatter at det er en viss støtte også å spore i det Helge sa. Man gjennomgikk handlingsprogrammet, at det settes ned en arbeidsgruppe som jobber med dette frem til neste landsmøte. For vi vurderte å fremme et endringsforslag der vi på en måte beholdt ordlyden i det opprinnelige forslaget og foreslo at vi satt ned en komité eller gruppe som la frem det til neste landsmøte, så at man i neste

landsmøteperiode hadde en arbeidende gruppe som satt seg ned og foreslo et nytt handlingsprogram og en handlingsplan til neste landsmøte. Så det er en oppfordring, ikke noe nytt forslag eller noen ting, men som en ren oppfordring, at det nye landsstyret ser på det og at vi har et positivt verktøy vi kan bruke i medlemsvervingen og medlemspleien. Takk for meg.

HELGE HAUKELANDS OPPSUMMERING

Jeg tror jeg begynner bakerst. Marius, jeg tror ikke det er noe uenighet mellom oss lenger, og jeg har bare lyst å nevne Forbundsalliansen igjen. Når vi drev med handlingsprogrammet på den delen der, så kjørte vi det som et prosjekt. Og det var gjennomført på forholdsvis kort tid, det sitter andre i salen i dag, Arve Hamarøy var med fra NAF, og jeg kan tenke meg at noe sånt må bli løsningen på dette her og. Jeg tror ikke vi skal jobbe med det i fire år, det får nå landsstyret bestemme den delen der, men at vi får til noe helt annet enn det vi har gjort denne gangen, ja.

Dere var så sultne, jeg kan ikke kommentere alt det der, ser jeg. Men i rask rekkefølge: Det som går på språk og på norskkurs og den delen der tror jeg ikke er noe uenighet, og så er det en stund siden landsstyret vedtok dette her, vi vedtok det i januar og ting har faktisk endret seg underveis også. Og så har vi blingset et par plasser, ser jeg nok nå når jeg leser det i etterkant da. Men jeg har ikke fullmakt på strak arm og på en måte sette landsstyrets vedtak til side, men jeg kan antyde noe, så får jeg se hvordan det går med meg i lunsjen. RVO-ordningen som var nevnt her med en alternativ tekst – ok, mener jeg. Når en legger sånn føringer til teksten. Men RVO-ordningen ble noe annet for renhold eller den andre, den skled litt ut av nevene for oss, og det var ikke Norsk Arbeidsmandsforbunds feil. Den er i Arbeidstilsynet i dag, og skal du opprette nye RVO-ordninger så blir det på den modellen, ikke anleggsmodellen som vi har, dessverre. Men er ikke noe problem om den kommer i teksten. Så er det forslag å fremme det som kulepunkt igjen, Jhonny Bakken. Det får landsmøtet avgjøre, hvor mange kulepunkt de vil ha der.

Berner Midthjell, du er inne på dette her med opplæring av verneombud. Og det skal ikke være vanskelig, men da vil vi være veldig klare på at det er arbeidsgivers plikt som skal ta kostnaden med den delen der. Og så har forbundet gjort en del. Og da kjenner jeg anleggsområdet best innenfor det. Og ikke det vi minst tar fatt i i dag, det er å få bransjerettede kurs for verneombud, og få ikke disse generelle med lyspære og alt dette der. Får de bransjerettede egentlig hva de jobber med, lær verneombudet noe. Innenfor anlegg så har det vært kjørt et prosjekt innenfor Fondet for Regionale Verneombud, der er utarbeidet læreverkter som kan brukes både på bygg og på anlegg, vi skal hospitere nå med Fellesforbundet, i Bergen er de gode å kjøre de kursene der. Sånn at vi kommer til å kjøre de kursene. Vi har på maskin, og vi må bare være oppmerksomme på at ikke vi påtar de oppgaver som helt klart ligger til ar-

beidsgiver. Men de regionale verneombud har og samling for verneombud årlig hatt på anleggssiden, et par sånn «lunsj til lunsj», og de er veldig verdsatt, så vi skal ikke glemme verneombudet, men ordlyden må være sånn her at vi ikke sitter med en utgift som vi absolutt ikke skal ha, i hvert fall.

Janita, på det som hun tar opp, forslag 210, helt ok, det er faktisk feil det som står der. For det skal bare mangle at vi ikke retter opp forslag 210 i hvert fall, og tar det inn og. Da tar jeg landsstyrets fullmakt her på strak arm. 115, oppfølging av tillitsvalgte, som Sølvi er inne på og, den ordlyden, jeg klarer ikke å huske hvorfor vi tok den ut i sin tid. Men så tenker jeg på at vi har tillitsvalgtforum. Noen avdelinger er kommet godt i gang med det. Og det er akkurat oppskriften for å følge opp de tillitsvalgte her. Så å få et tillitsvalgtforum opp og gå i avdelingene, så tror jeg vi er kommet inn der som dere ønsker å være. Ungdom. Monica, ja. Egenkapital på 10 %, ja det er der jeg ikke kan ta landsstyrets fullmakt helt på strak arm da, men. Jeg er ikke så veldig uenig, hvis jeg kan si det stille.

Nordlandsbanen. Det er kommet et steg lenger hvis fylkeskommunene ble enige med seg selv. Det som var problem tidligere med Nordland, var at de var tre settinger der opper. Det var noen som var veldig glad i havnen i Bodø, og var fornøyd med at den var der. Det var noen som bare snakket om Narvik, og så var det noen få som snakket om banen oppover. Men hvis fylkeskommunen er enig, så er du i alle fall ett steg lenger. Et langt steg lenger, på den delen der. Så er Jernbanelinjen og NAF og gjennom LO og, vært mye på Narvik og den delen der. Hvis ikke jeg husker feil nå, så er det snakk om en ti milliarder for å bygge et dobbeltspor over på de bitene der, og det var vel sånn at næringslivet skulle betale en del av det. Men jeg tror jeg vil være tydelig på at, sier vi bane Fauske-Kirkenes, så blir vi ikke tatt seriøst. Sier vi bane Fauske-Narvik så kan en være med å diskutere i de videre kretser, og da er det litt i fra de diskusjonene jeg har vært med i både i departement og i LO.

Når dere er innom båtruten på den samme, med endret tekst, så mener jeg at landsmøtet her bør følge den. For det er akkurat inni den gaten vi selv sier at vi skal jobbe med mer gods over på båt og de delene der.

Tja, er det noen andre som jeg burde vært innom på her, dette her med anbud -- Her er en del tekstforbedringer som faktisk gjør forslaget langt bedre, med innhold og med de tekstformuleringene. Men det er det som er vanskelig, når du begynner å stemme du, så kjører du den tunge modellen, og det vanskelig å snu et forslag hvis de ikke er en god argumentasjon på det. Og argumentasjonen er kjørt her, men når du refererer forslaget, så vil landsmøtesalen høre de endringene som ligger der. Jeg tror ikke jeg går lenger inn på den enkelte. Har jeg glemt noe så får dere ta fatt i meg i pausen, så skal vi avklare så langt så vi kan på det. Takk.

Møtet hevet for lunsj kl 13:20.

Møtet satt igjen kl 15:00, med Brede Edvardsen som dirigent. Det var 207 stemmeberettigede til stede.

Dirigenten redegjorde for behandlingen: Jeg refererer alle forslag som har kommet inn til behandling. De forslagene som er tiltrådt av landsstyret og forslag som dere har reist under den generelle debatten. Så skal vi prøve å ta det pent og rolig, sånn at vi henger med. Det er godt for dirigentens del i hvert fall, tror jeg. For her er det mye på kryss og tvers. Og så får vi, hvis noen mangler noe, så si ifra. Sånn at vi passer på at alt er med.

På innledningen, der foreslår jeg at vi behandler forslag 74, 76 og 78.

Så er det videre til kapitlet «Egen organisasjon», der ser vi forslag nr. 82 i sammenheng med forslag 84 og 86. Men jeg foreslår at vi behandler forslag 82, forslag 83 og forslag 87.

Kapitlet om bolig og boligpolitikk, der skal vi behandle forslag 89 og forslag 91. Og så er forslag 90, det er gjenreist.

Kapitlet om samfunn og arbeidsliv: Forslag 93, som henger sammen med forslag 211, som ligger under kapitlet om næringspolitikk. Så det det går an å gjøre, er å se de i sammenheng. Og så er det viktig å opplyse om det, at hvis landsmøtet føler for det, så for å få behandlet det så kan vi sende det over til redaksjonskomiteén for handlingsprogrammet, og da får vi det igjen senere. Så en del av de forslagene som hvor ordlyden er lik, de sender vi til Helge, og så får vi de tilbake på søndag, antagelig. Kanskje.

Ja, vi behandler forslag 93, under kapitlet om samfunn og arbeidsliv. Og forslag 95, 97, 98, 100, 101, og forslag 94 er gjenreist.

Kapitlet om informasjon og samfunnskontakt, der skal vi behandle forslag nr. 103 og 104. Og forslag 106 og 107, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler forslag 107.

Kapitlet om verving og medlemspleie, der skal vi behandle forslag 108, 109, som henger sammen med forslag 113. Forslag 111 og 112, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 112. Og forslag 114 og 115, de er likelydende, og så jeg foreslår at vi ser de under ett, og så er forslag 115, det er opprettholdt som foreslått.

Kapitlet om kompetanse, der behandler vi forslag 117.

Da er vi på kapitlet om utdanning. Da foreslår jeg at vi behandler forslag 118, men som også henger sammen med 126 og 127.

Vi behandler forslag 121, forslag 135, 136 og 137 under kapitlet «Tillitsvalgt, omorganisering og konsern».

Så skal vi behandle forslag 122 og 123, som henger sammen med forslag 144 og 145, under kapitlet om ungdomsarbeid.

Da er vi videre på kapitlet om tillitsvalgt, og om omorganisering og konsern. Der skal vi behandle forslag 131, som henger sammen med forslag 132, 133 og 134. Og vi skal behandle forslag nr. 138. Og vi skal behandle forslag 139. Videre til kapitlet om ungdomsarbeid. Der skal vi behandle forslag 140, 142 og 143, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 143. Vi skal behandle forslag 147, som er likelydende med 148. Foreslår jeg at vi behandler 148. Og vi skal behandle forslag 149. Og så har vi fått et opprettholdelsesforslag på forslag 146, som er gjenreist.

Videre til kapitlet om arbeidstid. Der skal vi behandle forslag 150.

Og så er vi videre på kapitlet om arbeidsmiljø. Der skal vi behandle forslag 153. Og der har vi også fått inn et endringsforslag til det samme forslaget, 153. Så skal vi behandle forslag 154, og det henger litt sammen med forslag 163. Vi skal behandle forslagene 155 og 156, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 156. Så skal vi behandle forslag 157 og 158. Vi skal behandle forslag 160 og 161, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 161. Og vi skal behandle forslag 162. Vi skal behandle forslag 166 som er likelydende med 167. Foreslår jeg at vi behandler forslag 167. Og vi skal behandle forslag 173. Og så skal vi behandle forslag 159. Det er gjenreist med ny tekst. Og 168. Der er det også en ny tekst.

Da er vi fremme ved kapitlet om ytre miljø. Og der skal vi behandle forslag 175, 176 og 177 som henger sammen med forslag 247 og 248 under kapitlet om samferdsel. Og vi har fått et gjenreisningsforslag på 178. Er vi med så langt? Kapitlet om internasjonalt arbeid. Der skal vi behandle forslag 181, ja 183 og 184 de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 184. Og det samme på 187 og 188, foreslår jeg at vi behandler forslag 188.

Videre til kapitlet om næringspolitikk. Der skal vi behandle forslag 192, 193, 194, 195 og 196. så er forslag 197 og 198 likelydende, foreslår jeg at vi behandler 198. Så skal vi behandle forslag 204, det er likelydende med forslag 205, foreslår jeg at vi behandler 205. Og forslag 210, fordi det henger litt sammen med 204 og 205, der er det, har vi avklart med Helge da, at det forslaget er egentlig meningen at landsstyret tiltrer. Stemmer det, Helge? Ja.

Så da behandler vi forslag 210. Det er en skrivefeil, rett og slett. Og så skal vi... skal vi se, hvor langt var vi kommet nå... 206, ja... som er likelydende med forslag 207, så da foreslår jeg at vi behandler forslag 207. Og vi skal behandle forslag 209, hvis jeg glemte å si det.

Da er vi fremme ved kapitlet om tariffpolitisk arbeid. Og der skal vi behandle 213, som henger sammen med 232. Vi skal behandle forslag 214. Forslag 218 og 219, det er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 219. Så skal vi behandle forslag 220 og 221, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 221, som også henger sammen med 234 og 235. Vi skal behandle forslag 222 og 223, de er likelydende, så da foreslår jeg at vi behandler 223. Det samme på forslag 224, 225. De er likelydende, foreslår jeg at vi behandler 225. Og forslag 226 og 227, de er likelydende. Da foreslår jeg at vi behandler 227. Så skal vi behandle forslag 233. Så er det sånn at hvis forslag 221 går gjennom, da er 235 ivaretatt. Da er vi fremme ved kapitlet om samferdsel. Der skal vi behandle forslag 237, forslag 240 og forslag 242 er likelydende med 243. Da foreslår jeg at vi behandler 243. Og 244, det er likelydende med forslag 245, og henger også nøye sammen med 246. Så da foreslår jeg at vi behandler forslag 245. Så skulle vi behandle forslag 252. Og så er forslag 238 og 239, de er gjenreist. Synes alle at de har fått med seg forslagene sine da? Bortsett fra 255, Marius?

Mine gode venner her opplyser meg om at forslag 219, der har vi fått inn et endringsforslag, så det må vi få med oss. 218 og forslag 219.

Helge Haukeland, til forretningsorden:

Ja, dirigent, bare kort. Sånn som jeg ser det så må dere vel behandle 248 og. Brede Edvardsen: Ja, det er helt riktig. Takk for det, Helge.

Det er kanskje, for at det skal være lettest å følge med på iPaden, at vi tar de forslagene under hvert kapittel som er tiltrådt av landsstyret først, og behandler de, og så tar vi endringsforslagene til slutt, under hvert kapittel? Er det, det er kanskje lettest å følge med på paden sin da. Skal vi prøve? Vi prøver. Går det ikke, så må vi gjøre noe annet, sånn er det bare.

Da må vi finne frem de røde lappene. Og så kan jeg opplyse om at som det ser ut nå, så er det 207 stemmeberettigede i salen. Det blir flere og flere. Da går vi til votering.

VOTERINGEN

Innledningen, og forslag 74. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 77. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 79. Landsstyrets innstilling er at det tiltres delvis. Vil dere at jeg skal lese opp hele forslaget på disse også? Nei. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet Egen organisasjon. Forslag 82. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så går vi videre til forslag 83. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så går vi videre til forslag 87. Landsstyrets innstilling: Tiltres delvis. De som er enige med landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Da er vi videre til kapittel om bolig og boligpolitikk. Og starter med forslag 89. Landsstyrets innstilling er at det delvis tiltres, men som kulepunkt. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 91, landsstyrets innstilling: Tiltres delvis. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Og så har vi fått opprettholdelsesforslag på forslag 90. Og da går det an at vi setter opprettholdelsesforslaget opp mot landsstyrets innstilling. Er det en måte å gjøre det på? Det er det. Altså, forslag 90. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er for å støtte forslaget om å opprettholde det, de viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Da har landsstyrets innstilling falt. Nå klappet til og med landsstyret, så da var det sikkert bra. (Latter)

Vi er videre til kapitlet om samfunn og arbeidsliv. Forslag 93. Landsstyrets innstilling er at det tiltres, med tilføyinger. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så går vi videre til forslag 95. Landsstyrets innstilling er at det tiltres, men som kulepunkt. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 97. Landsstyrets innstilling er at intensjonen i forslaget støttes. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 98. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 100. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 101. Landsstyrets innstilling er at det tiltres som kulepunkter. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Og så har vi fått et opprettholdelsesforslag med ny tekst. På forslag 94. Og da skal jeg referere endringsforslaget som kommer fra Avd. 2. Det lyder, fortsetter på linje nr. 125: «Forbundet mener at offentlige innkjøpere må stille krav om at minst 50 % av arbeidstakerne som skal utføre tjenester i kontrakten er fast ansatt i hovedbedrift, samt stiller krav om at arbeidstakerne har riktig kompetanse, og at bedriften har en forbilledlig HMS». Det var ikke snaut. Da setter vi det forslaget opp mot landsstyrets innstilling, hvis det er greit? De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser dette ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling har falt.

Kapitlet om informasjon og samfunnskontakt. Forslag 103. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling vedtatt.

Forslag 104. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag nr. 107. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyret i det, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om verving og medlemspleie. Vi skal behandle forslag 108. Og landsstyrets innstilling, det er at det tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 109. Landsstyrets innstilling er at det tiltres delvis, men som kulepunkt. Og at det kan, det sammenfattes med forslag 113. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 112. Landsstyrets innstilling er at det tiltres som en forlengelse av linje 193. de som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 115. Der har vi fått inn et opprettholdelsesforslag på opprinnelig tekst. Det vil si at forslagsstillerne til forslag 115, de vil at teksten og at de følges tettere opp, skal være med. Da setter vi det forslaget opp mot landsstyrets innstilling. Går det an? Forslag 115. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som støtter opprettholdelsesforslaget som har kommet på 115 ja, de viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling har falt.

Kapitlet om kompetanse. Der ligger forslag 117 til behandling. Og landsstyrets innstilling er at det tiltres som kulepunkt. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om utdanning. Der ligger forslag 118 til behandling. Og det berører også forslag 126, 127. Landsstyrets innstilling er at forslag 118 tiltres, men som kulepunkt. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 121. Hvor vi, for ordens skyld, fikk inn et endringsforslag som senere ble trukket. Så vet dere det. Landsstyrets innstilling, det er at intensjonen støttes. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 122. Landsstyrets innstilling er at det tiltres, men med en omskriving. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 123. Landsstyrets innstilling er at intensjonen støttes. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om tillitsvalgt, omorganisering og konsern. Der er det sånn at det er forslag 131, det henger sammen med forslag 132, 133 og 134. Og de omhandler det altså det samme temaet. Skal vi sende det til redaksjonskomitéen, så de kan komme tilbake til oss med en enhetlig ordlyd? Går det an å gjøre det? Jeg husker ikke hva jeg sa. Forslag 131, det henger sammen med forslag 132, 133 og 134. Så er spørsmålet: Skal vi sende det til redaksjonskomitéen for å sy de sammen, eller skal vi behandle forslag 131 sånn som det foreligger? Skal vi sende det til Helge og gjengen? De må få noe å gjøre de og da? Ja. Da gjør vi det. Vær så god, Helge.

Vi er fremme ved forslag 138. Landsstyrets innstilling er at det delvis tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og det stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 139. Der har vi også konferert litt med redaksjonskomitéen, og der også har det sneket seg inn en feil. Så innstillingen til landsstyret, det er at forslaget tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om ungdomsarbeid. Forslag 140, landsstyrets innstilling er at det tiltres, med endringer. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn. Og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så var vi enige om å behandle forslag 143. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. Og de som er enige med landsstyrets innstilling, det forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 148, der er innstillingen at det delvis tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Videre til forslag 149. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så har vi fått et opprettholdelsesforslag på forslag 146, fra Avd. 3. Det betyr at Avd. 3, de ønsker at vi skal ha med i linje 308, som kulepunkt: «Forbundet vil arbeide for at lærlinger får samme retten til studiebevis og rabatter på lik linje med elever og studenter». Da tenker jeg at vi kan sette det forslaget opp mot landsstyrets innstilling. Er det en måte å gjøre det på? Det er det. Da ber jeg om at de som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot vise det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling har falt.

Kirsti Mandal, til forretningsorden:
Vi lurte på om 145 ble hoppet over, kan dere sjekke om ikke det også skulle vært votert over?

Brede Edvardsen:
Tanken der, Kirsti, det var at det forslaget, det henger sammen med forslag 123. Og så kan det hende at jeg var litt ivrig, at jeg ikke sa det. Men den innstillingen der, den er litt rar. Det er kanskje det ryddigste om vi voterer over det. Skal vi gjøre det? Det er gøy det. Ok. Da tar vi opp forslag 145 til votering. Og landsstyrets innstilling, det er at det tiltres, men flyttes til kapitlet om utdanning. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Da prøver vi oss igjen på kapitlet om arbeidstid. Og forslag 150. Der landsstyrets innstilling er at det tiltres. Går det greit å følge med? Eller går det for fort, eller for sakte, eller? Så bra. Det har vi flaks med. Forslag 150, som sagt. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om arbeidsmiljø. Der er det sånn at på forslag 153, så har vi fått et endringsforslag fra Avd. 6. Og da foreslår jeg at vi setter endringsforslaget opp mot landsstyrets innstilling. Er det en måte å gjøre det på? Det er det. Da

skal jeg referere forslaget fra Avd. 6: «Opplæring bør fortrinnsvis foregå i regi av forbundet, erstattes med ny setning: Opplæring bør være gjennom AOF, på fagbevegelsen sine mål og prinsipper. Forbundet vil arbeide for økt kompetanse og status til verneombud, slik at de er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver». Da setter vi det opp mot landsstyrets innstilling. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som støtter forslag fra Avd. 6, viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling har falt.

Forslag 154. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 156. Landsstyrets innstilling: Intensjonen støttes med omskriving. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 157. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyret i det, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 158. Landsstyrets innstilling er at det tiltres delvis. De som er enige med landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så går vi videre til forslag 159. Der har vi fått et forslag hvor det er gjenreist. Og da tenker jeg at vi kan gjøre det som vi har gjort, at vi setter det forslaget opp mot landsstyrets innstilling. Da skal jeg referere forslaget fra Avd. 3, på den nye teksten ja, på forslag 159. Forslaget lyder: «Opprettholde forslag 159 med endret tekst, opprette kulepunkt på linje 396. Da må jeg lese nynorsk og... 'Oppmoda til at HMS-ansvarleg og bedriftsleiing bør tilegne seg nødvendig kunnskap om gjeldaende lover reglar i lag med verneombud og tillitsvalgte.'» Da ber jeg om at de som støtter landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, og de som støtter forslaget fra Avd. 3, de viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling har falt.

Da går vi videre til forslag 161. Landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige med landsstyret i det, de forholder seg i ro, de som er imot, viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 162. Landsstyrets innstilling er at intensjonen støttes. De som er enige i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 167. Der landsstyrets innstilling er at det tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 173. Der landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres med en tilføyning. De som er enige i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så har vi fått et endringsforslag til forslag 168. Og der er landsstyrets innstilling at det opprinnelige forslaget ikke tiltres. Men endringsforslaget fra Avd. 6, det lyder: «Linje 396, opprett kulepunkt. Forbundet vil: RVO-ordningen videreføres i bygg og anlegg, og renholdsbransjen. Forbundet ser på muligheten for å utvide ordningen til andre aktuelle bransjer innenfor forbundets organisasjonsområder.» Da setter vi det opp til votering mot landsstyrets innstilling. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som støtter forslaget fra Avd. 6, de viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling har falt.

Da er vi fremme ved kapitlet om ytre miljø. Og der skal vi behandle forslag 175. Landsstyrets innstilling, det er at intensjonen støttes. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 176. Der er landsstyrets innstilling at forslaget tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 177. Det henger sammen med forslag 247 og 248, som er under kapitlet om samferdsel. Og landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres, men at det flyttes til kapitlet om samferdsel. Videre at det samordnes med forslag 247 og 248. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Så har vi fått et forslag om å opprettholde 178 fra Avd. 2. Landsstyrets innstilling er at dette ikke tiltres. Forslaget fra Avd. 2, det lyder: «Opprettholde forslag 178. For å bli tatt som en seriøs stemme i miljøkampen, er det viktige å ha ryddige forhold i egne rekker. Å være miljøfyrtårnsertifisert vil gi oss den nødvendige tyngde og seriøsitet når vi diskuterer ytre miljø, slik det affekterer våre medlemmer og bransjene vi representerer.» Da tenker jeg at vi gjør det på samme måten, vi setter det forslaget opp mot landsstyrets innstilling. Og da ber jeg om at de som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som støtter forslaget fra Avd. 2, de viser det ved stemmetegn. Og her stemmes.

Kan vi ta en kontra? Jeg tror landsstyrets innstilling falt, jeg gitt. . Gratulerer, Marius. (Latter)

Kapitlet om mangfold, likeverd og likestilling, der ligger det ingen forslag til behandling. Da går vi videre til internasjonalt arbeid. Og vi går til behandling av forslag 181. Der er landsstyrets innstilling at forslaget tiltres, med tilføyning. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 184. Der er landsstyrets innstilling at det tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 188. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres, med tilføyning. De som er enige med landsstyrets innstilling, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om næringspolitikk. Og vi skal behandle forslag 192. Landsstyrets innstilling er at det forslaget tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 193. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres, med tilføyning. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes. Landsstyrets innstilling er vedtatt. Forslag 194. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Videre til forslag 195. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. De som er enige i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Videre til forslag 196. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres som kulepunkt. De som er enige med landsstyret i det, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Neste forslag til behandling er forslag 198. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er imot, viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 200. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 205. Landsstyrets innstilling: Tiltres, med en omskriving. De som er enige med landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det ved stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 207. Landsstyrets innstilling: Intensjonen tiltres, med omskriving. De som er enige i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 209. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres, med en omskriving. De som er enige med landsstyret i det, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 210. Da har vi konferert litt med redaksjonskomitéen for handlingsprogrammet, og de sier at landsstyrets innstilling, den er feil. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. Og det har vi også fått et opprettholdelsesforslag på, fra Avd. 3. Og da er innstillingene egentlig like, så da blir det litt vanskelig å sette de opp mot hverandre. Så da kan de som går for forslaget fra Avd. 3, de kan forholde seg til landsstyrets innstilling. De som er enige i landsstyrets innstilling på forslag 210, som altså er at forslaget tiltres, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn, og her stemmes.

Landsstyrets og Avd. 3s forslag er vedtatt.

Da har vi sittet stille en stund, men vi nærmer oss slutten. Vi har akkurat fått inn beskjed om at Jonas Gahr Støre kommer fem over halv fem. Og da tror jeg vi trenger en pause i mellomtiden. Så vi tar pause frem til 16:35, presis. God pause!

Møtet tok pause kl 16:20.

Møtet satt igjen kl 16:35, med Kjell Einar Kristiansen som dirigent. Filmen om Arbeidsfolk ble vist.

Dagsorden pkt. 7 Den politiske situasjon

Dirigent Kjell Einar Kristiansen:

Da er vi kommet til punkt 7 på dagsorden, og vi ønsker selvfølgelig Jonas Gahr Støre, leder av Arbeiderpartiet, velkommen. Før han får ordet, så skal vi ha litt praktiske opplysninger. Etter hans innlegg åpner vi for debatt. Jeg ser det allerede er tegnet seg veldig mange talere. Vi har et lite tidsperspektiv vi må holde, vi må være ferdige til klokka seks, så vi anmoder alle som går på talerstolen å ikke bruke tiden på å si hvor kort tid de å prate på, men bruk tiden godt, bruk kortest mulig tid. Når Jonas er ferdig med sitt innlegg, så foreslår vi for landsmøtet å sette strek. Kan dere være med på det? Det kan dere. Flott. Vi kommer tilbake til det med taletiden etter hvert som tiden går fremover. Men da har jeg den glede å introdusere Jonas Gahr Støre, vær så god, nå skal du få holde innlegget om den politiske situasjonen.

JONAS GAHR STØRES INNLEDNING:

Tusen takk, det var fantastisk å komme inn i denne salen, og kjenne på den stemningen. Takk for invitasjonen, og takk for at dere har lagt om programmet til at det var mulig for meg å komme. Og når jeg ikke kunne komme tidligere i dag, så føler jeg at jeg har gjort gagns arbeid allikevel; jeg har blant annet vært i Tromsø og lansert arbeiderpartiets næringsstrategi for Svalbard. . Og det aner meg at noen av skikkelsene på den videoen der sånn, som jeg på liten skjerm hjemme i går men stor skjerm her nå, ville nikket til den strategien om å utnytte de mulighetene og det ansvaret Norge har på Svalbard. Noe av det skjer inni fjellet, noe av det skjer utenfor fjellet. Det kreves godt arbeid begge steder.

Det er flott å være her, og jeg er meg bevisst at jeg nå er hos det som kalles alle norske fagforbunds mor. I morgen skal jeg på den svenske sosialdemokratiske kongress, og derfor så må jeg si «eller far», for det kan være mange kjønn, har vi forstått. Men det er 120 års veldig stolt historie. Og det treffer meg, for jeg tror noe av det vi skal og bør gjøre i den politiske debatten, er å koble oss opp igjen med de lange linjene i hvor vi kommer fra, hvem vi er og hva vi står for. Det er faktisk viktig, bår vi argumenterer i dag for rettigheter og saker som kan være truet, at vi klarer å trekke de lange linjene. Arbeidsmiljølov er ikke noe som oppstod i siste kvartal, det er bygget på en lang kamp, og dere har vært i fronten for det. Så skal jeg også forsøke å forklare hvorfor den lange linjen er viktig, når jeg er akkurat hos dere. Dette vet Erna og mange andre her. Vi har diskutert det i mange sammenhenger. Men da jeg ble leder av Arbeiderpartiet for et år siden, så valgte jeg å hente opp et slagord fra arbeiderbevegelsens historie som jeg mener det er på tide å gi en ny energi og nytt liv. Og det er det slagordet vi hadde 1. mai 1946. Når jeg sier «vi» så er det kanskje ikke så mange som husker den dagen. Men det var en, sikkert

historisk dag, den første frie 1. mai etter okkupasjonen. Da var slagordet: «Vi skal bygge landet.» Den gangen så skulle vi bygge landet etter krig.

Men i dag, når vi ser fremover, så skal vi bygget et land etter fred og velstand. Et land som vokser i befolkning og som fortsatt har en økonomi som vokser. I andre europeiske land, blir befolkningen mindre. Da jeg var helseminister, så møtte jeg min kollega fra Tyskland som fortalte at de rev sykehusbygg. Fordi de ikke trengte dem mer. Mens vår store utfordring var, hvordan får vi bygget/organisert nok for den voksende befolkningen? Så vi er i det perspektivet så heldige at vi skal planlegge for vekst. Og det gjør noe med tonen i et samfunn, om det faktisk vokser i befolkning eller om det blir mindre. Her også må vi ta en lang linje. Jeg er født i 1960. Da, hvis vi ser på USA, så var det 200 millioner amerikanere. I 2010 var de 300 millioner. Og det er en kraftig vekst. Men Norge har omtrent gått gjennom samme type vekst. For i 1960 var Norge litt under fire millioner, og i 2030 er vi rundt seks millioner. Det blir omtrent samme type vekst. Vi er et land som vokser i Europa.

Det gir muligheter, men det gir også utfordringer som vi må løse sammen. Vi blir flere, vi blir flere eldre, og vi blir flere som bor i byer. Det kommer til å kreve mye byggearbeid. Vi skal bygge nytt, vi skal bygge på, vi skal bygge om. Akkurat nå, i historien, er det krysningpunktet hvor det bor flere mennesker i by i verden enn på landsbygden. Og i 2050 så vil 75 % av menneskene bo i store byer. Og alt dette skal skje innenfor rammer som klimaet setter for oss, med store krav til omstilling. Og summen av dette for meg, er at vi står overfor en veldig stor bygge-/utviklingsoppgave, som kommer til å kreve arbeidsmannen. Som kommer til å kreve den kunnskapen og kompetansen det er å skulle bygge landet. Så derfor så mener jeg vi skal stille spørsmålet: Ja, vi skal bygge landet, men hvem skal bygge landet?

Og derfor er jeg veldig glad for å være her i dag, fordi jeg er blant dere som virkelig er i fronten for å bygge Norge for fremtiden. Bygge på, bygge om, modernisere og fornye det som binder dette langstrakte landet sammen. Veier, jernbane, tunneler, annen infrastruktur, skaper verdier. Det er dere, i stor grad, som representerer de, som graver, asfalterer og henter ut rikdommen fra jorden. Men også, og det har vi glemt, de siste årene kanskje, som arbeider med å vedlikeholde, og passe på at det vi bygger, står seg. Som oppgraderer og sørger for at det er varer, at det varer, at det er rent, og at det holdes vedlike. Så her vil dere og all den kompetansen og kunnskapen dere representerer bli avgjørende for denne nasjonens evne til å lykkes med den oppgaven. Det er ikke noe problemer for markedskreftene å ønske og å ordne opp i at det blir flere og at det blir vekst. Men det blir ikke nødvendigvis på den måten alene et godt liv og leve for menneskene som bor her. Det er gjennom et organisert samfunn og politisk vilje, at vi kan gi kvalitet til de livene vi skal leve. Så det vil jeg si til dere: Det er dere som gjør byggingen av Norge mulig, og som land så

skal vi derfor være glad for det dere gjør, og si et stort og ektefølt takk. Men så vil jeg også, siden jeg er på denne forsamlingen, og på 300 delegater, takke dere for noe annet, og det er at dere har påtatt dere det viktige arbeidet det er å være fagorganisert. Ta på dere tillitsverv, bygge organisasjonen, tegne tariffavtaler, bruke av fritiden til å være ombudsmenn og -kvinner for kolleger. Vi vet at det er et arbeid som sliter. Folk som vil påta seg det ekstra arbeidet. Jeg vil si til dere: Dere gjør en viktig jobb for dere selv, for kollegaene, men det vi må ta ut i den politiske kampen, er hvilket enormt viktig arbeid dette er. For samfunnet og for det vi kaller for den norske modellen. Og i forlengelsen av det, takke dere for det arbeidet der gjør i kampen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, kanskje en av de mest samfunnstruslene vårt samfunn står overfor i dag.

Men jeg vil da forlenge dette over i det politiske, og si at som leder av Arbeiderpartiet, så ser vi det sånn, sosialdemokratisk politikk kan ikke la seg gjennomføre uten en sterk fagbevegelse. Og jeg mener det er en linje mellom de stedene i Europa og verden, hvor sosialdemokratiet sliter, mister kontakten med sine røtter, og de landene hvor det er lav organisering, splittet og fragmentert fagbevegelse. Og derfor er det ikke tilfeldig at de mest utviklede velferdssamfunnene med mest rettferdig fordeling, minst forskjeller, og best motstandskraft i et samfunn hvor forskjellen øker, er de landene som har en sterk fagbevegelse og en representativ fagbevegelse. Og det er interessant å møte noen på arbeidsgiversiden som lenge mente at vel, får vi svakere fagbevegelser så har vi egentlig vunnet frem med våre interesser. Det er ikke nødvendigvis slik. For det er i de landene som er godt organiserte, og som har evne til å løse spørsmål forhandlingsveien, at det også blir gunstige vilkår for å drive foretak og bedrift. Alt det vi som sosialdemokrater ønsker å oppnå for Norge, blir enklere/mindre vanskelig å nå med dere som drivkraft og som anker. Det gjelder en rettferdig økonomisk og sosial fordeling, der fagbevegelsen i vårt land er pådriver, og der lønnspolitikken er minst like viktig som skattepolitikken.

Men dette er for mange ute i samfunnet et veldig komplisert bilde – hvorfor er lønnspolitikken viktig? Dere vet det. Og derfor inngår dere også i denne veldig viktige prosessen for lønnsdannelse i vårt land. Og vi er de første som kommer til å argumentere for at skattepolitikk er viktig. Og at det å gi seks milliarder kr i formueskatteskutt, når finansdepartementet ikke kan svare oss på om det har noen effekt på veksten i økonomien. Det er gal prioritering. Eller at det gir skattelettelser med en profil i sine forslag der 50 % av kuttene går til de 3 % rikeste i Norge. Det er dårlig valg.

Men minst like viktig for samfunnet, er faktisk det som skjer på lønnspolitikksiden. Og der er dere en nøkkel. Det gjelder maktbalansen mellom arbeid og kapital. Det gjelder ambisjonen om at de mange, ikke kun de få, skal være med

i det politiske livet som samfunnsborgere og deltagere. Og det gjelder det helt grunnleggende for oss som enkeltmennesker og som samfunn, nemlig tilliten og tryggheten i arbeidslivet. Jeg tror de to dimensjonene der, tilliten i arbeidslivet, betydningen av lønnsdannelsen, er de to mest underkjente delene for å forklare hvorfor den norske modellen har stått så sterkt. Og dere er en kjerne i det.

Det er den grunnleggende tilliten som gjør at vi er omstillingsdyktige når Erna og Siv sier «nå må vi begynne å omstille oss». Så er det fristende å spørre spørsmålet: Men hva har vi drevet med de siste hundre årene? Hva har vi drevet med de siste 120 årene siden dette forbundet ble laget. Har ikke det vært omstilling da? Én av grunnene til at Norge er kommet dit vi er i dag, er en helt enestående evne til omstilling. Og en av grunnene til at vi har klart å omstille oss, er at det har vært tillit, og at de store gruppene har blitt trukket med. Det har kjempet seg med inn rundt bordet, og fått innflytelse. Det er det som gjør at vi ligger i verdensstoppen når det gjelder både trivsel og produktivitet. Ja, vi har en utfordring å jobbe med produktivitet. Men det kunne være en fordel for inspirasjonen til den dugnaden å begynne med å si at veldig, veldig, veldig få andre er mer produktive enn oss. Og den produktiviteten vi har utviklet, er blant annet utviklet gjennom tilliten, medbestemmelsen og deltagelsen i arbeidslivet. Det gjør blant annet at vi tør å si i fra, og si nei når det trengs på en arbeidsplass, og vi er med på å utvikle våre egne arbeidsplasser.

Og det vet dere bedre enn noen, for deres forbund har opp gjennom historien stått i spissen for organiseringen av stadig nye grupper. Martin Tranmæl sa det et sted: Stadig nye grupper ble med. Det var altså ikke slik at man hadde hegnet om noen og sa det er oss, men det var stadig en evne til å bli et større vi. Nye grupper kom til, grupper i arbeiderklassen som i mange andre land aldri har vært organisert, aldri har hatt en stemme. Og som aldri har tatt del i lønnsutviklingen på linje med andre, som ikke har lyktes å skape sin egen stemme eller å bli hørt. Det har vi fått til. Ikke fullt ut alltid og for evig. Men vi har lyktes bedre enn andre. Og det har arbeiderbevegelsen i Norge klart, med Arbeidsmandsforbundet i spissen, og det skal vi i den politiske delen av denne bevegelsen være takknemlige for.

Igjen, med denne lange linjen, 120 år er mektig langt, så kan vi lese om hvordan pionerene i vår bevegelse, før de fikk stemmerett, før de fikk stemmerett, skapte sin egen stemme og sørget for at den ble hørt, så sa de: Hør oss, også vi skal være en del av det norske vi. Arbeiderbevegelsen la fundamentet for at det politiske demokratiet i Norge også ble et sosialt demokrati. Altså et demokrati der alle er med. Og det er verden i dag: Se alle landene som kaller seg demokratier fordi de peker på at der noen valg fra tid til annen, men det er ikke ekte demokratier. Og det demokratiet som sier at det er ferdig utviklet, alle som skal med er kommet med, vi setter strek, det er ikke et ekte demokrati. Her må vi erkjenne at vi hele tiden er på vei.

Ekstra sterkt er det å høre om hvordan arbeiderbevegelsens pionerer, de som stod midt oppi en mye mer dramatisk strid enn vi gjør nå, de hadde krefter og overskudd til å løfte blikket og se utover sin egen hverdag. Igjen, Martin Tranmæl, han sa det slik, at vi skal stå bein med beina plantet i norsk jord, med ansiktet vendt utover. Det er et livsgrunnlag, at arbeiderbevegelsen aldri har vært seg selv nok, og er det heller ikke nå. Og her har vi et veldig konkret eksempel. I dag er det en kongress her i Oslo, her. Og det er en annen i Zürich. De har litt ulik dagsorden. Og det er den Norske Arbeiderbevegelsen på sitt beste som engasjerer seg forhold til et fotball-VM i Qatar. Mange fra Norsk Fagbevegelse har vært der nede, forsøkt å sette immigrantarbeidernes rettigheter på dagsorden. Vi har hørt og blitt sjokkert over hvor vanskelig det er å ta innover seg virkeligheten bak glansbildene. Og hvor nytteløst det har vist seg å være å sette de problemene på dagsorden. Eller la meg si det slik: Hvor farlig det har vært å gjøre det.

Men nå begynner altså innsatsen å få resultater. Noe har begynt å rulle. De siste dagene så ser verden ut til å få øynene opp for hva som skjer i denne store idrettslige verden. Og at det dør en arbeider annen hver dag på byggeplassene i Qatar for eksempel, hva det egentlig betyr, omfanget av det og hva som er grunnlaget for det. Om de uverdige forholdene, om arbeidere som setter familien i gjeld, om de skader seg eller dør. Om det moderne slaveriet, om utreisevisum som gjorde at nepalesiske arbeidere ikke engang fikk reise hjem for å bistå sine venner og familier i forbindelse med jordskjelvkatastrofen for noen uker siden. Og ikke minst så har vi altså fått høre nå om FIFA selv. Jeg vil tippe at hvis denne forsamlingen er som nordmenn flest, så er det ganske mange av oss som er opptatt av fotball her. Og det er det god grunn til, ja.

Nå ser jeg det rykker på benkeradene. Men det vi får høre nå, det er altså om de som organiserer verdensfotballen, de stiller krav når de utlyser turneringen om at arbeiderlovgivning skal settes til side. Som ser den ene delegaten etter den andre geleides ut av kongressalen i håndjern tiltalt for korrupsjon. Dette, kjære venner, er totalt uakseptabelt. Og vi, i den grad vi kan, vi følger opp fra politisk hold. Jeg har til hensikt å be om møte med fotballforbundet når de kommer tilbake fra FIFA.

Å få vite hva de de har visst og hva de har ment om dette. Og ikke minste vil vi lytte nøye til hva LO og den internasjonale fagbevegelsen sier bør være veien videre, for det er en vei videre. Disse turneringene kommer jo. Vi gleder oss til dem, for vi gleder oss til fotball, men hva skal vi mene om dette? Er det akseptabelt?

Og til dere vil jeg si: Takk for at dere engasjerer dere og ikke er dere selv nok. Og slår neven i bordet slik bare Arbeidsmand kan.

Og da må vi ha evnen til å si at, sammenliknet med det som skjer i Qatar som

er det som skjer her hjemme i en annen klasse. Men vi vil ikke vært tro mot vårt mandat om vi sa det at det er så mye verre det der ute at det som er her hjemme, det teller ikke, det opptar vi oss ikke med. Nei. Vi har store utfordringer og vi skal ikke undervurdere de sterke kreftene i politikken og markedet som nå trekker landet vårt i en annen retning. Bit for bit.

Dette er krefter som ønsker å stykke opp felleskapet, både de store og de små, i stadig mindre deler. Krefter som ikke løfter fram et vi, men som ser etter et jeg og et jeg og et jeg. Og ikke minst dette der vi kan bli til dem og oss. Og da bryter vi ned noe av den kulturen vi har bygget landet på. Dit vil ikke vi og vi skal mobilisere mot det. Og vi skal gjøre det med optimisme og pågangsmot for vi har en annen vei. Og vi ønsker å løfte blikket og gjøre det vår bevegelse har tradisjon for, nemlig å mobilisere for gode og inkluderende felleskap. Det er det moderne. Det er det andre som er gammeldags. Det er det andre som representerer det samfunnet vi har vokst ut av og bort fra. Vi skal ha et samfunn med ansvar, plikter og rettigheter til alle.

Og jeg opplever, jeg vet ikke hvordan det er med dere, dere har antenner langt lengre inn i arbeidsdagen enn det jeg har, at stadig flere nå deler med oss opplevelsen at noe viktig står på spill også i Norge. At en del av det vi har bygget opp, er mindre solid, og faktisk er satt i spill og er truet med å bli revet ned.

Dere hører det sikkert rundt om på arbeidsplassene. Jeg hører det på mine reiser rundt om i landet, at noe er på gang. Vi så det i fjor høst. Statsministeren og finansministeren sa, vent på statsbudsjettet, og du skal få se hvem vi er. Jeg kjente igjen det budskapet for et budsjett forteller en del om politikken. Så kom statsbudsjettet og folk så hvem de de var. De så hvordan regjeringen prioriterte. Store skatte kutt til de med mest. Kutt i barnetillegget til de med minst. Bort med kulturtilbudet til de på sykehjem. Og en klar underfinansiering av kommunene. I forrige uke, da revidert nasjonalbudsjett kom, som varslet seks av ti skoleledere i Norge om at de vil si opp lærere. De vil ikke, men de må, på grunn av økonomien.

Og regjeringens klare retning, blir da en dårlig kombinasjon av sentralisering av makt, oppsplitting av privatisering av ressurser og infrastruktur. De sentraliserer innen politiet, helsesektoren, landbruk, fiske, universitet og høyskolesektoren. Det blir en sum av dette. Og de planlegger å selge unna, privatisere og splitte opp, og de har hastverk. Når de nå foreslår den største reformen av jernbanen siden Statsbanene ble etablert på 1880 tallet, så gjør de det med fire ukers behandling i Stortinget. Og de legger den inn i Stortinget etter fristen Stortinget selv har satt for å ta i mot nye saker. For å få det igjennom. Vi protesterte, makta rår, det blir som de har bestemt.

Og det er ikke småting de foreslår her. Det er på sikt anbudsutsettelse av all

togtrafikk i Norge, og en fullstendig oppsplitting av NSB. Dette skjer nå.

Vi ser i nytt forslag til nytt veiselskap og bruken av offentlig privat samarbeid. Et hastverksarbeid preget av kortsiktighet. Og jeg vil kalle det: lettvinhet. Vi ser de har ønske om å selge felleskapets verdier, fisken, deler av fossefallene, planene om selge oss ut eller ned av Flytoget, Kongsberggruppen, Telenor og Statskog.

Noe av dette er nå stoppet underveis, men bare på grunn av ganske kraftig mobilisering. Og vi ser det ikke minst i arbeidslivet der de gir oss svekket stillingsvern, ubetalt overtid, på vei mot søndagsåpne butikker og mer midlertidighet. Igjen blir det en sum av dette. Og summen er et Norge i feil retning. Det er en politikk som har konsekvenser for den enkelte, for evnen til å balansere familie og arbeidsliv. Og det går etter min mening i den lange linjen igjen, til kjernen av forholdet, maktforholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, mellom arbeid og kapital.

Og denne balansen, som igjen handler om tryggheten til å tørre å si i fra. Friheten til å kunne si nei. Medvirkningen som gjør at man er med og har ansvar og spiller hverandre gode. Men her er det også noe mer når vi legger sammen summen. Det er etter min mening at man setter den norske modellen i spill.

Vel, Siv Jensen mener at den norske modellen står i veien for den norske folk. Så sann sett er det en retning i dette. Men lønnsdannelsen og sentrale deler av den økonomiske politikken hviler faktisk på, at de har organiserte parter i arbeidslivet, men ikke bare det at vi har den maktbalansen som stammer fra det vil kalte konfliktpartnerskapet, da hovedavtalen ble inngått på 1930 tallet.

Det høres fryktelig lenge ut siden, men det er en veldig viktig del av hvordan samfunnet vårt er organisert i dag. Arbeidslivets grunnlov. Og da holder det faktisk ikke å være for den norske modellens resultater. Hvis man ikke anerkjenner hva som skal til for å komme dit. I debatten på tv i går med Siv Jensen, så sa hun hvor flott det går i Norge. Alle kvinnene som er i arbeid, gratis utdanning, helsetilbud til alle. Hun høster inn av resultatene, mens hun faktisk er villig til å hugge ned det treet som gir fruktene. Det er det politikken handler om nå. Og derfor er det verdt å si det slik, det er nedslående og det er galt for den enkelte, men også for samfunnet at de har en politikk fra en regjering som svekker arbeidstagernes rettigheter og vipper makten i den andre retningen. Som svekker tillit mellom arbeidslivets parter, og som dermed svekker den norske modellen.

Dette er en regjering etter valg. Men det vi også ser nå det er nå at dette er en politikk som flertallet ikke ønsker når de ser den spille seg ut. Det er feil kurs. Det er å rive ned noe mange har bygget opp. Og derfor så ser vi en sosial mobilisering i tillegg til at vi er i opposisjon på Stortinget. Vi hører fra LO og hele

familien blant arbeidsorganisasjonene. Men det er også en sosial mobilisering som vi så under alle som gikk ute i kaldværet i januar, i protest mot endringene i arbeidsmiljøloven. Den politiske streiken som kanskje er størst i etterkrigstiden, der hundretusener markerte seg mot loven.

Og for arbeiderpartiets del så vi jeg si at vi skal spille på lag med den mobilisering og viktigst, vi skal jobbe hardt i disse månedene og par årene som er igjen av denne perioden for å utvikle en annen politikk, et alternativ. Et alternativ til en regjering som ser arbeidslivet utvikle seg i gal retning, med sosial dumping og regelrett kriminalitet. Men som likevel velger å gjøre arbeidslivet mer usikkert og som svekker istedenfor å styrke fagbevegelsen, som er en pilar i denne modellen. Et alternativ til en regjering som tar oss bort fra det vi har bygget opp og til et arbeidsmarked som vi har ment å organisere oss bort fra i Norge. Et arbeidsmarked der arbeidskraften bare var en vare på linje med andre og der arbeidsfolk stod med lua i hånda.

Men det arbeidsmarkedet skal ikke være supermarked. Og derfor har arbeiderpartiet vært veldig klar på at det mest midlertidige med Robert Erikssons forslag om midlertidighet, det er forslaget selv.

Vi er klare på det. Vi trenger en regjering som har et alternativ til de som velger å bruke det største handlingsrom i budsjettene til å gi de store skattelettelsene til de som har mest fra før. Og det som er interessant i disse dagene er at vi har protestert på dette i mange år, denne politiske retningen. Men nå kommer organisasjoner som ikke er sosialdemokratiske tenke tanker, eller fagbevegelsene OECD, IMF, verdens økonomiske forum. Vi kommer nå ut og sier at vær obs på en ting, økte forskjeller, er nå det farligste et moderne samfunn kan gå inn i. Det svekker omstillingsevnen og muligheten til å lykkes i dagen økonomiske verden.

Og igjen så går det ikke an å bare stå å peke på hva som har vært resultatene av modellen, hvis man ikke er villig til å inn for å bevare den og det det koster. Det blir ikke mindre alvorlig at vi er i urolige tider. Kjære venner, ledigheten er økende. Og det får store konsekvenser både for folk som mister jobben og bedrifter som må nedbemanne og hele familier og lokalsamfunn. For første gang så har vi nå en ledighet som går over fire prosent siden tidlig i 2005. Og det er de yngste som rammes hardest. Ungdomsledigheten nærmer seg ti prosent. Det er ti ganger så mange ledige blant de yngste som i gruppen over 54. Det er urovekkende. For det begynner å likne på ting vi har sett i andre land og som vi har sagt at det har vi klart å hindre her.

Vi gikk igjennom finanskrisen uten å oppleve det. Nå er vi på vei inn i det. Og derfor så er igjen vi tilbake til det som blir bevegelsens viktigste slagord: Jobb til alle. Arbeid til alle er jobb nr. en.

Å bekjempe økene ledighet bland de unge er noe av det viktigste vi gjør nå. Ikke bare for det det er en håndrekning til dem. De som drømmer om å få en jobb og en inntekt, men fordi det er investering i framtiden og økonomien. Unge utenfor arbeidslivet er en stor kostnad. Unge innenfor arbeidslivet er en stor ressurs. Og skal vi sikre framtidens verdiskapning så er vi nødt til å sørge for at unge har en jobb å gå til. Og vi må kunne ta i bruk ganske kraftige virkemidler for å få det til.

Derfor har vi i dag i Arbeiderpartiet lansert en pakke på ti punkter for å bekjempe ledigheten blant unge. Og det er vårt forslag til revidert nasjonalbudsjett som her blir presentert. Noe av det vi foreslår er å gi økte tilskudd til læreplasser, opprette flere tiltaksplasser, gi ungdommen tydeligere prioritering i NAV, gjøre det lettere å få støtte til bedriftsintern opplæring. 40 – 50 prosent av de unge som faller utenfor jobb har ikke fullført videregående utdanning. Ved å hjelpe dem inn til det, få opplæring, få utdanning, må vi bruke kraftige virkemidler for. Og å innføre det vi kaller et rullerende permitteringsregelverk, slik vi gjorde under finanskrisen. Dette er en pakke som er utarbeidet i tett samarbeid med LO. Hvor vi har kunnet spille på alle de erfaringene og innspillende derfra. Og jeg bare sier det igjen. Tidene er forskjellig. Men selv under den verste finanskrisen etter 2. verdenskrig, da hele banksystemet holdt på å bryte sammen, så holdt vi arbeidsledigheten på et vesentlig lavere nivå enn den er i dag. Det er fordi det fantes en vilje til å handle, ikke vente å se, slik denne regjeringen har gjort.

I fjor sa både NHO og LO, gjør noe med permitteringsregelverket. Gjør det slik at det er mulig å bli permittert og ikke sagt opp. Gjør noe i permitteringstiden slik at folk for kvalifikasjoner til å komme inn igjen når tiden endrer seg.

Vel nå gjør de det. Men det er et år for sent. Og jeg har ikke tallet på de som har mistet en mulighet på grunn av det halve eller hele året tapt. Men det er en systematikk i for lite og for sent. Og da mener jeg at protestene mot dette skal vi også tolke som mobilisering for noe. Jeg har iallfall til hensikt å lede partiet som er for en annen politikk, for et annet samfunn. Ta i bruk de mulighetene gir oss å eie sammen. Bruke det enorme potensiale som ligger i å ta hele landet i bruk. Det har jeg erfart i dag i Tromsø når vi har snakket om nordområdene og utviklingen av mulighetene der. Og sikre arbeid til alle, slik at alle menneskene i dette landet kan bruke sine skapende krefter. Og derfor er vårt svar til regjeringen tydelig: Vi vil bygge landet ikke selge landet.

Så må vi også gå i oss selv. Vi har noen utfordringer. I denne norske nordiske modellen, den er nordisk, så har vi fått illustrert gjennom forskning Normodprosjektet som SAMAK, sosialdemokrati og fagbevegelsen i Norden sammen har jobbet med. Betydningen av fagbevegelsen som en sterk folkebevegelse og byggende kraft i samfunnet.

Som en følge av det ser vi også at i takt med gamle klasseskiller som vokser fram. At fagbevegelsen svekkes og at færre organiserer seg. På en stor tabell over organisasjonsgrad så er vi på toppen. Belgia, Norge, Sverige land vi kjenner igjen. Også er det et stort mellomrom ned til de andre. Men også hos oss faller det. Så det er veldig farlig å slå seg tilro med den første tabellen at vi ligger på toppen når utviklingen går i gal retning. Dette Normod-prosjektet skulle se på utviklingstrekk i den nordiske modellen og skulle komme med forslag til tiltak. Rapporten er her og jeg tror mange har sett på den. Og den sier at vi har mye å være stolt av. Men det viktigste budskapet i rapporten er at hvis vi ikke tar grep, så kan vi miste det vi har oppnådd. Den viser til at hvis de siste tiårenes endringstakt videreføres, så vil Norden i 2030, ha en mye lavere andel fagorganiserte, lavere sysselsettingsgrad og høyere inntektsulikhet enn det Tyskland har i dag.

Vi har et valg om det er den veien vi vil gå. Det er ikke politiske vedtak som avgjør det, men faktisk mennesker som organiserer seg som kan avgjøre dette. De sier at det må rekrutteres flere millioner nye medlemmer til fagbevegelsen i de nordiske landene dersom vi skal tilbake til det nivået Sverige var på 90-tallet. Får den borgerlige regjeringen gjennomførte tiltak som gjorde at svensk LO mistet hundretusener av medlemmer. Den rekruterings og organiseringsjobben er det først og fremst dere som må gjøre, og dere må velge å gjøre det. Men noe av styrken i det faglig politiske samarbeide er at vi klarer å se ting i en større sammenheng og få ulike krefter til å spille på lag. I allfall at de politiske og de faglige spiller sammen.

Og da trenger vi en politikk som legger til rette for det organiserte arbeidslivet, med faste ansettelses og sterke parter på begge sider av bordet. Det er moderne, det er nøkkelen til god omstilling.

Og hvordan kan vi gjøre det? Vel jeg mener at en av de store oppgavene for oss blir å jobbe med dette frem i mot 2017. Vise kraften. Her trenger vi innspill og samspill fra dere for dere vet hvor skoen trykker. Dere er ekspertene. En ting er å reversere arbeidsministerens frislipp av midlertidig ansettelses. Det er forholdsvis enkelt, men det er ikke nok vi må utvikle ny politikk. Arbeidet mot sosial dumping viser betydning av dette. Den rødgrønne regjeringen så hadde vi flere pakker og tiltak mot det. Det var ny politikk, nøye konsultert med fagbevegelsen, men vi ser at landskapet forandrer seg, nye regler og tiltak fører til omgørelser og tilpasninger. Høyre, Frp og støttepartiet deres Venstre har i beste fall vært passive i denne skjebnekampen om norsk arbeidsliv. Det vanligste i historien har vært at de har stemt imot slik de gjorde i alle forslag mot sosial dumping. Det viser referatene. Det samme gjorde de med det kanskje viktigste enkelttiltaket av dem alle, da vi behandlet lov om allmengjøring av tariffavtaler tilbake i 1993. Det er en god stund siden.

Gå vi tilbake da, så ser vi noe interessant, nemlig at Høyre og Fremskrittspartiet argumenterte akkurat presis på samme måte, så de gjør med arbeidsmiljøloven nå. De hevdet at allmengjøring ville stenge ute svake grupper fra arbeidslivet, fordi lønna ville bli for høy.

Så veien inn i arbeid, det er å få lønna ned, rettighetene ned, så skal flere komme i jobb. Og her kjenner vi igjen et mønster. De har behov for å pakke inn den dårlige politikken i edle hensikter om å hjelpe noen inn, men virkeligheten er at de skyver folk ut i et B-lag i arbeidslivet. Dit vil ikke vi.

Så kjære venner, dette inviterer jeg til, dette må vi gjøre sammen. Og vi har gode prosesser for det. Vi har et faglig politisk samarbeid og dialog. Og jeg sier den enkleste i den dialogen, det at jeg møter Gerd Kristiansen. Det tar trehundre meters innsats, så er vi der. Men effekten av det samarbeidet får vi først når vi ser det lever på arbeidsplassene. Ute i landet, rundt om i dette lange landet vårt. En av de tingene vi må gjøre, er å forenkle allmengjøringsordningen. Sammen med Fellesforbundet, NHL og IT så vet dere bedre enn noen andre hvor vanskelig det er å skaffe lønns slipper, arbeidsavtaler for å dokumentere at det foregår sosial dumping. For det må være dokumentasjon. I dag er det vanskelig å få et allmengjøringsvedtak uten å ha den dokumentasjonen. Og det kan være grunner for det. Utenlandske arbeidstakere er ofte redde for å snakke om egne lønns og arbeidsforhold. Jeg har erfart det selv, jeg har oppsøkt dem og fått beskjed om at vi må møtes på hemmelig sted og de må møte med dekknavn. Det må jeg bare si at det har vært en sjokkerende erfaring. Og han jeg møtte snakket et rimelig bra engelsk. Han kunne gjøre godt rede for seg. Og han andre jeg møtte snakket et godt norsk. Men det å stå frem med fullt navn og vise hvor han jobbet, det var farlig. I vårt land.

Vi vet at det for vanskelig å få til et allmengjøringsvedtak og vi vet at det er for enkelt å få et slikt vedtak reversert. Slik EL og IT forbundet har opplevd. Det er viktig at dette fungerer etter hensikten, ikke minst for at de så mange av de andre virkemidlene vi har mot sosial dumping, forutsetter at det er allmengjøring. Hvis det ikke er det så faller igjennom. Og derfor har LO spilt inn tre forslag som skal gjøre det lettere å få allmengjort tariffavtaler. Dere kjenner dem, men la meg gjenta.

1. Lempe på dokumentasjonskravet, slik at det faktisk er mulig.
2. Innføre et prinsipp om omvendt bevisbyrde, og det betyr at hvis det er først er allmengjort innenfor et område, så gjelder vedtaket til noen begjærer det opphevet, og dokumenter at det ikke er noe problem.
3. Øke vedtakets gyldighet fra to til fire år.

Og der er det en invitasjon til regjeringen, den er opptatt av forenkling. Vær så god. Her er et godt forslag. Men vi ser at fokuset ligger et annet sted, og

Jeg tror det er slik før vi får et nytt politisk flertall, så må dere være forberedt på å gjøre mye av den jobben alene. Og vi skal støtte opp så godt vi kan. Kampen for et seriøst arbeidsliv er også en kamp for arbeidskamerater som ofte befinner seg i en sårbar situasjon og trenger en håndsrekning. Og her vil jeg gi en rose til dere for det arbeidet dere gjør. Dere viser at man står sterkere sammen enn hver for seg. Og at vår solidaritet har rom for nye arbeidskamerater. Og jeg kan se det i denne landsmøtesalen. Jeg leste i LO aktuelt at dette landsmøte er det mest fargerike i arbeidsmannsforbundets historie. Tretti av hundre og åtti delegater har innvandrerbakgrunn. Og det er noe å være stolt av og noe andre kan strekke seg etter.

Og det er også en lang veldig flott linje. Jeg mener nettopp denne solidariteten er den vi skal lene oss på, som skal løfte nye arbeidskamerater inn i den norske modellen. Ikke lage skille i A og B lag. Og sørge for at den overlever og utvikler seg og at alle får rettigheter og vilkår etter norske mal og tradisjon og regelverk.

Så kjære venner til sist. Jeg åpnet med å si at vi skulle bygge landet. Og jeg mener at vi har et tidsvindu egentlig på de neste fem seks årene. For det som skjer tidlig på 2020 tallet er vi kommer til å bli markant flere eldre. Vi vet ikke hvor mange klasserom vi kommer til å trenge i 2026. For de barna er ikke født. Men vi vet ganske mye om hvordan demografien utvikler seg og at vi blir eldre. Det er en stor resurs og mulighet for samfunnet vårt. Flere kommer til å jobbe lenger, flere kommer til å være aktive etter jobb. Men det blir også en oppgave for helse og omsorgssamfunnet vårt og ta vare på mennesker i den aldersgruppen. Vi burde ikke bruke disse årene på å tappe spleiselaget for inntekter, men styre dem mot investeringer. I utviklingen av velferdsteknologi, en ny generasjon omsorgsboliger som gjør at eldre mennesker som stort sett har et ønske nemlig å bo lenge hjemme og kan gjøre det. Mer kunnskap og innovasjon og all den infrastrukturen som skal ta oss til lavutslippssamfunnet. Vi forsøker etter beste skjønn å si at vi styrer mer penger nå mot disse byavtalene på kollektivtrafikk. Så vi får denne tunnelen under Oslo, nummer to, før snarere enn senere og som er avgjørende for all kollektivtrafikk i hele Osloregionen og østlandsregionen. For pengene som går til å kutte skatten til de fem prosent rikeste i landet, kunne vi løftet yrkesfag på en måte som virkelig hadde monnet. Nå skal jeg ikke holde det lange foredraget, men dette er noe som virkelig engasjerer meg. Vi har snakket om kunnskap i dette landet i en generasjon, som om det bare handler om et nytt kapittel i en lest bok.

Jeg er veldig for å lese bøker og nye kapitler. Vi trenger flere mastere i Norge, men vi trenger først og fremst flere mestere. Og det frafallet vi har sett fra yrkesfag og fra håndverksfagene er de siste årene en trussel for vår evne til å bygge landet. I januar i år foreslo vi et hva jeg vil kalle formidabelt løft for fagutdanningene. Trettitre konkrete tiltak for å heve statusen til yrkesfagene.

Smått og stort av forslag sørger for at flere elever gjennomfører skoleløpet, redusere mangelen på læreplasser, tilskudd til bedrifter som vil ha elever i praksis. En utstyrspakke for de yrkesfaglige studieretningene. På yrkesfagene på Hammerfest videregående skole, hørte jeg oppe i Tromsø i dag, ligger snittet på 5,8 blant elevene. Det er toppnivå. Så har jeg vært på andre videregående skoler hvor det ser helt annerledes ut. Hvor det er nedslitt, dårlig utstyr, dårlige lærerkrefter og motivasjonen og statusen for å gå på de linjene er tilsvarende. Det er fordi samfunnet ikke har satset, ikke har hatt ressurser til å gjøre det blant annet.

Og vi har foreslått å innføre en klausul om å bruke lærlinger som en del av offentlig anbud. Og gi elever på studiespesialisering bedre mulighet til å gå over til yrkesfag. Og så tror jeg at det kommer til å være slik at i forhold til regjeringen så skal vi være en pådriver for å si fra når de gjør noe galt, men også si fra når de gjør noe riktig.

De har tatt grep på en del områder mot arbeidslivskriminalitet sammen med partene i arbeidslivet på god norsk maner, Det er bra. Og Torbjørn Rød Isaksen har tatt en del grep i forhold til yrkesfag, som går i riktig retning, da skal vi si at det er bra. Men vi har behov for å ha ennå større ambisjoner på dette området. Og det handler egentlig om hva vi definerer som viktig i politikken, hvordan vi ser på kunnskap og hva slags arbeid vi anerkjenner som viktig.

Jeg var oppe og markerte fagskolen her for noen uker siden på Kuben oppe på Økern videregående skole. Og der møtte jeg sosialdemokraten "murn" og forfatteren av boken "Kloke hender" Mattias Tesfaye. Han er en interessant person å lese å høre på. Og han sa det slik "Vi blir stadig flere som kan tale i en katedral, men stadig færre som kan bygge den". Jeg følte meg truffet da jeg hørte det. (latter) Og derfor er våre forslag til å løfte fagutdanningene starten på et større arbeid, målet er klart, Arbeiderpartiet vil løfte den praktiske kunnskapen tilbake i fortellingen om kunnskapsnasjonen Norge. Det er en formidabel oppgave, og det vil vi jobbe for sammen med dere. For vi ønsker at dere skal være ledende kraft i det arbeidet. Og jeg håper og tror at vi tar med oss dette, alle de viktige uløste oppgavene vi har foran oss, inn i denne sommeren og høsten i den valgkampen som er i gang. Det kommer firehundre og femti små og store valg. Og der står det viktige dagsordener for det som avgjør menneskenes liv tett på dem. For Arbeiderpartiet så vil jeg si at dette kommer til å bli aktive uker. 6 juni er det hundre dager igjen. Og jeg har lyst til å si til dere som jeg sa til mitt landsmøte, og det har jeg i grunnen tenkt til å si i hvert landsmøte jeg er heldig å få komme på, det er følgende. Og jeg sa det da jeg ble leder, vi viser oss tilliten verdig ved å være til for andre og for samfunnet. Og jeg tror at de fleste av oss tenker på det at det er et livslangt engasjement for de verdiene vi tror på.

Vi er enten i den faglige eller den politiske verden eller begge deler, ombudsmenn og kvinner særlig for dem som ikke har stemme, som ikke har penger og som ikke har makt. Det er dem vi er til for. Og fra Arbeiderpartiet er det en historisk lærdom. Det er når vi virkelig vet hvem vi er til for at velgerne kommer til oss.

Så kjære venner: Takk for oppmerksomheten. Takk for at dere ville lytte og takk for at dere blir med på å bygge landet. Takk.

Kjell Einar Kristiansen:

Takk til Jonas Gahr Støre for innlegget. Og dirigentbordet foreslår nå at strek er satt. Vi er da kommet i den situasjon at Jonas må forlate oss nøyaktig klokka seks og det er noen og tredivet minutter til. Så vi må faktisk gå til det skrittet å gå drastisk ned på taletid på alle de foreslåtte. Og vi foreslår et minutt. Det er veldig lite, men tanken er at det er den tiden vi har til rådighet. Kan landsmøtet være med på det? Det kan de.

DEBATTEN ETTER JONAS GAHR STØRE

Ulf-Terje Nyheim Eliassen, ungdomssekretær:

Dirigent, landsmøtet, kjære Jonas. Tusen takk for en god innledning og jeg er spesielt glad for at du nevner yrkesfag og ungdomsgarantien, men det er ikke det jeg skal prate om nå.

Tar dette veldig fort. Det ligger inne et forslag under den politiske uttalelsen som går på det med Nei til netthat og hetsing på nett. Vi har et kapittel som heter "Mangfold, likeverd og likestilling" i årets handlingsprogram. Og vi har noen verdier som vi må stå for. Vi er et forbund som har stor bredde, både innenfor bransjene, men ikke minst innenfor kulturer og ulike etnisiteter. Det er kanskje ikke så mange som husker 2. verdenskrig eller forløpet til den, men vi har lært, og vet, hvordan det forløpet var. Men det vi kanskje ikke vet så mye om, er hvorfor og hva som skjedde som gjorde at en gal mann som Hitler klarte å få med seg så mange på sitt lag. Det som han gjorde var at han brukte en spesiell hatretorikk og dem pekte ut tidlig en ytre fiende som fikk skylda for alt. Dem fikk skylda for arbeidsløshet, skylda for dårlig økonomisk sikkerhet...

Dirigenten: Må bare beklage, men minuttet er gått.

- Å, herregud. (latter) Det var lite. Men uansett det står i hvert fall inne på selve forslaget. Dere kan lese det der. Takk.

Bjørn Tore Olsen, avd. 6:

Landsmøte, delegater. Skal kjapt ta opp boligpolitikk. Jeg er veldig glad for at vi fikk gjennom forslag i handlingsprogrammet om ti prosent på egenkapital.

For boligpolitikk er et område der de lavtlønnede blir stengt ute av boligmarkedet. Man må nærmest ha velstående foreldre for å kunne få lån i dag. Og om man må leie på leiemarkedet så er det et uregulert marked der utleier kan leie ut til ågerpris til folk. Det firmaet som seksjonerer og deler opp til små studentboliger. Og ofte er det snakk om verneverdige bygg som kunne vært bra som familieboliger. Det er et leiemarked der kommunen ikke har noe boligpolitikk her i Bergen, og sikkert andre steder, og der markedsprisen bestemmer. Det bygges ikke nok studentboliger, og her foreslår jeg kanskje at, hva med å la universitetene ha ansvaret for å sikre boliger for studentene. Dette vil legge press på politikerne i større grad enn i dag.

Arild Olsen, landsstyret:

Landsmøte og dirigenter. Kjære Jonas. Takk for et dokument, jeg holder her næringsstrategien for Svalbard. Jeg har bare så vidt rukket å skumlest det, men så langt ser det veldig bra ut, og jeg ser ingen hinder for videre kull-drift. Men jeg står her først og fremst som gruvearbeider for Store norske og hovedtillitsvalgt. Og sammen med dere så er jeg utrolig stolt av den jobben vi har gjort der oppe. Sammen har vi prestert og bygd ut et unikt samfunn, og vi har enorme muligheter innenfor turisme og forskning, logistikk og kull. Stein for stein har vi bygd det her samfunnet, men Norge importerer om lag 1,2 og 1,3 millioner tonn kull og koks. Ofte da som reduksjonsmiddel i industri, for å lage rett stål-kvalitet og legeringer eller avansert elektronikk. Reduksjonsmiddel som vanskelig kan erstattes. Det at det er en smartphone du har i lomma, et lett sportsutstyr som du bruker på Birken.

Tanita Grønnli Kristiansen, avd. 2:

Kjære landsmøte, kjære dirigenter, kjære Jonas. Takk for et flott innlegg. Det jeg vil snakke om er integreringspolitikken. For noen år siden jobbet jeg som elevassistent ved en barneskole. Over tid der så observerte jeg noe som har gjort sterkt inntrykk på meg i etterkant. Det var et lite barn som nylig var kommet rett fra flyktningleir i Kongo. Det han hadde opplevd der, det ville han ikke snakke med oss om. Etter hvert så ble han voldelig, både mot voksne og elever. De andre ungene ble redd for å leke med han. Det ble en tung hverdag både for elever og voksne, og ikke minst det stakkars ensomme barnet som ikke følte tilhørighet. Gutten og hans familie ble kastet inn i det norske systemet. Et helt annet samfunn og en helt annen kultur. Lite eller ingen form for integrering. Straks ferdig. I dag er vi avhengig av innvandring i Norge. Blant annet innenfor enkelte sektorer i arbeidslivet. Hvis de vil at det her skal fungere på best mulig måte for samfunnet, må vi ha løsninger gjennom langsiktig investering. Hvordan skal et barn komme best mulig inn i skolesystemet sånn at han faktisk får utbytte av det? Hvordan skal en immigrant og emigrant kommet inn i arbeidslivet?

Dirigenten: Tida er ute.

Ett spørsmål igjen: Hva vil Arbeiderpartiet gjøre for å forbedre integreringspolitikken i Norge? Takk!

Malin Trellevik, avd. 6:

Hei alle sammen. Du har sagt veldig masse om lærlinger og sånt allerede, men jeg tenkte jeg skal si litt allikevel. Jeg føler at fokus på yrkesfagutdanning kommer i andre rekke, etter universitetsutdanning. Jeg føler at alle yrkene er like viktig som høyere utdanning, og vi må kunne heve status på yrkesfagene. Folk burde være stolt over det de jobber med, og vi kan gjøre masse bare med å løfte anerkjennelsen til de bransjene som utdanningen peker mot. Vi må få yrkesfag til å bli ettertraktet, sånn at folk – har lyst til å jobbe innom de ulike yrkene. Se til at det finnes redskap sånn at elever kan forberede seg i skole og komme med litt kunnskap. Og se til at det finnes økonomiske løsninger til lærlinger, sånn at de kan gå ferdig utdannelsen uten å bli fattig. Jeg jobber på anlegg, jeg er lærling innom grunnarbeid og jeg er stolt over yrket mitt.

Marte Martinussen, avd. 8:

Dirigenter, landsmøte, jeg skal snakke om nye veier, eller ville veier. Og Jonas, i regjeringskvartalet så sitter noen drømmere. La dem drømme. Vi skal ikke hjelpe dem. Men jeg skal gi deg en gavepakke. I denne forsamlingen her så sitter asfalt- og veiarbeidere, maskinførere, fra Kystverket, fra NVE som håndterer ras. Hvis du trenger bistand, her er kompetansen.

Lise Myrvold, forbundssekretær:

Landsmøte. Dirigenter. Jonas. Takk, takk, takk. De tre takkene står for de tre gode tiltakene som den rødgrønne regjeringen iverksatte. Samtidig som vi fikk de, så lykkes vi i å allmenngjøre overenskomsten vår. Vi hadde altså fire viktige tiltak som ble igangsatt nesten samtidig. Så kommer vi også i den heldeilige situasjon at vi får bransjeprogrammet på renhold. Der skulle vi altså følge utviklingen av hvordan disse tiltakene virket. Og vi skulle kunne foreslå nye tiltak. Og det flotte med det var at statsråden selv var med inn, og sammen med de to største partene utgjorde vi da altså arbeidsutvalget i bransjeprogrammet. Vi hadde en unik mulighet til å lykkes. Men jeg må si vi hadde, for når vi lar Eriksson komme inn i lokalene, så sier han veldig klart; Vi vil gjerne fortsette bransjeprogrammet. Men vi ønsker å være en del av det. Vi overlater det til arbeidstilsynet, som er et forvaltningsorgan og faktisk tar den rollen i programmet. Det likte vi ikke så godt. Det kan jeg love dere. Så sånn som ting er nå så føler jeg at hele bransjeprogrammet går på tomgang. Men vi skal sette inn høygiret sånn at dere kommer i regjeringslokalene igjen. Sånn at vi kommer videre.

Kjell Normann Borglund, forbundsstyret:

Landsmøte. Sosial dumping er noe dritt! Og det vet vi alt om i NAF. Det ødeleg-

ger norsk arbeidsliv og det må stoppes. Trenger du råd, Jonas, så spør oss. Vi kan alt om det. Bruk ikke tid på dyre konsulenter og dårlige utredninger. Vi har svaret. Ellers så er det slutt. Jeg ser veldig frem til den dagen du, Jonas, kan stå på TV og skrike: Morna Siv og Erna.

Inge Ramsdal, landsstyret:

Landsmøte. Dirigenter. Takk for et godt innlegg Jonas. Jeg har dårlig tid. Jeg representerer anleggsarbeidere på dette landsmøte og det er jeg veldig stolt av. Vi har bygd dette landet i hundre år og vi har en yrkesstolthet. Og det skal vi fortsatt ha, men våre betingelser, rammebetingelser og vilkår, er under press. Vi er ikke redd for utenlandske entreprenører. Vi liker konkurranse, men vi vil ha like vilkår. Det er viktig. Vi ivaretar lærlinger, vi bygger landet med anleggsfolk som står på døgnet rundt. Vi tilrettelegger for de, slik at de kan ha et godt og verdig arbeidsliv når de er pensjonister. Og vi har evigheten som perspektiv. Og det er viktig. Derfor satser vi på lærlinger, derfor satser vi på helse, miljø og sikkerhet. Derfor satser vi på egne ansatte og gir opplæring og kompetanse. Og ikke minst å ha et verdig liv når de er ferdige med en tøff bransje.

Så kamerater. Hvilken bransje skal vi ha. Jo, vi ønsker en bransje med faste ansatte og høy produktivitet. Og kompetanse for den norske modellen som du har snakket om. Takk for oppmerksomheten.

Said Hassan, landsstyret:

Takk. Dere må huske, dirigenter, at jeg representerer tretti fargerike mennesker her, så jeg trenger litt tid. (latter) Først vil jeg gratulere Arbeiderpartiet med sitt landsmøtevedtak om å ta i mot titusen flyktninger fra Syria. Det er viktig å hjelpe mennesker som flykter fra krig, elendighet og forfølgelse. Jeg håper at dere fortsetter denne trenden, for det er ikke så lenge siden at Arbeiderpartiet satt ved makten. Vi husker asylbarnesaken, hvor Arbeiderpartiet ikke gjorde jobben sin.

Og jeg vet, Jonas, dette er din hjertesak. Jeg vil snakke om mange medlemmer i Norsk Arbeidsmannsforbund, og da spesielt i renhold. Har kommet til Norge som flyktninger. De har blitt en del av norsk arbeidsliv. Og etter hvert også blitt en del av organisasjonslivet. Dette har vist at integrering fungerer, men det må jobbes med. Jeg vil ta opp en sak når det gjelder de medlemmene. Og det er mange av de medlemmene våre kommer hit til Norge og blir møtt med et meget komplisert og vanskelig regelverk rundt familiegjenforening. Det virker nesten som de leter etter ting de kan slå familier ... Vi ser derfor med stor bekymring hvordan regjeringen med FRP i spissen har begynt å snakke om ytterligere vanskeliggjøre for å få familiegjenforeninger. Så vi trenger din hjelp så vi snart kommer til makten. Takk.

Dirigenten: Beklager, tiden er kort, men hvis vi skal komme i mål, må vi bare kjøre på.

Janita Blomvik, landsstyret:

Ja Landsmøte. Rett på her nå. Heldigvis så tok Said introen på det jeg skulle si. Det er en humanitær katastrofe på gang nede i Syria. Og disse dager så holder faktisk Arbeiderpartiet på med å forhandle om å få inn titusen flyktninger. Titusen flyktninger går regjeringen rundt og sier er alt for mye. Dette synes jeg er pinlig. Titusen flyktninger til Norge. Firehundre og åtte og tjue kommuner. Det er tre og tjue personer rundt omkring i Norges land. Kom an folkens. Dette har vi plass til! Og vi har råd til det. I utgangspunktet så kom nettavisen ut i går. Hvis vi bruker pengene våre slik som vi bruker på potetgull i løpet av et år, så er dette allerede betalt. Hvis vi i tillegg kutter sjokoladen og bruker sjokoladepengene så kan de pine dø få med seg familiene sine også. Dette her folkens, ta de inn i landet og skal vi i Arbeidsmandsforbundet får integrert dem. Og så skal vi organisere dem og få dem ut i arbeide! Takk.

Olaf Tisjø, avd. 1:

Dirigenter. Landsmøte. Leder i Arbeiderpartiet. Du nevnte veiselskapet og jeg jobber i Statens Vegvesen. Og der er det nå litt usikkerhet rundt hvordan det vil påvirke vegvesenet. Blant annet med de personene som eventuelt skal over i veiselskapet og de personene som blir igjen i Statens Vegvesen. Det jeg lurte litt på, er hva tenker dere rundt det nye veiselskapet? Du sa det var hastverksarbeid ja, men hvordan tenker dere rundt det? Og hva vil dere gjøre med det når dere kommer i posisjon i 2017?

Tina Marita Rønning Karlsen, avd. 8:

Landsmøte. Jonas. Nå står vi i en periode med valgkamp og det er veldig mye fine ord og lovnader. Vi som skal ut og utføre arbeide for kommunene nå når denne valgkampen er over, vi er veldig opptatt av handling. Vi vet at røde kommuner også konkurransenutsetter veldig mye av arbeidet. Og det er mange av arbeiderene som er organisert i vårt forbund. Det kan ikke være sånn at man driver ansvarsfraskrivelse for dem som vasker, passer på sikkerheten og bygger kommunene våre. Vi forventer at Arbeiderpartiet skal være en pådriver for at disse arbeiderene skal ha tariffavtale og at de skal tørre å si de kritiske spørsmålene til arbeidsgiverne. Det skaper ikke arbeidsplasser å velge anbud som presser arbeidstakerne på tid. Da får vi arbeidere som går kontinuerlig på sykemeldinger. Og det er dyrt for samfunnet. Det er ikke å skape arbeidsplasser når arbeidere blir tvunget til å drive tariffhopping for å spare penger. Arbeiderpartiet har et særskilt ansvar for at arbeidstakere som utfører arbeid i kommunene, både dem som er fast ansatt og oss som er innleid til dere, har gode arbeidsforhold. Så håper at dere tar med dere dette i valgkampen. Og også tenker på oss som leverer anbud. Takk for meg.

Steinar Rindhølen, avd. 2:

Dirigenter. Landsmøte. Og Jonas'er. Det er to av dem her i dag. Regjeringen Solberg har gjort vedtak på at bedrifter kan ansette midlertidig ansettelse

på generell basis. Dette kommer i tillegg til den utstrakte bruken av bemanningsselskaper i arbeidslivet. Vår hovedflyplass er fortiden under fulltbygging og der så er det omtrent akkurat ca. femti prosent av yrkesarbeidere fra bemanningsselskap. De fleste som jobber i bemanningsselskap har såkalt fast ansettelse, men ikke lønn mellom oppdragene. Kontrakten for oppdragene er ofte svært korte, og arbeidstakernes trygghet på jobben er fraværende. I Arbeidsmandsforbundet er vi oppflasket med "Gjør din plikt og krev din rett." Krever de sin rett, så går det dårlig. Da er det ikke mer oppdrag å få. Og dette her er dårlig medisin for å gå i banken å få et huslån. At fast ansettelse skal være hovedregelen begynner i flere bransjer å bli en floskel. Og spørsmålet er hvordan vil du hanke inn dette?

Dirigenten: Klokken kommer opp på skjermen her, så for at dere skal slippe å bli jaget ned, så følg med her.

Christer Gilberg, avd. 7:

Ja Dirigenter. Kjære landsmøte. Jeg ønsker å takke Ulf-Terje for et fantastisk forslag angående hatprat og netthat. Dette her er viktig å ha fokus på. Og det må aldri glemmes. Alle har rett til å tale og få sin stemme hørt. Det er det vi kaller ytringsfrihet. Derimot skal det aldri være en sosial aksept for slike holdninger. Det skal aldri være greit å være hverdagsrasist. Jeg synes Ulf-Terje skrev det pent, sa.... Siden du ikke rakk det så... jeg synes Ulf-Terje skrev det så fint.... Beklager.... Vi har et moralsk ansvar for å prate imot så alle sammen. Ta ansvar, ta praten og ta kampen. La det aldri, aldri bli en sosial aksept for å oppføre seg som en idiot. Takk.

Terje Tyriberget, avd. 5:

Dirigenter. Landsmøte. Vi har fått en regjering som ikke har klart å trekke konklusjoner av det tidligere borgerlige regjeringer har gjort. Og dem gjør omtrent det samme som Bondevik 2. Dem raserer arbeidsmiljøloven og dem selger ut deler av statlige bedrifter. Og nå kommer etter hvert turen til og med NRK. Ha det på hjertet, det kom ny stortingsmelding om NRK i juni. Vi må satse på faste arbeidstager, få faste stillinger. Vi må satse mot sosial dumping. Vi må satse på lærlinger. Takk.

Eirik Nilsen, avd. 9:

Dirigenter. Årsmøte. Landsmøte. Jonas. I forhold til handlingsprogrammet som vi har gått i gjennom, så har vi hatt noen forslag som går på jernbanenettet. Og hvor det nevnes at hvis vi skal utvide jernbanenettet, til å gå opp til Kirkenes, så vil vi bli tatt useriøst. Jeg kjøper ikke den. Vi i nord, vi kjøper ikke den. Du sier selv at du er en stor tilhenger av Nord-Norge og nordområdesatsingen, i Barentsregionen. Med tanke på den positive utviklingen som skjer der oppe med både olje, gass, planer om å åpne nordøstpassasjen, handelsutviklingen og det samarbeidet vi har oppnådd med våre naboer i øst.

Vi er også en like stor del av Norge selv om vi bor langt nord. Og som du også sier, vi skal også fortsette å bygge landet. Fortsetter denne utviklingen samt at nordøstpassasjen åpnes, så er vi i ferd med å bli et knutepunkt ut mot verden. Så spørsmålet mitt da: Er det da useriøst å fortsette å jobbe for utviklingen av det her jernbanenettet. Tusen takk.

Dirigenten: Ett spørsmål (til Jonas) før neste starter. Må du gå akkurat klokka seks presis? Klarer vi å hale det litt ut, noen minutter? Flott!

Eivind Steinsvik, avd. 9:

Dirigenter. Landsmøte. Jonas. Jeg refererer til et innkommet forslag fra samferdselsutvalget i avdeling 8 Midt-Norge, hvor landsstyret mener at det er vanskelig å forutse framtiden, og hvordan regjeringen sitt nye veiselskap vil være. Da vil jeg spørre deg hvordan du og partiet stiller seg til dette. Og om du som sitter hakket over oss i styre og stell, har en langsiktig plan som kan sikre oss som driver daglig med veivedlikehold, at vi ikke blir skjøvet ut på sikt på grunn av mer og mer privatisering. Eller som blårusen så fint kaller det for, konkurranseutsetting av vei og vedlikehold. Takk.

Jan Erik Hagensen, avd. 9:

Dirigenter. Landsmøte. Jonas. Det er mye verdiskapning som skjer i Norges land, altså i Nord-Norge. Ja, da bør veiene og jernbanen virkelig satses på. Kamerater, vi kan heller ikke glemme at stortinget har vedtatt en nordområde-satsing. Den strategien som er lagt her, gjenspeiler storsatsing på både vei og bane i nord. Så skal søringene holde i torsken, ja da må det satses stort i nord. Også i grisgrendte strøk. Så vi i avdeling 9, håper at du som liker Nord-Norge og nordområdene får fortgang i dette når du har vunnet valget i 2017. Takk.

Eli Langli Eriksen, avd. 1:

Å fyttrakkern, ja.. Landsmøte. Dirigenter. Arbeidsfolk. Jonas. Jeg representerer treningsbransjen, jeg da. Det er en bransje som er over hele Norge. Og da snakker jeg om 20 – 25 000 ansatte. Vi ser veldig rene og pene ut og er veldig blide. Men sånn er det ikke. Vi snakket her i sted om lua, som skal være på hue, men den har vi i hånda. Da snakker jeg om dårlige lønns- og arbeidsvilkår. Renholdere blir regnet som høytlønnede i forhold til oss. Så er det mye gratisarbeid. Arbeidskontrakter er mangelfulle. Vi kan vel si at bransjen er 30 – 40 år tilbake i tid. Vi trenger at det blir rettet et fokus mot treningsbransjen for å gi oss en mulighet til å styrke oss. Og løfte ny arbeidskamerater inn i Den norske modellen. Takk.

Kåre Johnsen, avd. 2:

Landsmøte. Dirigenter. Jonas Gahr Støre. Jeg må bruke vår professor som vi har oppe i Tromsø, han Oluf. Han hadde et veldig fint poeng når det gjaldt prevensjon. Han brukte fjær. Men nå har den nye regjeringa vår funnet noe nytt:

Segway. La de få hver sin Segway og ut av regjeringa, og så kan vi heller grave de fram når vi bygger veien. Takk.

Håkon Schnell, avd. 2:

Dirigenter. Sekretærer. Landsmøte. Jonas. Takk for en god og engasjerende innledning. Har en sak som står mitt hjerte nært. Det har vært en høyrebølge i Europa og i Norge nå. Større arbeidsledighet, større privatisering, større bruk av vikarbyrå, større fleksibilitet i arbeidsmiljøloven, større fremmedfrykt og større ulikhet. Og dette skremmer meg. Veldig. Som arbeidstaker, ungdom og tillitsvalgt og delegat på landsmøtet håper jeg at vi kan ta med en klar tilbakemelding: Snu trenden – vær tydelig – vær åpen – vær ærlig. Vi skal vinne valget i 2017. Og som Yngve Hågensen en gang sa: " Det er en grunn til at hjertet er på venstresida og at blindtarmen er på høyresida". Takk for meg.

Odd Arild Egeland, landsstyret:

Jeg gjentar: landsmøtet. Jonas. Jeg kommer fra bergverksnæringa. Vi skal ha bergverk i all framtid og vi skal ha mye bergverk. Og vi skal bruke og ta ut de mineralene vi har i dette landet. Men vi har en del utfordringer for å få en ordentlig aksept i samfunnet og vi regner med at det blir en avgangsmasse som folk ikke er så glad i. Så jeg oppfordrer dere veldig nå i perioden framover, for jeg regner med at når dere overtar makta i 2017 så vil dere få mye på bordet som dere må avgjøre. Viktige avgjørelser. Og da må en bygge det på fakta og ikke følelser, som mye av avgjørelsene har blitt i de seinere årene. Vi fikk en avgjørelse for ca. 20 år siden med å legge avgangen vår på land og jeg vil påstå at det er den største miljøkatastrofen som har skjedd i seinere tid i norsk historie, med at Bellona kom og lagde et jævla spetakkel og heiv alt på land og reiste derfra og har aldri sett hvordan det ser ut etterpå. Så jeg oppfordrer dere til å hente fram mye kunnskap. Takk.

Berner Midthjell, avd. 6:

Dirigenter. Landsmøtet. Jonas. Det pågår i det skjulte, så vidt jeg vet, forhandlinger mellom EU og USA om noe som kalles TISA og TTIP. Og som etter det jeg forstår kan få store negative konsekvenser også for Norge, i alle fall gjennom EØS-avtalen. Problemet er at dette skjer i hemmelighet og at det er ingen som vet hva som kommer. Så spørsmålet blir, Jonas, om du med få ord kan redegjøre for hva Arbeiderpartiet gjør oppi dette her og hvilke holdninger Arbeiderpartiet har til at det som skjer i disse forhandlingene også skal bli kjent for allmennheten. Takk.

Ingar Eira, forbundsstyret:

Dirigenter og landsmøte. Hei Jonas. Du kom til oss, til dine egne og vi tok vel i mot deg. Jeg vil takke deg for en offensiv tale til oss. Fortsett å være offensiv også når du og Arbeiderpartiet kommer til makta i 2017, og sørg for å føre en

politikk som gagnar oss i fagbevegelsen, - dine egne. Vi vil helst slippe å lese i media neste gang du kommer til oss, at vi, dine egne, ikke kunne ta deg vel i mot. Håper også at du har litt bedre tid til oss neste gang du kommer. Lykke til videre i ditt arbeid som partileder og framtidige valg. Takk.

Monica Gram Larsen, avd. 2:

Dirigenter. Landsmøte. Jonas. Jeg kommer fra en bransje som er stadig vekk på salg. I fotballmiljøet er det noe sånn "kjøpt og betalt", pleier vi å si om dommeren. Sånn er det litt i bransjen min også. Blant annet hele forbundet. I handlingspolitikken, så er det stadig vekk at det offentlige er det verste. Det offentlige kontoret som ser på pris og bare pris, ikke nødvendigvis hva kontraktene sier, ikke om de har tariff, om det er useriøse bedrifter. Jeg forventer det at det offentlige, i hvert fall, er de som tar de mest seriøse bedriftene inn. Ikke bare legger inn renholdere på arbeidstilsynet, vaktbransjen på deler som da er uten tariff, useriøse - ta de store selskapene som faktisk jobber her, de sitter her. Disse kan fortelle dere hva de useriøse bransjene gjør. Det er som de sa: "Det er faktisk her kompetansen sitter". Da vil jeg at dere tar med dette inn til plassen deres og hører med det offentlige og krever dette. Takk.

Trine Lund, avd. 2:

Dirigenter, landsmøtet og Jonas Gahr Støre. Nå er det sånn at i Grunnloven så står det at vi ikke skal "avhende landet", stykkevis og delt, men det gjør vi nå. Vi selger unna det ene etter det andre, og nå sist står Statskog for tur. Det betyr også at det som ligger under trærne blir solgt, altså alle mineraler. Vi mister retten til å prøve å finne mineraler under dette. Det synes jeg er betenkelig. Så er det en annen ting: Det er det at Veivesenet og andre blir privatisert. Det offentlige lager AS. Og når offentlig har AS så mister vi innsynsretten og det medfører også at du har statens maktmidler bak det. Det blir en dobbelt negativ ting. Så er det....

Dirigenten: Tida er dessverre ute.

Trine: Ja, da skal jeg bare slutte av her, jeg.

Dirigenten:

Da har vi hatt et hurtigtog gjennom alle talerne og jeg regner med at Jonas Gahr Støre tar hurtigtog på svarene. Svarer så godt han kan i hvert fall.

Jonas Gahr Støres oppsummering:

For det første vil jeg si at det går veldig bra med hurtigtog óg, det er ikke noe vanskelig å få essensen i mange av disse spørsmålene, mange av dem handler om sammenfallende tema. Og jeg skal love at jeg både kommer igjen og jeg skulle gjerne brukt mer tid, men jeg blir liksom knepet litt i begge ender. Jeg har vært sammen med våre folk i Tromsø, og jeg skal også besøke våre

svenske partifeller, i Sverige, og derfor er jeg litt knepet her i midten. Men la meg bare si at vi kommer til å lese og ta med oss det dere gjør av vedtak og vi kommer til å bli minnet på dem i den faglige politiske dialogen vi har, så det kan dere være helt trygge på. Jeg vil ta noen av temaene. Gjennomgående er det et uttrykk for ønske om ordnede forhold, anstendighet og medinnflytelse. Ikke sant, det er en rød tråd gjennom hele veien. Nye bransjer, som i din. Bli sett, få rettigheter, fast jobb og gode ansettelse. Det kan jeg bare si, at det er det vi jobber for også. Det er én holdning, og så er mange ulike sektorer og strategier, vi må jobbe med det og gjøre så godt vi kan, når vi er i opposisjon. Også vil jeg si til det som ble sagt her, at selvfølgelig, Monica, vi må arbeide for at de offentlige holder en seriøs standard. Jeg mener det, at vi på en del av arbeidet for et anstendig arbeidsliv nå ser kommuner som går foran, stiller krav i forhold til underleverandører, innsats mot sosial dumping, arbeid for lærlinger. Vi har kommuner som Skien, Trondheim hvor vi har flertall, hvor vi kan bruke den inngangsporten til å gjøre forskjeller. Men her må vi gjøre innsats på mange felter, og der tror jeg, som noen av dere sa: "Kom hit og ikke bruk dyre konsulenter" er et veldig godt råd. Og det rådet følger vi, det kan jeg love dere. Boligpolitikk, - viktig. 10 % egenkapital, ja, men det er en veldig tøff situasjon å sette seg i. Det er et dilemma, ikke sant, at mennesker som nå låner seg opp med 90 % og 10 % egenkapital med lave renter - stiger rentene så får vi en stor utfordring. Poenget er å få til en utvikling hvor det bygges flere boliger. Som folk har råd til å kjøpe. Og her er det også mye vi kan gjøre i forhold til et aktivt... altså, det er mange ting. Vi hadde en stor boligpolitisk dugnad på slutten i stortingsgruppa til Arbeiderpartiet i forrige periode, men jeg hørte for eksempel fra vår ordfører i Sandnes som sa at der har de et eget kommunalt boligselskap som nå gjør unna mange oppkjøp av tomter og reguleringer, og legger ut til bygging, og kan få ned prisene 20 - 30 %. Så det temaet, med en boligbygging som særlig ser unge mennesker, studentboliger ble nevnt, det jobber vi med og er engasjert i.

Integreringspolitikk - ekstremt viktig. Jeg ledet Integreringsutvalget i Arbeiderpartiet, lærte mye om det, og jeg mener at Norge gjennomgående er, sammenlignet med mange andre land, rimelig dyktige på mange felt. Blant annet i arbeidslivet. Det var noen år, men nå begynner det å endre seg litt hos oss, hvor vi kunne si at det var høyere arbeidsledighet blant svensker enn det var blant innvandrere i Norge. Og jobb, og skole og språk, er de viktigste integreringskriteriene. Gjøre veien kort inn dit. Men det som ble nevnt om denne unge gutten fra Kongo som hadde problemer i skolen, det sier hvor viktig det er å ha et mottaksapparat for å ta i mot, se disse utfordringene tidlig og kunne komme til hjelp. Språk tror jeg absolutt er nøkkelen, at vi klarer å ha tilbud om språk for de som skal bo og leve i Norge. Jo fortere det kommer til språk jo bedre, jo senere jo verre. Og varer det for lenge så kan det nesten være også for seint. Jeg er utrolig glad for det dere sier om Syria. 10.000 er et ... hva skal jeg si... overveldende tall. Og jeg merker det fordi Frp bruker det hele tiden,

10.000 er Mandal by. Det er akkurat som om de 10.000 skal komme og lande på Gardermoen over to dager. Men du sa det veldig godt: 20 pr. kommune, hvis alle kommunene var omtrent like store, det er de ikke, men det gir et bilde. Eller som en student i Ålesund sa til meg: "Fem-seks familier pr. kommune pr. år i to år." Og da sier jeg: "Det er ikke noen liten oppgave, men det er mulig". Det er mulig hvis vi sier at dette er en ekstrem situasjon. Og for meg er det utrolig viktig å ha med meg fra dette møtet når jeg skal møte partiene i neste uke, å høre det dere sier. Det skal dere vite. Og det er blant annet fordi, jeg sa det til Arbeiderpartiets landsmøte: "Vi gjør et modig vedtak, og veldig mye kommer til å være opp til dere. Dere er kommunepolitikere, ordførere, - det er hjemme hos dere det skal skje. Så en kan ikke bare komme her på landsmøtet og si at "det gjør vi" og så reiser vi hjem og så... men det er der jobben begynner. Men selvfølgelig, hvis vi møter hele det sivile samfunnet; frivilligheten, Røde kors, Folkehjelpa, kirken, idretten og arbeidslivet, som sier at vi skal legge til rette, så får vi det til. Men jeg bare sier til dere, for jeg har behov for å si dette nå blant mine egne, jeg får høre spørsmålet "hvorfor går dere ikke bare på Stortinget og vedtar det? Dere har jo flertall?" Det er et godt spørsmål. Det er demokrati. Men når jeg er tilbakeholdende for det, så er det fordi hvis vi skal gjennomføre dette, begynne å arbeide, ta dem i mot, gjennomføre det - så er det en fordel å få regjeringen med, sånn som Norge er organisert. Hadde vi hatt flertall så kunne vi gått til stortinget og gjort det, for da hadde vi hatt ansvaret. Men det skal skje i 430 kommuner, ikke sant? Og der er det mine ordførere og dine ordførere, og hvis vi har flere som står bak det så er det bedre å gjennomføre det. Derfor er det verdt å bruke ett par uker for å forsøke å få til det. Nå brukte jeg mye tid på det altså, men det var viktig å være innom det. (latter).

Det nye veiselskapet, vi studerer det. Det er jo på en måte veier og jernbane som kommer nå, samtidig. Og jeg kan love dere, vi kommer til å være kritiske og stemme imot der vi mener at dette kommer til å bli byråkratiserende, mer administrasjon og dyrere på måten det hele organiseres. Og jeg er opptatt av at vi klarer å være kritiske, stemme mot der vi skal være imot, men samtidig la det ledsages av en ambisjon om hvordan vi tenker å gjøre det bedre. For det vi ikke må misforstå er jo at mange mennesker med rette synes at en del veibygging tar for lang tid. Vi begynte å gjøre noe med det, sammen med dere, da vi var i regjeringssposisjon. Nå reiser samferdselsministeren rundt og åpner fantastiske nye veier og togstrekninger i Norge som ble påbegynt i rød-grønn tid. Vel, sånn er demokratiet. Og de skryter av kjempeløftet til veier og tog og etterslep, som er en oppfølging av en nasjonal transportplan stortinget har vedtatt - skulle bare mangle. Men vi kommer til å arbeide både på tog, bane, vei, etterslep, vedlikehold med også å ha en positiv visjon om hvordan vi har tenkt å gjøre det. Og jeg er redd for, i dette lille landet vårt, hvis vi stykker opp for mye, hvis det ikke blir en helhetlig planlegging, så får vi gjort mindre og vi får gjort det dårligere. Men der får vi også gode innspill fra dere.

Faste ansettelser uten lønn mellom oppdrag. Jeg mener det er en setning som beskriver på mange måter deler av arbeidslivet i vår tid. Det er jo egentlig en ganske utenkelig setning! Fast ansettelse, uten lønn mellom oppdrag. Det er en ost med fryktelig mange hull i. Og jeg kan si det slik, vi har tett dialog med fagbevegelsen om dette. Dere som sitter tett på vet det, og håper vi kan jobbe fram i stortinget forslag som kanskje, hvis vi jobber bra med det, til og med kan få flertall. Så dette bruker vi mye tid på i vår arbeids- og sosialfraksjon i kontaktene ut mot arbeidslivets parter. Jeg mener at dette er et eksempel hvor den norske modellen burde tatt det på alvor, trepartssamarbeidet, satt det på dagsorden, få det løst. For som dere også sier, "dette er jo ikke produktivt arbeid!" Du er jo ikke særlig produktiv om du er i et selskap hvor du jobber liksom fem dager på ett anlegg og så flyttes over fem dager på et annet, uten å vite hva som kommer uka etter det igjen. Så det tar vi på stort alvor. Er det useriøst å jobbe for tog til Kirkenes? Nei, jeg synes ikke noen ambisjoner er useriøse. Er det riktig satsing? Det kan diskuteres. For eksempel var det lenge snakk om "lønner det seg å bygge tog fra Kirkenes til Nikkel, over grensen til Russland?" Nå tror jeg ikke klimaet er der at det ligger så godt til rette for det, men den linjen blir bygget i det øyeblikket det er gods som vil reise på den. Ofotbanen kommer til å få løft og dobbeltspor fordi det kommer til å være mer transport, både folk og gods. Én av fire satsninger i Arbeiderpartiets nordområdepolitikk fremover kommer til å være kritisk infrastruktur. Men da må vi sørge for at vi bruker ressursene der hvor de virkelig trengs, og det er mange steder i nord. Og nordområdene kommer til å fortsatt være en strategisk hovedsatsning for Arbeiderpartiet, også om vi skulle komme tilbake igjen i regjeringssposisjon. TISA og TTIP, det er jo en lang sak da. Men det ene har ikke vi noe med, det er forhandlinger mellom USA og EU om en handelsavtale. Utfordringen der er hvis de blir enige om en slik avtale, hva betyr det for oss? Som handler med både Amerika og Europa? Så vi må forsøke å skaffe oss informasjon om hva som foregår der, og så må vi se hvordan vi vil bli påvirket. Jeg tror ikke, som tidligere utenriksminister, at det blir en veldig omfattende avtale. Men når den kommer, får vi en utfordring vi må forholde oss til. Kanskje kan EØS-avtalen gi oss inngang til det. TTIP handler om tjenester og den foregår på mange måter etter modeller som vi kanskje kunne ønsket mer åpenhet om, det er jeg enig i, men jeg mener at en del av uroen om dette, at nå blir det fri konkurranse og adgang for alle til deler av norsk tjenesteproduksjon som vi ønsker skal være offentlig, fellesskapets tjeneste, - der mener jeg at mye av uroen, og det er jeg glad for, ikke er veldig godt begrunnet. Det er ikke flertall for å åpne for det i Norge, selv ikke med dagens politiske regime, og vi skal jobbe hardt mot at det skjer.

Så, kanskje til sist på bergverk: Jeg er helt enig i at det er en stor mulighet for Norge. Vi har vært veldig opptatt av bergverk i 40 år, men det har vært ute i havet og under havbunnen. Våre finske og svenske venner, deres mineralstrategi har vært på land, vår har vært veldig mye offshore. Men nå kommer

vi også på land, vi la en mineralstrategi. Denne regjeringen følger opp med mineralstrategi og jeg sier det sånn: "Det må vi ordne på skikkelig, norsk vis". Vi skal gjøre/foreta gode avveininger, slik at det skjer på en måte som både respekterer kravene for miljø, næromgivelser og verdiskapning og arbeid. Det kan vi klare, vi har klart det før. Og det betyr at vi må stille krav og gjøre grundige vurderinger. Vi kommer til å være for det i stortinget. Men en nulllinje på utvikling av våre mineraler, det er ikke framsynt politikk og det er ikke å ta mulighetene våre i bruk.

Dette ble jo litt som speed dating på slutten, men det kan komme gode forhold ut av slik dating også, folkens, så jeg sier bare tusen, tusen takk og jeg gleder meg til å lese vedtakene og jeg gleder meg til å komme tilbake ved neste korsvei.

Erna Hagensen:

Tusen, tusen takk, Jonas. Vi er veldig glade for at du fikk til å komme til oss. Det er helt greit at vi rokerer om litt på programmet, så lenge du gjør noe fornuftig oppi Tromsø, da gjør vi gjerne det. Og som du har hørt fra salen, så er vårt forbund veldig opptatt av sosial dumping og annen type kriminalitet, og jeg tror vi er nødt til å se nærmere på sterkere skyts mot det, hvis vi ikke skal ødelegge hele det norske arbeidslivet. Så om to år, når du blir statsminister, da kommer du nok til å få besøk av oss! Men hjertelig tusen takk for at du tok deg tid til å komme til oss i dag. En stor applaus til vår kommende statsminister!

Kjell Einar Kristiansen:

Vi skal fortsette. Vi på dirigentbordet vil takke landsmøtet for veldig godt samarbeid akkurat nå i forbindelse med den her. Vi hadde et kraftig tidspress på oss, men det gikk veldig bra. Det har kommet inn tre forslag som ønskes oversendt til redaksjonskomiteen for politiske uttalelser. Jeg skal referere de: Det ene er fra Ulf-Terje Eliassen, "Stopp hatpratet", den andre er fra Monica Gram Larsen, «Anbudspolitik», og den tredje er fra Berner Johan Midthjell, "Fjern dagens blå-blå regjering, seinest ved valget i 2017". Kan landsmøtet være med på den oversendinga? Det kan de.

Møtet tok pause kl 18:15.

Møtet satt kl 18:30, med Brede Edvardsen som dirigent:

Dagsorden pkt. 8 Forbundets handlingsprogram – innkomne forslag

VOTERINGEN FORTSETTER

Da er vi klare for siste rest, håper jeg. Grunnen til at vi ikke slapp dere fri, det var at det er et intenst ønske fra redaksjonskomiteen for handlingsprogrammet om at vi gjør ferdig handlingsprogrammet i dag. Det er 17 forslag som gjenstår å behandle. Da kommer de i gang med sitt arbeid på en ordentlig måte. Det ble gitt noen praktiske opplysninger før behandlingen av forslagene startet.

Vi var kommet til kapittelet om tariffpolitisk arbeid i handlingsprogrammet. Forslag 213. Det forslaget henger også sammen med forslag 232. Da er det slik at landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. Så må vi finne frem de røde lappene våre igjen, for da gjør vi det sånn at de som er enig med landsstyrets innstilling forholder seg i ro, mens de som er i mot de stemmer; viser det med stemmetegn og der stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 214. Landsstyrets innstilling er at forslaget tiltres. De som er enig med landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser dette ved stemmetegn og der stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 218 og 219. Forslagene er likelydende og der er det egentlig sånn at det har blitt krøll i papirene igjen i forhold til behandlingen etter landsstyrets behandling, og egentlig tiltres man det. Men så har redaksjonskomiteen for handlingsprogrammet lurt på om ikke de kunne få det oversendt for å kikke litt nærmere på det og få en skikkelig formulering på det. Kan vi være med på at vi sender det over til redaksjonskomiteen? Det kan landsmøtet.

Det har kommet et endringsforslag fra avdeling 2 på det forslaget. Jeg foreslår at vi tar med det i oversendingen til Helge. Det var det vi egentlig mente. Så bra.

Knut Marius Gaarder, til forretningsorden:

Dirigenter. Landsmøte. Siden det er slik at papirene er feil, er det ikke slik at det er intensjonens støtte som landsstyret vil si, men at det tiltres, så vil jeg anbefale at vi åpner for debatt igjen i og med at det også ligger et endringsforslag på det inne. For det forslaget er jo dannet med utgangspunkt i det som står i papirene og det som er på iPad-en vår. Takk.

Dirigenten:

Det vi egentlig gjør når vi sender over forslag til redaksjonskomiteen er at vi utsetter behandlingen av forslaget, og så kommer det igjen seinere. Så da foreslår jeg at vi eventuelt kommer tilbake til behandlingsmåten når vi ser hva som ligger der, - er det greit? Ja? Flott.

Forslag 221. Det henger sammen med forslag 234 og 235. Men sånn som innstillingen ligger behandler vi 221, og innstillingen fra landsstyret er at forslaget tiltres. Og eventuelt samordnes med forslag 234 og 235. De som er enig i det og dermed er enig i landsstyrets innstilling, de forholder seg i ro. De som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 223. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 225. Landsstyrets innstilling: Tiltres med omskrivning. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 227. Landsstyrets innstilling: Intensjonen støttes. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 233. Landsstyrets innstilling: Tiltres med tilføyning. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Kapitlet om samferdsel. Første forslag til behandling er forslag 237. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 238 og 239. Der tiltres ikke forslagene fra landsstyret, men de er gjen-

reist i debatten. Da ønsker redaksjonskomiteen for handlingsprogrammet å kikke på de to forslagene. Kan vi gjøre det sånn at vi sender de til redaksjonskomiteen, så får vi de igjen på søndagen eller no'? Det kan landsmøtet.

Forslag 240. Landsstyrets innstilling er at forslaget delvis tiltres. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt, mot 5 stemmer.

Forslag 243. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 245. Landsstyrets innstilling: Tiltres og samordnes med forslag 246. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Forslag 252. Landsstyrets innstilling: Tiltres. De som er enig i landsstyrets innstilling forholder seg i ro, de som er i mot viser det ved stemmetegn og her stemmes.

Landsstyrets innstilling er vedtatt.

Da er vi gjennom handlingsprogrammet så langt, og vi har ikke fått beskjed om å si noe mer.

Møtet hevet kl 18:50.

Landsmøtet lørdag 30. mai 2015

Landsmøtet startet lørdag morgen kl 0900 med Hilde Thue som dirigent. Møtet ble satt med 206 stemmeberettigede til stede.

Steinar Gjerholm og Tore Hegglund ledet landsmøtet i allsang av "Ta hverandre i handa og hold"

Dirigenten ga praktiske opplysninger og tok opp permisjonssøknader til behandling. Det ble også sunget fødselsdagssang for Bjørg Ulriksen, som fylte 67 år.

Jens-Petter Hermansen leste protokollen fra gårsdagens møte. Protokollen ble godkjent.

MARKERING FRA RENHOLDERNE

Brede Edvardsen, forbundsstyret:

Da vil jeg ha opp alle renholderne i salen, foran her. Dæven så mange det var av dem da. Det var i grunn det som var meningen.

LANDSMØTE!

Renholdere, de er ofte usynlige, og de er en yrkesgruppe som sjelden roper høyt for å bli hørt. Sånn "ståa" er i renholdsbransjen for øyeblikket, så kan vi ikke fortsette med det hvis vi ønsker å få til endringer. Og som vi ser her, så synes vi ganske godt når vi først gjør det. UNI Global, som er en sammenslutning av fagforeninger fra hele kloden har derfor tatt initiativ til å bruke 15. juni til å synliggjøre renholdere og vektere over hele verden. Vi oppfordrer derfor alle klubber, grupper og avdelinger i forbundet til å finne på noe for å markere dagen den 15. juni.

Vi har laget et forslag til uttalelse fra landsmøtet, som høres sånn ut: Renhold er en bransje under sterkt press, med stort innslag av useriøse aktører, svart arbeid og kriminalitet i mange former og et arbeidsmarked det er generelt vanskelig å kontrollere. Allmenngjøring av renholdoverenskomsten har også utløst ekstra stort press på tariffbundne bedrifter, da flere bedrifter nå opererer utelukkende med allmenngjort minstelønn. At særlig offentlige innkjøpere kun fokuserer på pris ved inngåelse av kontrakter med renholdsbedrifter forsterker presset ytterligere. I praksis betyr det at renholderne må løpe enda fortere, og gjøre enda mer arbeid på kortere tid. Svært mange renholdere ender derfor opp med å jobbe mange timer per uke uten betaling for å få gjort den jobben som de er satt til. Denne utviklingen kan ikke fortsette. Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte krever derfor at det må etableres

rutiner for at offentlige anbud i renholdsbransjen må inneholde krav til kvalitet, kompetanse, i tillegg til helse, miljø og sikkerhet. Det må også stilles krav til at de som skal utføre renholdet må være ansatt i den bedriften som tildeles oppdraget. Renholderne forlanger en arbeidsbyrde vi kan leve med og arbeidstimer vi kan leve av. Renholdere! Gjør vi ikke det? (Svarer:) Jo! Gjør vi ikke det? (Svarer:) Ja! Gjør vi ikke det?? (Svarer:) Jo!!

Dagsorden pkt. 9 Diverse innkomne forslag

Hilde Thue:

Da er vi kommet til dagsorden punkt 9, diverse forslag. Der er det ingen forslag til behandling. Men så synes jeg at forslag nr. 253 fra Avd. 4 Nordland, der det står at det tiltres ikke, men oversendes komité for politiske uttalelser, og det synes jeg at landsmøtet må vedta. Så da spør jeg landsmøtet: Kan vi sende over det forslaget fra Avd. 4 Nordland til politiske uttalelser? Det kan vi. Takk.

Dagsorden pkt. 10 Valg

Dirigenten orienterte om hvordan dette ville fungere i praksis på Ipad. Videre: Etter at valgkomiteens leder har tatt oss gjennom innstillinger fra valgkomiteen, så blir valgkomiteens innstilling lagt ut på Ipaden. Og da tenker jeg at vi tar 30 minutters pause. Når pausen er over, så åpner vi for en generell debatt. Og da er det jo selvfølgelig lov å sende inn andre forslag, hvis man måtte ha det, og snakke om forslagene sine. Men en har jo da valg på person for person, sånn at det blir åpnet for ordet for hvert valg. Og så vil jeg bare minne om punkt 4 på forretningsorden som sier det at en ikke har rett til å få ordet mer enn tre ganger på samme sak, og valg er å se som én sak. Kan landsmøtet være med på en sånn behandlingsform? Det kan dere.

VALGKOMITEENS INNSTILLING

Karl S. Olsen, leder valgkomiteen.

Landsmøte, dirigenter. Jeg er litt spent, og det var noen som sa det, han skjelver litt i knærne. Det gjør jeg i hvert fall i dag. Men jeg må si det at disse dagene vi har vært i lag har vært fantastisk, og jeg skal leve lenge på den talen Erna holdt. Jeg synes det var så fabelaktig, og til denne tid så har det vært flotte debatter og flotte ting. Og hvis vi nå, i valgkomiteen, greier å sette i sammen dette her som dere er enige i eller uenige i eller vil ha endret, det får vi se etter hvert. Men når jeg var med i denne bevegelsen i Norsk Arbeidsmandsforbund så er det i et hefte som er laget noe som jeg har blitt veldig glad i. (Holder opp

heftet «Hvem er vi og hva står vi for») Jeg har så inderlig lyst til å lese det, det heter "Redelighet". Jeg må ha på brillene. "Vi tror på et ærlig dags arbeid og vi utnytter ikke andre for å berike oss selv. Vi har ingen skjulte agendaer og vi sier hva vi mener. Vi kan være harde, vi kan være standhaftige, men aldri urettferdige eller urimelige." Og det synes jeg denne her forsamlingen gjenspeiler. Jeg var med dere både tidlig og seint. I dette landsmøtet har ikke jeg greidd å være med så lenge på kveldstid som jeg pleier å være, men det har sine naturlige årsaker, fordi at jeg må dessverre være litt helt klar i toppen når jeg står opp da. Og det er ikke alltid jeg var før, når jeg var med sånn. Så da slet jeg litt med frokost, jeg slet litt med sånt da... Så, når en er så heldig og fått det vervet... Jeg har grudd meg, og når nå landsstyret satte i sammen den valgkomiteén, fantastisk gjeng, vi har hatt mange møter, vi har diskutert, og det har gått utrolig flott. Og ikke minst når forbundsledelsen gav oss den eminente sekretæren, Lisa Erikssen. Hun trenger en honnør. Jeg vil, før vi begynner, dere, så jeg synes dere skal gi hun Lisa... er hun her? Reis deg opp, og gi henne en ordentlig applaus. En flott dame! Hun var veldig snar å sette seg ned igjen da. For det er sånn, at det er ikke alle som er så beriket og belærte på alle disse her greiene med alt sånt, og hun har vært bare helt fabelaktig. Jeg satt i går og rådførte meg med valgkomiteén, de garvede og de nye. Så jeg har gjort i 2015, som i 2011. Da er det landsstyret, da oppnevnte de en valgkomité, den 4. februar. Vi var ni personer, og jeg synes de ni personene... Nei de åtte, jeg var jo selvfølgelig den niende. De åtte som er her, jeg synes dere skal få reise dere, for jeg vil ikke stå her og ta alt alene på dette her... Hvor er de, disse åtte? Opp!

Vi tok umiddelbart fatt i vår oppgave, og så tok vi litt igjen det som var gjort før, det var gjort en god jobb. Og da sendte vi ut skjema og vi sendte ut også disse her valgte posisjonene som var, ut til avdelingene med noen tidsfrister. Det ble en del misforståelser, men datoen ble jo satt da den 15. Ja. Og vi har fått inn, gått gjennom alt, vi har telt, vi har vurdert, vi har dividert og navn og... det har vært en krevende sak. Og så var det da dirigenten som åpnet for dag to mellom 08:30 til 09, at vi skulle supplere. Da må jeg si, da var dere jækla flinke. For det ble en bra stabel. Men etter intens jobbing så fikk vi det også i havn. Og resultatet vi legger fram nå, det er enstemmig. Valgkomiteén er 100 % enige i det vi legger fram. Og for å berike en til gang: Valgkomiteén har gjort en god jobb, og da skulle jeg gi tegn til han der bak, og han legge det på "paden" vår. Og så kommer det på skjermen. Vil dere jeg skal forklare på skjermen noe av dette her som kommer, eller vil dere lese det? Det virker.

Dette er valgkomiteén sin innstilling til Forbundet og forbundsledelsen, forbundsstyret, vara i forbundsstyret, landsstyret og vara, LO Repskap, LO Repskap vara, LO Stat og LO Stat vara og til kontrollkomiteén. Da overlater jeg til forsamlingen å studere og lure. Takk for meg.

VALGKOMITEENS INNSTILLING

FORBUNDSKONTORET

Leder	Erna Hagensen,	Avd. 2, Renhold
Nestleder	Helge Haukeland,	Avd. 6, Private anlegg
Organisasjonsleder	Trond Karlsen,	Avd. 2, Vakt
Forbundssekretær	Brede Edvardsen,	Avd. 1, Renhold
Forbundssekretær	Terje Mikkelsen,	Avd. 7, Vakt
Forbundssekretær	Anita Paula Johansen,	Avd. 142, Bergverk
Forbundssekretær	Steinar Rindhølen,	Avd. 2, Private anlegg
Ungdomssekretær	Tanita Grønli Kristiansen,	Avd. 2, Vakt
Rådgiver	Kirsti Mandal,	frem til 29.02.2016

FORBUNDSSTYRET

Erna Hagensen	Leder
Helge Haukeland	Nestleder
Trond Karlsen	Organisasjonsleder
Anita Paula Johansen	Forbundssekretær
Brede Edvardsen	Forbundssekretær
Olaf Tisjø	Avd. 1, Veg
Jens-Petter Hermansen	Avd. 2, Asfalt
Irene Skuggen Olsen	Avd. 3, Renhold
Steinar Førde Olsen	Avd. 4, Maskin
Kjell Borglund	Avd. 5, Maskin
Hilde Kathrine Thue	Avd. 6, Vakt
Inge Ramsdal	Avd. 7, Private anlegg
Ann Jeanette Westrum	Avd. 8, Renhold
Henning Bråten	Avd. 9, Bergverk

VARAREPRESENTANTER FORBUNDSSTYRET

Terje Mikkelsen	1. vara fra forbundet
Steinar Rindhølen	2. vara fra forbundet
Stian Konningen	Avd. 1, Vakt
Knut Marius Gaarder	Avd. 2, Vakt
Monica Sulebakk	Avd. 3, Renhold
Kjell Einar Kristiansen	Avd. 4, Kyst
Walther Olsson	Avd. 5, Asfalt
Rune Hansen	Avd. 6, Vakt
Helge Sannes	Avd.7, Private anlegg
Tina Marita Rønning Karlsen	Avd. 8, Vakt
Eirik Nilsen	Avd. 9, Bergverk

LANDSSTYRET

Solveig Samuelsen	Avd. 1, Renhold
Åsmund Teigum Næss	Avd. 1, Maskin
Thinesha Kugathasan	Avd. 2, Vakt
Janita Blomvik	Avd. 3, Vakt
Karl S. Olsen	Avd. 3, Kyst
Asbjørn Fritsen	Avd. 4, Private anlegg
Randi Helene Arntsen	Avd. 4, Renhold
Jarle Røksund	Avd. 5, Asfalt
Said Hassen Hamed	Avd. 6, Renhold
Bente Karin Isdahl	Avd. 6, Bom/ bru/ tunnel
Olav Terje Sæther	Avd. 7, Maskin
Fatima Høvring Hemmingsson	Avd. 7, Renhold
Robert Valslag	Avd. 8, Skade
Ellen Marie Store Olsen	Avd. 9, Veg
Arild Olsen	Avd. 142, Bergverk

VARAREPRESENTANTER LANDSSTYRET

Sølvi Berntsen	Avd. 1, Asfalt
Veronika Andersen	Avd. 1, Fritid
Ole Morten Karlsen	Avd. 2, Vakt
Jhonny Morten Bakken	Avd. 3, Maskin
Per-Inge Sylte	Avd. 3, Private anlegg
Cathrine Elstad	Avd. 4, Renhold
Håvard Næss	Avd. 4, Bergverk
Oddvar Aas	Avd. 5, Vakt
Hege Kristine Mjelde	Avd. 6, Vakt
Arne Presterud	Avd. 6, Private anlegg
Anne Mona Friestad	Avd. 7, Renhold
Stian Ollila	Avd. 7, Bergverk
Vidar Wilhelmsen	Avd. 8, Vakt
Bjørnar Myre	Avd. 9, Maskin
Monica Boll	Avd. 142, Bergverk

LOS REPRESENTANTSKAP

Janita Blomvik	Avd. 3, Vakt
Karl S. Olsen	Avd. 3, Kyst
Henning Bråten	Avd. 9, Bergverk
Jens-Petter Hermansen	Avd. 2, Asfalt

VARA LOS REPRESENTANTSKAP

Rune Hansen	Avd. 6, Vakt
Roger Eikeset	Avd. 3, Bergverk
Asbjørn Fritsen	Avd. 9, Private anlegg

Thinesha Kugathasan Avd. 2, Vakt

LO STATS REPRESENTANTSKAP

Kjell Einar Kristiansen	Avd. 4, Kyst
Vara LO Stats representantskap	
Ellen Marie Store Olsen	Avd. 9, Veg

KONTROLLKOMITEEN

Knut Mathisen, Leder	Avd. 8, Maskin
Jan Magne Årsbog, Nestleder	Avd. 3, Bergverk
Liv Randi Matre	Avd. 7, Renhold

VARA KONTROLLKOMITEEN

Geir Merkesdal	Avd. 6, Vakt
Tomas Henden	Avd. 3, Maskin
Oddlaug R. Tellefsen	Avd. 6, Vakt

Møtet tok pause kl 09:45.

Møte ble satt kl 10:15, med Hilde Thue som dirigent. Ordet ble gitt til leder av valgkomiteen for en oppklaring.

Karl S. Olsen:

Landsmøte. På siste arket eller jeg vet ikke hvor det ligger på iPaden, det vet jeg ikke, men på mitt ark så er det siste arket, og det heter LO Stat sitt representantskap. Der står det Kjell Einar Kristiansen. I tillegg, over han så skal det stå Helge Haukeland, for det blir, alltid har vi to plasser i LO Stat. Og da er det nestlederen eller den som har tilhørighet til Stat, så skal det også være. Og på vara, der har vi da Ellen Marie, og i tillegg til det så blir det han Trond Karlsen. Disse to arkene som dere har fått utdelt, det tok litt masse tid for oss så derfor så ble det litt kjapt på slutten. Men sånn er det. Takk.

Dirigenten åpnet for generell debatt, og sa at det var mulighet for å legge inn eventuelle forslag.

VALGDEBATTEN

Marte Martinussen, avd. 8:

Dirigenter, landsmøte. Jeg synes valgkomiteen har gjort et godt stykke arbeid. Nå er det sånn at vi kan være enige og vi kan være uenige. Alle sammen har en stemme, og den skal vi bruke godt. Jeg bare minner på hva Erna sa på innledningen. At det her er forbundet for arbeidsfolk, og det er vi som er maskineriet. Jeg jobber i Statens vegvesen, hvis det var noen som ikke visste det. Jeg er stolt av å være medlem av Arbeidsmandsforbundet. Jeg ser at jeg har en viktig jobb, og jeg ser faktisk at jeg har gjort en god jobb. Jeg har gjort en

god jobb fordi jeg har hatt noen i ryggen hele tiden. Ærlighet og redelighet har kostet dyrt. Men det å kunne stå fast ved noe man har sagt og holde på det, selv om man møter motgang, det setter jeg høyt. Jeg må si jeg er skuffet hvis det er noen som er utenfor vår organisasjon som mener seg berettiget til å påvirke valget her. Det gjør meg mer enn.... ja... Så de som eventuelt føler seg truffet nå, skal gjøre det med grunn. Det er i denne salen vi velger, og det er blant våre medlemmer vi velger. Jeg liker ikke innblanding i fra andre forbund. Og det tror jeg ikke dere gjør heller. Godt valg.

Ingar Eira, forbundsstyret:

Ja, dirigent og landsmøte. Kjære venner. Valg er alltid spennende. Og i tillegg til de andre beslutningene vi fatter i en sånn samling som det her, så er valgene nok antagelig de viktigste. Og det er de folkene vi skal velge inn i de fremste posisjonene, som skal være våre fanebærere for oss som er ute og sliter i hverdagen. Valgkomitéen setter vi ikke samme bare for skøy skyld, og vi setter ikke sammen valgkomitéen heller, bare for at det er noen som har funnet på at vi må ha en valgkomité. Vi setter sammen valgkomitéen for at valgkomitéen skal sy sammen de ytringene som kommer i fra de ulike avdelingene og gruppene, vi og skal prøve å sette sammen den gjengen som skal gå i krigen for oss hver dag. Jeg ber om at vi har respekt for det valgkomitéen har gjort. Og la det nå ikke bli sånn at etter det her landsmøtet så er det folk som prater om, ja hva skal vi nå med den valgkomitéen, det er jo bare tull. Så tenk på den jobben valgkomitéen har gjort, og valgkomitéen har ikke satt sammen en innstilling bare etter eget forgodtbefinnende. Valgkomitéen har satt sammen en innstilling ut i fra de signalene som vi har gitt. Nå er det sånn at, gjerne det siste døgnet før valget, så er det alltid en hektisk virksomhet. Og det er alltid noen som forsøker å snu en stemning. Noen klarer det jo selvfølgelig. Men er det nå sånn at den stemningen man snur i siste liten alltid gir det beste resultatet? Jeg tror ikke det. Det er gjerne den oppfatningen man danner seg over en tid som allikevel er den som er riktig. Så jeg ber landsmøtet, og ber hver enkelt representant som skal avgi sin stemme, å tenke gjennom: Er det nå rett det jeg gjør nå? Det skal være rett i fire år. Tenk på det. Og dermed så ønsker jeg godt valg til hver enkelt av dere. Takk.

Eirik Nilsen, avd. 9:

Dirigenter, landsmøte. Jeg vet ikke om det er rette plassen å gjøre det nå, men jeg har et benkeforslag. Tar jeg det når vi er på valgene, eller tar vi det nå?

Hilde Thue: Du kan få snakke om det og fremme det, og så sender du det inn skriftlig når vi kommer til det valget.

Eirik Nilsen:

Ja. Det benkeforslaget jeg har, det går på forbundssekretær. Der vil jeg benke inn han Ulf-Terje Eliassen på plassen til Terje Mikkelsen. Ulf-Terje, han sitter

som ungdomssekretær i dag. Han kan ikke velges inn der nå på grunn av han er blitt en gammel mann. Han har jobbet tidligere som vokter, seks år, han har sittet som tillitsvalgt for dem i fire år. For en plass hvor de var ca. 150 ansatte. Har vært leder av LO, har han vært i Hammerfest, tidligere. I forbundet sentralt, så har han jobbet en del med utdanningspolitikk og da spesielt innenfor sikkerhetsfaget, i faglig råd for service og samferdsel. Han har også vært med å skrive en utviklingsredegjørelse om sikkerhetsfaget og bransjens framtid. Han har bred kunnskap om forbundet og de ulike bransjene. Jeg tror han vil bli en bra mann. Så jeg ber om å støtte han Ulf-Terje Eliassen. Takk.

Trine Wiig Hagen, avd. 2:

Kjære landsmøte. Avd. 2 kom med en innstilling på Lise Myrvold. Først som både som org.leder og som forbundssekretær. Avd. 2s innstilling er fullstendig vraket når det gjelder de to valgene. Det synes vi faktisk er litt rart, at den største avdelingen ikke blir hørt. Jeg vil derfor fremme forslag, og sende et benkeforslag på Lise Myrvold som forbundssekretær mot Brede Edvardsen.

Thorbjørn Mortensen, avd. 9:

Dirigenter, landsmøte. Ja, er det noe som er spennende så er det valg. Det var veldig oppklarende, Kalle, det du kom med, at det var blitt uteglemt noen navn og noe i forhold til LO Stat representantskap. Statens vegvesen som jeg altså representerer enn så lenge – vi har en viktig jobb å gjøre i forhold fremover nå i og med at vi har fått en ny utfordring med at vi skal bli et nytt veisel-skap – vi må være med og ha en hånd på rattet. Og jeg vil i tillegg foreslå da, i tillegg til han Helge som er nestleder, så vil jeg foreslå hun Marte Martinussen inn i LO Stat representantskap. Takk.

Janita Blomvik, landsstyret:

Landsmøte. Jeg måtte tegne meg når noen satte motforslag mot min kandidat, Terje Mikkelsen. Jeg ber landsmøtet om å støtte forslaget på Terje Mikkelsen. Han har vært med i denne organisasjonen siden forrige århundre, faktisk. Ganske langt tilbake på forrige århundre. Han er rivende dyktig, han er min hovedtillitsvalgt. Jeg sitter sammen med ham i bransjerådet for vakt, og sitter i tariffrådet for vakt. Han har sittet i forbundsstyret i mange, mange, mange perioder. Han jobber knallhardt for både vektere og for de andre overenskomstene som ligger under her nå. Han er ikke redd for å gjøre et godt dags arbeid, han heller, han har inne masse, masse, masse kunnskap. Sånn at jeg ber om at dere støtter Terje Mikkelsen som kandidat til forbundssekretær. Takk.

Odd Arild Egeland, landsstyret:

Landsmøte og dirigenter. Jeg har sendt inn forslag allerede på motkandidat til Anita Johansen for bergverk. Vi vil... jeg har på vegne av bransjerådet i bergverk... Vi har jobbet med Torbjørn i fire år, som har vært forbundssekretær, og vi har vært veldig godt fornøyd med han. Vi har hatt en god dialog og fått et

godt innpass politisk. Vi har hatt en samling for bergverk her, og vi har nesten full oppslutning mot... for å beholde Torbjørn som forbundssekretær, så jeg håper landsmøtet kan respektere det. Så bransjen går for han.

Øystein Pedersen, landsstyret:

Dirigenter, landsmøte. Han Odd Arild var mye inne på det jeg hadde lyst til å si, for nå har vi holdt på i bergverk over en tid og jobber bevisst politisk. Når at vi begynte med det her så var vi i fagforeningen oppfordret til å jobbe fagpolitisk. Vi har fått til en minerallov, jeg vet ikke om vi har hatt så mye som vi direkte kan si at det er bransjerådet for bergverk som har fått det til, men vi har vært en kjempesterk pådriver til det. Vi blir invitert på Stortinget for innspill for bergverk. Vi er blitt kontaktet av bergverksindustrien for innspill. Vi blir tatt med på råd. Det er ikke tilfeldig. Han Torbjørn og vi, vi har klart etter år og jobbet oss opp et knallgodt nettverk. Og Anita, hun har jeg kjent før, og hun er kjempedyktig. Jeg har ikke lyst å snakke ned Anita i det hele tatt, men jeg vil i aller høyeste grad fremsnakke han Torbjørn, for han har gjort en formidabel jobb for oss. Så tenker jeg, når vi sitter i bransjen i bergindustrien og diskuterer, 90 % av oss vil ha han Torbjørn. Bransjerådet er 100 % oppsluttet på at vi skal ha han Torbjørn. Og si at vi skal, det kan ikke jeg gjøre, vi skal jo ta et demokratisk valg på det, og bruke ordet skal det er ikke rett. Så jeg vil virkelig be dere om å hjelpe oss. At vi får lov å fortsette den gode jobben med den personen som har de gode kontaktnettene. Jeg tror ikke det er rett å velge bort den her mannen. Og det samme synes jeg også - nå skal ikke jeg blande meg bort i en annen bransje, men vi har stått her og fått høre hvor mye godt som har skjedd innenfor renhold. Altså den jobben som er gjort i de her siste årene innenfor renhold, med Lise i spissen. Hvorfor i all verden skal vi bytte ut det mennesket, det skjønner jeg ikke. Takk.

Said Hassen Hamed, landsstyret:

Landsmøte. Vi i Avd. 6 vi har sendt forslag på Lise som forbundssekretær til valgkomitéen. Men det valgkomitéen har ikke tatt hensyn til. Det er ok. Men jeg vil bare si at Lise har gjort fantastisk jobb som forbundssekretær for renholderne. Hun har fått allmenngjøring, ID-kort på plass, samlet alle bedrifter, og det er jo bare ikke kun om en bedrift, men renhold det er egentlig over 20 her representert i salen her. Offentlig godkjenning. Hun har fått flere tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn. Hun har gjort kjempebra jobb for oss. Så jeg ber dere om å støtte Lise. Takk.

Lex Muller, avd. 6:

Landsmøte, dirigenter. Jeg vil gjerne gi et forslag til ungdomssekretær på Kristian Veigård. Han er fra avd. 4. Han kunne dessverre ikke være med som delegat, han er gjest, sitter bak i salen. Han er veldig dyktig, han står på, og jeg mener han er veldig dyktig kandidat for ny ungdomssekretær. Takk.

Eli Langli Eriksen, avd. 1:

Hei, arbeidsfolk! Dirigenter, landsmøte. Som jeg sa i går, så har treningsbransjen lønns- og arbeidsvilkår helt fra 30 til 40 år tilbake. Og vi har en overenskomst som ligner en skoleavis fra 8. klasse. Vi trenger en forbundssekretær som bryr seg om vår bransje og er villig til å støtte oss hele veien. For den bransjen må bygges opp fra bunnen av. Og det er ikke bare bergverk det her gjelder. Ingenting er på stell i vår verden, verken lønn, arbeidstid eller bedriftsdemokrati. Takk.

Monica Bolli, avd. 142:

Dirigenter, landsstyret. Først så vil jeg takke valgkomitéen for å ha gjort et kjempegodt arbeid. Og at de har klart å få til dette her enstemmig. For dem som ikke kjenner Anita, så vil jeg si et par ting: Hun var gruvearbeider i Store Norske fra 1988 til 2001. Så fra 2002 til 2008 var hun hovedtillitsvalgt i Gruveklubben, og leder i Longyearbyen Arbeiderforening. Fra 2008 til 2011 tok hun videreutdanning i økonomi og administrasjon. Hun kom tilbake til Store Norske i 2011, og var der til 2014. Anita har også vært politisk aktiv i mange år. Fra 2002 til 2008, og når hun kom opp igjen etter videreutdanninga i 2011 til 2014, så var hun medlem i lokalstyret oppå Svalbard for Arbeiderpartiet. Og det politiske nettverket ned til Stortinget du får når du kommer fra Svalbard, det er helt unikt. Anita, hun er en tvers gjennom ærlig og redelig dame. Og jeg vet at hun kommer til å gjøre en enestående jobb. Så jeg håper at de som sitter i salen her blir med og støtter Anita. Takk.

Britt Rogn, landsstyret:

Dirigenter, landsmøte. Jeg ber dere: Støtt valgkomitéen for Brede Edvardsen. Han er en mann for fremtiden i vår bransje. Jeg har ikke noe vondt å si om Lise, men jeg tror vi trenger nye koster. Og han takler utfordringer. Dere ser hvordan han har taklet utfordringen både ved forrige landsmøte og dette landsmøtet her fremme. Han er kjent i store kretser og nyter respekt uansett hvor han kommer hen. Og for oss i renhold, så trenger vi en som kan takle utfordringene vi møter nå med angrepet på arbeidstiden vår og den nye arbeidsmiljøloven. Det blir en stor utfordring i vår bransje. Så støtt Brede!

Christian Heinecke, avd. 7:

Kjære kamerater. Dirigenter. Ja, min første anledning til å stå på talerstolen. Det var kanskje tilsiktet å sperre meg inn et rom i fjerde etasje i valgkomitéen, ikke vet jeg. Ikke har jeg fått lov til å svare Gerd, ikke har jeg fått lov til å svare Jonas Gahr Støre, jaja. Men, jeg er medlem av valgkomitéen, men det er ikke derfor jeg står her, jeg skal ikke forsvare vår innstilling. Det jeg skal forsvare, det gjør jeg som vokter. Og det er Terje Mikkelsen. Første gangen jeg traff Terje Mikkelsen så hadde han hårsveis som en som sitter her bak. Var litt lengre på håret enn det han er i dag. En annen kar i fra Avd. 6, Geir Merkesdal, han skrev en protokoll, og etter noen år så ble den hårsveisen fjernet. Den

protokollen førte til at vaktbransjen fikk et oppsving uten sidestykke. Mye nye medlemmer. Mye godt kan gjøre på kveldstid. Terje Mikkelsen, han er mangeårig hovedtillitsvalgt i Securitas AS og avdelingsleder i Avd. 7. Han er en sentral person i Norsk Arbeidsmandsforbund, og har et utrolig høyt kompetansenivå. Han har rett og slett vært vaktbransjens frontfigur i mange, mange år. Jeg ønsker fremdeles Terje Mikkelsen som avdelingsleder i Avd. 7. Jeg ønsker han fremdeles som hovedtillitsvalgt i Securitas AS. Men jeg ber landsmøtet: Sett Norsk Arbeidsforbunds framtid fremfor mine ønsker, velg Terje Mikkelsen! Takk.

Hilde Thue:

Da er neste taler Steinar Olsen fra avd. 4, og da har vi syv... seks stykker til på talerlisten, og jeg foreslår for landsmøtet at vi setter strek etter Steinar Olsen. Kan landsmøtet være med på det? Det kan dere. Vær så god, Steinar.

Steinar Førde Olsen, avd. 4:

Landsmøte, dirigenter. Jeg sitter i tariffrådet for maskin. Og har gjort det i fireseks år eller noe sånt. Vi har jobbet med Thorbjørn nå i to år, siden du overtok maskin. Vi har ikke bestandig vært like fornøyd med han Thorbjørn, det skal jeg ærlig innrømme. Men nå er vi inne i en veldig god stim i mot vår motpart, som er Maskinentreprenørenes Forbund. Jeg kjenner ikke Anita, og jeg vet ikke hvem hun er. Men jeg vil i hvert fall, på vegne av maskin, vil at vi skal støtte han Thorbjørn sånn at vi får fortsette det arbeidet vi har gjort frem til nå. Takk.

Bente Rubinstein, avd. 1:

Dirigenter, landsmøte. Jeg har vært kollega med Brede i mange år, og ønsker jo egentlig å beholde ham i ISS. Men, med tanke på den kampen renholdsbransjen nå står ovenfor, med pressede arbeidstider og arbeidsgivere som ikke ønsker å betale oss for kjøretiden mellom arbeidsplassene, mener jeg at Brede er rett mann til å ta denne kampen for oss. Hvis renholderne taper denne kampen, vil det også kunne påvirke andre bransjer. Så min oppfordring er: Støtt Brede Edvardsen.

Veronika Andersen, avd. 1: Landsmøte, dirigenter. Jeg kommer også fra treningsbransjen, og som Eli sa, så har vi ikke det så ille bra der. Thorbjørn har ikke gjort en særlig god jobb for oss. Vi vil ha Anita. Takk.

Eirik Nilsen, avd. 9:

Dirigenter, landsmøte. Jeg vil bare støtte opp om, eller vi i avdelingen, vil bare støtte opp om Tanita Kristiansen som ny ungdomssekretær. Han Kristian Veigård er sikkert en dyktig ung mann, hun Tanita, hun er nok i hvert fall like dyktig. Hun er utrolig engasjert, og til tross for hennes unge alder så er hun også veldig kunnskapsrik. Jeg ser henne faktisk om noen år på plassen til han Jonas Gahr Støre. Takk.

Even Vesterhus, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte. Vi er heldig å ha to kjempegode kandidater til forbundssekretær for vakt. Men gjennom mitt arbeid som tillitsvalgt i Securitas, så mener jeg at landsmøtet må gå for den med bakgrunn fra forbundsledelsen, og som er kjent for en meget samlende rolle. Takk.

Bjørn Tore Olsen, avd. 6:

Dirigenter, landsmøte. Vi har to svært gode kandidater på denne forbundssekretærstillingen. Men... og jeg synes Brede er en utrolig dyktig hovedtillitsvalgt i ISS, og jeg mener vi trenger ham i ISS med alle utfordringene vi har der. Og at det er best for våre medlemmer. Så jeg vil signalisere at jeg støtter Lise Myrvold.

André Haugstad, avd. 6:

Sekretærer, landsmøte. Jeg vil foreslå Robert Valslag istedenfor Ann Jeanette Westrum som medlem av landsstyret... nei, unnskyld, forbundsstyret. Han er leder av avd. 8 og representerer skadesanering og service- og vedlikeholdsoverenskomsten. Dette er en gruppe som har vært i stor vekst, og jeg mener han vil være en god representant for smågruppene. Ja, og han er en dyktig tillitsvalgt som jeg har hatt mye med å gjøre, og jeg, ja, går for han. Takk for meg.

Rolf Martin Madsen, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte. Dette valget her handler vel ikke om bare det valget vi gjør her for de neste fire årene, men kanskje for de neste åtte-ti-tolv årene. Det er én mann jeg hører på i salen som jeg vil støtte, det er Ingar Eira. Han sier det så godt: Vi setter ikke sammen valgkomitéen bare for moro skyld. Jeg har sittet der selv, og for en jobb. Støtt valgkomitéens innstillinger.

Asbjørn Sørensen, avd. 4:

Dirigent, delegater. Jeg står her for å tale Kristian Veigård sin sak. Jeg har jobbet i lag med han Kristian Veigård i mange år i vekterklubben på Bodø lufthavn. Og vi er godt fornøyd med den jobben han har gjort. Han har vært en aktiv, ung mann, og jobbet aktivt med Forbundsalliansen. Han er medlem av LOs ungdomsutvalg i Nordland. Har bidratt i LOs sommerpatrulje, og har jobbet aktivt for å øke medlemsmassen i Norsk Arbeidsmandsforbund. Han har jobbet godt for at flere ungdommer ikke skal bli utnyttet. Så jeg ber dere: Støtt Kristian Veigård som ungdomssekretær. Takk.

Hilde Thue: Da er ikke det flere på talerlisten. Så da går vi til valg.

VOTERINGENE

FORBUNDSKONTORET

Leder. Og der er valgkomitéens innstilling Erna Hagensen, avd. 2 renhold. Er det noen som ber om ordet? Det er ikke sett. Andre forslag? Da er Erna valgt.

Nestleder. Helge Haukeland, avd. 6, private anlegg. Er det noen som ber om ordet Det er ikke sett. Andre forslag? Jeg må ta ferdig det formelle. Andre forslag ikke sett. Helge, du er valgt.

Organisasjonsleder. Trond Karlsen, Avd. 2 vakt. Er det noen som ber om ordet? Det er det ikke. Jo, unnskyld. Vi har en, til forretningsorden.

Marte Martinussen, avd. 8, til forretningsorden:
Dirigenter. Dere er så dyktige, men ikke ha det så travelt. Det kan hende det er noen som ønsker skriftlig avstemning. Spør om det før vi begynner å klappe. Takk.

Hilde Thue:
Takk for det, Marte. Men jeg må si at en må be om ordet til forretningsorden hvis man ønsker skriftlig avstemning. Men jeg skal ta litt bedre tid. Jeg går tilbake igjen på valget av organisasjonsleder. Vi har flere til forretningsorden.

Janita Blomvik, landsstyret, til forretningsorden:
Landsmøte, dirigenter. Var bare et spørsmål. Hvordan ber en om ordet nå når at det er stengt? Skal vi vise det med den røde lappen eller, hvis noen ønsker å ta ordet under valget. Siden dere har stengt saken. Skal vi da vise med den røde lappen eller et eller annet?

Hilde Thue:
Vi åpner opp så man kan be om ordet på Ipaden. Vi tester systemet sånn at vi er helt sikker. Systemet fungerer. Da prøver vi en gang til.

Organisasjonsleder. Valgkomitéens innstilling: Trond Karlsen avd. 2 vakt. Er det noen som ber om ordet? Det er ikke sett. Andre forslag? Ikke sett. Trond er valgt.

Da er det forbundssekretær. Valgkomitéens innstilling: Brede Edvardsen Avd. 1 renhold. Der har Trine bedt om ordet til forretningsorden.

Trine Wiig Hagen, avd. 2, til forretningsorden:
Kjære landsmøte. Jeg tenker at vi bør be om skriftlig avstemning for personvalgene. Takk.

Hilde Thue:
Da forstår jeg deg sånn, Trine, at du sa alle personvalgene? Da er det foreslått skriftlig valg på alle personvalgene. Forbundssekretærene regner jeg med du mente, Trine? Ja. Da er det sånn at det må være mer enn ti som ber om skriftlig valg. De som ber om skriftlig valg, viser det med stemmetegn. Det stemmes. Da blir det skriftlig valg fra nå.

Da er det sånn at vi skal bruke iPadene, så da tar det litt mer tid. Jeg kan orientere om det første skriftlige valget, sånn at sekretærene får gjort seg klare. Valgkomitéens innstilling er Brede Edvardsen, avd. 1 renhold. Der er det kommet benkeforslag fra Trine Wiig Hagen på Lise Myrvold mot Brede Edvardsen. Da er det sånn at valgkomitéens innstilling vil være grønn og stå øverst, så kommer benkeforslaget som rødt. Valgkomitéens innstilling vil stå øverst og benkeforslaget kommer underst. Så prøver vi å sette dette opp og gjør oss klar. Og det stemmes.

Det ser ut som jeg mangler fire stemmer. Det er fortsatt to som ikke har stemt.

Da har alle 206 delegatene fått stemt, og da er avstemningen stengt. Da kan vi få resultatet?

Da ble Brede Edvardsen valgt med 129 stemmer mot 77 på Lise Myrvold.

Da er neste valg forbundssekretær Terje Mikkelsen, avd. 7 vakt. Der er det kommet benkeforslag fra Eirik Nilsen på Ulf-Terje Eliassen istedenfor Terje Mikkelsen.

Tanita Grønli Kristiansen, avd. 2, til forretningsorden:
Jeg bare lurte på om, blir det alltid å stå helt borti der, for jeg ser ikke antallet når vi har stemt. Så kan dere eventuelt si navnet eller et eller annet, så vi vet hvem vi klapper for.

Bjørn Tore Olsen, avd. 6, til forretningsorden:
Landsmøte, dirigenter. Det bør vel ved en sånn avstemning også være mulig til å avgi en blank stemme, som det er ved vanlige valg, at man legger inn muligheten til det.

Hilde Thue:
Angående tallet, så kommer det på iPaden, får jeg beskjed om av Easymeet. Det nikkes. Det er kjekt å ha noen på fremste benk. Vi legger inn i systemet at man kan stemme blankt hvis det er aktuelt. Så skal vi gjøre det til neste valg. Da tar vi opp igjen valgkomitéens innstilling på forbundssekretær Terje Mikkelsen, avd. 7 vakt. Der har det kommet benkeforslag fra Eirik Nilsen på Ulf-Terje Eliassen istedenfor Terje Mikkelsen. Er det andre som ber om ordet? Det er ikke sett. Da går vi til avstemning.

Det mangler én avstemning. Der var den på plass, da var avstemningen avsluttet. Kan vi få resultatet?

Der ble Terje Mikkelsen valgt med 152 stemmer mot Ulf-Terje Eliassen med 51. Neste er valgkomitéens innstilling på forbundssekretær Anita Johansen, avd.

142 bergverk. Der er det benkeforslag fra Odd Arild Egeland på Thorbjørn Jungård som motkandidat til Anita Johansen. Er det andre som ber om ordet? Marte Martinussen vær så god.

Marte Martinussen, avd. 8:

Dirigenter, landsmøte. Jeg tror det er siste gangen jeg har anledning til å gå opp. Nå er vi i den situasjonen at vi har valgt forbundssekretærer for arbeidsfolk. Men for menn! Hvor er dere hen, damer? Her har vi en kandidat som er aktiv politiker, som tar etterutdanning, som forbundet jobber for, og nå skal vi pinadø gå til valg. Nei, bruk hodet, kjære venner. Vi trenger en dame, ja. Takk.

HildeThue:

Er det andre som ber om ordet? Det er ikke sett. Da går vi til valg. --- Det mangler to. Det vinkes med gule lapper. (Pause/summing).

Da er valget stengt, og vi ber om resultatet. Nei, men du kan legge frem resultatet, og så er det... så skal jeg opplyse om det som er korrekt. Ja, beklager. Da er det Jostein Abrahamsen til forretningsorden, vær så god.

Jostein Abrahamsen, avd. 2, til forretningsorden:

Ærede landsmøte, dirigenter. Hvis dere nå opplyser om hva det riktige tallet er, hvis vi får opplyst disse, så er det ikke lengre et hemmelig valg. Takk.

Hilde Thue:

Takk skal du ha, Jostein, jeg var i ferd med å si det.

Da er det 150 stemmer for Anita mot 56 på Torbjørn. Anita er valgt.

Neste er forbundssekretær. Der er det ingen motkandidater, valgkomitéens innstilling er Steinar Rindhølen, avd. 2 private anlegg. Er det noen som ber om ordet? Det er ikke sett. Kan landsmøte være med på at vi tar det uten skriftlig, i og med at det ikke er andre kandidater? Det ser sånn ut. Da gjør vi det. Nå er landsmøtet kjappere enn dirigenten, så jeg må gjennomføre valget. (Latter). Valgkomitéens innstilling: Steinar Rindhølen, avd. 2 private anlegg. Andre forslag ikke sett. Da er han valgt.

Så går vi videre til ungdomssekretær. Valgkomitéens innstilling er Tanita Kristiansen, avd. 2 vakt. Der har vi fått benkeforslag fra Lex Muller, som foreslår Kristian Veigård mot Tanita. Er det noen som ber om ordet? Malin Trellevik, vær så god.

Malin Trellevik, avd. 6, til forretningsorden:

Jeg vet ikke om det blir skriftlig, men jeg ønsker å ha et skriftlig valg.

Hilde Thue:

Det har vi vedtatt, Malin, så det blir skriftlig. Andre som ber om ordet? Det er ikke sett. Da går vi til valg. (Pause). Vi mangler tre stemmer. (Pause). Er det noen som ikke har fått stemt? Vi mangler to stemmer. (Pause). Fortrinnsvis stem på iPaden, hvis du får hjelp. (Pause). Da var valget stengt. Og vi ber om resultatet. Da var Tanita valgt med 152 stemmer mot 52 til Kristian. Da har vi ett valg til igjen på Forbundskontoret, og det er rådgiver. Kirsti Mandal frem til 29.2.2016. Er det andre forslag? Noen som ber om ordet? Ikke sett. Da er Kirsti valgt.

FORBUNDSSTYRET

Leder, nestleder og organisasjonsleder valgt. Brede må sjekke vedtektene. Det er vel sånn at de tre første er valgt, og så begynner vi på forbundssekretærene.

Forslag fra valgkomitéen: Anita Johansen. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er Anita valgt.

Valgkomitéens innstilling: Brede Edvardsen. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Neste: Valgkomitéens innstilling: Olaf Tisjø, avd. 1, veg. Noen som ber om ordet? Ikke sett. Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Neste: Valgkomitéens innstilling: Jens-Petter Hermansen, avd. 2, asfalt. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Neste: Valgkomitéens innstilling: Irene Skuggen Olsen, avd. 3, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Steinar Førde Olsen, avd. 4, maskin. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Neste: Valgkomitéens innstilling: Kjell Borglund, avd. 5 maskin. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Neste: Valgkomitéens innstilling: Hilde Thue, avd. 6 vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er jeg valgt.

Neste: Valgkomitéens innstilling: Inge Ramsdal, avd. 7, private anlegg. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Så har vi Valgkomitéens innstilling: Ann Jeanette Westrum, avd. 8 renhold. Der har vi benkeforslag fra André Haugstad, Avd. 6 som stiller forslag på Robert Valslag mot Ann Jeanett Vestrum. Er det noen som ber om ordet? Kalle, vær så god. Karl S. Olsen, leder valgkomiteen:

Landsmøte. Jeg skal ikke plage dere så mye. Det har vært sagt før fra denne talerstolen; Når dere ser sammensetningen av landsstyret så er det noe som heter kjønn, og det er noe heter fordeling, det er noe som heter bransjer. Så jeg ber dere telle.

Hilde Thue:

Takk til deg, Kalle. Andre som ber om ordet? Det er ikke sett. Da er det sånn at de som stemmer for valgkomitéens innstilling på Ann Jeanette Westrum forholder seg i ro, de som stemmer på Robert Valslag, viser det med stemmetegn. Og her stemmes. Ann Jeanette Westrum er valgt.

Da er det den siste på forbundsstyret. Valgkomitéens innstilling: Henning Bråten, avd. 9, bergverk. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Første og andre vara trenger vi vel ikke å velge til forbundsstyret?

FORBUNDSSTYRET, VARAREPRESENTANTER

Valgkomitéens innstilling: Stian Konningen, avd. 1, vakt. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Knut Marius Gaarder, avd. 2, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Monica Sulebakk, avd. 3, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Kjell Einar Kristiansen, avd. 4, kyst. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Walter Olsson, avd. 5, asfalt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Rune Hansen, avd. 6, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett, da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Helge Sandnes, avd. 7, private anlegg. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Tina Rønning Karlsen, avd. 8, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Eirik Nilsen, avd. 9, bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

LANDSSTYRET

Valgkomitéens innstilling: Solveig Samuelsen, avd. 1, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Åsmund Teigum Næss, avd. 1, maskin. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Thinesha Kugathasan, avd. 2, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Janita Blomvik, avd. 3, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Karl S. Olsen, avd. 3 kyst. Noen som ber om ordet? Det er det. Håkon Svendsen, vær så god.

Håkon Svendsen, avd. 9:

Dirigenter, landsmøte. Avd. 9 Nord foreslår Gunnar Hestø, avd. 3, som motkandidat. Så ber vi om skriftlig avstemning. Takk.

Hilde: Har vi fått forslaget skriftlig? Det må være sendt inn skriftlig. Ingar Eira har bedt om ordet, vær så god.

Ingar Eira, forbundsstyret:

Ja, dirigent. Nå registrerer jo jeg at det kommer et benkeforslag fra min avdeling. Nå er det sånn at jeg kjenner jo ikke vedkommende som det er fremmet forslag på. Men jeg kjenner han Kalle. Jeg har sittet sammen med Kalle i fire år i forbundsstyret, og hvis det er noen som brenner for kyst og de problemstillingene, så er det han Kalle. Det kan hende at andre og brenner, men det går an å brenne bål på mange måter. Takk.

Hilde Thue:

Takk til deg, Ingar. Er det andre som ber om ordet? Det er ikke sett. Da er det kommet forslag på skriftlig avstemning. Da er det sånn at da må vi ha mer enn ti. De som stemmer for skriftlig avstemning, viser det med stemmetegn, her stemmes. Det blir skriftlig avstemning.

Da gjør vi klar til valg. Og da er det sånn at valgkomitéens innstilling er Karl S. Olsen, avd. 3 kyst mot Thorbjørn Mortensens forslag, Gunnar Hestø. Og vi går til avstemning. Det er mye latter her oppe, men vi har jo omdøpt han Gunnar da, men han heter Gunnar Hestø, sånn at alle vet det. Det står helstøpt her på min lapp, det kan hende det står det hos dere også. Og vi mangler en stemme. Har alle fått stemt? Da var avstemningen over. Og vi ber om resultatet. Da var Karl S. Olsen valgt, med 138 stemmer mot 64 for Gunnar Hestø.

Da går vi videre. Valgkomitéens innstilling: Asbjørn Fritzen, avd. 4, private anlegg. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Randi Arntsen, avd. 4, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Jarle Røksund, avd. 5, asfalt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Said Hassen Hamed, avd. 6, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Bente Karin Isdahl, avd. 6, bom, bru, tunnel. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Olav Terje Sæther, avd. 7, maskin. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Fatima Hemmingson, avd. 7, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Robert Valslag, Avd. 8 skade. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Ellen Marie Store Olsen, avd. 9, veg. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Og hun er valgt.

Valgkomitéens innstilling: Arild Olsen, avd. 142, bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Jeg vet at folk kanskje har lyst på litt pause, her er veldig varmt. Men skal vi gjøre oss ferdig og ta tidlig lunsj, eller skal vi ta pause? Kjøre på? Det nikkes for det. Pause? Skal vi stemme over det? De som vil ha pause viser det med stemmetegn, og det stemmes. Nei, jeg tror ikke det blir pause. Da kjører vi på.

LANDSSTYRET, VARAREPRESENTANTER

Da går vi videre. Vara til landsstyret. Valgkomitéens innstilling: Sølvi Berntsen, avd. 1, asfalt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Veronica Andersen, avd. 1, fritid. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Ole Morten Karlsen, avd. 2, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Johnny Morten Bakken, Avd. 3 maskin. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Per-Inge Sylte, avd. 3, private anlegg. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Cathrine Elstad, avd. 4, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Håvard Næss, avd. 4, bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Oddvar Aas, avd. 5, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Hege Kristin Mjelde, avd. 6, vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Arne Presterud, avd. 6, private anlegg. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Anne Mona Friestad, avd. 7, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Valgkomitéens innstilling: Stian Ollila, avd. 7, bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Vidar Wilhelmsen, Avd. 8 vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Bjørnar Myre, avd. 9, maskin. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Monica Bolli, Avd. 142 bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

LOS REPRESENTANTSKAP

Valgkomitéens innstilling: Janita Blomvik, avd. 3 vakt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er hun valgt.

Karl S. Olsen, avd. 3, kyst. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Henning Bråten, avd. 9, bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

Valgkomitéens innstilling: Jens-Petter Hermansen, avd. 2, asfalt. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er han valgt.

LOS REPRESENTANTSKAP, VARAREPRESENTANTER

Så foreslår jeg at vi tar varaene opp samlet. Vara til LOs rep.skap. Valgkomitéens innstilling: Rune Hansen, avd. 6, vakt. Roger Eikeset, avd. 3, bergverk. Asbjørn Fritzen, avd. 4, private anlegg. Thinesha Kugathasan, avd. 2, vakt. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Da er de valgt.

LO STATS REPRESENTANTSKAP

Der var valgkomitéen opp og presiserte at det skal stå Kjell Einar Kristiansen og Helge Haukeland. Og på vara LO Stat, så skal det stå Ellen Marie Store Olsen og Trond Karlsen. Så har vi fått et benkeforslag fra Torbjørn Mortensen, avd. 9, til LO Stas representantskap. Der foreslår de Helge Haukeland og Marte Martinussen, avd. 8.

Da foreslår jeg at de som stemmer for valgkomitéens innstilling på Helge Haukeland og Kjell Einar Kristiansen, de forholder seg i ro. De som stemmer for benkeforslaget fra Torbjørn Mortensen, de viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Valgkomitéens innstilling vedtatt.

LO STATS REPRESENTANTSKAP, VARAREPRESENTANTER

Trond Karlsen og Ellen Marie Store Olsen. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. De er valgt.

KONTROLLKOMITÉEN

Knut Mathisen, leder, avd. 8, maskin. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Han er valgt.

Nestleder Jan Magne Årsbog, avd. 3, bergverk. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Han er valgt.

Valgkomitéens innstilling: Liv Randi Matre, avd. 7, renhold. Noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. Hun er valgt.

KONTROLLKOMITÉEN, VARAREPRESENTANTER

Så tar jeg vara for kontrollkomitéen opp under ett. Der har vi Geir Merkesdal, avd. 6, vakt, Thomas Henden, avd. 3, maskin. Og Oddlaug Reksten Tellefsen, avd. 6, vakt. Er det noen som ber om ordet? Andre forslag? Ikke sett. De er valgt.

Da vil jeg takke salen for vel gjennomført valg.

Møtet ble hevet for lunsj kl 12:00

Møtet satt kl 15:00 med Brede Edvardsen som dirigent.

NORSK FOLKEHJELPS GENERALSEKRETÆR LIV TØRRES HILSER LANDSMØTET

Kjære landsmøte, dirigenter. Arbeidsfolk, kamerater! Jeg synes det er veldig stas å være her på en lørdag. Og se at dere – jeg har jo nå sett dere i starten av landsmøtet og nå, fortsatt er blide og fulle av energi. Og det trengs. Vi lever i en underlig tid. Vi lever i en tid hvor utenrikspolitik i høyere grad enn tidligere har blitt og blir til innenrikspolitik. Vi lever i en tid hvor dagens konflikter og kriger ser helt annerledes ut enn historiens kriger. Vi ser at vi lever i en tid hvor konfliktene i dag, ordstriden, debattene, endrer karakter, og det er nye arenaer konfliktene spiller seg ut på – på nettet, i sosiale medier, i ordskifte i avisene, og kanskje mindre i partier og på Storting enn det som vi pleide å være vant til var de viktigste kanalene for politiske diskusjoner. Vi lever i en underlig tid hvor vi som stod bak, som en av initiativtakerne f.eks. til Syria-kampanjen, og sa og understreket både og, i økende grad, blir oppfattet som og hørt som og har sagt enten eller, eller helst verken eller. Vi lever i en underlig tid hvor organisasjonene har blitt viktigere samtidig som organiseringsgraden har gått ned internasjonalt, og også sliter her hjemme. Fagbevegelsen viktigst, men vi ser det også i organisasjonslivet for øvrig. Det gjør dere viktigere.

Den 22. juli 2011, da jeg kravlet meg opp i regjeringskvartalet som en av de første som kom ut etter at bomben smalt, så visste jeg ganske kjapt at Norge ville endre seg. Jeg visste at beredskap ville bli viktigere, og jeg visste på et plan at det jeg hadde oppfattet som det trygge, sikre Norge, og om ikke det hadde forsvunnet så hadde det i hvert fall endret seg. Det tok litt lenger tid for meg og mange andre å oppdage var at den 22. juli også endret ganske mye annet, uten at vi snakket så mye om det etterpå. Vi oppdaget ganske kjapt at det var vi i arbeiderbevegelsen som var målet. Det snakker vi sjelden om etterpå. Det var våre verdier og holdninger, vår organisasjonsgrad og organisasjonsmakt som var målet. Det snakker vi ikke så ofte om etterpå. Vi oppdaget også etter hvert at beredskapen som jeg sa, ble og er viktigere enn noen gang, og at det er organisasjonene og den frivillige delen av den norske beredskapen som er de viktigste pilarene. Det snakker vi heller ikke så ofte om, og vi har en regjering som sier at beredskapen i Norge henger primært el-

ler til og med ene og alene på politiet. Vi oppdaget også etter hvert at dette, den 22. juli stod om en langt større kamp enn vi kanskje trodde med én gang, nemlig om mangfold, om respekt, om toleranse og om integrering. Og vi oppdaget at det er vi som dessverre også må ta den kampen og stå i første rekke for å sikre at Norge blir det landet vi ønsker å leve i fremover. Derfor er jeg veldig glad for at dere er rasismefri sone, og at fagbevegelsen har stått tungt på banen i kampen for et mer mangfoldig og tolerant Norge fremover.

Vi har sett angrep i Europa. Vi har sett mer ekstremisme, annen type ekstremisme. Men den ene formen avler den andre, det skal vi også ha med oss etter 22. juli. Vi har sett angrepene i København, i Paris, og vi har sett debattene som kommer etterpå. Vi har sett folk som hevder, mener de med stor trøkk, at dette er det muslimene som må ordne opp i. De må rydde opp på sin kant. Jeg sier, Folkehjelpa sier og den norske fagbevegelsen sier, at dette er ikke noen andres kamp. Det er vår kamp å sikre at vi får et tolerant og integrert Norge, og at vi fortsatt står i spissen for verdier som solidaritet og humanitære prinsipper fremover. Det er jeg veldig glad for. Vi har en verden rundt oss som endrer seg. Vi har et Midtøsten som står i brann, vi har en humanitær katastrofe i Syria, verdens største, vår tids humanitære katastrofe over alle dimensjoner og over vår fatteevne. Så langt, eller så vidt jeg vet, så er det første gang i historien at vi har over halvparten av befolkningen i et land på flukt. 12-13 millioner mennesker på flukt, de fleste inne i Syria, og de kommer ikke ut. Mange også i nabolandene, og dette er naboland, nærmiljøer, som det nå kalles, som står på kanten av stupet.

I den settingen så har vi sagt, nå er det elleve humanitære organisasjoner som står bak denne appellen om en dugnad i Norge, vi har sagt at det trengs to ting: Det trengs for det første en ekstrainsats i Syria og nærområdene, det er der vi kan hjelpe flest. Med nødhjelp inn og mer nødhjelp i nærområdene. Og så sier vi samtidig at det er noen som ikke kan hjelpes i Syria. Og heller ikke i nærområdene. Vi sier at det er noen som trenger beskyttelse og som har behov som nabolandene ikke kan møte, og det er da høykommissæren for flyktninger ber oss, landene i Europa, om å hjelpe, ta imot og øke antall kvoteflyktninger.

Så vi sier altså to ting, både og: Vi sier mer hjelp til nærområdene, og så sier vi at vi samtidig må ta imot et økt kvoteflyktningeantall her hjemme. 5000 i år, 5000 neste år. Dette har blitt omstilt i den norske debatten; Vårt både og, til et enten eller - og hos regjeringen, faktisk et hverken eller. For ha med dere at regjeringspartiene, de sier at; Nei, vi må hjelpe flere i nærområdene, flere i Syria og flere i nærområdene. Det hadde vært fint det, men de gjør faktisk ikke det på det nivået som vi sier at de må gjøre det. I statsbudsjettet, revidert statsbudsjett nå, så sier de at de øker den humanitære støtten til Syria og nærområdene med 250 millioner kr. Det er kjempefint, det sendte de ut pres-

semelding om. Det de ikke sendte ut pressemelding om, det var at de samtidig som de ga 250 millioner kr. til Syria og nærområdene med den ene hånden, så tok de 259 millioner fra det samme utenriksbudsjettet for å administrere mottak og flyktninger her hjemme. I mitt hode blir 259 minus 250 9 millioner mindre til verden. Det sendte de ikke ut pressemelding om.

Så vi sier at hvis de mener alvor med at vi må hjelpe flere og øke innsatsen i Syria og nærområdene, så må de faktisk gjøre det. Det er det ene vi sier. Og så sier vi: økt kvote. Det har nå blitt fryktelig dyrt i Norge. Det har blitt så dyrt, og regningen går opp dag for dag, i løpet av denne uken, unnskyld, så ble jeg faktisk ganske "fed up" på alle disse regnestykkene og det faktum at den humanitære katastrofen i Syria har blitt til et regnestykke her hjemme og et spørsmål om kommuneøkonomi. Så i forsøket på å sette dette litt i perspektiv, så sa vi to-tre ting, vi sa for det første at dette dreier seg faktisk ikke om kommuneøkonomi. Det er viktig, men det er vår humanitære katastrofe vi snakker om. Vi har et ansvar. Det var det viktigste vi sa. Men så sa vi også at når dere på død og liv skal regne på hvor mye dette koster, så må dere faktisk også se ikke bare på utgiftene men også på hvilke inntekter som kommer inn. Fordi at disse menneskene vi snakker om, Syrerne, Palestinerne fra Syria som nå blir sendt tilbake fra nabolandene fordi de ikke vil ha de, de er relativt velutdannede og ønsker å bidra. De kommer ikke hit for å sitte på ræven, de kommer hit fordi de ønsker å være aktive, bidra, delta i de samfunnene de er i, og det betyr også inntekter. Så hvis folk ønsker å regne så må de ta inn det også i regnestykket. Skatter, inntekter, aktivitet, bidrag til lokaløkonomi. Og så sa vi en siste ting, for å sette dette i perspektiv, og det er at de to milliardene som da det såkalte regnestykket noen legger på bordet tilsier at dette skal koste Norge, det er faktisk det samme som vi spiser potetgull for i løpet av et år, og vi spiser sjokolade for fem milliarder kr i ett år. Og vi pusser opp, ha med dere det og, for 60-70 milliarder kr i året. Og da mener vi at perspektivet må liksom settes tilbake på plass der det hører hjemme. Vi er nødt å snakke om dette som det det dreier seg om: en humanitær katastrofe som vi har et ansvar for å bidra til å gjøre noe med.

Så er det jo sånn at Midtøsten står i brann. Vi har samtidig flere humanitære katastrofer og større flyktningetall internasjonalt enn vi har hatt noen gang siden annen verdenskrig. Vi har fire av de såkalte nivå 3-humanitære katastrofene, FN kaller de nivå 3, de alvorligste og største og vanskeligste. Syria, Sør-Sudan, Irak og Sentralafrikanske republikken. Det genererer enorme flyktningetall, flere enn vi har hatt noen gang siden 2. verdenskrig. Disse er ikke naturskapte, de er politisk skapte, de er menneskeskapte.

Og her kommer kanskje mitt viktigste poeng, at hvis disse landene hadde hatt ledere, regimer, som hadde vært villige til, og evnet og dele på makten og ressursene så hadde vi ikke sett de humanitære katastrofene vi ser i dag. Og hvis

folket hadde vært organisert og hatt sterke organisasjoner, sånn som vi har her hjemme, så hadde vi heller ikke sett de humanitære katastrofene vi ser i dag. Det gjelder disse landene, men det gjelder også Palestina, det gjelder Sør-Afrika, det gjelder Mosambik, at vi har en situasjon nå internasjonalt hvor vi har økende ulikhet, økende gap i en rekke land mellom fattige og noen små eliter, og de store folketalene. De store flertallene som får mindre og mindre ressurser relativt sett, og i økende grad en undertrykkelse av demokrati og organisasjonsrett. Vi ser i flere og flere land at det er noen små eliter som skalter og valter med ressursene, putter penger i egne lommer og ikke ønsker å dele. Og så er det noen av dere helt sikkert som sitter og tenker ja, hvem er det nå av disse lederne som ønsker å dele. Helt riktig. Det er veldig få ledere som frivillig tenker at det er en kjempegod idé, nå har jeg lyst til, at jeg sa ikke ingen men jeg sa det er relativt få, som tenker at nei nå har jeg lyst til å dele alt det jeg har for mye. Det er det få som tenker. Det er det få som gjør. Det er få eliter og ledere som frivillig deler. De blir presset til det, og de blir presset til det som regel der det skjer, der vi ser at det er omfordeling av ressurser av sterke organisasjoner. Og da skal dere ha med dere at det er i økende grad flere og flere land rundt omkring i verden hvor det er enten vanskelig eller umulig å samles til landsmøter, sånn som dere sitter her i dag. Det er flere og flere steder hvor organisasjonsretten nå settes under press. Dere har kamerater her fra Swaziland som kan fortelle dere mye om det. Vi har flere og flere land hvor regimene har skjont at det er kanskje ikke opposisjonspartier som det er viktigst å undertrykke og holde under kontroll, men det er den organiserte opposisjonen, det er folkemakten, og det er blitt viktigere for dem å stoppe folk fra å organisere seg og samle seg. Enhver diktator i dag, i hvert fall de aller, aller fleste er smarte nok til å skjønne at det å arrangere valg hvert fjerde eller femte år, det er en selvfølge. Så det gjør de. Men det de gjør mellom valgene, det er ikke like demokratisk. Undertrykkelse og organisasjonsrett ser vi mer og mer. Undertrykkelse av forhandlingsretten, undertrykkelse av ytringsfriheten, retten til å samle seg osv.

Det er det som er kanskje vår tids største utfordring, og det er det som gjør at den makten dere sitter med i dag, her hjemme i norsk fagbevegelse, i arbeidsfolkenes forbund, NAF, er så innmari, innmari viktig. Både for å endre nasjonalpolitikk her hjemme, utenrikspolitikken som faktisk nå i økende grad også er innenrikspolitik, og for å bidra til at den verdenen der ute som blir mer og mer kompleks og underlig, at den også endrer seg ved at dere bidrar til å bygge organisasjoner i land dere samarbeider med. Jeg har levd halve mitt voksne liv i Sør-Afrika. Og sett hvilken betydning både internasjonal solidaritet har og hvilken betydning organisering, fagbevegelse og samarbeid også med andre organiserte krefter i sivilsamfunnet, hvilken betydning det har for å endre politikk. Det var det organisasjoner i sivilsamfunnet, med fagbevegelsen i spissen, som faktisk felte apartheid-regimet i sin tid. Og det er folk i Sør-Afrika, tusener på tusener på tusener, som vet at det er det nettopp organisasjonsmakt,

deres evne til å organisere på nytt, som igjen kommer til å avgjøre hvorvidt Sør-Afrika fortsatt går på skeiv kurs, for å si det sånn, med økende korrupsjon, økende sosial uro og ulikhet, eller om de kommer til å redde det inn igjen én gang til. Tilsvarende Mosambik. Økende ulikhet, økende press på organisasjoner og organisert folkemakt. Også der er det organisasjonene og den internasjonale solidariteten og bidraget fra dere og oss, som kommer til å avgjøre hvorvidt de klarer å få utviklingen i skeiv retning som igjen øker sosiale uroen, økende ulikhet enda mer osv., eller om de kommer til å klare å ta det i riktig retning. Organisasjonsmakt.

Jeg satt med glede og leste dette tegneserieheftet om kampen for arbeidsmiljøloven og utfordringene i dag. Det er organisasjonsmakt som skapte og la betingelsene for den utviklingen vi har sett i Norge, med arbeidsmiljølov, med en velferdsstat, med én av verdens mest rettferdige fordelinger av ressurser. Det var dere som gjorde det. Organisasjonsmakt var det som la grunnlaget for velferdsstaten. Så når noen kommer og sier, jeg er ofte på reiser og folk spør mer: Jaja, men dere er, det er jo ikke så rart at dere er så rike, fordi at dere har jo olje. Og da... eller dere har naturressurser. Det er ofte ressursene de peker på, og da svarer jeg alltid at vi er rike, alle sammen, nesten, fordi vi har sterke organisasjoner og vi hadde og har en sterk fagbevegelse. Men vi har også sterke organisasjoner og ikke minst en sterk fagbevegelse som har skjont og som har sett og ser, nå oftere enn tidligere, i hvert fall de siste årene, at de seirene vi kjempet for og vant, de er ikke vunnet for alltid. Så de må vi kjempe for igjen og igjen. Og det er organisasjonsmakten og vår evne til å være vaktbikkje og stille krav, og si fra når vi er uenige, nedenifra, som vil avgjøre hvordan Norge blir fremover.

Så kan dere lure på hvem vi i Folkehjelpa er som står og sier sånne ting. Vi er faktisk et ektefødt barn av dere. Folkehjelpa, som jeg er så ufattelig heldig å få lov til å representere, er en del av fagbevegelsen, av arbeiderbevegelsen. Vi ble etablert av fagbevegelsen, vi gjør mye internasjonalt, vi står i bresjen for beredskap her hjemme inkluderingsarbeid, antirasisme osv., men det er som en representant for norsk fagbevegelse. Vi gjør, ja, masse internasjonalt, humanitær nedrustning, vi rydder miner, vi rydder klasebomber, vi rydder eksplosiver. Vi lobber og jobber for internasjonale forbud som vi gjorde, og vellykket også sådan, forbud mot landminer, forbud mot klaser og nå mot atomvåpen. Men det er fordi vi er en del av dere, og vi har lært av dere. Vi jobber i 30-40 land med nødhjelp, med organisasjonsbygging og demokratiarbeid. I Sør-Afrika, i Mosambik, i Latin-Amerika, i Midtøsten, i Palestina. Og det er fordi vi er en del av dere, og fordi vi har lært av dere. Og vi tror på organisasjonsmakt. Det er fordi vi er en del av dere, og fordi dere lærte oss det. For veldig mange år siden så etablerte fagbevegelsen og LO Folkehjelpa for å ha sin egen humanitære organisasjon, og sin egen organisasjon som drev med beredskap og sanitet her hjemme. Tenkningen den gangen var at Røde Kors var liksom borgerskapets organisasjon, og Folkehjelpa var deres.

Jeg hører stadig vekk norsk fagbevegelse si at det er så flott med Folkehjelpa fordi dere er en del av oss, og vi eier dere. Jeg kan fortelle dere én ting, at det er aldri noen andre som har sagt at... nei hvordan skal jeg ta dette på en litt diplomatisk måte... det å bli eid av noen, det høres ikke alltid like fint eller pent ut. Men når jeg love dere at jeg er alltid stolt. Vi har lært av dere. Vi er en del av dere. Jeg håper dere alle er, eller blir medlemmer i Folkehjelpa. Are står her et eller annet sted, det er en stand her ute. Og ha med dere at ja, dere er kollektive medlemmer i dag, men det også å være individuelle medlemmer i Folkehjelpa, det gjør oss faktisk alle sterkere, ved at vi bygger sterke organisasjoner. Folkehjelpa har fått stor økonomisk støtte fra dere i den forrige landsmøteperioden, det er vi fryktelig glade for. Det har gjort oss i stand til å gjøre mye mer der ute internasjonalt; Rydde flere miner, bidra til organisasjonsbygging og demokrati i mange land. Og også bidra til vår beredskapsevne her hjemme. Så tusen, tusen takk for det, og takk ikke minst for det politiske fellesskapet og den troen vi alle har på, at når vi er sterke sammen, da kan vi også bidra til å bygge et land som vi kan være stolte av i framtiden. Enten det dreier seg om støtte til syriske flyktninger, eller det dreier seg om å bygge et mer tolerant og mangfoldig Norge, eller å bygge en verden som er litt mer fredelig, basert på at det er sterke organisasjoner og rettferdighet i bunn. Tusen takk for meg.

Erna Hagensen:

Tusen takk skal du ha, Liv. Takk for at du er en god representant for oss. Og så må jeg si at jeg er veldig glad for at det ble akkurat deg som ble Folkehjelpa sin generalsekretær, for jeg synes Folkehjelpa har blitt mye mer synlig, mye mer tydelig, og det er jeg veldig glad for. Og så er det som du vet, vi har det prosjektet i Swaziland, og vi vet at du har bodd mange år i Sør-Afrika og kjenner sikkert også til forholdene i Swaziland. Så jeg håper at vi kan få noen gode råd av deg, hvordan vi skal bygge demokratiet der. Men tusen takk for at du tok deg tid til å hilse landsmøtet.

Dagsorden pkt 12 - Bevilgninger

Brede Edvardsen:

Vi stormer vi videre på dagsordenen vår, og vi har, kanskje ikke helt tilfeldig, kommet til punkt 12 som er bevilgninger. Og da gir vi ordet til lederen av bevilgningskomiteén.

BEVILGNINGSKOMITEENS INNSTILLING

Kirsti Mandal:

Kjære landsmøte, dirigenter. Vi har lange tradisjoner i vårt forbund for å dele med andre. Vi har tradisjoner for å bry oss om de som har mindre enn oss, for å vise solidaritet, for å kjempe for fred og nedrustning, og frihet. Det har landsmøtebevilgningene våre båret preg av tidligere, og det mener vi fortsatt de bør gjøre. Ole Morten i komiteén sa det da vi hadde møte nå, at vi må få vist noe med det her forslaget vårt. Noe som er med på å fortelle medlemmene våre hvor vi kommer fra. Fordi, sa han, det er så mange som tror at de kommer fra gullskjeen til mor og far. Og det er ikke sånn. Vi har en tilhørighet, og vi har nå gjennom hele landsmøtet fått sett hvem vi er, vi som er forbundet for arbeidsfolk. Det er mange som trenger vår solidariske støtte. Jeg er veldig glad for å høre deg, Liv, her først. For til Norsk Folkehjelp har vi bestandig gitt penger, og vi legger frem forslag om å gjøre det fortsatt. Dere gjør en uvurderlig viktig jobb rundt om på mange plasser i verden, på vegne av oss. Det er vi veldig glade for.

I det vi legger frem nå, så er det noe som er gjengangere av det vi har bevilget til tidligere. Vi har fått inn noen søknader også, men de overlater vi til organisasjonen, altså til forbundet, å behandle på vanlig måte. Nettopp fordi det her skal være det langsiktige, det som markerer litt hva forbundet står for. Så da er det altså bevilgning til Folkehjelpa. Så er det sånn at vi også har støttet opp om de politiske ungdomsorganisasjonene på venstresiden og til Framfylkingen, nettopp fordi vi ønsker å gi et bidrag til at mange unge fortsatt skal få opplæring i det å delta i politisk arbeid. Fred og nedrustning, det synliggjør vi her med å bevilge til Nei til atomvåpen og også å bevilge noe til Amnesty for deres viktige kamp.

Så har vi fått noe som vi fikk påminnelse om den dagen vi hadde temasesjonen. Vi har fått tenketanker. Heldigvis har det kommet også på venstresiden. Vi ser at det er et enormt viktig arbeid som gjøres der for å drive politisk påvirkning. Vi synes at vi skal bidra til det. Så jeg skal referere hva vi foreslår.

Norsk Folkehjelp	kr 175 000
AUF	kr 50 000

Sosialistisk Ungdom	kr 30 000
Framfylkingen	kr 30 000
Nei til atomvåpen	kr 10 000
LOs internasjonale arbeid	kr 50 000
Amnesty	kr 10 000
Tankesmien Agenda	kr 30 000
Manifest analyse	kr 20 000

Dette er foreslått som årlige bevilgninger. Så har vi også fått et veldig synlig bevis på en annen type arbeid som gjøres, som er enormt viktig for oss. Det var også den dagen vi hadde temasesjonen, og vi så det arbeidet Gunnar Thorenfeldt, som journalist i Dagbladet, hadde gjort. Og jeg tror vi alle skjønner hvor uvurderlig viktig det er at noen er ildsjeler som jobber på den måten og får det frem og får det synliggjort, sånn at andre kan se hva som virkelig foregår. At de ser hva det er vi har å kjempe imot. Fordi folk skjønner ikke det ellers. Så vi foreslår å gi en pris til Gunnar Thorenfeldt på 30 000 kr.

Og så snakket også Liv om hvor viktig det er med den støtten vi også som enkeltpersoner kan gi til Norsk Folkehjelp. Jeg er nå valgt som rådgiver, så nå vil jeg gi gode råd. På standen der ute kan vi tegne oss, og det er en sånn en (holder opp en kupong) som vi kan fylle ut. Jeg har begynt på min, med hvor mye jeg skal gi i månedlig støtte. Jeg oppfordrer alle til å gjøre det samme, før dere forlater landsmøtet!

Da leverer jeg til dirigentbordet bevilgningskomitéens forslag. Det er undertegnet av meg, Ole Morten Karlsen og Irene Skuggen Olsen. Takk skal dere ha.

Ingen tok ordet til saken. Dirigenten tok forslagene opp til votering enkeltvis, og bevilgningskomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.

Noen flere permisjonssøknader ble behandlet og godkjent.

Brede Edvardsen:
Dirigentbordet er i godt lune, så vi tenkte vi skulle stille forslag om å begynne kl. 10 i morgen. (Applaus). Det kan landsmøtet være med på. Da har ikke jeg noe mer å gjøre enn å minne om at kl. 19 i dag så er det landsmøtefest, og den er i denne salen. Og da får jeg si som Erna pleier å si, at det gir oss god tid til å vaske jur og rumpestell. (Latter/applaus). Vi ber alle delegatene om å ta med seg alle eiendeler fra pultene sine, fordi her må det ryddes og omstokkes litt. Paden kan dere la stå igjen. Og så er det viktig at dere husker... billettene til festen, for her slipper vi ikke inn hvem som helst. Da sees vi etterpå!

Møtet hevet kl 15.15.

Landsmøtet søndag 31. mai 2015

Landsmøtet startet søndag morgen kl 10:00 med Kjell Einar Kristiansen som dirigent. Det var 203 stemmeberettigede til stede.

Steinar Gjerholm og Tore Heggelund ledet landsmøtet i allsang av «Jorden er en stjerne».

Dirigenten behandlet noen permisjonssøknader og orienterte om at forslagene til uttalelser var lagt ut på lpadene.

Jens-Petter Hermansen leste protokoll fra gårsdagens møte.

Kjell Einar Kristiansen:
Er det noen som ønsker ordet til protokollen? Vær så god.

Kirsti Mandal:
Så vidt jeg hørte, Jens Petter, så hoppet du over valget av Inge Ramsdal til forbundsstyret. Jeg regner med det står i protokollen, bare at det ikke ble lest opp? Og så, under saken bevilgninger, så var det ikke sagt at Liv Tørres hadde en innledning og hilste landsmøtet. Tenkte det også hører med i protokollen. Takk.

Jens-Petter Hermansen:
Hvor er du Inge? Der sitter han der, ja. Det var da på ingen måte meningen å hoppe over Inge, han står i protokollen, så det beklages.

Protokollen ble godkjent med disse merknadene, og dirigenten minnet om at protokollen for resten av dagen oversendes forbundsstyret for godkjennelse, jf. vedtatt forretningsorden.

Dagsorden pkt. 10 Valg

Dirigenten åpnet dagsordens pkt 10 Valg igjen. Han opplyste om at det ble gjort en feil under valg. I valgkomiteens forslag til LOs representantskap skulle det ha vært fem representanter, men det manglet en. Det skulle være en fra forbundsledelsen, og det ble det glemt.

LOS REPRESENTANTSKAP

Det er foreslått at Helge Haukeland velges der. Kan landsmøtet være med på det? Det kan landsmøtet. Han er valgt.

LOS REPRESENTANTSKAP, VARAREPRESENTANTER

Trond Karlsen er foreslått som vararepresentant fra forbundsledelsen. Kan dere være med på det? Det kan dere. Han er valgt.

Og da kan vi jo bare opplyse med det samme at LOs representantskap har møte på Hafjell 8. og 9. juni.

Dagsorden pkt. 8

Forbundets handlingsprogram – innkomne forslag

Brede Edvardsen, som dirigent:

Da er vi på punkt 8, forbundets handlingsprogram, som skal fortsette. Og jeg gir ordet til redaksjonskomitéens leder.

REDAKSJONSKOMITEENS INNSTILLING

Helge Haukeland:

Dirigent, landsmøte. Under min innledning så var jeg tenkt å rette oppmerksomheten på forslag 93. Jeg tillater meg å gjøre det her, for jeg synes det er litt godt det Avd. Øst hadde. De hadde et forslag som heter at NAF mener at offentlige samfunnsoppgaver best ivaretas av det offentlige og vil jobbe mot nedsalg av statlig virksomhet. Den ble jo litt endret, og så kom der et ord som kanskje noen lurer på, når landsstyret sendte den i fra seg. Norsk Arbeidsmandsforbund mener at offentlig samfunnsoppgaver best ivaretas av det offentlige, og vil jobbe mot nedsalg og for renasjonalisering av statlig eiet virksomhet. Det er et flott ord – renasjonalisering. Det er ikke sikkert at alle på arbeidsgiversiden hopper i taket for det ordet der. Jeg hørte en i fra NHO Service som var litt oppkavet her hin dagen. Men når vi snakker om at vi skal ha tilbake den gamle arbeidsmiljøloven, så er det mye mer offensivt å si at vi skal fornye den, når vi nå skal arbeide videre.

Så skal jeg stupe inn i det som redaksjonskomitéen fikk. Tre ulike forslag som kom inn. Og som ligger på iPaden deres i tur og orden. Og jeg tar forslag for forslag. Forslag 131 opprettholdes som det lå i kulepunkt. Så var det forslag 132, 133 og 134, som vi skulle samordne. Vi har tatt det beste ut av de tre forslagene, sånn at det er forbedret med to ord i forhold til det som står i handlingsprogrammet vårt i dag. Og redaksjonskomitéens forslag lyder da å sette tillitsvalgte i stand til å takle omorganisering, virksomhetsoverdragelse og salg i bedriftene. De må også settes i stand til å takle konsernfaglig internasjonale utfordringer. Tilleggsordet som kommer her er virksomhetsoverdragelse og salg, som og er en realitet i dag. Som jeg mener at de har fått med, det som lå i de tre forslagene i det som står her nå. Så går jeg videre til forslag 219, eller 218 og 219, og så kom det da et forslag i fra Steinar Rindhølen, Avd.

2. Og når du ser på de forslagene så er de akkurat 180°. Og da er det litt sånn vanskelig for redaksjonskomitéen, hvordan drar vi dette til lands. Og vi forstår godt, skal vi si meningen, i den første, at tariffestede ytelser skal gjelde bare for organiserte. Men den ligger der på grunn av at de som er medlemmer er inderlig leie av gratispassasjerene, og vil derfor markere. Og det er en gjenganger som vi har hatt med oss i tarifforhandlingene. Men samtidig kommer forslaget i fra Steinar Rindhølen. Og som servicebransjen og andre ser i konkurranseforhold, hvis du får forskjell på lønn, ja så blir plutselig den gratis som ikke har en tariffavtale, en rett og slett et konkurransefortrinn inn i det. Derfor har vi lagt inn en ordlyd som prøver å dekke noe av dette, og finne frem til fordeler for de som har tariffavtale. Og ordlyden er som sådan: For ikke å legge opp til konkurransevridning og fordeler for uorganiserte bedrifter i anbudsut-satte bransjer, er det viktig at lønnsbetingelser gjelder for både organiserte og uorganiserte. Forbundet vil jobbe for at medlemmene får bedre velferdsgoder enn de uorganiserte, ved blant annet LO, NHO-ordningen kun skal gjelde for medlemmer. Så langt tok vi det med. Mener det er oversiktlig. Og så er det mange bedrifter som har særavtale, og så se heller i særavtalen om dere og der kan finne smutthull så, så det parkerer de.

Så er vi på samferdsel. Og da er det jo alltid litt temperatur. Kanskje trakk jeg litt uti og trakk på et par Finnmarkinger her en dag. I tilfelle får jeg ta det tilbake, når jeg snakket om litt useriøsitet i den delen der, det var i hvert fall ikke meningen med beskyldninger. Vi har mekket litt på den her, for den skal inn i et handlingsprogram som vi skal jobbe videre med. Og den første er som i utgangspunktet stod Nordlandsbanen, men vi snakker om Nord-Norgebanen. Og ordlyden er som sådan: Arbeidet med Nord-Norgebanen fra Fauske og nordover må forseres. Aktiviteten i nordområdet øker og presset på veisystemet vi har i dag blir større. Gods og frakt går via vei, vogntogtrafikken øker mer og mer, og belastninger på vei og trafikkfaren, forverres. Forurensninger blir med dette større, noe som igjen forverrer klima og miljø. Marsorden ligger i første linjen, begrunnelsen ligger i de påfølgende linjer.

Forslag 239, og da er vi på båtforbindelsen. Og den ble jo da opprettholdt. Redaksjonskomitéen har og diskutert den, omformulert litt. Og er absolutt et tiltak som bør jobbes med. Og ordlyden i det ligger: Norsk Arbeidsmandsforbund må arbeide for at containerbåtruten mellom Bodø og Finnmark blir gjenopprettet, og at staten om nødvendig går inn med midler i en oppstartsfase, dersom dette kreves. Dette for å få frakt fra vei til sjø, noe som fra et miljømessig synspunkt er sterkt ønskelig. Dette vil gi en betydelig reduksjon av tungtransporten på E6 nordover i størrelsesorden. 6-8000 vogntog på veien per år. Som dere ser, så er de jo ikke så lange, men disse her skal jo felles inn i det handlingsprogrammet som ligger allerede. Og med de formuleringene som er brukt her både i forhold til Nord-Norgebanen og båtrute så mener redaksjonskomitéen at det er fullt mulig. Så, i et siste ark, og det har ikke vært

annet eller oppe og nevnt her, spesielt i fra Avd. 2, er dette her med, skal vi si språkvask og den delen der. Det behandlet faktisk landsstyret i januar, men på en eller annen måte så har det forslaget til landsstyret tuslet bort og gjemt seg en eller annen plass. Men vi fant det. Jeg tar og refererer det, og så håper jeg at dirigentene og landsmøtet kan være med på at vi fatter vedtak på det og i dag. Og det lyder som sådan: Det foretas en språkvask, der en samtidig får innarbeidet begreper fra strategisk plattform, slik at disse blir gjenspeilet i det som blir handlingsprogrammet for 2015 - 2019. Dette skal ikke innebære endringer, innhold av landsmøtets vedtak. For å sikre dette skal det bearbejdede handlingsprogrammet godkjennes av landsstyret etter språkvasken. Redaksjonskomitéen har vært samstemt i samtlige forslag som jeg her nå legger frem. Takk for meg.

Brede Edvardssen:

Takk for det, Helge. Da foreslår jeg at vi behandler de seks forslagene fra redaksjonskomitéen hver for seg, og så gir jeg en mulighet for å kommentere de ett for ett, hvis noen ønsker det før vi setter de til votering. Er det en måte vi kan gjøre det på? Det er det.

Det første forslaget er forslag 131 fra Avd. 1 øst. Og redaksjonskomitéens forslag er at man tiltrer forslag 131 som det foreligger. De som er enige med redaksjonskomitéens forslag, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Redaksjonskomitéens innstilling er vedtatt.

Så går vi videre til side to, som dreier seg om en samordning av forslag 132, 133, 134. Redaksjonskomitéens forslag lyder:

Sette tillitsvalgte i stand til å takle omorganiseringer, virksomhetsoverdragelser og salg i bedriftene. De må også settes i stand til å takle konsernfaglige og internasjonale utfordringer. Er det noen som ønsker ordet til det? Det er ikke sett. Da går vi til votering. De som er enige i redaksjonskomitéens forslag, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Redaksjonskomitéens forslag er vedtatt.

Videre til side tre. Det dreier seg om forslag 219 og 218. Steinar ønsker ordet. Om det er flere som ønsker ordet, så må man tegne seg på talerlisten.

Stenar Rindhølen, avd. 2:

Dirigenter, landsmøte. Jeg synes komitéen har funnet gode formuleringer på 218 og 219. Men jeg vil benytte anledningen til å si obs., obs., og i lokale avtaler, fordi den 1. januar 2013 så skjedde det noe viktig. Da ble vikarbyrådirektivet implementert og fra før når tillitsvalgte tok opp sånne forslag, at

organiserte skulle ha bare det og det tillegget, så var det fy, fy, fy fra arbeidsgiverne, men etter den datoen da direktivet ble implementert så var det ja, det var interessant! Det var interessant fordi at det skulle bli billigere å leie fra vikarbyrå. I 2013 så var det ca. 1470 bemanningsbyrå. I november 2014 så var det registrert 4780 bemanningsforlag. Så vær obs., obs., og på lokale avtaler.

Brede Edvardssen:

Takk for det, Steinar. Da har jeg ingen flere på talerlisten. Da går vi til votering. De som er enige i redaksjonskomitéens forslag, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Redaksjonskomitéens forslag er vedtatt.

Da går vi videre til side fire, forslag 238. Redaksjonskomitéens forslag lyder: Arbeidet med nord-Norgebanen fra Fauske og nordover må forseres. Aktivitetene i nordområdene øker, og presset på veisystemet vi har i dag blir større. Gods og frakt går via vei, vogntogtrafikken øker mer og mer og belastningen på vei og trafikkfaren, forverres. Forurensningene blir med dette større, noe som igjen forverrer klima og miljø.

Er det noen som ønsker ordet til det forslaget? Det er ikke sett. Da går vi til votering. De som er enige i redaksjonskomitéens forslag, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Redaksjonskomitéens forslag er vedtatt.

Videre til side fem, og forslag 239. Redaksjonskomitéens forslag lyder: Norsk Arbeidsmandsforbund må arbeide for at containerbåtruten mellom Bodø og Finnmark blir gjenopprettet. Og at staten om nødvendig går inn med midler i en oppstartsfasen, dersom dette kreves. Dette for å få frakt fra vei til sjø, noe som fra et miljømessig synspunkt er sterkt ønskelig. Dette vil gi en betydelig reduksjon av tungtransport på E6 nordover i størrelsesorden 6-8000 vogntog på veiene per år. Er det noen som ønsker ordet til det forslaget? Det er ikke sett. Da går vi til votering. De som er enige i redaksjonskomitéens forslag, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Redaksjonskomitéens forslag er vedtatt.

Så er det siste forslag, på side 6, det er forslaget som Helge fortalte oss om som har sneket seg vekk i kroker. Og forslaget, det lyder: Det foretas en språkvask, der en samtidig får innarbeidet begreper fra strategisk plattform slik at disse blir gjenspeilet i det som blir handlingsprogrammet for 2015 til 2019. Dette skal ikke innebære endringer i innhold av landsmøtets vedtak. For å sikre dette skal det bearbejdede handlingsprogrammet godkjennes av

landsstyret etter språkvasken. Er det noen som ønsker ordet til det forslaget? Det er ikke sett. Da går vi til votering. De som er enige i redaksjonskomitéens forslag, de forholder seg i ro, de som er i mot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Da er redaksjonskomitéens forslag vedtatt.

Da ser det ut som landsmøtet er nære ved å få lagd et nytt handlingsprogram. Men for ordens skyld så tar vi opp hele handlingsprogrammet til votering. De som godkjenner handlingsprogrammet som det foreligger, de forholder seg i ro, de som er imot viser det med stemmetegn. Og her stemmes.

Vi har et nytt handlingsprogram!

Møtet tok pause kl 11:00

Møtet ble satt kl 11:30.

Kjell Einar Kristiansen, som dirigent tok opp flere permisjonssøknader, som ble godkjent. Han ga deretter ordet til leder for redaksjonskomiteen for politiske uttalelser.

Dagsorden pkt. 11 Uttalelser fra landsmøtet

Erna Hagensen:

Kjære landsmøte, dirigenter. Det er sånn når et landsmøte skal uttale seg om noe, så blir vi litt revet med for det er så veldig mye vi vil ha sagt. Men i sånne politiske uttalelser, hvis det blir for mye så drukner dem. Så vi har prøvd å begrense oss. Vi har kommet til 7 uttalelser, og det har utvalget vært enige om. Og så er det også det med uttalelser, at blir de for lange, så er det få som leser dem. Så vi har prøvd å spisse dem til det som er det viktige poenget og prøvd å begrense det. Jeg håper at vi får fullmakt til språkvask og gå gjennom skrivefeil. Fordi Bettina satt og jobbet iherdig med dette, og så skulle hun plutselig dusje og skifte og vaske... Brede? Hun skulle vaske jur og rumpestell til festen i går.

Nå ligger vel uttalelsene på iPaden, og jeg må spørre: Vil dere at jeg skal lese opp alle uttalelsene, eller vil dere lese selv? Dere har lest? Så bra! Å, nå ble jeg veldig glad.

Uttalelse nr. 1. Den er det komitéen som har foreslått.

BERGINDUSTRIEN ER VIKTIG FOR NORGE

Deler av bergindustrien og gruveneringa er i krise hovedsakelig på grunn av

fall i råvareprisene på verdensmarkedet over tid. Mest utsatt er kull og jernmalm. Både Store Norske på Svalbard og Sydvaranger Gruve i Kirkenes har store utfordringer. Mens deler av bergindustrien sliter, har andre deler av bergindustrien en tilfredsstillende omsetning.

I en tid med økende knapphet på olje og gass er det viktig å se potensialet i utvinning av alternative energikilder. Forskning slår fast at kull vil være en av de viktigste energileverandørene i store deler i verden i generasjoner fremover. Skal Norge hevde suverenitet og opprettholde bosettingen på Svalbard så må driften i Store Norske opprettholdes. En avvikling av kulldriften vil få dramatiske konsekvenser for alle som er bosatt på øygruppa og for Norges rolle i nordområdene.

En rekke avgifter og EU-direktiver bidrar til å svekke bergindustrien ytterligere. Forbundet er opptatt av at næringa drives på en miljømessig forsvarlig måte. Da er det viktig at det gjøres slik, at ikke avgifter kveler driften og pukker legges ned i Norge, for i neste omgang å importere pukken fra fjerntliggende land i Asia.

Norsk Arbeidsmandsforbund mener rammevilkårene må styrkes. Regjeringen må følge opp den rødgrønne regjeringens strategiplan for en effektiv bergindustri i Norge og sikre videre drift av Store Norske i mange år framover.

Uttalelse nr. 2, den er fra Thorbjørn Jungård.

FULL BOIKOTT AV FOTBALL-VM I QATAR 2022

Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund står i spissen i kampen mot arbeidslivskriminalitet både nasjonalt og internasjonalt. Forbundet krever full boikott fra norske myndigheter og Norges Fotballforbund av VM i fotball i Qatar 2022.

En demokratisk stat som Norge kan ikke akseptere at et annet land utnytter fremmedarbeidere på fotballanleggene på slavelignende vis, med umenneskelige bo- og arbeidsforhold. Utbyggingsarbeidet som FIFA er ansvarlig for drives av useriøse selskaper som utnytter fremmedarbeidere. Annenhver dag dør en arbeider, og det anslås at mer enn 4 000 vil omkomme i arbeidsulykker før fotballanleggene står ferdige. Arbeiderne har også fått sine pass inndratt, slik at de ikke kan reise ut av landet.

Qatar har ikke ratifisert viktige internasjonale menneskerettighetsavtaler og all fagforeningsvirksomhet er forbudt.

Frem til nå har norske myndigheter og Norges Fotballforbund vist en uakseptabel unnfallenhet og passivitet som Norge ikke kan være bekjent av. Norge må også ha nulltoleranse for korrupsjon og økonomisk kriminalitet som er dekket i det internasjonale fotballmiljøet.

Landsmøtet krever at både den norske regjering og det Norske Fotballforbund snarest iverksetter boikott av Fotball-VM i Qatar 2022. Norske myndigheter må ta dette alvorlige spørsmålet opp i internasjonale fora.

Så har vi nr. 3, den er fra Brede og Trine.

RENHOLDSARBEID Å LEVE AV OG MED

Renhold er en bransje under sterkt press, med stort innslag av useriøse aktører, svart arbeid, kriminalitet i mange former, og et arbeidsmarked det generelt er vanskelig å kontrollere.

Allmenngjøringen av renholdsoverenskomsten har også utløst ekstra stort press på tariffbundne bedrifter, da flere bedrifter nå opererer utelukkende med allmenngjort minstelønn.

At særlig offentlige innkjøpere kun fokuserer på pris ved inngåelse av kontrakter med renholdsbedrifter forsterker presset ytterligere.

I praksis betyr det at renholderne må løpe enda fortere, og gjøre enda mer arbeid på kortere tid. Svært mange renholdere ender derfor med å jobbe mange timer pr. uke uten betaling, for å få gjort jobben de er satt til. Denne utviklingen kan ikke fortsette.

Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte krever derfor at det må etableres rutiner for offentlige anbud i renholdsbransjen, med krav til kvalitet, kompetanse og helse, miljø og sikkerhet.

Så er det nr 4, den er fra Ulf-Terje.

STOPP HATPRAT

Arbeiderbevegelsen står for noen viktige verdier. Norsk Arbeidsmandsforbund består av et stort mangfold både av bransjer, alder og ikke minst etnisitet og kulturer. Vi representerer arbeidsfolk uavhengig av bakgrunn og hvor vi kommer fra. Dette er en styrke for forbundet.

Dessverre ser vi at den offentlige debatten, særlig på nettaviser og i sosiale medier kommer ut av proporsjoner. I stedet for at det diskuteres på bakgrunn av fakta og kunnskap, blir debatten preget av konspirasjoner, generalisering, hetsing og til og med trusler. Dette gjelder spesielt innenfor innvandringsdebatten.

Vi har mange medlemmer med utenlandsk opprinnelse som gjør et ærlig dags arbeid. Derfor må vi være de første til å forsvare og å stå opp mot urettferdig generalisering og hets av enkeltgrupper.

Det er de radikale kreftene som må bekjempes, men det må gjøres på en slik

måte at det rammer disse direkte og ikke tar med seg uskyldig part i en generaliserende tone.

Norske verdier består av inkludering, åpenhet og likeverd mellom mennesker. Ikke av hatretorikk, hetsing og trusler.

Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte vil selv stå opp mot hatprat på nettdebatter. Vi vil aktivt svare konspiratoriske, hatske og generaliserende kommentarer og innlegg på nett, med fakta og kunnskap. Norsk Arbeidsmandsforbund oppfordrer alle gode krefter om å gjøre det samme.

Nr 5, den har kommet fra redaksjonskomiteen for handlingsprogrammet.

VERN OM RETTIGHETENE TIL VÅRE FISKERESSURSER

Etter at storkapitalen og omsetning av kvoter har gjort sitt inntog i fiskeindustrien, ser vi at storkapitalen overtar mer og mer og rettighetene pulveriseres av jussen.

Livsgrunnlaget og eksistensen i vårt kystsamfunn blir ødelagt, slik at flere og flere lokalsamfunn avfolkes og fraflyttes. Ungdommen har ikke lenger mulighet til jobb, eller økonomisk ryggrad til å kjøpe seg kvoter. Det gjør at mange blir utestengt fra å delta. Fiskekvoter må eies av fiskere. Triksing og miksing med eiendeler og oppkjøp av kvoter fra sterke kapitalkrefter på land må bort. Rettighetene til våre fornybare ressurser tilhører folket og samfunnet, ikke aksjespekulanter og kyniske profittjegere. Om en fiskerifordelingsbedrift opphører må de rettigheter og fiskekvoter som er tildelt det aktuelle samfunn, fortsatt ha stedstilknytning og leveringsplikt der de hører hjemme.

Norsk Arbeidsmandsforbund landsmøte krever at fiskerirettigheter og kvoter ikke splittes og selges ut av Norge, at ilandføring og leveringsplikt overholdes og at de forblir i de kystsamfunn hvor de var tiltenkt.

Nr 6, er fra komiteén og Monica. Der har vi prøvd å samordne oss.

TIL KAMP FOR ET ANSTENDIG ARBEIDSLIV

Svart arbeid, menneskehandel og skattesvindler har dessverre blitt en del av det norske arbeidslivet i mange bransjer. Norsk Arbeidsmandsforbund vil ta kampen mot arbeidsmarkedskriminalitet.

Arbeidsmiljølovens utgangspunkt er fast ansettelse. Likevel registrer vi økt bruk av midlertidige ansettelser, innleie og tilkallingsvikarer, samt ansettelser gjennom bemanningsbyrå, og stadig flere får ikke lønn mellom oppdrag. Den økte konkurransen i anbudsmarkedet hvor kun pris vektlegges, har bidratt til at mange i renholds- og anleggsbransjen er utsatt for uakseptable arbeidsforhold. Regjeringens svekkelse av Arbeidsmiljøloven bidrar til å forverre situasjonen.

Arbeidsmarkeds kriminalitet og økt bruk av innleie er en trussel mot den norske modellen og grunnleggende verdier for vårt samfunn. Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte reagerer sterkt på at offentlige myndigheter over lang tid har gitt anbud til useriøse bedrifter og bedrifter uten tariffavtale, hvor flere av disse har utnyttet sine ansatte grovt. Forbundet har mange medlemmer som daglig står ovenfor økt arbeidspress som følge av konkurranse fra useriøse selskaper. Vi krever at det offentlige Norge tar ansvar og går foran med gode eksempler. Vi krever slutt på at offentlige kontrakter tildeles de useriøse aktørene!

Forbundet ser en utvikling der arbeidstakere får mindre innflytelse og arbeidsgiverne får enda større makt, noe som gjør det lettere for de useriøse å fortsette sin samfunnsskadelige virksomhet. Varslere som tør å si ifra er svært utsatt. Medbestemmelse og innflytelse for tillitsvalgte er avgjørende i kampen mot arbeidsmarkeds kriminalitet.

Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte krever at alle arbeidstakere som utfører arbeid for det offentlige, enten på oppdrag for stat, kommune, fylkeskommune eller offentlige foretak ikke skal ha dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som følger av landsomfattende tariffavtale. Alle anbud må ivareta både kvalitet og arbeidstakernes rettigheter, og må være basert på seriøsitet, sikkerhet og lovlige aktører.

Landsmøtet krever at norske myndigheter må sørge for offentlig finansiering av nødvendige kontrolltiltak, styrket samarbeid mellom kontrollatene og økt antall inspektører i Arbeidstilsynet. Avdekkede kriminelle forhold må i langt større grad bli prioritert av myndighetene og føre til straffetiltak som merkes.

Allmenngjøring av tariffavtalene er et svært viktig tiltak for å hindre sosial dumping. Dokumentasjonskravene er for strenge, og gjør arbeidet med dette unødvendig vanskelig. Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund krever forenkling.

Nr 7, det er den på samferdsel. Så da ble det syv uttalelser.

FORSTERKET SATSING PÅ SAMFERDSEL

Vi har gjennom flere år, hatt kraftig opptrapping i bevilgningene til samferdsel i tråd med Nasjonal Transportplan. Det er allikevel en økning i antall ulykker langs norske veier de siste årene og det er mange utfordringer blant annet knyttet til veivedlikehold og rassikring.

Den blåblå regjering med sine støttepartier KrF og Høyre vil privatisere utbygging og drift av jernbanen, samt etablere et eget selskap som skal stå for store deler av veiutbyggingen. Vi mener dette vil føre til enda mer useriøsitet og dårlige arbeidsforhold i bransjen.

Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte mener forsterket innsats for bedre trafikksikkerhet og rassikring på utsatte veistrekninger er påkrevet, derfor er økte bevilgninger til drift og vedlikehold i de kommende budsjetter helt nødvendig.

Landsmøtet mener det er viktig å opprettholde satsingen på vei- og jernbaneutbygging og kyst i tråd med vedtatt nasjonal transportplan. Økt satsing på jernbane og kollektivtrafikk vil også gi miljøgevinster gjennom mindre utslipp og bedre sikkerhet.

Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund sier et klart nei til privatisering av jernbanesektoren, etablering av eget veiselskap, nei til offentlig privat samarbeid og anbud i samferdselssektoren.

Norge har en sårbar kyst som er utsatt for fare for omfattende forurensing som følge av skipstrafikken. Den norske stat har et overordnet ansvar å forbygge dette.

Norsk Arbeidsmandsforbunds landsmøte krever derfor økt satsing på oljevern og slepebåtberedskap, samt utbygging av havner og styrket utbedring av farleder langs norskekysten i de kommende budsjetter.

En slik satsting vil medføre både flere arbeidsplasser i anleggsektoren og det vil bidra til at vi alle får en bedre og tryggere infrastruktur i Norge i årene som kommer.

Kjell Einar Kristiansen:

Takk til Erna. Før vi går på behandling, så ønsker Thorbjørn ordet. Men jeg foreslår for landsmøtet at om vi kan ta alle forslagene under ett til avstemning. Kan dere gå med på det? Det kan dere.

Thorbjørn Jungård:

Dirigent, kjære landsmøte. Jeg håper, siden dirigentene var litt slemme med meg på fredag i forhold til taletiden, at jeg kan... dere må være littegrann rausere med meg nå og litt slakke, og så skal jeg egentlig holde to innlegg: Ett om... ja, det kommer jeg tilbake til. Men og så ett om forslagene.

Som dere hørte tidligere i dag, så var det 56 personer som stemte på meg i går. Det setter jeg stor pris på. Og så er det sånn at jeg tror ikke at jeg har bare 56 venner her i salen. Jeg vet jeg har masse gode venner, jeg vet jeg har masse gode venner også i valgkomitéen. Når det er sånn i demokratiet, og det er sånn i en organisasjon, så har vi bestandig sagt det at flertallet har alltid rett. Og jeg har et godt ordtak: En god venn, det er en som vet alt om deg og fremdeles er din venn. (Applaus). Vi har utfordringer fremover. Jentene

fra treningsbransjen var oppe i går. De var ikke fornøyd med meg, de var ikke fornøyd med overenskomsten. De har rett i begge deler, i hvert fall det med overenskomsten. Jeg er utrolig glad for at forbundsstyret, vi har satset i den her perioden på maskin og anlegg. Nå har forbundsstyret sagt at vi skal også satse på de små områdene, blant annet treningsbransjen. Og det tror jeg er kjempeviktig. Som de sa, jentene, det er et stort potensiale der, og de har utrolige arbeidsvilkår de som jobber der. Overenskomsten må bli noe mer enn en kortstokk med et par kort. Så det er bra.

Jeg har lyst å si litt om valgene. Det må jeg gjøre. Og jeg har et ordtak til: Kan man ikke få dem man elsker, så må man elske dem man får. Med unntak av ungdomssekretæren så kjenner jeg alle som nå er valgt inn veldig godt, og jeg tror det er et godt team dere har satt sammen. Jeg satt sammen med bransjerådet i går ettermiddag og "surka" litt, de sier det sånn, vi kaller det for det. Bransjerådet for bergindustrien. Og jeg måtte si til dem: Hvis de om mulig skulle få noen bedre enn meg, det at de fikk inn Anita, det var veldig bra. Anita kjenner jeg. Jeg har jobbet i lag med henne da hun var tillitsvalgt på Svalbard. Og jeg har også sagt det samme til... Jeg snakket med lederen i Norsk Bergindustri i går kveld, og jeg sa det at det blir knall det her. Dere får en god. Og jeg sa til guttene: Ikke bare tenk sånn at kan man ikke få dem man elsker så må man elske dem man får, men dere skal vite det, det er hel ved i Anita. Veldig bra! (Applaus).

Så er vi jo to finnmarkinger som må reise hjem. Men jeg er utrolig glad for at ungdomssekretæren har aner fra Finnmark. Og til Tanita: Jeg tror det blir kjempebra, det også. Og så vil jeg takke alle dere jeg har møtt, alle de fantastiske ansatte vi har. Jeg tror ikke jeg er helt ferdig med forbundet enda. Skal nok komme tilbake på en eller annen måte. Men jeg vil, jeg vil også... Vi har jo et utrolig fint land, vi har utrolig fine tillitsvalgte rundt om kring. Stå på. Jeg vil lese noe som står på en fane der inne som vi er veldig stolt av, fra Bjørkåsen Gruver: Arbeidere for én eder, enighet er vår styrke. Og det å få venner verden over er også veldig bra. Se hva jeg fikk fra Swaziland. Erna sa at jeg fikk ikke lov å ta av meg klærne, men jeg tar den nå på meg. (Tar et stort flagg/teppe over skuldrene).

Så kan dere starte på taletiden! Jeg skal bare si at jeg er veldig gald for at redaksjonskomitéen har behandlet mitt forslag veldig godt, og foreslår det enstemmig. Så har jeg observert at både fotballforbundet og LO sier at dialog er viktig fremover. Men jeg er en som bestandig har tenkt på at dialog er viktig. Men jeg vil spørre dem, og jeg vil be Erna om å spørre Gerd: Hvordan skal man føre dialog når de man skal ha dialog med har sånne her ting? (han holder opp 2 håndjern) Altså den gjengen man skal ha dialog med i FIFA, de... ser dere hva jeg har? Så ta det med deg til Gerd og så spør du hvordan får dere besøkstilførelse til å snakke med dem? Takk.

Robert Valslag, avd. 8:

Dirigenter, landsmøte. Bolk 5, "Vern om rettighetene til våre fiskeressurser", så har jeg noe å tilføye. I siste avsnitt så står det: NAF krever at fiskerettigheter og kvoter ikke splittes, og selges ut av Nord-Norge. Jeg ber om at Nord-Norge endres til Norge. Vi har rettigheter og kvoter andre steder i Norge også. Takk.

Dirigenten får oppklart at det var meningen at det skulle stå Norge.

Ingar Eira, forbundsstyret:

Dirigent og landsmøte. Jeg merker meg særlig den uttalelsen om å verne om fiskerettigheter. Jeg kommer fra en liten bygd på kysten av Vest-Finnmark hvor vi lokalt kjemper om å få lov, at de lokale fiskerne skal få lov å fiske på fjordene i tilknytning til hjemmassene sine. Sånn at jeg kjenner den problematikken som er essensen i den uttalelsen her. Jeg er veldig glad for at landsmøtet tar tak i det, og det er til utrolig stor hjelp for fiskerne. Og særlig de lokale fiskerne som i alle år har vært vant til å fiske i nær tilknytning til sine hjemmasser. Og håp om å få levert fisken i tilknytning til der de bor. Nå er det faktisk blitt sånn at lokale fiskere, de er også i tillegg til å være fiskere, transportører. De jobber en hel arbeidsdag med å hente fisken på land, og den andre halve arbeidsdagen går til å transportere fisken. Laste over på biler og kjøre åtte-ti mil i håp om å finne en fiskekjøper som er villig til å ta den fisken. Det her må vi få slutt på. Fiskerne må også kunne ha en ordentlig hverdag på lik linje med oss andre som kjemper for en åttetimersdag. Takk.

Kjell Einar Kristiansen:

Ingen flere har tegnet seg på talerlisten for å kommentere, så jeg foreslår at vi går til avstemning. Kan opplyse at det er 196 stemmeberettigede til stede. Vi var enige om at vi hadde syv punkter vi skulle stemme over, og jeg spurte landsmøtet i sted om vi kunne ta de alle under ett. Med at det endres til Norge, og ikke Nord-Norge, på "Fiskeressurser". Kan landsmøtet være med på det? Flott.

Da setter vi forslagene til uttalelser fra komitéen under avstemning. De som støtter forslagene forholder seg rolig, de som stemmer imot viser det med stemmetegn. Her stemmes.

Forslaget er enstemmig.

Da er vi kommet så langt at vi på dirigentbordet skal si takk for oss. Da har bare jeg å takke for meg, og Brede vil kanskje si noen ord?

Brede Edvardsen:

Jeg har grublet litt på den her hårklippen i natt. Og så vil jeg minne om, Sølvi

og dere andre, at jeg har HELP Advokatforsikring, så bare vent. (Applaus). Da Erna, da skal du få igjen klubba. Vær så god!

Dagsorden pkt. 13 Avslutning

Forbundsleder Erna Hagensen:

Vi har kommet til veis ende på noen slitsomme og intense dager, men jeg håper det også har vært gode dager. Jeg har i hvert fall hatt det veldig bra sammen med alle dere. Jeg skal nå gjøre mitt aller, aller beste for å prøve å innfri mange av de krav og forventninger og ønsker dere har de neste fire årene. Heldigvis har jeg nå fått med meg et veldig godt team. Det er mennesker som er godt kjent i organisasjonen vår, som har lang og god erfaring som tillitsvalgte. Så jeg er veldig sikker på at det skal gå bra. Jeg vil ikke minst få lov til å takke for den tilliten dere har gitt meg til å være en leder for dette fantastiske forbundet i fire år til. Også på vegne av de andre i ledelsen. (Applaus). Det har vært gode og mange debatter, og vi har tatt mange gode vedtak. Jeg må virkelig berømme alle dere som har vært på talerstolen for første gang. Jeg skjønner at det kan være litt av en påkjenning, men dere skal vite: Sånn har vi det alle sammen, og vi har alle vært i gjennom akkurat det samme. Men jeg tror nok det har vært litt av en mestringsfølelse å ha klart det også, ikke minst for alle dere unge som har vært på talerstolen. Det lover godt for framtida.

Dette landsmøtet har vært preget av mye politikk, og det er jo sånn at landsmøtet skal være vår politiske plattform. Vi har alltid vært opptatt av sosial dumping og svart arbeid. Det har vi også vært disse dagene her, og det er viktige saker vi skal videreføre.

Oppsummert vil jeg si at dette 38. landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund, det har vært et veldig godt landsmøte. Vi pleier vanligvis å være på Folkets Hus, og jeg tenkte: Ja blir det egentlig det samme å være på et hotell? Det har noe med talerstolen på Folkets Hus å gjøre. Men jeg synes det har vært en fantastisk opplevelse å være her. Så en stor til takk til betjeningen på hotellet som har tatt veldig godt vare på oss. (Applaus). Og ikke minst en stor, stor takk til alle våre ansatte som har vært på pletten fra morgen til kveld. Vi har ikke merket omtrent at de har vært her, men de har fikset det meste fortløpende. De er altså så dyktige. Stor takk til dere alle!

Det var første gangen vi prøvde iPad på landsmøtet, og jeg tror også det har gått bra. Jeg sa før vi startet, da vi satt og vurderte om vi skulle ha det, at jeg testet det på LO-kongressen – og når jeg klarte det så klarer alle det. Og det tror jeg har gått bra, altså. Så takk til også dere som har hjulpet oss med å løse oss i gjennom dette med iPadene.

Så har jeg lyst til å takke våre kollegaer fra Swaziland. Jeg er veldig glad for at dere kunne være med her gjennom dette landsmøtet, og jeg håper at dere også har synes det har vært en opplevelse å se et norsk landsmøte og få litt innblikk i Norge. Tusen takk for at dere har vært med oss.

Ikke minst – tusen hjertelig takk til dirigenter og referenter! Dere har utført en fabelaktig jobb. Uten gode dirigenter og referenter så hadde vi ikke fått til et godt landsmøte. Det kan se ut som det er veldig enkelt å sitte der oppe og behandle forslagene. Men det er krevende, det kan jeg love dere, dere har gjort en fabelaktig jobb!

Så har vi hatt et forbundsstyre og et landsstyre som har jobbet godt sammen, som jeg sa i innledningen min. Det har vært gode diskusjoner, både i forbundsstyret og i landsstyret. Noen ganger så har vi vært uenige der og, men alltid så lander vi det etter gode diskusjoner. Jeg vil nå be alle som har gått ut nå fra landsstyret, forbundsstyret og kontrollkomiteen om å komme opp og motta en velfortjent blomst, også Ulf-Terje og Thorbjørn må komme opp.

Tusen hjertelig takk for alle gode bidrag dere har bidratt med og mange gode diskusjoner, og ikke minst for de personene dere er. Det går an å være uenige med dere men dere er alltid like blide, og vi finner frem til løsninger sammen. Tusen hjertelig takk for jobbingen deres!

Det ble overrakt blomster til alle som kom opp på scenen. Etter det, fikk både Svein Johansen og Ingar Eira ordet for å takke for den tiden de har vært med i forbundet.

-Det er også noen til som fortjener en blomst og en stor, stor takk fra landsmøtet. Og det er Steinar Gjerholm og teamet hans. Du må komme opp. Det er dere som har sørget for regien på det hele, underholdning og alt – dere har gjort en fabelaktig jobb!

Forbundslederen takket på vegne av landsstyret og forbundsstyret for fem fine landsmøtedager og sa: Før vi går fra hverandre synger vi selvfølgelig "Internasjonalen", som seg hør og bør for et landsmøte. Og jeg ønsker dere alle vel hjem, god tur.

Det 38. ordinære landsmøtet ble erklært hevet kl 12:15
Koret Fresko, fra Eidsvoll, kom opp på scenen og ledet landsmøtet i allsang av "Internasjonalen"

Landsmøtets deltakere

REPRESENTANTER FRA AVDELINGENE

KODE	FAGGRUPPE
A	Asfalt og veivedlikehold
B	Bergindustrien
C	Vakt
E	Maskin
F	Vaktmester
G	Parkering
H	Kystverket
I	Fritidsanlegg
L	Bom/Bru
N	Forbygning, NVE
P	Private anlegg
R	Renhold
V	Veg
W	Skadedyr/skadesanering
Æ	Skianlegg

DELEGAT NR	NAVN	FAGGRUPPE
Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 1 Øst		
1	Espen Midtfjeld	V
2	Jan Kåre Rugtvedt	C
3	Solveig Samuelsen	R
4	Elisabeth Holtan	R
5	Sverre Nesheim	P
6	Grethe Andresen	R
7	Kai Palffy Braaten	C
8	Åsmund Teigum Næss	E
9	Cato Uhlmann	L
10	Ole Johnny Zeylon	B
11	Bente Wold Rubinstein	R
12	Veronika Andersen	I
13	Trine Lise Andersen	R
14	Bjørn Margareth Ulriksen	R
15	Selman Ulysal	C
16	Bjørn Moen	R
17	Elvedin Secic	R

18	Anne Therese R. Rognlien	C
19	Olaf Tisjø	V
20	Emine Satici	R
21	Stian Konningen	C
22	Eli Langli Eriksen	I
23	Arild Larsen	C
24	Cathrine Harring	C
25	Sølvi Berntsen	A

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 214 Sandbekk Grubearbeiderforening

26	Frank Toks	B
----	------------	---

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 142 Longyearbyen Arbeiderforening

27	Monica Bolli	B
28	Gudmund Jarle Hansen	E

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 2 Oslo/Akershus

29	Kåre Johnsen	P
30	Steinar Rindhølen	P
31	Rolf Martin Madsen	A
32	Etelvina Dos Santos Pinto	R
33	Huseyin Sezer	R
34	Jan Åge Vik	P
35	Truls Wettre	A
36	Rita Morell	R
37	Galina Sergeevna Yampolskaya	R
38	Arnfinn Hanson	P
39	Åsa Marie Groth Engebretsen	R
40	Gunnar Bentehaugen	C
41	Monica Gram Larsen	C
42	Jostein Abrahamsen	C
43	John Anders Mærland Hagen	C
44	Ellen Westerheim	R
45	Egil Noralf Granlund	E
46	Dodou Gibril Darbo	R
47	Trine Wiig Hagen	R
48	Tigest Desalegn	R
49	Fred Karlstad	F
50	Tor Vangen	E
51	Ronny Arthur Olsen	P
52	Tore Grøstad	P

53	Knut Marius Gaarder	C
54	Christopher Jones	P
55	Elisabeth Alund Larsen	C
56	Even Vesterhus	C
57	Per Harald Bugge	P
58	Marzena Bartosz	R
59	Trine Lund	W
60	Kebede Tsige Yisalemush	R
61	Tanita Grønnli Kristiansen	C
62	Maja Teresa Bogucka	R
63	Håkon Schnell	C
137	Thinesha Kugathan	C

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 3 Møre og Romsdal

64	Arild Vadset	A
65	Jhonny Morten Bakken	E
66	Gunnar Hestø	H
67	Roger Eikeset	B
68	Kåre Naustdal	B
69	Ann Kristin Erlendsen Roksvåg	R
70	Arve Hammerøy	B
71	Randi Helen Remøy	C
72	Per-Inge Sylte	P
73	Monica Sulebakk	R
74	Kolbjørn Nittermark Husdal	E
75	Karol Wasowicz	R

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 4 Nordland

76	Roy Kato Lorentzen	A
77	Svein Petter Braunsek	R
78	Geir Langfjell	E
79	Kjell Einar Kristiansen	H
80	Steinar Førde Olsen	E
81	Andrej Jefremov	E
82	Hans-Arne Hanssen	P
83	Cathrine Elstad	R
84	Svein Inge Eivik	B
85	Åge Linchausen	P
86	Asbjørn Sørensen	C
87	Jann Henrik Arntsen	E
88	Odd A. Taftø	P
89	Rigmor Johansen	C
90	Stian Haug	E
91	Børge Torgeisen	E

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 5 Innlandet

92	Jarle Røksund	A
93	Dag Gøran Kristiansen	A
94	Jørund Båstad	B
95	Walther Arnfinn Olsson	A
96	Dag Einar Fjerdingsby	A
97	Kjell Ivar Slettmoen	A
98	Steinar Evensen	B
99	Kristian Granheim	E
100	Monica Merete Andersen	R
101	Ingegerd Pramm Platek	R
102	Elena Balseviciute	R
103	Torbjørn Karlstad	N
104	Berit Dahl Hansen	C

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 6 Vest

105	Kjell Ove Fossmark	P
106	Geir Merkesdal	C
107	Terje Krossøy	P
108	Berner Johan Midthjell	A
109	Helge Aasmul	P
110	Bjørn-Tore Olsen	R
111	Hege Kristine Mjelde	C
112	Andre Haugstad	W
113	Rune Hansen	C
114	Silje Christine Sanden	R
115	Sølvi Hopkinson	R
116	Erika Tamara Arbulu Ramirez	R
117	Arne Presterud	P
118	Anna Marie Nilsen	C
119	Hamdi Sæther	C
120	Arild Johan Haugland	P
121	Lex Martijn Muller	B
122	Jamal Mukhtar Haji	R
123	Yakob Mohammad Akbar	R
124	Ann-Karin Fromreide	C
125	Rune Stegen	E
126	Malin Trellevik	P
127	Kjersti Amundsen	R

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 7 Sør-Vest

128	Jan Erik Haldorsen	A
129	Kåre W. Blix	P
130	Arve Larsen	B

131	Geir Martin Andersson	C
132	Christian Heinecke	C
133	Laila Helen Thu Braut	R
134	Perica Milicevic	R
135	Olav Terje Sæther	E
136	Anne Mona Friestad	R
138	Linda Bogen Nylehn	C
139	Åse-Lill Gross	R
140	Christer Gilberg	C
141	Elias Damtew	R
142	Per Romsbotn	B
143	Helge Sannes	P
144	Greta Bekeryte	R
145	Trond Kårikstad	C
146	Tor David Eastwood	R

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 8 Midt-Norge

147	Svein Ivar Stordalsvold	P
148	Willy Rachløw	A
149	Knut Johnsen	C
150	Ola Duås	B
151	Olav Steen	E
152	Ann Jeanette Westrum	R
153	Jostein Kløvjan	N
154	Robert Valslag	W
155	Ingebrigt Bjerke	Æ
156	Marte Martinussen	V
157	Alma Røkke	R
158	Kjetil Helgesen	B
159	Tina Marita Rønning Karlsen	C
160	Vidar Wilhelmsen	C
161	Håvar Wold	Q
162	Felicia McGill	R
163	Aslaug Synnøve Nilsen	A
164	Aiah Rufus Pessimaqoi	R
165	Ronny Buland	P
166	Asle Granås	G

Norsk Arbeidsmandsforbund Avd. 9 Nord

167	Thorbjørn Mortensen	V
168	Bjørnar Myre	E
169	Håkon Olav J. Svendsen	A
170	Kine Krogh Jakobsen	C
171	Lene Johanne Olsen	R

172	Forfall	
173	Jan-Erik Hagensen	E
174	Eivind Steinsvik	A
175	Ted Mortensen	E
176	Jørn Tore Larsen	B
177	Eirik Nilsen	B
178	Forfall	
179	Gunvor Heggem	C
180	Toril Bjørklund	R

FORBUNDSLEDELSEN

Erna Hagensen	forbundsleder
Helge Haukeland	nestleder
Kirsti Mandal	organisasjonsleder
Svein Johansen	forbundssekretær
Lise Myrvold	forbundssekretær
Trond Karlsen	forbundssekretær
Thorbjørn Jungård	forbundssekretær
Ulf-Terje Nyheim Eliassen	ungdomssekretær

FORBUNDSSTYRET

Erna Hagensen	forbundsleder
Helge Haukeland	nestleder
Kirsti Mandal	organisasjonsleder
Svein Johansen	forbundssekretær
Lise Myrvold	forbundssekretær
Terje Mikkelsen	
Karl S. Olsen	
Kjell Norman Borglund	
Jens-Petter Hermansen	
Irene Skuggen Olsen	
Ingar Eira	
Hilde Kathrine Thue	
Brede Edvardsen	
Geir Arne Pedersen	
Jan Erik Brøste	ansattes representant

LANDSSTYRET

Britt Rogn
Ellen Marie Store Olsen
Tordis Breivik
Ole Morten Karlsen
Asbjørn Fritsen
Said Hassen Hamed

Randi Helene Arntsen
Janita Blomvik
Inge Ramsdal
Fatima Høvring Hemmingsson
Øystein Sedolf Pedersen
Terje Tyriberget
Odd Arild Egeland
Bente Karin Isdahl
Arild Olsen

KONTROLLKOMITEEN

Knut Mathisen
Liv Randi Matre
Oddlaug Reksten Tellefsen

ØVRIGE I FORBUNDET

Ghulam Abbas
Bjørn Willadssen
Trond Erik Thorvaldsen
Bettina Thorvik
Johnny Myrvold

økonomisjef
organisasjons- og personalsjef
kommunikasjons- og utredningsansvarlig
kommunikasjonsrådgiver
anleggskoordinator og saksbehandler

DISTRIKTSSEKRETÆRER

Lars Moholdt
Eirik Wangen Næss
Geir W. Gamborg-Nielsen
Vidar Røren
Monrad Sletteng
Jonny Olafsen
Torbjørn Reigstad
Kjell Sagstad
Ole Jarl Madland
Pål Sture Nilsen
Marit Nilsen

ORGANISASJONSARBEIDERE

Evy Karin Salte
Bente Blindheim Kulleseid
Kristine Merethe Larsen

REGIONALE VERNEOMBUD

Knut Navestad
Lars Gunnulf Tveiten
Egon Christensen

Tom Kilen
Geir Kåre Wollum
Ole Kristian Skjeremo
Roger Sivertsen
Terje Larsen
Johnny Gotteberg
Knut Jarle Rødseth
Glenn Seland
Mats Idland
Børge Kristoffersen

ANDRE

Heidi Jorunn Brun, delegasjonsansvarlig for avd. 142

ARBEIDSMANDEN

Ane Børrud

INNENLANDSKE GJESTER

Arnfinn Nilsen
Anders Bjarne Rodal
Toralf Årdal
Ola Tuven
Kjell Edvard Fixdal
Kjell Holst
Runar Sjøstad
Jonas Gahr Støre
Gerd Kristiansen
Trude Tinnlund
Randi Stensaker
Anne Berit Aker Hansen
Frode Alfheim
Kjersti Barsok
Christopher Beckham
Monica Derbakk
Arnstein Aasestrand
Roger Hansen
Steinar Krogstad
Odd Christian Øverland
Jane Sæthre
Geir Mosti
Liv Tørres
Finn Jota
Audun Lysbakken
Mani Hussaini

tidligere forbundsleder
tidligere nestleder, seksjonsleder privat sektor
tidligere seksjonsleder statlig sektor
tidligere hovedkasserer
tidligere hovedkasserer
tidligere forbundssekretær
Fylkesordfører Finnmark, tidligere distriktssekretær
Det norske Arbeiderparti
Landsorganisasjonen i Norge
Landsorganisasjonen i Norge
LO Stat
Norsk Nærings og nytelsesmiddelarbeiderforbund
Industri Energi
Norsk Tjenestemannslag
Handel og Kontor
EL & IT Forbundet
Forbundet for Ledelse og Teknikk
Norsk Transportarbeiderforbund
Fellesforbundet
Norsk Postforbund
Norsk Jernbaneforbund
Fagforbundet
Norsk Folkehjelp
Det norske Arbeiderparti
Sosialistisk Venstreparti
Arbeidernes Ungdomsfylking

Tore Ryssdalsnes
Bengt Johansen
Kristin Leegard Halvorsen
Bjørn Erik Selnes
Petter Furulund
Siri Bergh
Øyvind Slåke
Trond Johannesen
Stein Johnsen

LO Media
Sparebank 1 Forsikring
Sparebank 1 Forsikring
Statens Vegvesen
NHO Service
Byggenæringens Landsforening
Norsk Industri
Maskinentreprenørenes Forbund
Virke

UTENLANDSKE GJESTER

DANMARK

John Dybart

Serviceforbundet

SVERIGE

Johan Lindholm
Magnus Petterson

Svensk Byggnadsarbetareförbund
Fastighetsanställdas Förbund

FINLAND

Jaana Ylitalo

Service Union United, PAM

SVEITS

Alice Dale

UNI

SWAZILAND

Selby Mtshali Sibusiso
Philile Ntshalintshali

TALERLISTE

Jostein Abrahamsen 139
Veronika Andersen 198

Gunnar Bentehaugen 91, 113
Kjell Normann Borglund 175
Ingebrigt Bjerke 141
Sølvi Berntsen 94, 138
Jan Erik Brøste 93
Maja Teresa Bogucka 114
Jhonny Bakken 131
Monica Bolli 197
Janita Blomvik 116, 133, 176, 195, 200

Ola Duås 137

Ulf-Terje Eliassen 135
Brede Edvardsen 117
Odd Arild Egeland 92, 179, 195
Ingar Eira, 91, 95, 116, 139, 180, 194
Ulf-Terje Nyheim Eliassen 172
Eli Langli Eriksen 178, 197

Knut Marius Gaarder 141
Christer Gilberg 177

André Haugstad 199
Gudmund Jarle Hansen 114
Trine Wiig Hagen 140, 195
Said Hassan 140, 175, 196
Kolbjørn Nittemark Husdal 134
Jan Erik Hagensen 178
Christian Heinecke 197

Thorbjørn Jungård 112
Kåre Johnsen 94, 118, 140, 179

Tanita Grønli Kristiansen 115, 173, 176

Trine Lund 180
Monica Gram Larsen 180

Lex Muller 196
Thorbjørn Mortensen 92, 195

Marte Martinussen 94, 174, 193, 200
Terje Mikkelsen 94
Lise Myrvold 113, 174
Bjørnar Myre 118
Bernar Midthjell 119, 132, 179
Rolf Martin Madsen 199

Eirik Nilsen 91, 117, 177, 194, 198
Kåre Naustdal 132

Steinar Førde Olsen 134, 198
Bjørn Tore Olsen 173, 199
Arild Olsen 173

Øystein Pedersen 93, 196

Steinar Rindhølen 136, 177, 220
Alma Røkke 130
Oddlaug Reksten Tellefsen 116
Inge Ramsdal 175
Britt Rogn 197
Bente Rubinstein 198

Hamdi Sæther 130
Monica Sulebakk 133
Håkon Olav Svendsen 138
Asbjørn Sørensen 139, 199
Håkon Schnell 179
Eivind Steinsvik 178

Terje Tyriberget 177
Malin Trellevik 174, 202
Olaf Tisjø 176

Robert Valslag 114, 229
Even Vesterhus 199

Ann Jeanette Westrum 135

